

Bálint Tibor

Pelerinaj la Zidul plîngerii

În românește
de Francisc
Grünberg

(Destine paralele)

Roman



EDITURA KRITERION
București, 1981

Coperta: Done Stan

Bálint Tibor
Zarándoklás a panaszfalhoz
Kriterion Könyvkiadó
Bukarest 1978

Tablele legii și vițelul de aur

Se împliniseră o sută nouăzeci de zile de cînd, lepădat de Dumnezeu, Bárány Lajos își ducea traiul în schimmicia munților și a copacilor, izolat printre turme de capre și oameni scumpi la vorbă, ferecat în doliu și neîncredere, cînd iată că i se înfățișă îngerul Domnului, spre a-l reîntoarce pe calea credinței. Chiar și pe la mijlocul anilor '50 Schitu mai servea încă de ascunzătoare celor certați cu legea. Se pripășiseră pe-aici foști pușcăriși și tot felul de indivizi dubioși la chip, căci vîntoasele defrișau ele singure coline întregi acoperite cu păduri, și era mare trebuință de brațe de lucru. Nu era nimeni iscodit de unde vine, i se înscria, numele în catastif, doctorul îi vîra mîna în păr și, dacă nu dădea peste lindini, omul se și putea duce sus, la curățuri ; lîngă doctor stătea frizerul, gata să-i ia în primire pe cei asupra cărora s-a oprit privirea autorității sanitare : vagabonzi zdrențăroși ori muncitori peregrini îmbrăcați în sumane care, grămădindu-și șapca-n pumn, înfruntau vreme de-o clipă cu priviri crunte gestul de refuz al medicului și se trînteau apoi pe scaun, ca fierul mașinii de tuns numărul zero să le brăzduiască tîrîș-grăpiș țestele.

Bárány nimerise pe meleagul acesta după ce fiica lui cea mare se prăpădi de oftică ; simțise atunci că pămîntul îi fuge de sub picioare, nu se mai putea crampona nici măcar de mîna băiețelului său cu care pornise la drum, dar pe care i-l luaseră cu de-a sila pentru a-l duce îndărăt la maică-sa, deși copilul se ținea de furțișaguri și fugise nu o dată de acasă. De cînd devenise apostat, nu spera să-și mai afle alinare durerii decît în solitudine ; Istihaza, satul său de baștină, era așezat în preajma șoselei, știa prea bine că acolo credincioșii nu l-ar slăbi defel cu sîcîiala, i-ar împuia urechile cu vorbăria lor despre milostivenia Domnului ; i-ar spune că Dumnezeu nu-l pedepsește pe cel fără prihană, că fericirea renegaților e scurtă, dojenindu-l întocmai cum l-au dojenit Elifaz, Bildad și Țofar pe Iov. De Schitu auzise întîia dată pe cînd se afla la Brașov,

într-una din călătoriile sale de mărturie a credinței, reținuse numele așezării deși era multă vreme de atunci, iar când simți că totul i s-a prăpădit și că nu dorește să mai vadă nici chip de om, o porni într-acolo, asemeni lui Lot, care a auzit un glas la ceas de primejdie și s-a refugiat pe munte. Se opoși într-o colibă de jitar părăsită, a cărei fereastră dădea spre o mîncătură de pîrîu largă ; în bătaia soarelui bolovanii rotunzi și alburii aduceau a cranii, iar pe podișul mititel din stînga se îțeau spre cer rădăcini negre, răsturnate din pămînt ; în spatele colibei, la piciorul colinei, curgea domol Văsica, deasupra-i pădurea mirosind a mușchi foșnea deasă ; nopțile, Bărány se tot trezea din somn, mai cu seamă de cînd i-au spart lacătul de la ușă și i-au luat pînă și bruma de îmbrăcăminte pe care o cărase cu sine aici, pe munte.

Nu le-a rămas decît să-mi ia acum și viața, care pentru mine tot e un chin și o povară ! își zicea el.

Dar noaptea, cînd pădurea își emana răsufletul înghețat asupra magherniței, vreun bulgăre se desprindea din povîrniș și cădea în apă, ori auzea glas de sălbăticiuni, frigul îi pătrundea pînă și ciolanele de sub pătură. Alteori, cînd i se năzărea că aude aievea vocea fiicei sale moarte, se ridica în capul oaselor pe priçiul de lemn și-și încorda auzul, doar-doar se va repeta vaietul, ca să-i vină într-ajutor orfanei rătăcite în beznă. Diminețile ieșea șontîc-șontîc în fața colibei și, slab, neras, clipa mărunț din ochi la lumina soarelui, minunîndu-se că toate tenebrele care-l torturaseră peste noapte, iată, s-au făcut nevăzute în pietre, s-au preschimbat în scînteiere de lumină ce umple acum împrejurimile cu aburi înmiresmați. Se simțea pătruns în acele clipe de un soi de recunoștință făr-de nume, față de cineva ori de ceva căruia, ostentativ, îi zicea mai nou Natură ; așa cum se afla, doar în izmene, pornea spre runc, arătîndu-și înspăimîntătoarea becisnicie, ca sfîntul Onofrei, și culegea fragi dintre buturugile putregăite ; pe urmă o lua șchiopătînd spre pîrîu, își freca ochii cu degetele umezite în apă, pentru a șterge din ei urdoarea tulbure a somnului, iar în cele din urmă se îmbrăca și, cu geanta cu scule în mînă, se îndrepta către cătun trăgîndu-și piciorul drept. În piață patru-cinci olteni, vînzători ambulanți, își etalau zarzavaturile pe mese înjghebate din crengi de mesteacăn, acolo

își pierdea Bárány vremea cîte o jumătate de zi, și se găsea mereu vreun tractorist buștenier afumat ori vreun paznic de noapte umblînd teleleu, pe care să-l tragă pe sfoară cu cîte un ceas de două parale, ori care-și vindea ceasul său pe o nimica toată ; accepta și reparații mărunte, dar numai dintr-acelea pe care le putea face pe loc, căci de cînd fusese prădat nu se mai încumeta să țină acasă nici măcat o rablă de ceasornic, ca să nu fie nevoit să-i plătească prețul îndoit ori întreit, în caz că i l-ar fi furat.

După atîta verzătură searbădă, poame ce-i strepeziseră gura și fierturi chioare, în ziua ispitirii i se făcu poftă de o îmbucătură de carne. La Schitu, dacă erau tăieri în comună, măcelăria se deschidea de două ori pe săptămînă, iar acum se părea că va fi vreo tăiere, căci în fața prăvăliei stăteau într-o tăcere șireată vreo zece femei și bărbați : așteptau, deși ușa era încuiată și zăbrelită de-a curmezișul, iar cînd Bárány se dădu mai aproape, văzu uimit că lîngă cei adunați, legat de zăplazul de lemn, stătea încă boul ce urma să fie tăiat. Era un animal mare, de culoare cenușiu-gălbuie, îndesat la trup și cu picioare scurte, puternice, aducea a zimbru ; în două locuri grumazul îi era crestat adînc, din răni sîngele curgea șiroi ; își și pierduse mai toată vlaga pînă îl mînaseră aici, de-acum doar stătea liniștit, ochii întunecați i se umbriseră de cheagul resemnării ; munteanul și munteanca stăteau și ei colo, cu capetele plecate, asemeni dobitocului de lîngă ei, dar privirile vicioase pe care le schimbau erau pline de viclenie, iscodeală și frică. Măcelarul apăru într-un tîrziu, venea de-a dreptul de la cîrciumă, deasupra obrazului roșu ca para focului cozorocul boțit al șepcii se încrețise ca șoriciul. Nici n-ajunsesese încă bine, dar și rînjea către ei cu superioritatea trufașă pe care i-o conferea experiența de zi cu zi, aruncă apoi doar o privire fugară boului care moțăia de-a-npicioarele.

— Băi, treaba-i murdară rău ! îi strigă el perechii. Se cunoaște cale de-o poștă ! I-ați hîrșciit grumazul cu secera de mai mare dragul, grijania mamei voastre ! zise, pe urmă se înturnă către cei adunați, își scoase șapca și, făcînd pe cherchelitul, se lăsă mucalit în genunchi. Să-i mulțumim ursului că ne-a trimes cărniță și săptămîna asta !...

Bárány se uită la rănilor năpădite de muște, arătau deja ca niște suturi negricioase, privi la măcelar, apoi, șchio-

pătînd, plecă scîrbit, de parcă i s-ar fi oferit să mănînce mortăciune. Ajuns acasă, horpăi tocana de post afumată cîta-i mai rămăsese într-o farfurie, pe urmă se așază în fața magherniței să citească, înăuntru era cam întuneric și în zăduf îl înăbușea mirosul insecticidului Atom G. G. Tot avutul său îl formau sculele și niște cărți pe care le strînsese de prin anticariate și de la talcioc, în anii convertirii sale : *Biblia*, *Confesiunile* Sfîntului Augustin, *Istoria creștinismului* de Renan, *Isus cel adevărat* de Mereșkovski și *Moartea învinsă*, după care, derutat de titlu, umblase pe-atunci cu lumînarea, ca să constate mai apoi dezamăgit că Bicsérdi Béla vedea posibilitatea extinderii limitelor vieții în consumul de zarzavaturi, și nu în jertfa zilnică a fiului Domnului. Jefuitorul îi împrăștiase cărțile peste tot și le călcase în picioare, așa că ceasornicarul fu nevoit să le lipească ; dar ce-i trebuise să care pînă aici sus aceste recipiente golite ale pioșeniei sale de odinioară ? Și de ce se adîncea acum iar în ele, chiar mai avid decît înainte, de ce sublinia oare anumite rînduri febril, cu mîna tremurătoare și trîntea pe marginea paginilor semne de exclamare cît dîta-mai ciomegele ? Bárány se războia și polemiza cu forțe vizibile și invizibile : nici în sînul comunității și nici în acela al familiei sale n-o putuse face pînă acum.

Cînd își înălță ochii, ca să-și lărgească oarecum orizontul gîndurilor măcar pînă unde putea străbate cu privirea, pe tăietura șeasă zări un om cu pantalonii suflecați : se apropia cu bocancii bălăngănindu-i-se pe umăr. Venea întins, deși părea ostenit, iar cînd ajunse mai aproape, sihastrul îi văzu roșeața cărămizie a obrazului, a gîtului, a pieptului gol ; drumețul se opri, buzele i se răsfrînseră dezgolindu-i gingiile mari, în vreme ce privea printre pleoapele mijite la Bárány și la maghernița acestuia, iar pe ceasornicar îl pătrunse atunci unda unei aduceri aminte, deși n-ar fi putut spune dacă îl recunoscuse pe străin după nasul său coroiat ori după felul în care-și întindea colțurile buzelor într-un zîmbet neîncrezător.

— Lévi ! dădu Bárány din mînă într-o doară, mai degrabă neliniștit decît fericit, fiindcă îndărătul acestei vizite bănuia o intenție ce-i tulbura solitudinea ; îi era teamă de muștrările stupide, de veștile bune și de cele rele deopotrivă, îi era lehamite de învinuirile pe care el nu le-ar fi putut

înfrunta decît prin alte învinuiri ; dar își birui sentimentele confuze care îl cuprinseseră și îi făcu iar semn călătorului, acesta porni din nou, iar cînd ajunse la doi pași, ochii săi ca niște picături de argint viu înfundate în ceara moale a obrazului căutară cu nesaț privirea pustnicului, cerîndu-i parcă socoteală ; Lévi păși în cele din urmă spre el, își îmbrățișă și își sărută fostul coreligionar, dar se și trase pe dată în lături și îl privi, compătitor, bănuitor. Zîmbea și Bárány, în nări îi stăruia răsuflarea evreului, răsuflare de sugaci și de om știrb, căci acesta nu fuma și nu bea ; mai simțea mirosul cămășii jilăvite a drumețului, și cel al pielii cojite de soare.

— Lajos, exclamă Lévi Áron. Să fie oare adevărat ce-am auzit, că în marea-ți nevoiești te hrănești cu lăcuste, precum Sfîntul Ioan Botezătorul înainte de a fi dus în patru vînturi vestea focului ?

Evreul devenit sectant era cam dezamăgit, se trase îndărăt clătînd din cap, în semn că nici nu vrea să audă vorbă de dezvinovățire, ba își închise și ochii, ca să nu poată; nici vedea vreun gest, într-atît îl cucerise propria idee ; căci ce putea exprima mai nimerit soarta ereticului care s-a lepădat de Dumnezeu decît faptul că trupul îi e năpădit de păr și că se hrănește cu lăcuste în inima pustiei ? Nici nu putea duce știre mai uluitoare, satisfacție mai mîngietoare decît cele ce s-au înfățișat privirii sale ! Cotropit de bucuria sa, se aruncă la pămînt și începu să se roage cu voce tare :

j

— Ferice de omul pe care îl dojenești, Doamne ! Căci Tu ne rănești și tot Tu ne oblojești...

Bárány luă aminte la urechile clăpăuge ale lui Lévi cel prosternat pe jos, la roșeața gîtului sau care, deși se lungise, rămăsese brăzdat de riduri, ca gîtul cocoșilor pleșuvi, îi privi tălpile goale, gîndindu-se că Áron, căruia, asemeni primilor creștini, nu-i trebuia mult pentru a fi cuprins de emoție și de înflăcărare, ajuns acasă va zugrăvi înlăcrimat cum își potolește Bárány foamea cu lăcuste și cum împrăștie în maghernița sa praf contra puricilor, iar odată ce a început cu lăcustele, prins de propria-i istorisire, mai știi cu ce exagerări e-n stare să-și continue povestea ?... Gîndul acesta îi fu de ajuns ca să se simtă pornit împotriva vizi-

tatorului, cu toate că Lévi îi era drag, doar el îl convertise îndată după ce acesta se întorsese din lagăr, convertirea asta fiind poate rodul cel mai de preț al muncii sale de mărturie a credinței : câștigarea sufletului unui izraelit care și-a ridicat ochii spre crucea Golgotei și s-a identificat cu jertfa lui Isus Dumnezeu ; dar pînă unde poate merge oare iubirea față de un discipol, care ne înfruntă cu credința și idealul pe care tocmai ni le-am renegat și, fluturîndu-ne în față propriul destin, ne cere socoteală pentru rînduiala vieții sale, de parcă ne-am fi legat să-i fim îndatorați pînă la sfîrșitul zilelor ? Chiar după ce-și sfîrșise reculegerea, Lévi Aron mai rămase un timp îngenuncheat, ca și cînd ruga i-ar fi amorțit mădularele, dar simțindu-l pe Bárány că i se ferește din apropiere, se ridică anevoie și-și rostogoli o piatră în fața celei pe care se așezase ceasornicarul. Era liniștit acum, de parcă ar fi ieșit dintr-o baie ce-i alinase zbuciumul, ochii nu-i tănuiau nici un dram de viclenie ori de suspiciune, încredințat fiind că Sfîntul Duh îi va asculta ruga și îl va ilumina, punîndu-i pe limbă cuvintele pe care trebuie să le rostească ; îl privi dar pe omul care-l convertise cu afecțiunea atașamentului de odinioară și se porni să zîmbească.

— Nu-i seară să nu spun înainte de culcare rugăciunea pe care am învățat-o de la tine cu prilejul drumeției tale de mărturie. Mai ții minte cum băteam pe-atunci ca niște apostoli ținutul Erului ? Știam că la tot pasul ne pîndesc capcane, că în stufăriș lupii stau să ne atace, dar credința că fără știrea și vrerea lui Dumnezeu nu ni se poate clinti nici măcar un fir de păr din cap ne făcea fericiți. Jandarmul te-a suspectat că tănuiești aur, dar cînd a dat cu mîna de sfînta Biblie l-a cuprins rușinea și ne-a slobozit...

Fericit de aducerea sa aminte, Lévi urmă :

— Poate de aceea am pornit la drum în căutarea ta. Că doar ai fost pentru noi ca Ioan Gură-de-Aur, și inima-mi vroiește să-ți reîntoarcă inima către chipul Domnului și privirea ta către privirea femeii tale. Căci, precum spune pilda : nebun e cel care-și lasă casa și-și turbură căminul, și vînt fi-va moștenirea sa ; să fie oare cu puțință ca tocmai tu să te prăbușești dintr-o dată, fiindcă Dumnezeu te-a pus la încercare și a chemat-o pe fiica ta la corul

îngerilor, tu, care i-ai fost orbului ochi și șchiopului picior ?... De ce nu gîndești la cei care trăiesc ?... Pînă și balaurii își hrănesc puii, darămite omul...

Tăcu o vreme, pe urmă întrebă :

— De ce uiți că te-ai legat în fața Domnului să-i fii credincios soției tale ?... Ce-are a face că obrazul ți-e năpădit de păr asemeni pietrelor acoperite de mușchi de pe marginea drumului ? Și chiar de te hrănești cu lăcuste, ce folos ?... Cine te va ocroti de limba ademenitoare a muierii rele, dacă ți s-a zdruncinat credința ?... Mai devreme sau mai tîrziu, ai să vezi, Satana îți va da tîrcoale și te va ademeni la pîntec de femeie, dar ia seama, Bárány, ia seama, îți zic !... Ferește-te, frate, că nimeni nu poate lua foc în sîn fără să i se aprindă hainele...

Pînă acum Bárány ascultase dînd din cap, cu un zîmbet ironic pe buze ori legănîndu-se și fredonînd un cîrmei de cîntec, dar cînd văzu că evreul amuțește, îl privi uimit, ca și cînd ar fi așteptat urmarea.

— Aș putea vorbi și eu întocmai ca voi și aș putea ridica împotrivă-ți bici împletit din cuvinte ! suspină el în cele din urmă cuprins de amărăciune. Ori văzut-ai măgar să zbiere pe pajiștea verde ?... Pînă și să mă culc mi-e teamă !... Cînd să sper și eu că-mi voi alina durerile în culcușul meu așternut cu paie, noaptea vine să mă turbure cu vise rele... O aud întruna pe biata orfană cum se zbate îndărătul întunericului și nu-i pot alerga într-ajutor... Cu ce-am păcătuit de trebuie să sufăr atîta ?... Pe Cristos l-au răstignit o singură dată, pe mine însă durerea mă țintuiește zi de zi pe cruce...

Lévi îl asculta înțeleghător, dar plin de nădejde.

— Cu toate că n-am alergat după femeia altuia, n-am pîndit la ușa semenului meu, urmă Bárány. M-am îngrijit de copiii mei chiar și în zilele cînd orașul era împresurat de trupe, culegeam bob cu bob fasolea din nisip... De sfădit nu m-am sfădit, deși muierea cea fără de minte și-a turburat cu adevărat casa, împreună cu maică-sa, a preschimbato în iad, nu alta : nu era zi să nu mă batjocorească, și mai pretindea că-i credincioasă ca și mine... Cu ce-am păcătuit dar ?... De-ar exista Dumnezeu, mi-ar fi cunoscut căile, ar fi numărat pașii mei...

— Taci ! îl întrerupse Lévi Áron, cînd își dădu seama unde vrea să ajungă pustnicul. Vrei să adaugi păcatelor tale și vorbe fără rost împotriva lui Dumnezeu ?... Cutezi a-ți asemui soarta cu pătîmirea lui Isus ?... Tu îți aperi pricina așa cum și-a apărât-o Iov, iar eu îți voi răspunde la fel precum i-au răspuns cei trei prieteni celui pus la încercare ; ba, mai mult, precum a izbucnit Elihu, cînd a'văzut neputința celor mai în vîrstă decît el !... Îți spun dar : ia seama, Bárány, căci Dumnezeu vede purtarea tuturor, și nu vei găsi nici beznă, nici umbră a morții în care să te poți ascunde din fața Lui !... Ai grijă, căci veni-va vremea cînd vei striga și îl vei căuta pe Dumnezeu, zicînd : Unde este Ziditorul meu, care ne învață mai mult decît pe dobitoacele pămîntului și ne dă mai multă pricepere decît păsărilor cerului ?! Așa vei striga atunci !

Ceasornicarul se porni să rîdă, cu glasul acela nechezat și ațîțat cu care întîmpinase la început învinuirea că s-ar hrăni cu lăcuste, și de-abia rîsul îi vădi adevărata sfîrșeală scoțîndu-i la iveală paloarea sordidă din măcăciunișul -obrazului, în vreme ce clipea mărunt din ochii injectați, rînjindu-și dinții stricați, cu tot trupul cuprins de convulsii, de parcă se scărpină.

— Elihu, i-auzi cu cine-mi vine, cu Elihu ! chioti el strident. Îți închipui că nu știu de-a fir a păr ce-a îndrugat țicnitul ăla ?... Pilda ta nu e bună, Lévi, nu e bună defel !... Adu-ți aminte că în zadar s-a năpustit cu surle și tobe cel mai tînăr și zvăpăiat asupra nefericitului năpăstuit înălțîndu-și întruna vocea, căci Iov a mai găsit în sufletul său atîta vlagă să-l zvîrle pe mucos cît-colo, de s-a dus învîrtindu-se !... Și mai amintește-ți ce a spus bubosul cel ajuns la discordie cu ține însuși : s-ar putea zice, în adevăr, că neamul omenesc sînteți voi, și că odată cu voi va muri și înțelepciunea !... Am și eu minte ca și voi, și îmi voi apăra dreptatea pînă la cea din urmă suflare !...

Gesticula ca un apucat.

— N-aș fi crezut că gura ta din care am auzit graiul aurit al Sfîntului Duh mă va împrășca cu atîtea vorbe spurcate, zise Lévi trist, cu glas scăzut. Știi bine că mi-am purtat crucea pînă la capăt, de familia mea s-a ales fumul și cenușa... Și acum mi-e dat să aud că totul n-a fost decît amăgire, că împărăția lui Dumnezeu nu-i nicăieri,

că trupurile noastre nu vor mai învia. Și cine mi-o spune ? Tocmai cel care mi-a călăuzit pașii la limanul liniștii, la crucea Golgotei !...

Sedeau pe pietre față-n față. Se priviră acum vlăguți, în cele din urmă Bárány se sculă în picioare și făcu un pas spre vizitatorul său.

— Lévi, hai să ne descleștăm ghearele pe care ni le-am înfipt unul în sufletul celuilalt, zise împăciuitor. După câte se pare, durerea ta nu-i durerea mea, chinul meu nu e chinul tău... Să ne alinăm măcar foamea. Hai să îmbucăm ceva...

Dar n-avea acasă decît pîine, așa că reteză niște toiege, pentru el și oaspele său, și îl duse pe Lévi pînă la o fermă din apropiere, unde îi datorau prețul, unei reparații ; Bárány bătea cărarea cu fuscetul său, ca să nu calce peste vreun șarpe, Lévi îl urma cu pași cam scâlmbi : era moleșit, nu numai de foamea de care s-ar fi rușinat să pomenească, ci și din pricina blasfemiilor ereticului ; se simțea pe deasupra și ofensat, ca un apostol în legație ; care nu și-a îndeplinit misiunea și căruia, în ciuda promisiunii ce-o avea, nu i s-a dat de știre ce trebuie să spună la ceasul sorocit. La fermă primiră o oală uriașă cu lapte prins și ceapă verde, apucară fiecare de cîte o toartă și porniră îndărăt, spre colibă. Amîndoi erau acum tăcuți, neștiind ce ar mai putea spune pentru a relua discuția ; în răstimpuri Lévi arunca priviri spre oloi și-și trecea limba peste buzele crăpate ; se traseră îndărătul coșmeliei, în umbra deasă a frunzarului de tufe și așezară oala pe jos, la fereală de priviri străine care le-ar fi putut tulbura ospățul sărăcăcios. Bárány n-avea decît o farfurie turtită de aluminiu, așa că luară cu lingurile de lemn de-a dreptul din dală, ceea ce îi făcu să-și amintească de drumetețiile lor comune de convertire. Frîngeau pîinea, hîrșiau mușcînd din ceapa verde și, în ciuda posomorelii sale, pe gazdă mai că-l pufni rîsul văzîndu-l pe oaspele său cum mănîncă ceapa începînd cu coada și o înghite apoi cu ochii holbați ; laptele prins era încă rece, pesemne că femeia îl ținuse în pivniță, încît se desprindea de lingură în bucăți catifelate și tremurătoare.

— Arareori mi se întîmplă să mănînc lapte prins, dar pe cel de azi ştiu că nu-l voi uita cu una, cu două ! spuse Bárány.

Lévi Áron îl privi bănuitor, de teama vreunei aluzii pe care ar putea-o ascunde aceste cuvinte ; colţurile gurii îi erau albe de lapte.

— E ciudat, într-adevăr, că pînă şi trupul îşi aduce aminte multă vreme de bucuriile de care a avut parte, zise el gînditor.

Fu rîndul lui Bárány să încerce a ghici unde bate călătorul.

— Şi, dacă-i așa, cu atît mai cu osebire îşi aminteşte sufletul, cel care a primit taina sacră.

— Da, numai că sufletul e cu gîndul mai mult la trup decît la sine însuşi, şi acesta-i izvorul tuturor ispitelor !

Bárány zîmbi, bucuros că înţelepciunea l-a scos şi de astă dată din impas şi-şi sterse pe îndelete lingura cu un brusture ; Lévi cugetă un răstimp la cuvintele ereticului, pe urmă îşi scoase actele din buzunarul de la spate şi în livreţul militar dădu numaidecît peste foaia împăturită, umplută cu un scris de mîină, care vorbea tocmai despre deşertăciunea bucuriilor lumeşti : despături hîrtia şi, tîrîndu-şi arătătorul de-a lungul rîndurilor, începu să citească cu glas cîntător :

— „Ce să gîndească omul despre cei care nu se îndură să cugete nici preţ de un minut la limanul oricărei vieţi... ?”

În acest moment răzbătu pînă la ei tropotit şi zupăială de roţi de căruţă, ca un zgomot de bolovani prăvălindu-se într-o albie de rîu, iar Bárány băgă de seamă că îndărătul mîncăturii, la înălţimea tufişurilor, săltau apropiindu-se urechile roşcate, ca nişte pungi, ale unui cal pe care pustnicul îl ştia ; îl zări îndată şi pe Tropa, veterinarul cel mătăhălos : pe obrazu-i mare, de o albeaţă de cocă, buzele gurii sale mici se ţuguiau a amărăciune, ca ale unui copil răzgîiat ; sedea înfundat adînc îndărătul crupei calului, iar în coşul cotigii stătea tolănită o femeie blondă în costum de baie, tălpile goale şi le sprijinea de viţelul legat fedeleş ; era şi ea medic veterinar, oamenii de prin partea locului o vedeau cînd şi cînd, obişnuia să-i aducă lui Tropa seruri şi instrumente medicale de la raion. La vederea viţelului, Bárány îşi aduse aminte că nu de mult, să fi fost vreo două săptămă-

mîni de atunci, adierea vîntului purtase încoace duhoare de hoit din avalul pîrîului, el porni în căutare și nu se lăsă pînă nu dădu într-adevăr de măruntaiele lungi de-un stîngen ce atîrnau agățate de o creangă și se legănu, la cheremul miilor de muște. Lévi Aron își ridică privirea, apoi continuă să citească rîndurile scrise de mîna :

— „Chiar și cea mai frumoasă viață pămîntească are un sfîrșit ; nu știu cum am venit pe lume, nu știu ce e trupul meu și ce sînt simțurile mele...”

Atunci Bărâny se sculă anevoie și îi făcu semn lui Lévi să o pornească amîndoi în urma telegii ; era surescitat din cale-afară, evreul nici nu mai apucă să-l întrebe ceva că pustnicul îl și tîrî după el cu o putere pe care trupu-i becnic nu o lăsase să se ghicească, în vreme ce-și dădea vînt cu rîvnă pe pietrele aducînd a țeste ; intră apoi buzna sub saivanul pe care îl formau ramurile unei tufe. Îl sili și pe Lévi să se așeze și rămase în așteptare ; drumețul își închipui că ereticul vrea să pîndească tăierea clandestină de care îi povestise ceva, socoti că treaba aceasta nu-l privește, așa că deschise din nou foaia de caiet și se aplecă asupra ei, morfolind din buze ori citind cîte o frază cu voce tare ; femeia se întinsese de-acum pe pătura galbenă ca sulful, la douăzeci de pași de cotigă ; Tropa luă din coș vițelul cu picioare legate, îl puse jos, scoase de sub scaunul cotigii satîrul învelit în pînză de sac și securea și, dintr-o singură mișcare, reteză gîtul animalului : vițelul își încordă tot trupul, dar nu se putu elibera din strînsoarea legăturilor, își deschise larg ochii în vreme ce sîngele i se revărsa din beregată, mirat parcă de cele ce i se întîmplă după pașnica legănătură de adineaori.

— Bebeloiule, mă crezi că mie mi-ar veni mai ușor să tai gîtița unui om decît a unui vițel ? întrebă femeia.

— Asta rămîne de văzut, spuse Tropa rîzînd. În orice caz, pînă acum mai degrabă te-ai agățat de gîtul bărbaților decît să li-l tai. Ia spune, mă ajuți la tranșat ?

— Să te ajute năbădaica ! Las' c-o scoți tu la capăt și singur, doar ai niște labe ca Popeye-marinarul.

— Nu fă pe nebuna, Eva. Trebuie să crîmpoțesc animalul ăsta nenorocit în paișpe porții, și toată lumea îi vrea sufletul, nu alta !

— Da' de ce ești fraier c-o faci ?

— Fiindcă n-am nici eu chef să putrezesc aici, în munți, michiduță, de-aia o fac. Și, dacă vreau să șterg putina...

Veterinarul scotea acum măruntaiele, cu șezutul țuguat într-afară, ca să-și ferească pantalonii de intestinele cu reflexe sîdefii ; femeia își închise ochii.

— Pustnicul ăla, de care mi-ai povestit nu o dată, ce zici, ar fi dispus să-mi prezică viitorul ? întrebă ea.

— Asta depinde de ce-ai vrea tu să afli.

— Păi, aș vrea să știu dacă o să mă mărit vreodată, și dacă da, ce-am să nasc, copil sau pisică de Angora. Nici n-ar fi de mirare să iasă o pisică de Angora cu fundă roșie la gît, după atîta plictis și castitate cîtă am îndurat. Ce zici ?

— Că ești dusă cu sorcova ! zise bărbatul, despicînd pielea de pe piciorul stîng de dinapoi al vițelului agățat în cîrlig. Cît privește însă castitatea ta, nu prea ai de ce te plînge.

— Ce știi tu ? Bîrfa, și-atîta. Da' nu-i totuna cum o fac : de urît ce mi-e, sau de plăcere.

— Hm, știu că mie cel puțin nu mi-ai făcut zîmbre nici măcar de plictiseală. S-o iau drept un semn de prețuire din partea ta ?

— Eh, cu tine-i altceva, cu tine m-am obișnuit. Sîntem gașperi prea buni, și-mi ziceam întotdeauna că m-ar pufni rîsul văzînd cum te prinde zelul deasupra mea. Ori ți-ai rîde tu de mine, mai știi ?...

— Dar dacă am lua-o cum nu se poate mai serios ?

Bărbatul cel mătăhălos își înălță privirea din penumbra sîngerie a cavității abdominale și regretă pe dată că a intrat în horă, dar era prea tîrziu ; femeia zîmbi cu ochii închiși, unghiile ei urcară ca niște gîngăanii lunguiețe și roșii peste șolduri, de-a lungul celor două părți ale petecului de slip, apoi, zburătăcind nervoase, începură să desfacă șireturile ; Tropa privi în jur cu un aer plîngăreț.

— Să mor eu dacă nu ești sărită de pe fix ! se tîngui el. Așteaptă măcar pînă mă spăl la pîrîu...

Și porni cu pași șovăielnici spre sălcii, dar glasul poruncitor al femeii îl sili să se întoarcă din drum :

— Să vii cum ești, ai auzit ?!... Ție nu-ți stă bine decît așa, în costumul ăsta : nici nu te-aș accepta altfel !...

La un moment dat Lévi avu impresia că pricina liniştii ce se înstăpînise sub umbrarul răcoros era pioşenia insuflată de cugetările înțelepte și cucernice, și urmă în șoaptă :

— „De ce nu mi-a fost hărăzită o altă clipa din veșnicia trecutului și a prezentului ?... Știu că mi-e dat să mor, dar moartea aceasta n-o cunosc cîtuși de puțin...”

Privi acum la Bárány, în nădejdea că va desluși pe fața acestuia o umbră de interes, dar pustnicul tocmai se ridica cu greu, scoțînd mici gemete, apoi începu să scheaune cu ochii dilatați de pizmă și încîntare. Gînd văzu scena cea deșucheată, Lévi rămase și el cu gura căscată ; fauni uriași ce înlănțuie cu brațele însîngerate nimfe văzuse pînă acum doar în poze.

— Să plecăm numaidecît! șopti el. M-ai adus cu de-a sila aici ca să-mi faci în necaz ?...

Acum Lévi era cel care îl trăgea după sine pe sihastru, fără să-i pese de poticnelile sale îndurerate, ori că acesta se pune împotrivă gîfîind și ocărîndu-l. Îl tîra neînduplecat, de parcă ar fi vrut să-l sfărîme trîntindu-l de pomii pe care îi întîlneau în cale, iar cînd Bárány se împiedică și căzu în genunchi, îl smuci de la pămînt atît de mînios că-i smulse mîneca cămășii ; dar nu se îndură, i-ar fi rupt pînă și brațul din umăr, acum, că-l văzuse căzut în ispita sfredelitoare a dezmațului. Se aflau de-acum din nou în fațaocioabei și se măsurau cu priviri dușmănoase.

— Te-ai hrănit în zadar cu lăcuste, că tot n-ai reușit să-ți ogoiești îndemnurile spurcate ale trupului, așa-i ?! exclamă Lévi veninos.

Bárány își ascunse la spate brațul dezgolit de mîneca ruptă, dădu să-i răspundă, dar se răzgîndi, scutură năucit din cap, căutînd cu privirea ațintită în gol spre năluca ce i se arătase în locul de taină ; era desperat și revoltat, patima îi ardea parcă oasele cu un fier înroșit, apoi îl încercă o altă suferință și-l făcu cît p-aci să-și piardă cunoștința. Încele din urmă izbucni :

— Pleacă de-aici cît mai degrabă, Lévi, atît îți zic !... Noi doi nu mai avem nimic de-mpărțit, întinde-o !

Și arătă în direcția cărării ce șerpuia printre buturugile cu rădăcini rășchirate în aer, pe care se ivise pelerinul,

Lévi intră în coșmelie, își anină bocancii pe umăr și se opri după aceea în fața lui Bárány cu un aer mîhnit și muștrător.

— Cîta vreme am mai tras un dram de nădejde că-ți vei da seama de nevolnicia ta, am ocolit vorbele ce te-ar fi putut depărta pentru totdeauna de Domnul... Dar acum am văzut cu ochii mei și am auzit cu urechile mele că Dumnezeu te-a dat pe mîna Satanei, așa că n-am de ce să-ți mai ascund : înainte de a mă așterne la drum, m-am adresat adunării bătrînilor și i-am întrebat dacă se mai poate afla mîntuire pentru sufletul tău.

— Se află, nu se află, tu cată-ți de drumul tău ! făcu Bárány, însă Lévi se dădu și mai aproape.

— Dar, unul cîte unul, bătrîinii și-au deschis brațele a neputință și mi-au răspuns precum stă scris în Epistola lui Pavel către evrei : cînd un pămînt este adăpat de ploaia care cade adesea pe el și rodește o iarbă folositoare celor pentru care este lucrat, capătă binecuvîntare de la Dumnezeu ; iar cel care aduce spini și mărăcini este lepădat și aproape să fie blestemat, și sfîrșește prin a i se pune foc !

Bárány vru să trimită o vorbă de ocară soborului de bătrîni, acum chiar dacă ar fi fost ars pe rug prea puțin îi păsa, numai să poată vedea iar teleaga în care, alături de vițelul îmbucătățit și curățat de măruntaie, străluce prea-frumosul idol al iubirii, zeița care a cerut să i se închine ofranda sîngeroasă în luminișul din inima pădurii. Iar cînd trăsura apăru într-adevăr, nici nu băgă de seamă că gurița veterinarului exprimă o și mai mare amărăciune, că femeia zace în coșul cotigii ca moartă, cu umbrele vineții ale orbitelor prelinse pe obraz ; Bárány vedea numai un Adam și o Evă, neprihăniți și sinceri în fericirea lor de dinaintea căderii în păcat...

Pe sub pietre, printre gînganii

Privite dinspre cocioaba lui Bárány Lajos, luminile cătului parcă se leagănă pitulate printre ramuri, ițindu-se din dăruțul lor doar ca niște năluciri ori de cîte ori vreo garnitură de tren încărcată cu trunchiuri coboară în viteză, de vuieste valea întreagă. Îți vine a crede atunci că luminițele-s scînteii scăpărate de pe șine care strălucesc vreme de-o clipă înainte de a pieri în întunecime. Pe calea ferată industrială se prăvălesc în afund buștihani enormi, gonesc apoi greoi și amenințători undeva în bezna din adînc, strîmtorîndu-se între ei și trosnind, purtați de micuța locomotivă care aleargă în fața vagoanelor cu ochiul ei aprins, pentru a se opri apoi brusc în gară în scrișnet și hîrîit de frîne.

Șeful de gară Baga Albert, un omuleț bondoc, se și află pe peron, se uită chiorîș la garnitura de tren. Ai venit, mînca-te-ar boala ! mormăie el, scociorînd cu limba prin gură în căutarea firimiturilor ultimului duminică. Îl apucă ades bombăneala peste zi, mai cu seamă cînd trenulețul local îl cheamă la datorie din toiul celor mai promițătoare clipe ale îndeletnicirii sale, în momentul în care izbutise deja să prindă în mrejele vorbăriei și să atragă spre sine cîte o femeie. Domnul Baga are burtică, mersul i-e scâlîmb, ocea ce însă nu-l împiedică să aibă reputația unui curtezan înfocat, acesta fiind al patrulea loc unde e mutat din pricina vieții imorale pe care o duce. Geme sub povara pensiilor de întreținere pe care le plătește după vreo jumătate de duzină de copii, haine și ghetе în afara celor de serviciu nici că are, pesemne că ar suferi și de foame dacă n-ar avea acces în cîteva case, la neveste de zidari ori de dulgheri care, însingurate cu lunile, nu se dau în lături să stea la taifas cu șeful de gară și să-l omenească cu cîte o farfurie de mîncare caldă. Văzînd succesele sale, cei mai tineri clevetesc despre bărbăția supradimensionată, de-a dreptul ridicolă a domnului Baga, deși omulețul ăsta ca un poloboc își atinge scopul cînd cu vorbele sale ușoare ca pana, cînd cu răsunetul grav și plin de jale al glasului său.

— Vezi, puicuțo — îi spune el bunăoară lui Pötyi Tonaj, o zdrahoancă de femeie cu o clăie de păr în cap, nevasta bolnăviciosului calculator de lefuri, când aceasta vine în gară și se așează la locul ei obișnuit de sub ceas, stînd parcă în așteptare, ciufulită, cu țigara aprinsă îndreptată în sus—, vezi, dragă, dacă nu ajungeai prin coclaurile astea, ca și mine, erai acum primadonă vestită la Cluj, sau la București...

Dar numai femeile au parte de amabilitatea domnului Baga, pe copii îi pune pe fugă, la muncitorii din gară se stropșește cu vorbe murdare, iar pe cîinii care nimeresc în sala de așteptare îi îmbie cu ardei iute ascuns în miez de piine, și se strîmbă de rîs plesnindu-și genunchii cu palmele ori se repede triumfător pe peron de fiecare dată cînd animalul, cuprins parcă de o spaimă ciudată, începe să tușească și să se zvîrcolească ; cei din cătun ghicesc atunci de la două poște pricina, mereu aceeași, a bucuriei șefului de gară. Dar în după-amiezile de vară îmbîcsite de plictis, cînd trenurile sînt mai rare, el își trece vremea scuipînd în pîriu de pe podețul dindărătul magaziei.

— Nu cumva pescuiești, domnule Baga ?...

La capătul dinspre gară al podețului stă Pötyi Tonaj, cu veșnica țigară fumegîndă între degete ; acum, că i s-a adresat șefului de gară, i se înfioară parcă fulgii din cap de bucurie. Domnul Baga își mută în grabă privirea de la cercurile care au și șters din oglinda apei imaginea pantalonilor săi necălcați și a chipiului roșu și surîde la auzul glasului înecat în grăsime și catran.

— Nu dau eu cu bățu-n baltă, sărumînușițele, aice el cu falsă compătimire de sine. Dusu-i norocul meu de mult pe apa simbetiei...

Peste un sfert de ceas stau deja amîndoi la o turcească, pe colnicelul cît palma din curtea lui Pötyi, pe care abia încape masa de papură cu cele patru scaune. Din locul acesta șeful de gară poate ține sub ochi tot terasamentul și, la nevoie, poate coborî cît ai zice pește pînă la birou, ca un poloboc dat de-a dura pe poteca abruptă, cînd impiegatul de mișcare începe să-i facă semne.

— Țsta-i un loc îngrozitor, sărumînușițele, zice el și-și pune chipiul impregnat de sudoare și fum pe marginea mesei. Sodomă, nu alta... Cuiabar de bîrfe sortit pieirii... Pînă

și mie mi-au scos niște vorbe... Cică aș fi cocoșul cătunului, și asta numai pentru că mai complemantez femeile cu câte-o vorbuliță dulce, ca să-mi treacă de urît, ș-apăi se plictisesc și ele, sărăcuțele... Mătăluță mă cunoști doar... Da' tovarășul Zsákos, care se aburcă seara pe pervazurile geamurilor și moare dacă nu știe pînă și ce-a mîncat și ce-a vorbit fiecare, vezi Doamne, el e un sfînt... Deși muiera pe care a pus el odată ochii nu mai are zile bune pînă nu...

Pötyi Tonaj nu pare ațîțată de bîrfă, ea cunoaște toate dedesubturile mai abitir decît oricine din cătun, așa că preferă să-și pună la bătaie glasul și surîsul pentru evocarea propriilor amintiri :

— Ți-am vorbit vreodată de Gigli, Albert ? îl întreabă ea, iar faptul că i-a spus șefului de gară pe numele de botez o face să devină și mai sentimentală față de trecutul ei. Ți-am povestit vreodată că l-am văzut cu ochii mei pe cel mai mare cîntăreț al tuturor timpurilor ?...

Baga se proțapește în scaun și-și înfoaie obrazii de parcă și-ar frămînta creierii, dar numele ăsta nu-i aduce aminte de absolut nimic, și se poate considera norocos dacă tocmai în astfel de momente telefonul de jos se pune pe sunat ori dacă impiegatul de mișcare începe să-l cheme fluturîndu-și prin aer tăblița.

Nevasta lui Tamás József, născută Hetesi Ilonka, a absolvit patru clase de școală medie, a luat ore particulare de canto, a făcut balet și a urmat vreme de trei luni un curs de dactilografie la Tîrgu Mureș, dar pentru balet se îngrășase înainte de vreme, dactilografia n-a exersat-o, iar cu cîntatul a dat greș de asemenea, din lipsă de auditoriu, căci în orașelul acela nu se găsea amator nici măcar pentru cîte un roman de Jókai * ce se prăfuia luni de zile în vitrina cooperativei în vecinătatea foarfecelui de tuns iarba și a canistrei de lapte ; multă vreme s-a amăgit cu gîndul că cei de prin partea locului o vor stima, ca pe o femeie cultivată și cu experiență, care a rămas de nevoie aici, printre munți, dar sosiră apoi și zilele deprimante în care toate deveneau jilave, lipicioase, mirosind a putregai, făcînd-o să se dezguste chiar și de sine însăși ; în astfel de zile nu-ți

* Jókai Mór (1825—1904) — scriitor maghiar, reprezentant al romantismului.

rămînea decît să caști, să caști întruna și să visezi la iluziile pierdute... Dar unde-i omul capabil să le priceapă pe toate acestea, printre urșii și lupii de aici ?... Șeful de gara, el pare să fie singurul mai acătării, își zice Pötyi Tonaj, petrecînd cu privirea linia ferată îngustă ce se pierde pe sub ramuri, în drumul ei către zări îndepărtate, spre lumea largă, căci șinele ei sînt suratele celor mai late linii, care leagă orașele, capitalele... Privește valea și așteaptă cu nerăbdare să zărească pe cărare chipiul roșu al lui Albi, care a devenit pentru ea un semn de bunăvestire, asemeni luciului sticlos al sîngelui roșu din visele ei...

În dimineața în care Halmi Sándor, medicul comunei Schitu, a traversat șinele lîngă peron, pentru a se duce să-l examineze pe un bătrîn care suferise un atac de apoplexie, Baga, îmbrăcat în uniformă, dar desculț, tocmai primea garnitura de tren, iar îndată ce-l zări pe bărbatul în balonzaid și cu geanta de medic în mînă, începu să alerge zelos încoace și încolo, strigînd de zor, cu intenția de a se amăgi pe sine însuși și de a distra atenția doctorului de la situația sa absurdă și ridicolă. Halmi ieșise cu cîteva minute înainte pe poarta fostului castel de vînătoare al lui Látó, un che-restegiu putred de bogat, în care acum își avea sediul dispensarul și spitalul comunei. Ziua precedentă fusese pentru el grea : de la opt la zece examinase treizeci și cinci de pacienți, au urmat apoi vizitele la domiciliu, iar după prînz l-au chemat sus, la unul din punctele de defrișare, unde avusese loc un accident grav ; dar mai înainte fusese nevoit să alerge un ceas încheiat în susul și în josul liniei, pînă a izbutit să găsească drezina sanitară, departe, în plin cîmp : locotenentul de pompieri al comunei încărca în ea coșuri cu ciuperci și găleți cu afine, iar șoferul îi dădea o mînă de ajutor. Medicul îi puse numaidecît să golească drezina, fără să bage în seamă sudalmele și amenințările ofițerului : nici șoferului nu-i spuse nimic decît într-un tîrziu, cînd luaseră deja viteză și mealeagul prinse a răsuna în stînga și în dreapta lor, iar soarele îi izbea în ochi cu razele ce pătrundeau printre ramurile copacilor.

— Dacă rănitul a murit în urma hemoragiei, te trimit în fața instanței, Gebe !... Și-ai să încasezi opt ani pe pu-

țin !... De cîte ori nu mi-am bătut gura că mașina salvării nu e cărucior de piață ? !...

Era vorba de o fractură de tibie, pe care a trebuit s-o imobilizeze în atele, apoi îl luară pe rănit cu ei jos. Pînă isprăvi, se făcu ora cinci după-amiază, așa că nici nu-și mai încălzi mîncarea care-l aștepta de la prînz la bucătărie, luă doar cîteva îmbucături, în picioare, dar mai bine că nu se așternu să manînce în tihnă, fiindcă nici nu trecură cîteva minute și sosi cu sufletul la gură nevasta cîrciumarului anunțîndu-l printre gîfiieli că Vasi, plutonierul de miliție, se zvîrcolește pe jos și trage focuri cu arma, așa ca Sándor să facă bine să-și ia geanta și să vină numaidecît... Dumnezeu știe ce l-a apucat de zbiară întruna c-o să prăpădească cătunul pîn-la ultimul om, poate din pricină că mai demult s-a produs un scurtcircuit la sala de lectură, s-a stins lumina tocmai cînd urma să se voteze contribuția obștească ; cei din vale au fost însă de părere că e vorba de o defecțiune pusă la cale, adică de un sabotaj, au ordonat instituirea unei anchete la fața locului, iar timp de trei săptămîni Vasi a fost pus să dea în fiecare zi noi declarații despre locul în care se aflase în momentul atentatului ; în sfîrșit, după scrierea celei de a nouăsprezecea declarații, în care susținea că acele minute nefaste le petrecuse la umblătoare făcîndu-și nevoile, a tras zdravăn la măsă încă de acasă, l-a apucat apoi la cîrciumă un acces de furie și a secerat cu o rafală sticlele de rom înșiruite îndărătul tejghelei.

A trebuit să fie dezarmat cu forța, potolit și pus la pat sub supraveghere. Cînd Halmi a ajuns iar acasă, era șapte seara ; își făcu o cafea, deschise ușa dulapului vechi și mare din camera de lucru, pe care erau aninate zeci de filme dezvoltate lucind stins ca niște intestine puse la afumat. Nici nu știa pe care să-l aleagă mai întîi. De ani de zile fotografia era unica lui pasiune, dar nu-i rămînea prea mult timp nici pentru asta. Pînă și acum, cînd se hotărîse deja să caute în caiet grupajul clișeeilor, veni din nou o femeie, nevasta fostului fochist, acum pensionat, și-l chemă să vină îndată, pentru că pe bătrîn l-a lovit damblaua ; îl găsise prăbușit în mijlocul camerei, nu mai putea nici să vorbească, își rotea doar ochii și se scăpase pe el...

Înainte de a veni la medic, nevasta lui Hétházi trecuse pe la preot ; părintele Köblös era un bărbat îndesat și bondoc, cu obrazii rumeni și cu picioarele încălțate în pantofi neverosimil de mici ; sosi în grabă, cu Biblia în mână, salută în tăcere dînd din cap, pe urmă se plecă asupra bolnavului culcat în pat. Privirea bătrînului fochist era tulbure, îl chinuia setea, își ducea degetul încovoiat la gură, dar gîtlejul îi era anchilozat, cele cîteva picături pe care i le turnară cu lingurița printre buze îl făcură să tușească și să se convulsioneze. Nu-l recunoscă imediat pe preot, îl privi pierdut, parcă de undeva de departe, dar pe urmă își veni în fire și spuse cu buzele pe jumătate înțepenite :

— Luați-mi melcii de pe spinare... melci lipicioși, reci, dau să intre în mine...

Preotul îl împărtăși cu chiu cu vai, încheie ceremonia și se întoarse apoi spre Halmi.

— Sufletul e pregătit, dar trupul aparține încă medicului curant ! zise el cu glas mîrios, înclinîndu-și capul spre. umăr.

Se făcu seară tîrzie pînă ce Halmi isprăvi la familia Hétházi, iar cînd, ajuns acasă, își dezbracă în antreu pardeșiul, simți că nu-i arde nici de mîncare, nici de băutură, așa că porni sleit de oboseală spre dormitor, cînd ceva îi trosni sub talpă. Se aplecă și ridică de pe jos o autosanitară mititică, pe care o strivise sub greutatea sa. Privi mica. sfărîmătură, care pesemne că îi aminti de șoferul cel fățarnic și de ofițerul de pompieri, căci îl cuprinse iritarea și se porni să suduie pe înfundate. Doar el a zis și a răzis că n-are nici un rost să cumperi copiilor jucării cu ghioțura, că se plictisesc una-două de ele și le împrăștie peste tot, de nu-i chip să mai faci un pas prin casă !

Auzind mormoroseala, Marika apăru din dormitor îmbrăcată în cămașă de noapte, iar observația făcută în treacăt de Halmi degeneră într-un schimb amar de cuvinte.

— Doar n-ai fi vrînd să dezmierde cîtă-i ziua de lungă un cal de lemn puchinos, ca pe vremea ta !

— Și de ce nu, mă rog ? .Numai de i-ar îmbucura tot așa de mult cît mă îmbucura pe mine !

După o vreme se dezbracă și, apăsător de liniștea care se cuibărise între ei, se băgă sub pătură. În ziua aceea Marika dăduse și ea consultații, făcuse teren, ca și el, iar

cînd credea că, în sfîrșit, și-a terminat îndatoririle de serviciu, trebui să asiste o naștere dificilă ; acum se baricadase îndărătul unui zid de tăcere, cu gîndurile rătăcindu-i în cine știe ce depărtări. Sándor încercă să-și afle consolare în speculații teoretice și-și zise că vocației de medic ar trebui să i se consacre numai oameni neîncătușați de obligații, așa cum fuseseră odinioară artiștii, în rîndul cărora celibatarii erau atît de numeroși, și pe bună dreptate... Păi, chiar așa ! Mai poate omul să-și dedice măcar un ceas sieși ori familiei sale, cîtă vreme i-e scris să trăiască pentru alții ?... Iar în zilele noastre nici nu se mai cade să vorbești despre asta pe un ton patetic, ci uzînd, cel mult, de limbajul prozaic al faptelor...

La ora unu și jumătate noaptea se auzi de pe treptele de afară geamătul unui glas gros de bărbat, apoi cineva începu să rîcîie la ușă. Sándor se deșteptă, privi un răstimp umbra compactă și masivă a candelabrului de fier forjat, pe urmă se sculă din pat, își tîrși picioarele pînă în cabinet și privi într-o doară de la fereastră terenul dindărătul grădinii, pe care o fișie îngustă și buruienoașă era scaldată de lumina verzuie, ca de pucioasă, ce se prefîra din vîrfurile unui șir de stîlpi electrici ; drumul fusese îndreptat de ani de zile, dar stîlpii rămăseseră înșiruiți de-a lungul fostului meandru, iar medicul, în momentele sale de descurajare, avea impresia că lumina asta stranie îi înfățișează vreun tărîm de pe lumea cealaltă.

— Aoleu, mor, dom' doctor ! gemu acum din nou bărbatul și glasul i se înecă într-un horcăit.

Halmi îl știa : era Cucui, tîmplarul bețiv de la cooperativă, care nu-i săptămînă de la Dumnezeu să nu-și burdușască măcar o dată stomacul ulceros cu merindele cele mai grele și mai condimentate și să se tîrască apoi în patru labe pînă aici, ca să-i trezească pe toți în miez de noapte. Medicul se și înfuriase la gîndul acesta, îl mai lăsă înadins să aștepte o vreme, pe urmă se repezi la ușă și smuci zăvorul ; namila ingenuncheată în fața ușii aproape că se prăbuși pe covor.

— Nu-ți fie teamă, Cucui, că n-ai să mori ! zise Sándor și, de mînie, ochii i se împăienjeniră de lacrimi. Mai degrabă am să crăp eu, de sătul ce sînt să fiu bătaia de joc a tuturor bețivanilor cu burțile ciuruite !

Dar tâmplarul nu era atent decît la propria-i durere și, printre icnete, își debită dezvinovățirile de rigoare :

— Aseară, la cărți, am dat pe gît cîteva păhărele de băuturistică... Iar acasă am mai găsit niscai sarmale rămase de ieri...

În lumina ce se prefira din antreu, capul său enorm, nădușit, strălucea de picăturile de sudoare ca un dovleac înrourat. Se făcu de două-jumătate pînă ce medicul îl ridică de pe jos, îl duse tîrîș-grăpiș înăuntru, îi administra digestive și antispastice, pentru ca, în ultimă instanță, să pună seringă la fiert ca să-i aline durerile cu o injecție de novocaină. Se culcă apoi iar, dar nici nu mai încercă să adoarmă, știa din experiență că la ora asta Palika se trezește din somn și începe să se vaiere, ca să fie scos din pătuț și culcat lîngă maică-sa. Era un obicei ciudat, care se repeta în fiecare noapte întocmai, la aceeași oră ; copilul trezit din somn căuta pe dibuite chiar din primele momente baticul roșu de-o palmă pe care trebuia să i-l aștearnă peste obraz la culcare ca sa adoarmă și căruia el îi zicea „titi”. Sándor stătu culcat vreo douăzeci de minute, în așteptare, atunci copilul începu într-adevăr să urle cu glasul său dezagreabil, răgușit și bătrînicos, apoi se porni să se zbuciume și să se zvîrcolească în neștire, se încheștă de el înspăimîntat cu toate cele zece unghii, pentru ca peste cîteva minute să doarmă din nou liniștit lîngă maică-sa, cu obrazul acoperit de baticul roșu...

La cinci și jumătate medicul se sculă, se bărbieri, bău două cești de ceai tare, neîndulcit și se duse să-l viziteze pe bătrînul lovit de apoplexie. În drum dădu cu ochii de șeful de gară care, desculț, se agita lîngă garnitura de tren sosită de curînd ; Baga se prefăcu că nu-l vede, dar în cele din urmă se apropie de el.

— Uite-așa trebuie să alerg întruna de colo pînă colo, că împielițații ăștia de copii is în stare să-mi pună peste noapte piroane pe șine...

Halmi îl privi zîmbitor pe bondocelul care căta pe sus, de parcă linia ferată se întindea undeva la înălțime, iar craidonul ăsta încerca acum să descopere de aici de pe pămînt piroanele ascunse, apoi dădu din cap și-și văzu îndată de drum, fără să arate c-ar ști dincotro bate vîntul ; însă în dosul gării, acolo unde drumul o cotea spre celă-

lalt capăt al cătunului, în fața lui se ivi de undeva Zsákos, secretarul Sfatului popular, și se hlizi la el atotștiutor :

— L-ați văzut pe piticul ăsta nemernic, tovarășe doctor ?... A sărit în zori din geamul lu' Pötyi Tonaj, de grăbit ce era și-a uitat acolo nu numai încălțările, dar și izmenele...

La familia Hétházi mirosul spiritului mentolat și al medicamentelor se învîrtoșase cu exalațiile trupului bolnav. Bătrînul le ceru prin gesturi să deschidă geamul, apoi își încovoie degetul și-l duse la gură, cum făcuse și ieri, în semn că i-e sete. Nu mai simțea nevoie decît de aer și de apă, ca plantele lipsite de conștiință. Halmi verifică din nou gradul de paralizie, trecu vîrful acului peste talpa piciorului stîng, pe urmă peste degete și privi cu interes petele negricioase care de ieri, cînd le văzuse prima dată, în loc să se fi extins, păreau pe cale de a da înapoi. Cu instinctul omului bolnav, bătrînul simți că medicul e mulțumit de el și întrebă căznit :

— Dom' doctor, o să mai pot umbla ?... Nu-mi trăbă mie horă, numa' să pot ieși cătinel ici, în fața ușii, la lumină...

În curtea dispensarului erau parcate două mașini cu numere de regiune, un Moscvici roșu și un Wartburg de culoarea fildeşului. Halmi deduse că au sosit de la Tîrgu Mureș Fehérváry, ginecologul și Veér Pista, inspectorul raional al Sanepidului, împreună cu familiile lor. În preajma dispensarului domnea liniștea, femeia de serviciu plecase pesemne și ea pe undeva, dar, cînd păși înăuntru, sub cuierul din stînga încăperii medicul observă trei străchini pline cu ouă lucind alburii ca trei salbe însăilate din balonașe. Puse geanta jos, deschise fereastra, așeză cele trei străchini pe pervaz și începu să zvîrle rînd pe rînd ouăle peste poartă, pe drumul acoperit cu zgură neagră.

Societatea se ivi zgomotoasă. Fuseseră doar pe-aici prin împrejurimi, singur Veér Pista se răzlețise ceva mai mult, căci ar fi vrut să-l vadă pe Bárány, sihastrul pădurii, dar, ajuns la jumătatea drumului, făcu și el cale-ntoarsă. Își primeniseră hainele de mirosul de benzină, iar acum veneau cu toții, în frunte cu Pipe, actorul de comedie, încălecat pe o nuia de mestecăn ; își legase cravata neagră fundă

în jurul genunchiului și maimuțarea tiradele poncișe ale lui Henric al V-lea, într-o limbă inexistentă aducînd a engleză ; îndărătul lui pășea Fehérváry alături de nevastă-sa, profesoara de desen blondă, zveltă, cu chip frumos ; apoi Halmi îl zări pe Kelemen, foiletonistul bondoc și pe jumătate chel, care-și așezase pe creștet o cunună spinoasă de scaieți, de parcă s-ar fi desemnat dintr-o dată să-și ducă traiul de martir sub papucul soției sale mărunțele, oacheșe, purtînd în cap o claie de păr negru, ca de armeanca ; ginecologul se întoarse către nevastă-sa și îi arătă hohotind ce soartă l-ar aștepta și pe el dacă n-ar ține piept samavolniciei feminine ; Juditei i se păru că prin aluzia asta soțul ei caută să-și dea și de astă dată aere de superioritate, tră-săturile chipului ei încîntător, ca ale unei statuete, deveniră și mai imobile, buzele i se albiră.

— La tine tocmai asta-i nenorocirea, că ți s-a dat prea mult friu liber ! zise ea.

Măria își trecea privirea de la unul la celălalt cu voioasă lipsă de părtinire a unei gazde primitoare, iar societatea izbucni în strigăte de bucurie cînd îl zări pe Sándor care le ieșea în întîmpinare pe trepte. Azvîrlise toate ouăle, acum îi trecuseră năbădăile, se și înviorase oarecît ; se porni să zîmbească, era deja fericit că foștii săi colegi veniseră să-l vadă la sfîrșit de săptămîină, îl bucura mai cu seamă vizita scriitorului și a actorului, își zise numaidecît că în compania lor va respira și el nițel aer proaspăt, de oraș, poate că o să audă de la ei chiar și cîteva bancuri bune ori să afle niscai bîrfe de ultimă oră. Prezența ginecologului îl stînjenea de obicei, din pricina firii autoritare a acestuia, a sfaturilor sale pline de înfumurare și a zelului său în a-i organiza lui Halmi munca și viața după chipul și asemănarea vieții și muncii sale ; cuvintele lui Fehérváry lăsau deseori să se ghicească impresia pe care acesta o nutrea despre el, și anume că Halmi e un fel de mototol neîndemînat și inimos pe care bolnavii îl mînuiesc după bunul lor plac ; dar acum medicul de țară le era atît de recunoscător pentru vizită încît îl accepta și pe Fehérváry așa cum era...

Nu departe de dispensar se întindea o poieniță înverzită, hotărnicită de clădirea castelului prin firul Văsicăi oare curgea strînsă între malurile-i strîmte. Peste apă era

aruncat un podeț, sub el boișteni de-un deget săgetau care-ncotro ori de câte ori vreunul din grup călca pe trunchiurile de mestecăn din care fusese înjghebată puntpa. Pînă la amiază pădurea răsună neconținut de hăuituri și de chiote ; oaspeții culegeau bureți și fragi, singur Halmi, despuiat pe jumătate, se zbuciuma bezmetic gonind peste cline și hîrtoape, cu aparatul de fotografiat bălăngăindu-i-se pe sold, și numai la gîndul că Veér Pista și prietenii săi l-au smuls din corvoada lui cotidiană și i-au dat prilejul să alerge acum încoace și încolo și să-și tragă amicii în poze care de care mai senzaționale se simțea pătruns de recunoștință. Marika stătu o vreme cu cei mici, ca să-i sorească, pe urmă porni cu ei în căutarea celorlalți ; la amiază făcură focul și fripseră niște slănină, mai pe urmă adună vreascuri pentru tocănița la ceaun. Actorul li se alătură ultimul, scoase din buzunar un șarpe de-o șchioapă, delicat și îl așeză pe pătură ; femeile săriră țipînd ca mușcate, iar ginecologul, cu obrazul impasibil, își deschise briceagul ca să taie gîtul viperei, dar Sándor băgă de seamă că reptila își leagănă capul la stînga și la dreapta în răstimpuri egale, ca mișcat de un resort, iar păcăleala pe cînte cu șarpele de cauciuc îl făcu să izbucnească în hohote de rîs.

Se lăsă degrabă răcoarea, așa că, de îndată ce căzu seara, începură să tragă cîte o dușcă din țuca de prune ; mai tîrziu, poiana fu năpădită de petele mari și roșietice aruncate de vîlvoarea focului de tabără, iar cînd se chercheliseră nițel, gazda fu rugată să cînte ceva, avea o voce minunată de bariton, nu degeaba tot încercaseră să-l momască cei de la ansamblul de muzică populară în ultimul an de medicină, ca să-l facă solist. Stînd în picioare lîngă rug, Halmi le cîntă aria regelui Filip și, cu boneta de chirurg și cu chipul său îngust și viril, arăta ca un ascet hindus.

Aerul se răcori așa de tare pînă se fierse tocănița, că fură nevoiți să aștearnă masa în casă, iar în chip de surpriză fiecare se trezi lîngă farfurie cu o invitație ilustrată ; Judit o prinsese cel mai bine pe Hajnal, soția scriitorului, aceasta flutura două fanioane de circulație, strigînd : „Uite-așa dirijez eu !” Halmi era înfățișat aplecîndu-se din fereastra dispensarului și zvîrlind cu ouă, în vreme ce,

cîțiva pași mai încolo, nevastă-sa se tîrguia cu o precupeață tot pentru ouă.

— Ei, află, draga mea, că Miki nu-i nici pe departe așa de rușinos ! zise Judit tamponîndu-și ochii cu o batistuță, căci rîsese cu lacrimi. Cît ar fi legea avorturilor de severă, pentru niște bani frumoși individul ăsta al meu e-n stare să chiureteze cu ușile deschise...

Fehérváry, căruia îi plăcea să se rezeme în coate în maniera lui Ady *, scoțîndu-și la vedere butonul ce sclipea auriu pe albeața imaculată a manșetei, clipi acum demn din genele-i lungi ca de fată, aruncă o privire trufașă și disprețuitoare spre soțioara lui și zise :

— Scumpa mea, n-ai vrea să te duci nițel în mămițica ?... Știi bine că nu-mi place să-mi speli izmenele în vîzul lumii !...

— A fost doar în vîzul amicilor...

— N-are a face, mucle, acum eu glăsuiesc !...

Fehérváry zîmbi, le făcu celorlalți cu ochiul, bău o dușcă de vin și urmă :

— Eu am învățat de mult lecția, de la Edgar Poe în persoană : orice-ai face, nu trebuie să arborezi o mină prea misterioasă, pentru că prin asta trezești doar bănuiala celor din jur... De exemplu, dacă vrei să dosești un document de valoare, cel mai nimerit e să-l arunci în portperie, ori în vaza de flori...

Pe Halmi această siguranță de sine îl uimi. Răspunse cam invidios :

— Eu unul atîta știu, că numai pe chestia ambulanței era cît pe-aci să-mi frîngă gîtul de vreo zece ori, pentru că nu-s de acord s-o transforme în budăraie. Cînd aici cineva și-a pus în gînd să facă o treabă, apăi să nu fie nici șperțar, nici homo, să nu se mînjească nici preț de-un ou, dacă-i pe-așa... N-au decît să le dea bacșiș lăutarilor dacă vor, dar nu mie !

Își înhăță paharul de pe masă și dădu furios băutura pe gît.

— N-a rezistat aici nici un medic mai mult de jumătate de an. Noi avem deja șapte de cînd am venit la Schitu.

* Ady Endre (1877—1919) — unul din cei mai de seamă reprezentanți ai liricii maghiare moderne.

Domnul coleg de la care am preluat dispensarul pilea spirt diluat cot la cot cu asistenta lui, o fufă blondă, și organiza orgii în văzul bolnavilor, însă de tavanul castelului prin care se infiltrează apa de ploaie nici că-i păsa...

VeérPista nu mai era atent decât la gesturile lor, îi contempla parcă de undeva de la distanță, fără să-i audă. Aflase el destule cu ocazia deplasărilor sanitare, dacă evada însă din oraș cu pușca aninată pe umăr sau făcea câte o escapadă, ca astăzi, se pricepea să tragă o linie de demarcație între problemele de serviciu și viața de societate : dacă tot s-a nimerit să ai o zi liberă, n-are nici un sens s-o irosești apăsînd pe manetele care întredeschid tot felul de lăzi de gunoi, în loc să mănînci și să bei pe săturate, să-i zici una de inimă albastră, să Țopăi pînă-ți scuturi din mădulare toată încordarea adunată în timpul săptămînii. Altminteri ce rost ar mai avea ca oamenii să se adune laolaltă la cîte o petrecere, dacă folosesc prilejul ăsta pentru a se tracasa reciproc cu belele lor ?...

— Ia mai beți, măi ! se ridică el din nou în picioare cu ulcica de vin în mînă. De unde pînă unde atîta inteligență la alde voi ?!...

Halmi se simți stingherit că nu se ocupă îndeajuns de oaspeții săi, tocmai se pregătea să le cînte ceva, cînd din-spre coridor răzbătu tîrșîit de pași și un geamăt de femeie și în ușă apărură Madár Roza. Era o țigancă trupeșă, zîmbea neajutorată, purtîndu-și burta enormă ; din spatele ei un omuleț oacheș ca și ea arunca priviri furișe, aproape demascatoare. Marika sări de pe scaun și le ieși în întîmpinare.

— Ce faceți, oameni buni, ați pornit-o așa în lume, pe unde vedeți cu ochii, ca Sfîntul Iosif și Fecioara Maria ? o dojeni ea pe femeie, sora bună a lui Zsákos, secretarul Sfatului popular. De ce n-ați cerut trăsura de la primărie ?...

— Păi ăla nici că mai stă de vorbă cu noi, sărumîna ! zise bărbatul plin de zel, bucuros că-și poate alina tulburarea jeluindu-se. Că bine-a zis tătînu-miu : ferească Dumnezeu de omu' sirman cînd ajunge imperat !...

Smiorcăind din nas a guturai și zornăindu-și cheile în drum spre cabinet, Marika doborî de pe o masă o tavă nichelată, zgomotul se repercută îndelung și enervant de pereții coridorului. Lui Hajnal, soția scriitorului, i se făcu milă de gazda căreia obligațiile de serviciu nu-i lăsau ră-

gaz nici măcar în astfel de momente ; dornică să-i dea o mână de ajutor, o luă cu sine și pe doamna Fehérváry. Puseră de apă caldă, spintecară un cearșaf pentru scutece, pregătiră tifon la îndemână, dezinfectară un foarfece. Madár Roza urmărea pregătirile zîmbind sfielnic a dezvinuire, rușinîndu-se parcă de toată agitația asta pe care o provocase, deși, pentru ea, după al cincilea plod, nașterile au fost floare la ureche... În prima cameră, Halmi simți acum că a sosit momentul să discute cu actorul și cu scriitorul și despre lucruri mai importante :

— Voi sînteți de părere, fără îndoială, că muribunzii, în general, debitează platitudini crase, nu ? se întoarse el spre Kelemen. În multe cazuri, chiar așa se și întîmplă, dar eu cred că totuși nu există două morți la fel, după cum nu există nici două vieți întru totul asemănătoare...

Simți că nu s-a exprimat îndeajuns de limpede, urmă deci :

— Seneca spune că mulți ne pretind să disprețuim moartea, deși nimeni nu pune la îndoială faptul că sentimentul acesta e pe undeva oribil, căci violentează însuși sufletul nostru, zămislit pentru a ne nutri iubirea de sine... Nici n-ar mai trebui să ne străduim a deprinde pornirile spre care instinctul ne călăuzește oricum, spre autoconservarea la care tindem cu toții...

Scriitorul îl asculta cu cugetul îngreunat, ar fi vrut să polemizeze cu medicul, fie chiar și din politețe, intuia că acesta e însetat de discuție, dar aburii vinului îi tulburaseră coerența ideilor, nu-l mai țineau băierile decît cel mult pentru a face spirite.

— Ai dreptate mie-n mie, bătrîne ! răspunse el cu limba împleticită. Dar Seneca mai spune că omul bun nu trebuie să trăiască cît i-ar fi lui pe plac, ci numai cîtă vreme mai e de trebuință... Așa că noi n-o să murim în veci !...

Și, petrecîndu-și brațul pe după umărul medicului, îl îmbrățișă.

— Măi, da' cu voi nu te joci, sînteți deștepți nevoie mare, zise Veér Pista și ridicîndu-se de pe scaun încercă să-și toarne de la înălțime vin din ulcică, dar jetul nimeri alături de pahar. Din capătul coridorului se auzi acum plîns set de prunc, iar curînd în fața bărbaților dădu buzna

Hajnal, ochii ei inteligenți, de caniş, străluceau de bucurie şi de emoție.

— Atențiune, atențiune ! spuse ea şi bătu din palme. Un băieţel scump foc caută naş, care să-i dăruiască numădecît numele său. Cine se înscrie pentru tragerea la sorţi ?

— Unul îs eu, spuse Halmi şi, fără să ştie nici el de ce, i se înroşiră pînă şi urechile.

— Dacă sorţii mă vor alege pe mine, îi cumpăr cărucior ştrengarului ăla ! îl prinse zelul şi pe Veér Pista.

Singur Fehérváry şedea ţeapăn pe scaunul lui, de parcă-şi ţinea echilibrul pe o funie întinsă la înălţime ; Hajnal dispăru, dar reveni imediat, în halat alb de asistentă, în braţe cu micuţul care-şi mijeia ochii îndureraţi de lumină.

— Am onoarea să mă recomand : mă numesc Madár Sanyi ! îl ridică pe bebeluş soţia scriitorului, organizatoarea tragerii la sorţi. Am trei chile două sute şi sper să-i aduc naşului meu mult noroc !

Şi, zicînd acestea, puse fărîma de om în braţele lui Halmi Sándor ; medicul se ridică, obrajii îi erau împurpu-raţi şi acum, rîdea. Hajnal i-o puse alături şi pe Măria, ca să fie trei, precum Sfînta Familie, iar Sándor ceru să fie adus aparatul de fotografiat cu bliţul.

— Ori eu m-am scrîntit la cap, ori ăştia-s nebuni de-a binelea, una din două ! spuse Fehérváry privind stupefiat la cele ce se întîmplau.

Mai pe urmă, după ce botezul de familie luase deja sfîrşit, cineva aduse ştirea că pe bariera dinspre Stejera încălţărilor şefului de gară se balăngăie în vînt dimpreună cu izmenele aceluiaşi ; se găsi un mucalit care să le atîrne şi un felinar în preajmă, ca să vadă lumea-ntreagă ce tă-răşenii de amor se petrec în Schitu...

Deshumarea

Zsákos János, secretarul Sfatului popular din Schitu, îl preveni pe președinte că a doua zi va pleca de acasă direct pe teren, fiindcă borfașii ăștia, câți s-au pripășit pe-aici, parcă s-au vorbit de i-a apucat sminteala pe toți deodată ; căminele-s iar pline de purici și de ploșnițe, sanitarul nu și-a arătat mutra pe-acolo de săptămîni întregi, automagazinul nu e remorcat la punctele de defrișare, iar veterinarul comunei a eliberat în răstimp de o lună cinci aprobări de sacrificare pe motiv de forță majoră și nu se dă în lături să tranșeze el însuși pe furiș cîte un vițel.

Le înșiră pe toate acestea pe nerăsuflăte, palid la față, vrînd să-și înăbușe mai degrabă propria tulburare, zbulciumul lăuntric, căci în vremea din urmă dăduseră peste el necazuri mai multe decît în toți anii trecuți la un loc. Încerca așadar să-și recîştige demnitatea știrbită ; cam tot din aceeași pricină luase cu el în dimineața aceea și cîinele-lup.

— Janka, vin-aici ! striga întruna în urma cățelei, plesnindu-și cu lesa cracul nădragilor vîrîți în cizme.

Se plimbau pe alea mîrginită de plop, prin fața dispensarului medical ; căteaua reculă acum speriată, iscînd în zgura drumului un norișor de praf ; cînd privi îndărăt, îl văzu pe stăpîn că ridică lesa și, supusă, veni tîrîș la picioarele lui. Zsákos îi prinse cu blîndețe gîtul sub talpă.

— Acum și tu, și tu ? o bombăni el cu duioșia stăpînilor care-și muștră cîinii, deși n-ar fi putut spune de cine anume își amintise în clipa asta, de ce ofensă mocnită în suflet, care îl înghimpase cu spinul ei ; poate zeflemeaua umilitoare a tovarășului Oniga... L-a convocat la raion, era vorba să-l trimită iar pentru șase luni la școala de cadre, dar în dosarul lui era ceva în neregulă. Zsákos o pornise de jos, mai de jos nici că se putea porni. Acasă fuseseră șapte frați, pe el îl scoaseră din producție de la întreprinderea de construcții, unde cu puțin înainte îl aleseseră secretar de U.T.O. Și uite că acum găsiseră totuși în biografia sa cîteva rînduri bătătoare la ochi, în care declara că pe bătrînul

Csocsuj, taică-său, primăria l-a vîrît în groapa comună fiindcă fusese în relații de prietenie cu o mulțime de ilegaliști, cărora obișnuia să le zică din scripcă, pe gratis, cîntece revoluționare... Oniga se legase deja într-un rînd de afirmația asta, dar pînă la urmă a închis dosarul și i-a spus :

— Dacă ții cu tot dinadinsul, treacă de la mine. Regimul burghezo-moșieresc chiar că era în stare de toate ticăloșiile !

Însă de astă dată alineatul cu pricina fusese subliniat de către cei de la regiune și, ceea ce era și mai grav, Oniga dădu sarcină ca să se cerceteze la Uioara împrejurările neobișnuitei înmormîntări, și nici nu intră bine Zsákos în biroul său că și împunse iritat cu degetul spre frazele înrămate în roșu : a mirosit el că nu e curată chestia cu parastasul și că tovarășii de sus, oricum, n-o să înghită poveștile astea. Zsákos se așeză în fața lui și se făcu că privește roiul de insigne colorate de pe pieptul lui Oniga, pe urmă întrebă cu uimire tîmpă :

— Despre ce fel de parastas vorbești, tovarășe secretar ?

Acesta nici măcar nu-și înălță privirea, porni doar să zîmbească.

— Nu te mai ascunde după degete, János !... Am ajuns să ne manglim singuri căciula ?... Ce te mai prefaci, că știi doar foarte bine cum s-a-ntîmplat... N-a fost de ajuns c-ați pilit banii de înmormîntare, dar nu v-ați lăsat pînă n-ați tocat și ultimul sfaț din biștarii căciuliți de surorile tale cu listă de subscripție, ca să pună banii la loc... Ba v-ați mai luat și la păruială, și-ați tulit-o apoi care-ncotro... Iar a cincea zi, cînd vecinii au anunțat că trupul a prins deja miros, autoritățile au trimis un camion și doi zilieri înarmați cu clești și lopeți... Ei, acum ce mai ai de spus, János ?... Hai să vorbim deschis, principial, să nu ne temem de critică, să nu încercăm să ne inducem în eroare, bată-te să te bată... E drept, pe vremea aia tu erai doar un mucos, dar ce rost mai are să îndrugi verzi și uscate despre o dandana care e destul de împuțită și-așa ?... Compune mai bine o altă biografie, iar despre îngropăciunea aia să taci ca mortu-n păpușoi, s-a-nțeles ?!...

Îl petrecu pînă în coridor, dar nu-i întinse mîna ; pe Zsákos îl luă cu ameteală, apoi începu să-și pipăie șezutul

și coastele, de parcă „toașu’ prim” de la raion l-ar fi izbit cu picioarele. Chiar șonticăi o vreme, iar în fața ochilor îi apărea neconținut mașina de gunoi : îi vedea aievea pe cei doi vagabonzi smulgându-l pe bătrîn din pat cu cîngile și răsturnîndu-l în lada aia mare, și-i venea să se îmbete, dar nu luase bani la el, așa că n-avu încotro și trebui să îndure cu mintea trează realitatea neplăcută a celor întîmplate la raion.

La Schitu fusese repartizată cu ani în urmă o învățătoare frumoasă și cumințică, se numea Tenkei Lenke, o compătineau cu toții, fiindcă nu cunoșteau nici un bărbat de prin partea locului cu care să se fi potrivit. Scoica, dulgherul cel hîtru care trimitea versuri și la ziarul din vale, spre a fi „evaluate”, o și înțepa cu șuguiala : — Pe cînd, Lincuța, pălincuța ? —, iar alteori îi aținea drumul pe-nserate : — Cîn’ ți-ogoaie-n noapte alean, Lino-lean ? —, deși nimeni nu obișnuia s-o petreacă pînă acasă, nu-i dădea nimeni tîrcoale, și lui Zsákos poate că tocmai blîndețea și independența fetei aflate între hotarele domeniului său îi era pe plac, îi stîrnea și mai mult dorința, își închipuia că dacă acum, după muștruluiala pe care o încasase de la Oniga, micuța învățătoare l-ar primi în grațiile ei, ar crește numaidecît în ochii lumii și în propriii săi ochi ; oricît s-ar fi fălit el în stînga și-n dreapta cu succesele sale, adevărul era că pînă acum nu se drăgostise decît cu fete de la bufet, cu văduve lălii și cu țigănci mînjite de mortar. Se abătea cîteodată din drumul său și pe la școală, chipurile în inspecție de la Sfatul popular, iar cînd o întîlnea pe stradă, arunca în urma Lenkăi cîte-o vorbă, dar îndată ce ajungea în fața ei devenea stînjenit și-și pierdea îndrăzneala.

— Își văd copiii de carte, învață ? întreba el și rămînea apoi ca bolovanul, zîmbind prostește.

Învățătoarea îi ghicise gîndul și îl ocolea. Locuia la marginea cătunului, spre Stejera, în casa unei văduve care îi închiriasse o cameră cu o sută de lei pe lună. Secretarul trecea uneori pe-acolo cu motocicleta după lăsarea întunerului, oprea peste drum de casă și, sprijinindu-se de rezervorul de benzină, se uita lung la fereastra prin care se prefira o lumină slabă. În cele din urmă, într-o dimineață, îi făcu semn bătrînei care stătea în fața măcelăriei, iar

cînd aceasta veni într-o fugă, o privi țintă în ochi și spuse :

— Cumătră Butuc, diseară n-aș vrea să te găsec pe-acasă, ai priceput ?

Văduva bănuia de mult ce-și pusese Zsákos în minte și, cu toate că îi era frică de gura cătunului, de secretar se temea și mai tare ; gura-i știrbă și pungită se mișcă o vreme fără să poată scoate un sunet, apoi morfoli înspăimîntată :

— Apăi, e drept că s-o găsi treabă destulă și-n afara casei...

În ziua aceea Zsákos dădea tîrcoale cîrciumei încă de la ora deschiderii, dar nu se așeză la masă, umbla de colo pînă colo cu paharul în mînă, de parcă ar fi așteptat pe cineva, rîdea în hohote și îi bătea prietenește pe spate chiar și pe cei despre care știa că nu-l au la inimă ; în așteptarea evenimentului pe care-l pusese la cale, se străduia să cîștige simpatia oamenilor, iar la lăsarea serii era deja cherchelit. Porni să colinde cătunul în lung și-n lat, căutînd să fie văzut de cît mai mulți săteni, ca să înșele vigilența celor bănuitori înainte de a merge „în vizită”, apoi o luă spre locuința învățătoarei. Zări lumină la geam, intră în curte, trase un răstimp cu urechea dindărătul ușii, pe urmă ciocăni. Lenke era deja în cămașă de noapte, tresări înspăimîntată, neputîndu-și închipui cine o caută la ora asta.

— Nu te speria, tanti învățătoare, sînt eu... Am ceva foarte important să-ți spun...

Zsákos zîmbi în întuneric. Se făcu mai întîi liniște, pe urmă se auziră dinăuntru zgomote ușoare, foșnete, fata îmbrăcă iute un capot și crăpă ușa de-un deget.

— N-am putea amîna discuția aceea *importantă* pe mîine, tovarășe secretar ? întrebă ea ; din glas i se citea mai degrabă desfățuire decît refuz, însă Zsákos știa că acum tocmeala nu-și are rostul ; își vîrî brusc cizma în crăpătura ușii, apoi se îndesă cu tot trupul și din doi pași se și afla în mijlocul camerei. Învățătoarea se trase lîngă sobă, iar vizitatorul, înveselit, aruncă o privire deșucheată înspre patul desfăcut, adulmecînd mirosul ațîțător, de curățenie, al camerei de față.

— De ce te ferești de mine, scumpă tanti învățătoare... Lenke dragă ?... Să știi că n-am mîncat încă pe nimeni... Și-ai

băgat de seamă, nu-i așa, că de luni de zile tot caut să ne întâlnim, să fim împreună... Eu nu mă pricep să te curtez, ca alții, nu-s intelectual, ca învățătorii dumitale de la școală... dar pe mine te poți bizui oricând, în orice problemă... Chiar și în problema locuinței... Și am și niscai bănuți puși deoparte, câteva mii de lei... Mai târziu, am putea pleca în circuit prin țară, și ți-aș cumpăra tot ce ți-ar pofti inimioara...

Scoase din buzunar o sticlă teșită, cu vișinată, o puse pe masă, și încredințat parcă de faptul că după o asemenea declarație de dragoste nu mai poate fi poftit să plece, se așează. Consternată, fata pricepu abia acum că adineaori bărbatul îi oferise chiar și bani, își strânse capotul la piept și spuse cu glas rugător :

— Vă implor, luați-vă sticla și duceți-vă acasă... Ce-or să zică oamenii dacă o să vă vadă aici la ora asta ?... Iar banii cheltuiți-i pe cei patru copii ai dumneavoastră, ei au mai mare nevoie decât mine...

Zsákos se chinuia să scoată dopul, nu izbutea defel, dar și mai mult îl înfurie faptul că învățătoarea îi amintise de familie, de copii.

— Se prea poate că mățăluță te pricepi să ții lecții, dar habar n-ai de ideologie, Lenke dragă... Marii noștri teoreticieni ne-au învățat doar că în viitor familia va dispărea, întocmai ca și banii, de care nu va mai fi nevoie... Amor liber, asta va fi, iar copiii vor fi crescuți de stat...

Reușise în sfârșit să vîre cu stiloul dopul în sticlă și îi întinse învățătoarei băutura, însă aceasta îi dădu mîna la o parte și se strecură într-afară, cu gînd să se refugieze la bătrîna Butuc, dar găsi ușa văduvei încuiată, mătura era așezată de-a curmezișul ; acum înțelese că îi întinseseră o cursă și se uită deznădăjduită încotro ar putea să fugă, îmbrăcată doar în capot ; dincolo de capătul grădinilor se ghicea deja întunecimea pădurii, iar la ușa străinilor nu voia să bată, aceștia și-ar fi închipuit pesemne că tocmai scăpase din îmbrățișarea secretarului. Se întoarse deci, trînti ușa de perete și îi strigă bărbatului să se care, că de nu, țipă după ajutor.

— Ei gata, gata, mă duc, dacă ești chiar așa de aprigă, bolmoji Zsákos clipind spășit. Ai fi în stare să mă și cro-

iești cu nuiaua... Plec, dar numai dacă ne împăcăm... Dacă-l ierți pe flăcăul ăsta oacheș... Ce zici, îl ierți sau nu-l ierți ?...

În speranța că va scăpa de el, învățătoarea îi întinse în silă mîna, însă în clipa aceea secretarul o smuci de pe prag, o luă în brațe și o aruncă pe pat. Devenise de-acum brutal, violent, sufla gîfîind duhoarea de țuică în obrazul și în gîtul fetei și trecu triumfător de la drăgălășenia de adineaori la vorbele fără perdea :

— Tu-ți dumnezeii tăi de muiere ! gemu el în focul luptei. Să știu că mor, dar acum tot te bumpăcesc ! Smulse cămașa de pe ea, veni de-a-ndăratelea, iar cînd se prăvăli din nou înainte, genunchii strînși ai fetei i se înfipseră cu putere în vîntre, gemu de durere și o plesni furios peste față ; de lovitură, pe învățătoare o podidi sîngele pe nas, ceea ce avu darul să-l dezmeticească pe Zsákos, de-acum s-ar fi vrut la cale de-o poștă de locul acesta, dar vederea propriului ei sînge o înspăimîntă și pe Lenke, începu să țipe. Cineva bătu în fereastră, după care fugi, se mai auziră și pași grăbiți, răsunară rîsete și o chiuitură, apoi ușa se dădu de perete și din mulțimea bulucită oamenii o îmbrînciră în față pe văduvă. Cumătra Butuc era în negru, se îmbrăcase de doliu în seara aceea, ceea ce îi scotea și mai mult în evidență paloarea feței. Se opri în prag mîhnită, cuprinsă de stinghereală, abia putu să articuleze :

— Nu se cade una ca asta, tovarășe secretar. Du-te cu Dumnezeu și las-o-n pace, sărăcuța.

Zsákos se strecură într-afară. Simțea nevoia să tragă un fum și-și vîrî în gură o țigară, dar aceasta i se frînse între dinți. Își continuă goana și în vreme ce fugea simți că era urmărit de privirile furișate dindărătul perdelelor, din penumbra perfidă a lămpilor abia pîlpînde și știa că mîne-zî rușinoasa sa pățanie va fi deja pe buzele tuturor. Însetat de răzbunare, își zise că totul ar fi putut lua o altă întorsătură de nu era cotoroanța aia să se ascundă în preajma casei și să aducă norodul pe capul lui tocmai cînd era mai la ananghie...

Într-o dimineață cumătra Butuc fu chemată la cantina școlii forestiere, după niște tocăniță la ceaun rămasă de ieri, și ea porni, ca-n alte dăți, nu se dădea în lături cînd

era rost de-un ajutor coalea, că din partea copiilor ei, îm-prăștiati care-ncotro, slabă nădejde. Mergea, ducîndu-și în sacoșă cratița cu email albastru, brațul stîng și-l ținea vîrît sub broboadă, pășea încrezătoare, iacătă, își zicea, pînă și-un străin o omeneste mai mult decît propriile odrasle... În cuptorul uriaș focul nu fusese încă aprins, aerul răcoros al bucătăriei mirosea a afumat, dar cel mai ciudat era că bucătăreasa cea grasă, cumătră Béluska, care trimisese vorbă după ea, nu se vedea pe nicăieri. Dezamăgită, bătrîna dădu să iasă din bucătărie, cînd în față-i se ivi, înaltă, umbra secretarului.

— Ia spune, lele Butuc, mi-ai ținut mata lumînarea ?... Apăi, dacă n-ai ținut-o, de ce mi-ai scos vorbe în Schitu ?... De ce-ai spus c-am vrut s-o țolesc pe pațachina aia domnească, și că i-am oferit bani ?...

Femeia se trase îndărăt clipind mărunț din ochi și își ridică în fața obrazului mîinile cu degete uscățite ca niște crengi.

— De unde naiba te-ai ivit taman atunci ?... Ai fi venit călare pe-o coadă de mătură, mai știi ?

Cumătră Butuc se trase spăimîntată spre ușă ; ghicise de ce a momit-o bucătăreasa încoace.

— Nu care cumva să dai în mine ! bolborosi ea. Aș putea să-ți fiu mamă !

— Să dea nevoia-n mata, nu eu !... Ce crezi, că-mi mînjesc mîinile cu fitecine ?

Dar îi venea femeii din ce în ce mai aproape, iar cînd aceasta dădu să treacă pragul sprijinindu-se de unul din ușori, îi trînti ușa peste mîină așa de tare că nefericita scoase un țipăt și căzu grămadă.

De-acum putea să se tîrșie-ncoace liniștită și grăsansa de Béluska, ca s-o stropească cu apă pe nenorocita atrasă în capcană și s-o ridice de pe jos.

— De ce pușca lui Hector te-i fi pornit de-acasă, dacă nu te simțeai în putere ?... Și despre ce secretar bolborosești întruna ?... Păi dacă era aici, tot aici ar fi și-acum, blagoslovi-te-ar...!

Și, răscrăcărîndu-și picioarele enorme, își ridică șorțul, ca să-i arate că nici vorbă să-l fi pitit ea pe Zsákos undeva.

Pe cînd își chema cîinele îndărăt, în fața dispensarului medical, fostul castel de vînătoare, o și vedea în închipuire pe văduvă apropiindu-se cu o mîna propriță în cealaltă, de parcă ar fi purtat lăcrimînd o tipsioară cu cocă dospită ; și-o imagina chiar intrînd pe poartă, și tare ar fi vrut să știe cine i-a deschis ochii bătrînei și a învățat-o să-și scoată certificat medico-legal pentru mîna aia fracturată : te pomenești c-a fost ideea lui Halmi Sándor... Ei și, mare brînză !... Martori tot n-are de unde să ia baba, iar dacă nu se potolește, poate s-o și înfunde, pentru calomnie și injurii la adresa organelor publice...

Însă de la cumătra Butuc gîndul îl duse iar la Tenkei Lenke, iar dindărătul chipului învățătoarei îi apăru zîmbetul lui Oniga, cuvintele sale, mai cu seamă acestea îl usturau, în neputința lui, Zsákos îl ura acum cu patimă ascunsă ; Cît ar fi el de secretar al Sfatului popular, în ochii învățătoarei rămîne tot un cioroi, de care se ferește ca de un mîncător de stîrv ; ei, asta mai treacă-meargă, dar că pînă și șeful de raion îl tratează ca pe o zdreanță, e prea mult, și, apoi, nici nu e principial... Își coborî mîna cu cureaua pregătită să lovească, cîinele se repezi iar înainte, amușină la rădăcina copacilor, pe urmă începu să rostogolească cu nasul cojile de ouă alburii ca niște ciuperci de bălegar uscate, pe care nimeni nu le măturase. „Dac-ați fi văzut, tovarășe secretar, cum le zvîrlea unul cîte unul pe fereastră... A spart pe puțin o sută cincizeci de bucăți !” Hm, doctorul nici nu visează că el are omul lui și acolo, la dispensar, care îi raportează tot ce se întîmplă ; cînd va veni vremea, o să-l înfunde și pe doctor, dar nu pentru ciubucăreală : o să-l dea în gît pentru că face pe domnosul, pentru că e singurul dintre toți „intelectualii” care nu se coboară să se tutuiască cu el ; că i-a întocmit bătrînei certificat medico-legal pentru mîna fracturată, iar înainte de asta i-a botezat glodul lui Madár Róza, numai ca să-l facă pe el de ocara, fiindcă nu s-a învrednicit să-i găsească soră-si o trăsură și a lăsat-o să se ducă pe jos la dispensar, ca să nască...

Dădu ocol castelului, trecu puntea aruncată peste pîrîu și o luă în sus, spre pădure ; de la o vreme nici nu se mai uită după cîinele care umbla acum brambura, nu-l mai interesa nici măcar încotro îl vor purta pașii, într-atît îl

răscolise tumultul evenimentelor ; învățătoarea își făcuse bagajele încă din zorii cu pricina și dispăruse din cătun, dar de cînd se dusesese vestea că el a dat buzna peste ea și a silnicit-o, după ce îi propusese să fugă împreună, Vilma dormea cu copiii. Umblă tăcută de colo-colo, cu uitătura fixă și seacă, iar cînd dă să zică ceva, glasul i se frînge după două vorbe. Și parcă s-a scrîntit la cap, se poartă ciufulită și lălie, se încălță cu pantofi bărbătești scîlțiați, ca să-i facă lehamite de ea, după pățania cea rușinoasă. Iar serile, cei patru prichindei își răsucesc căpșoarele urmărindu-l cu priviri înstrăinate de sub plapumă și încercînd să ghicească, cu o tristețe precoce, ce-are de gînd cu ei... Uneori îl încearcă dorința să se arunce pe pat și să-i strîngă la piept, dar alteori, cînd le vede fețele îngălate și bleojdite, lumînăricile atîrnînde, îi vine mai degrabă să-i alunge cu parul... Îl tortura de-acum nu atît amintirea tărășeniei, cît mai degrabă clevetirile, singurul mijloc de care se foloseau dușmanii lui, care căutau să-și scoată pîrleala pentru toate ranchiunele din urmă. Se șușotea deja că a pocnit-o pe învățătoare de a lăsat-o lată, fiindcă aia i-ar fi spus verde-n față că mai bine moare decît să-i facă poftele unui cioroi ca el... Asta îi aminti iarăși de bătrîna Butuc, apoi din nou de Oniga, iar gîndul următor îl făcu să se oprească locului, la marginea unei poienite luminate de razele piezișe ce se prefirau dindărătul pomilor și peste care domnea o liniște sumbră : nu cumva Tenkei Lenke a fugit cu gînd să-l denunțe ?... Iar bucătăreasa te pomenеști că nu și-a putut ține gura și a trîncănit despre ajutorul pe care l-a dat la pedepsirea văduvei ?... Și, mai știi, dorind să se răzbune, Lenke umblă acum să găsească un sus-pus, și i se oferă, numai ca să se cerceteze cazul, ca să i-o plătească... Dintre toate plăsmuirile pe care le însăila în minte, aceasta era cea mai cumplită, căci adăuga îngrijării sale și sentimentul geloziei, parcă o și vedea pe învățătoare îmbrățișîndu-se și sărutîndu-se cu acela care urmează să sosească zilele astea, ca să vadă situația la fața locului... Se întoarse din drum și o porni îndărăt, spre cantina școlii forestiere. Sosi tocmai la ora prînzului ; se așternea masa pentru primul grup de muncitori, cumătra Béluska stătea lîngă cuptor, aburii de mîncare îi încețoșau în răstimpuri obrajii roșii ca para focului, ca niște nori ce acoperă uneori tipsia lunii ;

cînd îl zări pe secretar intrînd pe uşă, începu să învîrtă de zor tocana într-o cratiţă uriaşă. Zsákos merse la ea, dar se strădui să-şi ascundă îngrijorarea.

— Ce mai coaceţi acum contra oamenilor de treabă ?...

Femeia trînti capacul înfuriată.

— Las' că nici mata nu eşti mai breaz cînd e vorba să le faci zile fripte ! zise ea cu familiaritate.

Secretarul îşi încreţi nasul.

— Vezi să n-o faci fiartă cu zilele alea fripte, c-atunci şi bucătăresele o s-o pună de mămăligă...

— Mie n-are de ce să-mi fie frică ! se aprinse şi mai tare chipul femeii în valurile aburului. N-am păcate pe lumea asta nici cît negru sub unghie. Cel mult, fecioria pierdută !

Dar privea deja nesigură spre secretar, neştiind dincotro bate vîntul. Zsákos o întrebă întors într-o parte :

— Ai vorbit cu cineva zilele astea ?... N-aş vrea să-ţi umble gura...

— N-am vorbit cu nimeni, zise bucătăreasa cu zel convingător. Despre ce să fi vorbit ?...

— Tocmai. Vezi, dacă încearcă să te tragă cineva de limbă, mata n-ai văzut, n-ai auzit nimic, e clar ?... Nici nu erai aici cînd i-a venit rău baborniţei, de-a căzut şi şi-a rupt mîna...

Vreo treizeci de oameni luau prînzul înşiruiţi pe băncile sălii de mese, muncitori zdraveni, cu feţele aspre ca scoarţa de cer, sorbeau cu lăcomie supă, trosnind din fălci în vreme ce rupeau carnea zgîrciuoasă ; fişii groase de riduri le brăzdau gîturile ca pielea încreţită a cizmelor de iuft. Zsákos nici n-ar fi putut spune de ce a venit aici, printre ei : poate, ca s-o bage pe bucătăreasă în sperieţi, să vadă că el controlează calitatea mîncării. Se plimbă printre mese, se opri apoi la una din ele, luă un polonic de zeamă lungă şi îl scurse de la înălţime îndărăt în castron. Era poşirca de fiecare zi, supă de ceapă ori de usturoi rîntăşită cu niscai făină, şi carne de ied, „ţîţuie”. Scroafa asta ar merita şi ea să fie biciuită, pînă i s-ar răsfrînge de sub pielea crăpată osînza prinsă din banii nădrăgarilor de aici ! îşi zise Zsákos cuprins de ură faţă de toată lumea. Nu se mai satură de carnea, făina şi zahărul cu care-şi burduşeşte sacosa, o fi cărînd acasă mîncare furată pînă şi-n guşă, ca viezurele ! Ştia bine că deocamdată n-are cum să se lege de ea, dar

pricină poate să-i găsească totuși, las' să tremure cocoloașa aia clisoasă, așa o să-și țină măcar pliscul...

În vreme ce trecea agale printre mese cu mâinile la spate, își dădu seama că nu pe bucătăreasă se înfuriase, ci pe Oniga, mai cu seamă de el se temea. Și iată că se ivise acum și posibilitatea cu școala de cadre, i-ar fi venit la țanc chestia asta în debandada de aici, cei din cătun ar fi amuțit și ei văzîndu-l în continuare în grațiile ștabilor, iar la întoarcerea din Brașov sau din București i-ar fi plătit fiecăruia după cum merita... Se prea poate însă că, după cele întîmplate, să se ducă de rîpă toată treaba, ori să fie trimis altcineva în locul său, îndeosebi asta îl mîhnea, de i se amărea gura și i se împăienjeneau ochii ; dar chiar și așa, prin tulbureala privirii îl zări pe Bárány Lajos, care ședea pe prima bancă, de-a stînga, la perete și se lupta să desfacă o căpățînă fiartă de ied, hulpav și temător parcă să nu-i fie smulsă din mînă înainte de a fi dezghiocat de sub oasele moi creierul cel roziu și apetisant. Lui Zsákos mai întîi nu-i veni să-și creadă ochilor că-l vede pe pustnic, dar cînd se convinse că e chiar el, mai că-l pufni rîsul, într-atît de impertinentă i se păru prezența acestuia. Se opri în fața lui, își înfipse arătătorul în găvanul căpățînii de ied și, ridicînd-o în aer, începu să răcnească :

— Ce cauți aici, bă ?!... Și cum se face c-ai primit bucata cea mai gustoasă ?!... După lăcuste, acum ai pohtit deodată la creier ?!...

Și trînti căpățîna în farfurie. Bárány își duse mâinile la obraz, zeama îi șiroia de pe frunte și din păr, firele de tarhon i se lipiseră de față ca niște resturi de sprîncene opărite. Nu știa cu ce a greșit, el primise bonul de masă de la un pădurar care căzuse bolnav ; zăngăneala lingurilor se domoli dintr-o dată, muncitorii priviră amenințători spre Zsákos. Bárány porni șchiopătînd într-afară, lacrimile i se amestecară pe față cu supa, dar secretarul îl mai petrecu și cu cîteva sudalme, ca să vadă oșenii ăștia cu cine au de-a face :

— Nu-i de ajuns că-și vîră mutra pe-aici, da' se-nfuge pe deasupra și la masa muncitorilor frunțași !!... Da' ce, parcă el produce ceva ?!... Cel mult păduchi și purici !!...

Și băgă de seamă cu satisfacție că patru sau cinci oameni cu fețele aspre, îmbrăcați în sumane, care îl ațintiseră mai înainte cu priviri crâncene, se porniră acum să rânjească, amuzați de ciudățenia sihastrului, deși le era milă de el.

Dădu drumul cîinelui din lesă și de la cantină porni de-a dreptul spre cîrciumă. Fu nevoit să treacă prin piață, printre tarabele cu zarzavaturi și prin fața magazinelor ; văzu ici-colo grupuri de oameni, dar acum nu mai intră în vorbă cu nimeni, evită „lepădăturile” astea care scheaună dacă-i calci pe bătătură, dar încep să sușotească de îndată ce ai trecut de ei. Se așeză la o masă din fund și ceru o sută de șliboviță, apoi încă una. Nici nu simți tăria primelor înghițituri, însă după trei-patru pahare cîrciuma începu parcă să se înalțe cu el ; le veni de hac tuturor dușmanilor, și nu trebuia decît să întindă mîna pentru a-și ajunge toate țelurile. Zbuciumul său de peste zi, închipuirile, temerile care-l torturaseră de-l treceau cîteodată sudorile i se păreau acum fără temeii ; doară nu s-a schimbat nimic, el e tot cel dinainte, aici toate-s încă la cheremul lui ! Se și vedea în zilele astea convocat de Oniga la raion, acesta va scoate iar coniac din sertarul biroului, ca pe vremuri, cu ani în urmă, cînd veneau de pe teren, de la colectivizare, și va ciocni cu el, zîmbindu-i cu prieteșugul de-atunci :

— Măi, Ioane, tu nu mai știi nici de șagă ?... Ce crezi că n-am știut că dușmanii au încercat să te înfunde numai din invidie și că toată istoria aia cu înmormîntarea e o minciună sfruntată ?...

Discuția imaginară îi aduse aminte de vremurile cînd se ridicaseră aici pe munte halele fabricii de cherestea, el smulgea pe-atunci de sub malaxor roabele de fier umplute vîrf cu beton brut și le opintea cu rîvnă pe elevator. Muncitorii necalificați erau plătiți prost, dar n-o puneau nimeni la inimă ; după schimb primeau pe gratis și cîte o jumătate de jimblă, iar cînd celor de pe schele li se isprăveau țigările, el le trimitea pe hîrtie de sac trabucuri întocmite din mahorcă de chiștoace, le mai și aprindea, și mijeia din ochi fericit, privind în sus sub torentul de beton și mortar prelins din înălțimi. Trăgea din greu zece ore, fără să crîcnească, știa că aici e rost de învățat meserie, că mecanicii, circu-

lariștii, ba poate chiar și funcționarii, șefii de echipă vor fi recrutați din rîndul constructorilor... Cînd nu se agita pe lîngă malaxor, căra cărămizi cu targa, așeza pe ea cîteodată și patruzeci de bucăți, și rîdea de mototolul din față, căruia i se înmuiau picioarele sub povară, cu toate ca greu îi venea lui, în spate. La cotituri, cînd celuiilalt mai că i se rupeau brațele din umeri, îl lăsa să-și tragă sufletul și, în răstimp, cu veșnica voie bună proprie neamului său, făcea giumbușlucuri pe schelă, chiuia, țopăia, ba îi ardea și cîte o geampara cum scrie la carte, cu cizmele sale de cauciuc mînjite de var, cu clopul dat cînd pe frunte, cînd pe ceafă. Acelea au fost adevăratele sale vremuri de agitator, oamenilor care îl vedeau le venea cheful de lucru pe nemîncate ori pe nebăute, iar el se simțea pentru prima oară în viață egal cu maistrul zidar, cu inginerul, cu șeful de șantier. Își putea permite să ceară mai multe roabe, mîncare mai bună, echipament de protecție, iar cînd l-au ales secretar de U.T.C., nu-l menaja nici pe inginerul-șef, îi dădea peste nas prin ședințe că habar n-are pe ce lume e, deși s-ar cuveni să știe pînă și ziua în care nevestelor de zidar le vine sorocul să nască, c-atunci omu' se îmbată criță și nici nu mai dă pe la șantier... Lu-mea rîdea în hohote cînd lua el cuvîntul, îl și aplaudau, iar Oniga, pe-atunci secretar de partid al șantierului, iar mai apoi instructor teritorial, îi făcea cu ochiul și îl îndemna : — Zi-i 'nainte, nu-ți fie teamă de nimeni ! —, și îl trimise cu prima ocazie la Brașov, pentru un curs de opt luni ; acolo o cunoscă pe Vilma, fata de la fabrica de cărămizi, scoasă din producție pe linie sindicală... Ce frumoasă era pe-atunci, chiar și în lodenul ei modest...

Astfel a început capitolul însořit al vieții sale. În anii aceia lupta de clasă se ascuțise, nu se poate ca tovarășul Oniga să nu-și amintească de asta, el, mai ales el trebuie să-și aducă aminte, iar cînd o să-l cheme mîine-poimîine, întîi și întîi o să-i zică așa : — Măi, Jancsi, măi, ce-ți închipui, c-am uitat timpurile alea cînd așezam cărămidă peste cărămidă, chit că ni se vedea fundul din nădragi, și făceam țigări din hîrtie de ziar, că ne pîrjolea pînă și sprîncenele cînd le dădeam foc?... Dă-te mă-n fasole... Iar cît privește povestea cu înmormîntarea, fii pe pace... Îlpătrunse din nou un val de căldură, trebui s-o stingă cu

încă un pahar de țuică. Cîinele-lup alerga pe-afară în susul și-n josul drumului, iar pe obrajii și pe fruntea secretarului se iviră pete roșii, gîndul îl duse la Csocsuj și îl podidiră lacrimile. Da, de-acum o să-și răscumpere el toate greșelile... Se va duce într-o zi la Comitetul regional și va aranja ca bătrînul să fie deshumat și îngropat din nou cu muzică militară, cu toate onorurile, la loc de cinste... Și o să-i așeze la căpătîi o piatră funerară cît turla bisericii, ca să vadă toată lumea că nu-i un fitecine cel care hodi-nește acolo, ci tatăl lui ZSÁKOS JANOS...

Stafia cu briciul

Zsákos se trezi mahmur și, negăsindu-și pantofii, ieși în tindă desculț, pliciuind din tălpi pe dușumea. Când lumina îl izbi în față, toată greața i se răscoli, de parcă razele se răsfrîngeau din oglinda unui lac de șliboviță aburindă. Nu știa nici măcar în ce stare a ajuns acasă, dar nu-i mirosea a bine că se culcase în pat îmbrăcat, cu cămașa și cu pantalonii pe el. Acum ar merge o halbă de bere, își zise, cu gând să se îmbrace cât mai degrabă și să-și clătească lăuntrul de lehamitea asta, care nu numai că-i întorcea stomacul pe dos, dar îi trezea și temerile adormite. În vremea din urmă îl fugăreau în vis fiare sălbatice, sau cîini care îi sfîșiau carnea, iar amintirea coșmarului era atît de vie că diminețile simțea încă multă vreme arsura mușcăturilor și-și pipăia locurile dureroase.

Cînd se încălță și luă un sacou pe el, auzi poarta trîntindu-se și îl cuprinse enervarea din cauza zăbavei și mocăielii sale mahmure. Vilma se și întorcea încărcată de la cumpărături, arăta acum și mai istovită, și mai urîțită decît în zilele din urmă : nasul i se lungise în obrajii supti, privirea îi devenise temătoare și pierdută ; puse sacoșele jos smiorcăindu-se, plîngea parcă întruna, își feri chiar și uitătura din fața bărbatului, se înturnă după el doar cînd îl văzu pornind setos și zorit către ușă.

— Mie nici măcar o vorbă nu te-nvrednicești să-mi spui, numai curvelor tale ?... Pîna și cîinele ți-l mîngîi cînd și cînd, după ce-ai dat cu piciorul în el... Ori ai uitat ce minunății ai făcut azi-noapte ?...

Vilma își ridică fusta, ca să-i arate vînatăile de pe gambă, apoi se aruncă în genunchi și, cu mîinile împreunate, se rugă la Fecioara ca să-i plătească bărbatului ei pe po-triva faptelor sale ; Zsákos scoase pe dibuite din buzunar o țigară scuturată și o aprinse, în nădejdea că gestul îl va ajuta oarecît să treacă cu bine scena penibilă, dar cînd se uită la femeie și îi văzu nasul ațîntit către tavan, ochii închiși și zîmbetul dureros schimonosit în rînjet, simți

că dramul de compătimire i se preschimbă în ură, ieși în fugă din casă ca să nu mai audă jelania, psalmodia de blesteme.

La cîrciumă dădu pe gît două pahare de bere, iar cînd îi mai trecu din mahmureală, îl chemă printr-un semn pe cîrciumar, îi șopti ceva la ureche și aștepta încordat ; Kará-csony se întinse peste masă cu bustul său enorm, apoi se îndreptă din mijloc, dîndu-și la iveală strălucirea dinților săi de metal care sclipeau acum tihnit și liniștitor, ca niște fondante învelite-n staniol.

— Ce zurbă să fi fost, scumpe tovarășe secretar ?... Ședeai acolo, pe locu' matală dintotdeauna, de parcă nu vedeai și n-auzeai nimic... Ș-apăi, de ce să fi auzit ?... Doar ai griji pe capu' matală de n-ar dovedi nici zece dintr-ăș-tialalți...

Și, zvîrlindu-și cîrpa de șters pe braț, o porni îndărăt spre tejghea cu trupul greoi ce se zguduia la fiecare pas, iar Zsákos îl petrecu cu privirea, oarecum ușurat. Scîrnăvie ce-mi ești, își zise, îi sugi omului sîngele și apoi îi lingi și tălpile și uite-așa ai ajuns să-ți faci deja a treia casă pe numele rubedeniilor !... Da', las' că-ți scociorăsc eu într-o bună zi în bocceaua aia căptușită cu sutare, și-atunci tăiatul stufului te mănîncă !...

Biserica reformată era mititică, doi colindători cu vileleimul mai că ar fi putut-o ridica de la pămînt ; prin ușa deschisă, glasul armoniului îmbia acum lumea la slujba de dimineață, iar deasupra pasajelor suitoare și coborîtoare ale preludiului Zsákos și-o închipui pe preoteasă, care făcea pe cantorul, cu pălăria ei turtită și neagră ca un ochi de plită. Se opri din mers, fără să-și dea seama ce îl făcuse să se oprească ; era poate o amintire, o amintire de demult, berea îi dizolvase parcă sedimentele otrăvite ale mahmurelii, acestea îi abureau acum ochii, dilatîndu-i cu strălucirea lor usturătoare. Se uită la bătrînele ce veneau două cîte două, la moșnegii singuratici apropiindu-se cu pași nesiguri, se întoarse după cîte o fată care-și mărunțea pașii cu privirea în pămînt, s-ar fi zis că zorea să ajungă la ibovnic ori la cărturărească și nu în casa Domnului. După ce armoniul își conțeni cîntarea, secretarul intră în biserică prin

ușa laterală și se opri lângă o coloană. Se auzeau tuse
aspre, reci, zburneau parcă din niște pietre pătrunse de
frig, nu din piepturi omenești, apoi părintele Köblös se
ivi în sfârșit la amvon și răsună psalmul 259 :

Iată-mă, plin de păcate,
Graiul Tău drum să-mi arate...

Aruncînd priviri în stînga și-n dreapta, preotul îmbăr-
băta cu glasul său de bariton vocile care dădeau să rămînă
în urmă, iar Zsákos, strîngîndu-și șapca la burtă, se străduia
să-și ațintească privirea pe ce se nimerea, ca să nu le dea
credincioșilor impresia că ar fredona psalmul în gînd ;
urmări umbra fugară a unui porumbel, apoi altarul aco-
perit cu o față de masă brodată în motive populare, luă
pe urmă aminte la cutia de fier a milei, care se ridica moho-
rită în față-i purtînd asigurarea mîzgălită cu litere albe că
lui Dumnezeu îi e drag cel ce dăruiește cu inima ușoară ;
psalmul îi înfiora însă din ce în ce mai mult nervii, abu-
reala aceea acidă îi ardea mereu mai usturător ochii, de-acum
se și temea că i se va întîmpla un lucru neașteptat, ce va
produce consternare, încercă așadar să se gîndească la
tot felul de întîmplări hazlii, căută să-și imagineze, dis-
perat, pînă și felul în care părintele se cocoșește cu preo-
teasa, dar nimic nu reuși să-i stîrnească buna dispoziție
cu care să-și înăbușe emoția, și se urmărea pe sine însuși
din ce în ce mai îngrijorat ; mai apoi îi luă la ochi pe
credincioși, gîndindu-se cum ar putea să le caute pricină,
să-i critice, își opri privirea dezaprobatore asupra daniilor,
covoare și broderii populare, iacătă, își zise, cînd e vorba
de nevoile parohiei, enoriașii nu se dau în lături să mi-
gălească în lumina nevolnică a lămpilor de petrol, dar
pușculița contribuției cetățenești se umple cu atît mai încet,
deunăzi i-a și spus verde-n față preotului că tot Sfatul
popular a fost cel care a pietruit pînă la urmă și drumul
care duce la Dumnezeu, fără nici o acoperire legală, așa
că părintele nu-și va face nici el păcat dacă îi va îndemna
pe credincioși în biserică la plata grabnică a contribuției,
alegînd în prealabil versetele nimerite acestui scop...

Iată-mă, cînd îndoiala
Sufletu-mi însîngerează...

În ziua aceea de Rusalii, Csocsuj, cherchelit, îl petrecuse pînă la biserică în sunete de scripcă ; cămașa cea albă și pantalonii scurți bleumarin adăstau atîrnați de cu seară pe frînghia de rufe, iar trandafirii puși într-o cană parcă-și fluturau întruna petalele, alungînd aerul stătut din locuință, ca dimineața toate cele să fie gingașe și înmiresmate, dar pesemne că numai el simțea astfel, și asta pentru că părintele Nyulas, care îl pregătise la catehism îi spusese mai înainte că din ziua confirmăției va deveni major... Și s-ar fi sfîrșit totul cu bine, dacă el nu izbucnea în plîns cînd trebui să-și mărturisească credința în împărtășirea sfinților, în iertarea păcatelor și în reînvierea trupurilor noastre, și dacă domnul protopop n-ar fi înțeles greșit pricina tulburării sale și nu i-ar fi șoptit că în fața lui Cristos sîntem cu toții deopotrivă, fiule, ba i-a mai făcut și complice cu ochiul, adăugînd că în glia neagră rodește grîul cel mai vîrtos. Iar el și-a contemplat apoi toată ziua chipul și brațele tuciurii în oglindă, cuprins de negre presimțiri de pe urma majoratului său sufletesc...

Iată-mă, orb și sărman,
În Tine voi afla Canaan...

Îșitrecu greutatea trupului de pe un picior pe altul, își lungi gîtul fără rost și înghiți în sec ; acordurile armoniei îi răsunau ba de sub tălpi, ba din înălțimi ; soarele ajunsese acum să bată în fereastra din dreapta și îl inundă cu un val de lumină, ca un torent strălucitor de leșie ; secretarul își duse mîinile la obraz, horcăi zgomotos și se repezi într-afară prin ușa laterală. Cînd își veni în fire, nici nu mai știa de ce trebuise să intre în biserică și își zise rînjind înciudat : Unde s-a mai pomenit așa un nerod ?... Cînd să-ncep să cred și eu nișel, nu-mi vine să cred că-i adevărat, iar cînd nu simt în mine nici urmă de pioșenie, atunci mă-ndoiesc de necredința mea... Vezi, de-aia-i reacțiunea clericală așa de periculoasă...

În drum spre Sfatul popular căută să-și țină trează mînia asta lipsită de temei, ca să aibă aerul că-și aduce cu sine arțagul de-a dreptul de pe teren ; președintele Gúzs era încă singur, ședea la masă în camera lui, enormele sale brațe

înşumărate i se odihneau pe acte. Se scula cu noaptea-n cap, ca argații, aici își fuma și prima țigară și îi întâmpina apoi pe toți funcționarii care veneau la slujbă cu priviri sceptice, de bătrîn resemnat cu soarta-i întristătoare, nădăjduind parcă un ajutor din parte-le și îndoindu-se totuși de la bun început că-l va primi. Taică-su fusese porcar, bunicu-său la fel, frații au fost zilieri sau dijmași, cu toții oameni blajini și scumpi la vorbă, care or fi avut poate talentul sau viclenia trebuincioasă pentru a se ridica din rîndul celor de-o seamă cu ei, dar în zadar, căci se simțeau născuți pentru a sluji, nu pentru a-i conduce pe alții. Și lui Gúzs István îi era silă de orice muncă de birou, chiar și cînd iscălea ceva avea senzația că se amestecă în treburile care nu-l privesc, la care nu se pricepe. Bănuia de multă vreme că Zsákos îl duce de nas, dar, văzîndu-l, se simți oarecum ușurat, căci secretarul știa cum să-i ia pe oameni, se pricepea să potrivească într-altfel vorbele, îi mai lingusea, ori îi amenința, dar pe cei mai mulți dintre ei izbutea să-i mîne de-aici, dacă treburile lor nu erau chiar așa de urgente...

— Ar trebui să mai vedem de contribuțiile voluntare, Zsákos, îi spuse Gúzs secretarului, cînd acesta intră la el. Pentru la toamnă trebuie construită și o școală nouă, și-au mai rămas de pietruit vreo șapte kilometri de drum...

Zsákos își aprinse o țigară, acum o bălăngănea deja fumegîndă între buze.

— D-apăi ce credeți, de-unde vin eu chiar acu' ?... De-a dreptul din casa Domnului, to'ase președinte... De-a-colo, unde se vorbește despre cîte-n lună și-n stele, dar despre contribuția voluntară nu se suflă nici un cuvîntel...

Îl privi pe președinte, apoi urmă :

— Da' ferească sfîntu' să-ncep eu iar să-i țin predici domnului reverend Köblös, c-atunci s-or prăbuși cerurile peste el...

Gúzs cugeta posomorît și deznădăjduit ; își amintea că mai deunăzi secretarul îl amendase pe preot cu cinci sute de lei, pentru niscăi omizi roșii.

— Din partea mea, n-ai decît, numai să aibă rezultat, suspină el în cele din urmă, ridicîndu-și de pe masă mîinile uriașe cu degete strîmbe și se uită la acte cu dezgustul

omului care și-a aruncat privirea sub niște rădăcini și a dat peste fojgăiala unor gînganii necunoscute și scîrboase.

Zsákos se bucură că a scăpat așa de repede, se simți din nou liber și independent, vru să și alerge la cărciumă ca să dea pe gît o nouă halbă de bere rece ca gheața, dar cînd ieși de la președinte auzi țăcănitul binecunoscut al mașinii de calculat și o luă spre capătul coridorului, unde se afla cămăruța de statistică, ca s-o pipăie nițel pe Boris. Tamási Borbála ar fi vrut să devină învățătoare, dar i-a fost teamă că puștii o s-o batjocorească din pricina piciorului ei scâlîmb, așa că părăsise institutul pedagogic și se înscriesese la școala financiară. Se părea că de-acum va rămîne fată bătrînă, cînd iată că o ceru de nevastă Gelencei, dulgherul cel vrednic și harnic, care era cu cincisprezece ani mai în vîrstă decît ea. Bărbatul era plecat cu lunile în Moldova, pe șantiere, zidarii consăteni îi duceau de acasă pînă și lenjeria, ca să nu dea banii pe tren și să poată agonisi cît mai degrabă de ajuns pentru casa cea nouă ; dar de cînd începuseră să-l zădărescă cum că acasă Boris se drăgostește cu secretarul, îl cuprinsese tulburarea, nu mai avea liniște nici cînd se afla pe schelă. I-aș tăia gîtița una-două, numa' să aflu că s-a înhăitat tocmai cu broscioiul ăla rîios !... își zicea el, însoțindu-și gîndul cu fulgerele scurte ale teslei.

Dar Zsákos doar se tachina cu femeiușca, chiar îi făcea zîmbre, așteptînd ca, infirmă cum era, să i se ofere singură, se simțea ațîțat văzînd-o cum roșește la auzul glumelor sale deșănțate în loc să rîdă de ele, iar dacă încerca sa și-o imagineze în pat cu piciorul ei de doagă, îl umfla rîsul. Dar de cînd învățătoarea Tenkei Lenke îl respinsese într-un chip atît de rușinos, de cînd cumătra Butuc și-a plimbat prin toată comuna mîna schiloadă înfășată în pansament alb, de cînd Vilma își căra lălfie sacoșele, începuse s-o privească pe Gelencei Boris cu alți ochi ; de la o vreme, pînă și mersul ei îi ațîța închipuirea, și-și căută pentru asta justificare în reveriile sale din adolescență, cînd infirmitățile mai mărunte ale femeilor de-a dreptul îl atrăgeau, iar în timp ce zorea pe coridor către Boris, își dădu dintr-o dată seama, cu încîntată uimire, că Boris era poate singura care, fără să dea nimănui de bănuir, l-ar putea

izbăvi de nevolnicia tulbure a trupului și sufletului, ba i-ar mai fi și recunoscătoare pentru aceasta...

Boris ședea la măsuta ei scundă, îl privi cu amabilitate, Zsákos se plecă peste mașina de calculat, apucă cu o mână brațul femeii, cealaltă mână i-o petrecu pe după mijloc și o trase ușor la el, ca să-i simtă sînii tari.

— Nu ți-e frig, tovarășico ? o întrebă. N-ai vrea să te-ncălzesc nițel ? Glasul îi era dogit, zîmbetul strîmb, propria tulburare îl și înfuriase ; femeia se cambră, izbuti să-și smulgă și brațul din strînsoarea bărbatului.

— Are cine să mă încălzească pe mine ! spuse ea, la repezeală nici nu s-ar fi putut da vreun alt răspuns la întrebarea secretarului, iar acesta avea și el replica la îndemînă :

— Soba aia-i hîrbuită, mai mult fum și funingine de capul ei decît căldură.

Soției lui Gelencei i se roși pînă și dosul mîinilor.

— Asta de-unde o mai știi, tovarășe secretar ?

— De unde o știe o lume-ntreagă !

— Gura lumii slobodă !

— Și mare cît o șură !

Femeia îl privi cu ochi tulburi, dar în ei se citea și un dram de învinuire.

— Ce ți s-a năzărit, tovarășe secretar ?... Altădată stăteam aici și nu mă băgai în seamă cu zilele. Ce minune o mai fi și asta acum ?

Zsákos se aplecă din nou spre ea ; din răscoiala bluzei se înălța o mireasmă ușoară de săpun, care se amesteca cu mirosul trupului de femeie, iar în freamătul de o clipă al acestora secretarului îi apăru în fața ochilor imaginea celeilalte femei, îngenuncheată pe verandă cu mîinile împreunate a rugăciune și cu tocurile pantofilor ițindu-se în sus ca niște crengi retezate.

— Se mai întîmplă și minuni dintr-astea, Boris, zău că se-ntîmplă ! bolmoji el cu ochii închiși, dar cînd simți că femeia se retrage iar, își aprinse o țigară și se posomorî la chip, astfel că acum fu rîndul ei să-l consoleze :

— Ce te-ai întristat așa, tovarășe secretar ?... Ai cumva un necaz ?...

Zsákos îi aruncă o privire, pe față îi miji un zîmbet, acum s-ar fi învoit deja să și-o atragă provocîndu-i com-

pătimirea, căci era din ce în ce mai nerăbdător și ar fi vrut să cadă cu ea cât mai repede la învoială.

— Sigur că am, și încă ce necaz ! Păi ce, aia mai e căsnicie, Boriska ?... Am încercat să fac din ea cucoană, da' de unde nu-i... Și-uite așa, cu azi, cu mâine, a rămas în urma mea, că nici nu știu pe unde mai e... Și ce-aș putea să discut cu ea ?... Cu mintea ei proastă nici nu poate pricepe că eu îndeplinesc sarcini politice, că trebuie să mă ocup până și de intelectualii ăia, că nu pot să mă țin de fusta ei de dimineața până seara... Și măcar de s-ar purta mai îngrijită. Da' de la o vreme se îmbracă șui ca o paparudă, că mi-i și rușine să ies cu ea pe stradă.

Amuți, așteptînd să vadă dacă nevasta lui Gelencei își ciulește urechile, dar pe femeie bîrfa nu păru s-o intereseze ; deschise un sertar, se aplecă roșie ca para focului, nu înțelegea ce l-a apucat dintr-o dată pe Zsákos să-și spele în fața ei rufele murdare ale familiei sale și să vorbească așa despre femeia care era mama copiilor lui... Și de ce trebuia să-i istorisească toate astea tocmai ei pe care pînă azi o luase doar în zeflemea, iar în spate își bătea joc de ea ?...

— Fiecare-și poartă crucea, suspină în cele din urma și-și zise că ce a fost greu a trecut, dar cînd își ridică privirea, păli ; Zsákos nu putuse îndura ca pînă și scâlîmba asta să-i plîngă de milă ; se înălță, de parcă s-ar fi ridicat în vîrfurile picioarelor și porni spre ea, cu un zîmbet malițos, rău-prevestitor pe chip ; o prinse de încheieturile mîinilor, îi suci brațele la spate aproape frîngîndu-i-le și-i suflă în obraz toată mahnureala sa fermentată :

— Apăi așa chiar că nu dăm în veci de capătul treburilor, iubițico !... Pe seară, vezi, ai grijă să tragi storurile la ferestre ca lumea, iar dacă ți-oi bătea la ușă, bucură-te, doar atît am vrut să-ți spun !... Da' bagă de seamă, dacă te-apuci să faci fițe, să știi că te jumulesc de haine și pun să te biciuiască în mijlocul satului, puicuțo ! spuse el și o zvîrli dintr-o mișcare îndărăt pe scaun.

Zorind pe drum, simțea încă în palme căldura încheieturilor delicate. Acum jumătate de ceas mai crezuse că nevasta lui Gelencei se va bucura fără doar și poate de prezența lui și că va fi de ajuns să facă o singură aluzie la vizita din seara aceea pentru ea ea să-și plece îndată privirea cu

sfielnică uimire și să-l asigure de ospitalitatea ei, și când colo, uite că gîsca asta s-a zbătut și cu trupul și cu vorbele, căutînd să-i scape din strînsoare, ba i-a aruncat la sfîrșit și o privire compătimitoare... Mai e de mirare că lui i s-a urcat sîngele la cap ?... Și, cuprins de furia asta de după soroc, bătea acum turbat când ici, când colo în porți, izbea în ele cu picioarele, întrecea cu strigătele sale lătrătura clinilor, amenința cu pumnii și răcnea că celor care în termen de douăzeci și patru de ore nu vor achita contribuția voluntară le va scoate la licitație cu darabana toate bunurile.

După ce trecu pe la toate adresele notate, porni către preotul reformat, apropiindu-se de parohie din direcția grădinii ; la marginea lotului de lîngă casă se opri o clipă, crezînd că a nimerit în altă parte, cu toate că la vreo sută de pași se înălța în față-i clădirea cu verandă și acoperiș de tablă, doar că acum părea mai pustiiată, mai însingurată ; pesemne că de când trecuse pe-aici ultima dată, părintele Köblös a tăiat merii, ca să nu fie nevoit să plătească pentru a treia oară amendă din pricina omizilor roșii, din toți pomii nu rămăsese decît un singur măr șovar, stătea stingher în colțul din stînga al livezii ; secretarul se duse lîngă el, rupse cîteva frunze și începu să le cerceteze, pe urmă se prefăcu că privește pomul însuși ; păstorul de suflete îl zări de pe verandă și îi ieși grăbit în întîmpinare cu mînele suflecate, ținîndu-și brațele scurte și groase depărtate de trup, ca omul care a lucrat cu o substanță lipicioasă.

— Bun-venit din inimă, domnule secretar ! spuse el cu un dram de onctuositate în glas, dar în colțul ochilor îi tresări umbra unei temeri. Ați ieșit la plimbărică ?...

— Ceva și mai plăcut decît atît, mormăi Zsákos. La o defilare festivă, numai că credincioșii dumitale cei îndatorăți n-au fost în stare să țină pasul cu mine...

Strîmbînd din nas, privi încoace și încolo, se uită la inelele sîngerii ale cioturilor rămase de pe urma pomilor tăiați.

— A fost odată ca niciodată o livadă... Trebuie că era furios din cale-afară cel care i-a venit de hac în halu' ăsta...

Preotul zîmbi cu ochii pe jumătate închiși.

— Am făcut-o cît se poate de împăcat. Poate că Isus ar fi afurisit, însă eu am luat toporul, ferăstrăul...

Zsákos tot nu se îndura să priceapă.

— Dar ce te-a făcut să-ți prăpădești livada ?

— Slova sfîntă. Căci, precum stă scris, pomul care nu rodește fructe bune, fi-va tăiat; iar merii ăștia șovari, bieții de ei, nu rodeau decît fructe viermănoase și omizi roșii...

— Cum adică omizii roșii, domnule preot ?

— Păi chiar dumneavoastră i-ați găsit de două ori invadați de ele și m-ați amendat cu o mie de lei... Poate că binevoiți a vă aminti...

Zsákos făcu „hm” și clătină din cap, de parcă era vorba de o a treia persoană, pe care acum prinsese și el necaz ; preotul zîmbi, la fel de întristat ca adineaori, și-și înclină capul.

— Vezi, amice, evul mediu, cel de atîtea ori blestemat, a presărat pămîntul nostru cu butuci de vie, pomi fructiferi și albine, iar noi, oamenii epocii moderne, le irosim pe toate acestea... Eu m-am lăsat și de albinărit, fiindcă mi s-au prăpădit paisprezece familii cînd cu sulfatarea chimicală... Am trecut la alt meșteșug, cînd ați sosit tocmai exersam legătoria de cărți, domnule secretar...

Zsákos se uită la mîna cleioasă a preotului, dar era nervos și nerăbdător, nici nu știa ce să-i răspundă.

— De-aia s-o fi spunînd că un popă destoinic învață pînă-nceasul din urmă... Ori prin asta se înțelege că pînă la urmă devine învățat — adică uns cu toate alifiile ?...

— Așa o fi — arată părintele Köblös că știe de glumă —, deși nu mă consider un preot destoinic... Altminteri, ai fi și dumneata mulțumit de mine, prietene...

Pe Zsákos umilînța îl măguli.

— Ai ghicit, părinte, sînt nemulțumit... Mai rău, sînt supărat, pentru că m-ai lăsat la ananghie.

— Tare m-aș rușina dacă ar fi adevărat !...

Preotul se uită la secretar cu o privire blajină, țuguindu-și buzele, apoi îl conduse pe cărare vorbindu-i în răs-timp :

— Cînd peste fața adîncului de ape era întuneric, Dumnezeu a grăit: *să fie lumină*... Nici nu s-ar putea așadar să nu sprijin cauza școlii, devreme ce ea înseamnă lumină,

luminarea minții... Aud și eu, pricep și eu imperativele zilelor noastre, iar în discuțiile mele cu credincioșii îi îndemn să-și deschidă pungile când interesul public o cere. Dar nu mă pot târgui cu ei în biserică, precum vânzătorii, pe care Isus i-a izgonit din lăcașul sfânt cu bici împletit din frînghii...

Tăcu și îndreptă spre umărul secretarului o privire împăciuitoare, dar Zsákos se înverșună să rămână dîr și dur :

— Vezi, părinte, cu ditamai zelul ăsta puteai să le ții și credincioșilor dumitale o predică, ca să preîntîmpini măcar necazul care poate da chiar peste capul dumitale... Fiindcă degeaba ai tăiat pomii din livadă, dacă singurul care a mai rămas face și el omizi roșii, după cum m-am convins cu ochii mei... Regret, dar mă văd nevoit să te amendez din nou cu cinci sute de lei pentru încălcarea dispozițiilor cu privire la protecția plantelor...

Preotul își închise ochii, zîmbi resemnat.

— Fericiți cei flămînzi și însetați de dreptate, căci ei vor fi săturați ! spuse el încet.

Încă nu știa dacă diseară va merge sau nu la Gelencei Boris. Îl bătea gîndul să se răzbune pe ea, să-i caute de acum înainte nod în papură în toate lucrările, pînă ce o va izgoni de la Sfatul popular, mai apoi ar fi vrut s-o vadă scîncind și tăvălindu-se la picioarele sale, îmbrățișîndu-i carîmbii cizmelor și mărturisindu-i cu ochii înlăcrimați dragostea tăinuită de ani de zile, căci n-avea cum spera, ea, o biată infirmă, ca secretarul în persoană să-și adaste privirea asupra ei și s-o onoreze cu mărturisirile sale sincere ; iată de ce se împotrivise, de ce se îmbujorase întruna, credea că el o ia și acum în rîs ; și îndată după aceea o va lăsa la cheremul satului și le va povesti cunoscuților că ea s-a arătat dispusă de la prima vorbă aruncată...

Ispitit cînd de o idee, cînd de alta, ajunsese pînă la urmă acasă, pășind parcă pe un tărîm străin, care îl făcu să se simtă stingher încă de la poartă. Se retrase în odaia dinspre stradă, unde se izolase de cînd, după tărășenia cu învățătoarea, Vilma l-a alungat din patul conjugal, se întinse pe canapea, îmbrăcat și încălțat cu cizmele cum era. Dormi îndelung și adînc, după țiucăreala din ajun și cura de bere

care-i urmasa ; cînd se trezi, în liniştea pe care n-o tulbura nici zăngănit de cratiţă, nici glas de copil, se lăsase deja întunericul. Se bărbieri, se primeni de cămaşă, dar îşi tăgăduia chiar şi sieşi intenţia de a merge la Boris, mai degrabă considera drumul pentru care se pregătea un fel de control de seară, o inspecţie... După ce trînti poarta, simţi tăcerea vrăjmaşă pe care o lăsa în urma sa : regreta acum că se întorsese acasă în loc să-şi fi făcut somnul în camera de serviciu...

Umbla şi pîndea în noapte, ca stăpînul care, aflat între hotarele domeniului său, se poate năpusti oricînd asupra oricui, de îndată ce observă că legea a fost lezată, ceea ce, cu osebire după lăsarea întunericului, se poate lesne întîmpla... Încă nu ştia sigur dacă va bate ori nu la geamul Boriskăi Gelencei, de se va umili ori ba în faţa scâlmbei aceleia. Şovăind astfel, ajunse în faţa unei case spoite în alb, cu faţada înaltă, în stil săsesc, în a cărei odaie mare dinspre stradă locuia Milkó Pál, profesorul de ştiinţe naturale, un burlac bîlbîit, cunoscut pentru groaza pe care i-o inspirau cîinii, şi pe care copiii îl băgau serile în sperietiş hămăindu-l dindărătul porţilor. De cîteva zile lumea vorbea de el, că şi-a adus de la Braşov o minunăţie de fată blondă, dar se zicea că, de gelos ce e, o ţine ferecată în casă şi nu se clineşte nici cu un pas de lîngă ea. Zsákos privi în jur, apoi se aburcă la înălţimea pervazului ferestrei şi se căzni să privească pe furiş prin crăpătura de-un deget prin care se prefira lumina ; fata stătea întinsă goala de-a curmezişul patului, cu părul lung desfăcut ; sîinii i se ţuguiau pietroşi, cîrlionţi mărunţi, aurii îi acopereau pîn-tecele. Fermecat, Zsákos nu se mai îndura să coboare, deşi îşi simţea mîinile şi picioarele amorţindu-i din ce în ce mai tare, în cele din urmă îl cotropi jindul şi invidia şi, stîrnit de un soi de ranchiună, bătu din răputeri în geam, aproape spărgîndu-l, apoi fugi.

Pîna şi bîlbîitul ăsta puchinos şi-a găsit o femeie de mai mare dragul, numai eu-s nătăfleţ, tontălău nu altceva ! îşi zise scrişnind din dinţi. Ce, doar fac şi eu atîtea parale ca jigodia asta de profesor care-şi închide întruna ochii cînd vorbeşte, ca un cocoş care se pregăteşte să cînte !... Dar se vede treaba că în ochii muierilor nu asta contează... Ci, de pildă, dacă cineva e sau nu e intelectual... Te pomeneşti

că pe Milkó-gîngavul l-ar fi acceptat și Lenke, învățătoarea, în vreme ce pe el l-a făcut de dîrvală, fiindcă nu-i decît fiu de muzicant și n-a umblat pe la școli mai înalte, ca alde ăștia, el a urmat numai școala vieții și, pe deasupra, școala de cadre, că nu se putea altfel...

Pînă să ajungă la casa lui Gelencei Boris și să se oprească sub geamul cu stururile lăsate, capul îi și fierbea. După ceea ce i se înfățișase ochilor adineaori, simțea că soarta i-a aruncat-o în față pe Boris în batjocură, na-ți-o pe scālîmba asta, mulțumește-te cu ea, că tot e mai proaspătă, mai primenită ca nevastă-ta, cu răsufierea ei mirosind a iahnie și cu pantofii ei scîlciați. Iar cînd se mai gîndea și la codeala Boriskăi, zicîndu-și că pînă și asta o fi vrînd să-l schimbe pe dulgher cu altcineva, nu cu el, că și ea îl consideră un fitecine, un neisprăvit, primul lui gînd fu s-o umilească, mai abitir decît fusese umilită vreodată o femeie : să-și facă cu ea toate toanele, pînă ce o va vedea că scîncește și zbătîndu-se în neștire îi cerșește îmbrățișarea.

Se aplecă, căută pe dibuite o pietricea pe drumul întunecat, apucă una cît o alună și azvîrli cu ea în geam. Toată seara Boris tremurase de groază, auzi acum numai-decît zgomotul și de la geam își trecu privirea înspăimîntată la soțul ei, care se bărbiera în bucătărie ; dulgherul cel mătăhălos sosise pe neașteptate acasă, dar nu venise cu trenul local, ci cu o mașină de ocazie, pe drumul forestier din spate ; acum stătea în maiou și în nădragi de culoarea lutului în fața ligheanului așezat pe un scaun și-și săpunea chipul vîrît în oglindă, știa că femeii nu-i place ca el s-o hîrșie cu obrazul său neras, aspru ca o perie de sîrmă. Geamul pocăni și a doua oară, iar Boris oftă din rărunchi, pierdută ; dimineața nu-i venise a crede că secretarul vorbește serios, apoi începu totuși să creadă, și iată că bănuiala cea cumplită s-a adeverit : Zsákos e aici, tocmai acum, stă sub geamul la care ea nici nu trăsese perdeaua, ca aceasta să nu fie luat drept semn de capitulare ; dar înainte de a se bărbieri, Gergő mersese la geam și lăsase jaluzeaua de pînză. Gelencei Boris trînti obiectele căutîndu-și de treabă, ca dulgherul să n-audă cea de-a treia pietricea zvîrlită în fereastră, se preumblă zgomotos prin casă, îi duse bărbatului chiar două ștergare, privindu-l în răstimp cu coada

ochiului ; în cele din urmă își luă inima în dinți, trînti pe jumătate ușa bucătăriei, ca nu cumva Gergő s-o poată zări prin antreu și se repezi la geam, îl crăpă de-o palmă, cu gîndul să-i facă semn secretarului ; dar Zsákos se stropși laea în gura mare :

— Credeam că m-aștepți, gîndăcelule !... Și cînd colo, tu mă ții aici în stradă de mai mare rușinea !...

Lumina lămpii se răsfrînse pe ușa bucătăriei care se închidea în urma Boriskăi, Gelencei fu cît pe-acî să se taie din pricina asta ; dar nici măcar nu-și întoarse privirea, a doua trăsătură de brici fu mai domoală, hîrșcăitura descoperi o mare suprafață din obrazul roșu, care se ivi ca un zid de cărămidă dindărătul unui străt de tencuială ce se surpă ; dar cînd se pregăti să traseze o nouă brăzdătură lată, de la ureche pînă la bărbie, auzi un glas bărbătesc cunoscut și mișcarea-i conținu la jumătatea drumului. Se întoarse și, clătînîndu-se, porni prin antreu după femeie cu pași bănuitori de urs.

Broscoiul ăla rîios e-aici ! gîndi el năpădit de ură. Auzi-l cum orăcăie sub geamul meu !... Deci totuși e-adevărat !...

Îngenunche la picioarele lui Boris și o apucă de încheietura mîinii :

— Spune-i să între ! îi șopti poruncitor. Îmbie-1, că de nu, îți tai gîtul !...

Femeia privi în jos la chipul vîrstat de spumă al bărbatului, iar cînd îi văzu uitătura și briciul din mîină o prinse groaza.

— Hai, intră, dacă tot ai trecut pe-aici, spuse ea cu buzele pălite, dar, temîndu-se că Gergő va bănuî chiar mai multe decît se petrecuseră în realitate, adăugă numaidecît : Vîno, că tot n-ai fost încă pe la noi...

Intuindu-i spaima, pe care o atribui vizitei sale, Zsákos uită de intențiile de răzbunare și urmă pe un ton afabil :

— Nu-ți deslușesc prea multă căldură în glas, Boris !...

Dacăși patul ți-o fi tot așa rece, degerăm pînă dimineață... Sau patul ți-e mai cald ?...

Gelencei îi apăsă femeii lama briciului de tendonul rotulian, ca să continue, să continue, că almintîri o omoară !

— Las' că te convingi mata de asta înăuntru, spuse Boris mai mult rînjind decît zîmbind, și simți că din lăuntru ei gla-

suiește un străin în care nu se recunoștea ; dar între timp secretarul se decise și, după ce privi din nou în jur, intra zorit pe poartă ; Boris nu se putu clinti nici cu un pas, își îndreptă doar paloarea dogoritoare a obrazului spre dulgher, acesta era și mai tulburat decît ea, dar nu-și pierduse capul, simțea greutatea fiecărui cuvînt pe care-l rostea, în cugetul său se pregătise poate și pentru omucidere.

— Du-te și-l primește ! o smuci el pe Boris îmboldind-o spre intrare. Și după aia, fă-i pe plac în toate, ai înțeles ?!...

Ei se repezi dintr-un salt în camera care dădea în antreu, printre rafturi, așteptînd să vadă ce se va întîmpla. Un val de aer rece trecu prin casă, printre pereții camării glasul aspru și sigur de sine al secretarului se învîrtoșă ; Gelencei nu-și închipuise vreodată că sufletul clocotit de văpaia geloziei poate izvodi atîtea miasme ; această tortură a torturilor nu mirosea numai a gheenă, ci și a tencuială rece, a slănină afumată, a cimbru și mărar pe cale de a se usca, ba chiar și a urină de șoareci. După ce Boris îl conduse pe oaspete în cameră, dulgherul crăpă ușa de-un deget, iar zvîcnetele feluritelor dorințe care răzbăteau chiar și prin teama sa îl îngroziră și mai mult ; ba ar fi vrut ca secretarul să tabere numaidecît pe nevastă-sa, iar femeia, apărîndu-se din rășputeri, să-i zvîrle în obraz danciului ăla ca ei numai Gelencei i-e drag pe lume, ba i-ar fi plăcut ca Boris să i se lase în voie, de parcă ar fi fost singuri, ca să-i poată surprinde îmbrățișați, după ce a tras cu urechea și a aflat dacă femeia s-a dăruit cu plăcere sau pentru că n-avea încotro, dacă suspină, gîngurește, se pelticește în vreme ce broscoiul cel rîios o călărește, ori se zbate neputincioasă. Nu înțelegea de unde, din ce tainiță a sufletului său răzbăteau la lumină poftele acestea înspăimîntătoare, își ascultă o vreme doar zbuciumul lăuntric, nemaiauzind nimic din discuția celor doi, apoi fu cît pe ce să răcnească de teamă că și fusese înșelat ; dar își dădu seama că nu se întîmplase încă nimic.

— M-am curarisit oleacă, spunea hlizit Zsákos. Am ras vreo patru-cinci halbe de Azuga, cui pe cui se scoate, ăsta-i principiul meu ; dar acum parc-aș da pe gît un pahar de trăscau...

Se făcu liniște, apoi vorbi iar secretarul :

— Da' ce primire o mai fi și asta ?... Nici tu pat așternut, nici tu pălincă !... Mă, Boris mă, tu nici nu m-așteptai pe mine...

Privi batjocoritor la movila așternuturilor strînse.

— Deci așa, nu mă așteptai... Ba chiar te deranjez acum, ți se citește asta pe față, din gesturi...

Se ridică de la masă, își trecu nehotărît greutatea de pe un picior pe altul ; femeia îl privea, și nu izbuti să-l rețină nici măcar cu o vorbă.

După un răstimp Zsákos oftă resemnat :

— Eh, nu-i nimic, mă duc... M-am și dus... Dacă nici tu nu mă vrei, gîndăcelule, pot să mă spînzur...

Și chiar porni spre ușă, rușinat parcă, cu coada între picioare, purtîndu-și ghebul dezamăgirii între umeri, iar pe Boris, care păsea în urma sa, o junghiară valuri de nădejde, își zicea că a scăpat de el și, dimpreună cu el, de primejdia cumplită, de groază, însă acum se întîmplă întocmai ca și dimineța, la birou, cînd Zsákos părăsise pe cale să se cărăbănească ; se înturnă brusc, împăunat cu același zîmbet de zeflema, batjocoritor sau triumfător, se apropia întruna ațintindu-și spre ea degetele rășchirate, de parcă ar fi vrut s-o sugrume, nici nu-și ridica cizmele, le tîrîia pe covor.

— Ei, dacă tot m-am deranjat pîn-aici, puișor, nu plec pînă nu aflu de unde-ți răsare minunăția aia de picior ! spuse el șoptind amenințător. De multă vreme aștept s-o văd !...

Boris se retrase de-a-ndăratelea spre pat, iar în cămară dulgherul simți ca dintre degetele sale încleștate pe brici se preling picături de apă, bucăți grele de spumă uscată i se desprind parcă de pe obraz și cad răsunînd pe pardoseala de beton, ca niște cărămizi abia scoase din cuptor ; dar ceea ce auzea de-acum era țipătul femeii, iar el se repezi într-afară din ascunzătoare tocmai în clipa în care secretarul spinteca dintr-o mișcare hainele de pe Boris ; Gelencei vru să strige, dar nu putu, se înalță doar pînă la tavan, cu briciul ridicat deasupra capului ca o sabie gata să fulgere : Zsákos zări stafia cu urechi albe și chip vîrstat, își dădu dintr-o dată seama de nevolnicia sa și se aruncă pe jos învîrtejindu-se, sălîndu-se și zburătăcînd din brațe ca un cocoș cu gîtlejul retezat...

Cîinele plînge cîteodată în somn

Se zvonea că doctorul e pe cale să plece. Că își face bagajele și, cu familie cu tot, părăsește locul ăsta blestemat. Nu-i supărat pe un singur om, ori pe secretar, ci pe tot Schitu, iar chipul i-e de fiecare dată mai întunecat după ce se întoarce din vale, de la interogatoriile la care e mai mereu chemat în vremea din urmă ; Zsákos uneltește de mult împotriva lui, fiindcă doctorul Halmi nu se așterne cu el la țuicăreală, nu vrea să mănînce cu el dintr-o strachină, ca Tropa veterinarul și vreo doi-trei profesori bețivani ; dar de ce o fi vrînd să șindrilească acum castelul și să zugrăvească încăperile, tocmai cînd e pe punctul de a pleca ? Pe vreme de furtună amîndoi, soț și soție, alergau bezmetic în pod, își cărau sus toate oalele, ca nu cumva apa să se infiltreze în tavanul pictat al castelului ; ceruse lemnărie și muncitori, și iată că treaba pe care nu reușise s-o obțină în șapte ani, vrea s-o ducă acum la bun-sfîrșit, înainte de a părăsi comuna. Oricare ar fi însă motivul acestei îndărătnicii, e păcat totuși că-i lasă, și e păcat și de doctoriță, că doară n-a fost prunc pe care ea să nu-l fi scos teafăr pe lume, și nu se dădea în lături să-i dăruiască omului nevoiaș pînă și propriul ei trusou de copil. E drept că pe puradelul lui Madár Roza n-ar fi trebuit totuși să-l boteze, puteau găsi și pe-un altul pe care să-l fi învrednicit cu cîntecul asta, dar, în rest, nici că li se putea reproșa ceva, ce-i adevărat e-adevărat...

În timp ce locuitorii cătunului încercau să ghicească motivul pentru care doctorul vrea să le întoarcă spatele, Halmi Sándor fu convocat din nou ; de astă dată primise citație de la miliția economică. Cînd intră la nouă dimineața în camera de așteptare de sub poartă, pe banca îmbrăcată în vinilin albastru ședea o femeie mititică, cam la vreo treizeci de ani, cu picioare subțiri și cu ochi mari, ca un șoricar, și fuma dîrdîind înfrigurată. Halmi se așeză pe banca din fața ei, dar îi ocoli privirea, ca femeia să nu se simtă stingherită. Îl lăsară să aștepte o jumătate de

ceas și mai bine, pe urmă plutonierul de serviciu, după câteva cuvinte schimbate la telefon, îl conduse prin curtea îngustă, betonată, într-o altă clădire, într-o altă cameră de așteptare, unde trebui să adate din nou, să șadă îndelung. Nici nu-și mai arunca privirea la ceasul de mînă, reflecta doar întristat și taciturn că în vreme ce în starea de așteptare pîlpîie cîteodată flacăra speranței, cel ținut dinadins în așteptare este aruncat astfel în plasa sentimentului umilitor de a fi la cheremul oricui, sentiment care prinde în mrejele sale, năpădește pînă și creierul, inima celui mai inocent dintre oameni, făcîndu-l în cele din urmă să se simtă cu adevărat vinovat. Pesemne că tocmai de aceea ținerea în așteptare a devenit în decursul vremurilor o adevărată metodă... În sfîrșit, dintr-o cameră ieși un fruntaș, încălțat cu cizme, un lungan dintr-aceia care-s alcătuiți parcă numai din picioare și brațe, prin crăpătura ușii tîrî după sine și un dram de bună dispoziție, ca un cățel care a apucat o cîrpă în dinți, rîse uitîndu-se îndărăt, dar cum dădu cu privirea de medic își supse buza de jos și începu să se lege.

— Buletinul ! îi aruncă apoi, nu atît autoritar cît mai degrabă făcînd pe militărosul, iar după ce luă de la Halmi legitimația, își arcui brațul în chip de boltă deasupra ușii, pentru ca „individul” convocat prin citație să treacă pe dedesubt intrînd în încăpere.

— Luați loc, tovarășe doctor ! îl pofti sublocotenentul cel durduliu și mărunțel care ședea cu fața la intrare, îndărătul biroului ; în dreapta, la geam, un căpitan privea într-afară cu aerul unuia pe care interogatoriul nici nu-l interesează. Pe ceafă părul său negru-albăstrui era tuns cu bordură. Sublocotenentul împinse mai încolo dosarul și zîmbi fluturîndu-și degetele prin aer.

— Chestiunea pentru care v-am poftit să coborîți pînă la noi nu-i cine știe ce gravă, dar, dacă nu lămurim din timp cîteva lucruri, se poate lesne agrava...

Făcu o scurtă pauză și-și aprinse în răstimp o țigară, zîmbea înainte, vrînd parcă să arate că el personal nu are nimic cu medicul, apoi urmă :

— E-al naibii de complicat să ajungi pînă sus, la dumneavoastră, tocmai de aceea ne vine cam greu să ne facem

o idee despre treburile de-acolo... Bunăoară, nu știm mai nimic despre felul în care este gospodărit avutul obștesc...

Amuți iar, se vedea că dorește să se oprească asupra acestui punct ; căpitanul întui că medicul nu bănuiește încă nimic și-și întoarse ostentiv și dezgustat privirea de la canalul de dindărătul geamului.

— Am fost pe-acolo sus chiar în vreo două rînduri, după război, spuse el, și mi-au plăcut de-atunci cele două policandre splendide din castelul acela de vînătoare. Se vedea că-s antichități, adevărate capodopere... Mai există policandrele alea, ori au dispărut cu ocazia prădăciunilor ?...

Întristat, Halmi zîmbi unui gînd : acum bănuia deja dincotro bătea vîntul.

— Policandrele există, dar trebuie să știți că atunci cînd am preluat dispensarul, *capodoperele* acelea zăceau îndărătul castelului, ruginite, cu lanțurile descopiate, înfundate pe jumătate în țărîină.

— Zău ? își înălță căpitanul sprîncenele a uimire ironică. Cine o fi fost dobitocul care le-a demontat de la locul lor ?... Și, dacă tot le-a demontat, cum de nu le-a luat cu sine ?...

— Habar n-am, știu doar atît, că stimații colegi, cîți au fost repartizați acolo, n-au dat pe ele nici măcar o para chioară. Ce și-o fi zis : hodoronc-tronc ! policandru într-un sat de munte...

— Însă dumneata ai pus să fie aranjate, iar după ce și-au redobîndit strălucirea lor de dinainte, ți le-ai atîrnat în locuință...

— Asta e de la sine înțeles, încuviință Halmi. De ce n-aș fi făcut-o, tovarășe căpitan ?...

Sublocotenentul începu să se simtă ofensat de rolul de subordonat pe care îl juca în cadrul discuției și interveni :

— Ei, asta-i bună, tovarășe doctor : doară nu v-am chemat aici ca să ne puneți dumneavoastră întrebări...

Halmi îl privi iritat și stînjnit.

— Dar, dacă țineți cu tot dinadinsul, pot să vă spun de ce nu-i chiar atît de firească fapta dumneavoastră : fiindcă v-ați însușit un bun al statului, lucrări de artă de mare valoare. E clar ?

Își vîrî batista sub banta albă a gulerului, apoi își tamponă cu ea obrazul, de parcă și l-ar fi pudrat cu un puf.

— Cred că sînt îndreptăţit să pun întrebări cîtă vreme mă trataţi ca pe un tîlhar, fără să aveţi nici un fel de dovezi, spuse Halmi înroşindu-se. Cu atît mai mult cu cît pe dumneavoastră v-a indus cineva în eroare.

Căpitanul clătină din cap a reprobare.

— Calm, tovarăşe doctor, calm. Dumneavoastră sînteţi doar cel mai în măsură să ştiţi cît de mult dăunează sănătăţii nervozitatea. Dealtfel, aţi mărturisit chiar adineaori că policandrela se află în locuinţa dumneavoastră...

— Nu neg nici acum. Numai că, vedeţi dumneavoastră, locuinţa mea de serviciu se găseşte şi ea pe teritoriul dispensarului, iar cele două policandre atîrnă exact pe locul unde atîrnaseră şi înainte, vreme de-un secol. E clar ?

Halmi se bucura ca un copil că a putut să le plătească poliţa şi că, încredinţat fiind de nevinovăţia sa, nu se speriasă de interogatoriu. Cei doi miliţieni schimbă între ei priviri furioase şi consternate ; nu mai avea nici un sens să continue cu subiectul acesta, dar sublocotenentul se porni să zîmbească din nou şi, hotărîndu-se parcă dintr-o dată să facă o concesie, spuse afabil :

— E-n regulă, tovarăşe doctor, asupra acestei chestiuni să nu mai insistăm. Spune-ţi-ne mai bine care este venitul dumneavoastră lunar ?

— O mie şapte sute optzeci de lei, fără reţineri.

— Nu de salariu v-am întrebat, ci de venit.

Halmi rămase stupefiat la auzul noii învinuiri ; uite că după ce îi pusese tîlhăria în cîrcă, acum îl acuză de şperţuială.

— Nu ştiu unde vreţi să ajungeţi, dar ori de cîte ori mi s-au oferit bani pentru serviciile mele, le-am spus să-i dea lăutarului, asta poate să v-o confirme oricine din Schitu.

Căpitanul îşi aburcă jumătatea şezutului pe masă.

— Demnitatea e un lucru cît se poate de lăudabil, tovarăşe doctor, dar noi putem dovedi cu martori că, cu toate acestea, aţi primit plocoane...

— Aş vrea să-i văd şi eu pe martorii ăia !

Căpitanul se plecă într-afară pe uşă şi peste un minut un caporal îmboldi în camera de serviciu două bătrîne ; Halmi se întoarse şi le recunoscu pe dată : erau Marmozsák Lina şi cumătra Bucur ; stîngace şi sperioase, îşi mărun-

teau pașii una în spatele celeilalte, pînă cînd căpitanul le îmbrînci în lături cu vocea sa :

— Repetă-ți mărturia, cumătră Bucur : i-ai dus sau nu i-ai dus doctorului ouă în schimbul tratamentului ?!

— Apăi, de dus i-am dus eu, cum să nu-i fi dus, numa' că nu i le-am dat lu' dom' doctor, ci femeii de serviciu...

— Dar dumneata, cumătră Marmozsák ?

— Apăi, i-am dus și eu, nu zic nu. I-am dus de-o strachină, dar am auzit că domnu' doctor le-o zvîrlit toate pe fereastră...

Halmi văzu că teama le boțește chipurile ca pe niște hîrtii murdare, i se făcu milă de ele, iar în locul miniei îl cotropi acum un soi de silă ostenită, începu să-și simtă cămașa proaspăt călcată și apretată, pe care o îmbrăcase dimineața, mirosind urît. Mai apoi, afară, cînd pornise șovăielnic sub revărsarea de lumină pentru a se opri în răstimpuri, nu mai știa nici el cum s-au petrecut toate, nu-și mai aducea aminte nici măcar în ce împrejurări se terminase întrevederea, ce îi spusese la plecare, dacă trebuise să semneze ceva, ori se mulțumiseră să-l umilească, să-și șteargă de el cizmele lor murdare, ca de un scîrța-scîrța speriat de bombe... Iar cînd, ofensat de gîndul acesta, își ridică privirea, zări în față-i siluetele întunecate ale celor două bătrîne ; își propuse mai întîi să le ocolească, dar pe urmă mări pasul și cînd ajunse în dreptul lor le spuse repezit :

— Măcar acum o să știți de ce plec din Schitu !... Că bine zice secretarul vostru, vouă cravașă vă trebuie, nu mîna mîngîietoare pe care s-o mușcați cînd vi se năzare !...

Abia termină ceea ce avea de spus că și alergă mai departe, cît mai departe de ele, dar îi mai ajunse la urechi glasul deznădăjduit al bătrînei Lina :

— Fie-vă milă de noi, dom' doctor... Că doară n-a fost după voia noastră...

Cînd coborî din mocăniță și dădu ocol depozitelor căii ferate, băgă de seamă că la o sută cincizeci de metri mai încolo lumea îl împresoară și tîrăște cu sine pe cineva ; bărbați, femei și copii se îmbulzeau și se agățau unii de alții, iar din mijlocul lor se iveau și iar se afunda, ca un trunchi de copac, un bărbat: era Kadet cel sărac cu duhul, nebunul

satului, care purta pe cap o caschetă de milițian jerpelită și, la cererea muncitorilor cherceliți, mășăluia pentru cîte o cinzeacă în pas de defilare, plesnindu-și tălpile goale în colbul drumului ; mai înainte ca dulgherul să-l fi ciopîrțit, Zsákos dăduse peste el, era mahmur și cu berea în nas, iar zăludul, hlizindu-se, voise să-i intre în voie și să-i arate fără plată de ce e-n stare ; văzîndu-l, secretarul își aminti însă dintr-o dată de toți cei care îl ponegreau într-ascuns, tăbărî pe el cu pumnii, îl doborî la pămînt și continuă să-l lovească o vreme și cu picioarele.

— La doctor, la doctor ! strigau oamenii de-a valma, iar cînd văzură că cel oare se apropia era tocmai Halmi, se traseră îndărăt, lăsîndu-l pe Kadet în mijlocul drumului.

— Nenea secretaru' m-a bătut, batăr că i-am ars cel mai fain pas de defilare ! spuse nebunul zîmbind nătîng și arătîndu-și cioatele dinților ; ochiul stîng i se umflase, cu celălalt privea plîngăreț la medic, iar buza-i răsfrîntă arăta ca o gogoasă crescută în ulei.

Halmi făcu semn la doi flăcăi să-l aducă pe Kadet pînă la dispensar, iar cînd Marika zări insolitul grup, nu-l mai întrebă nimic de convocare, ci pregăti pansament, apă oxigenată, tinctură de iod, ser antitetanic. Sándor își îmbracă și el fără o vorbă halatul alb, nici nu salutase măcar, dar cînd ajunse în fața chiuveltei toată amărăciunea înăbușită din el erupse, își duse pumnul săpunit la tîmplă și urlă :

— Da' ce-s eu, medic de închisoare, ca să-i lecuiesc lepădăturii ăleia toți deținuții ciomăgiți și stîlciți în bătaie ?... Mai bine-l omor !...

Ieși mai tîrziu în curte, ca să-și limpezească mintea, se opri pe trepte, apoi, dus pe gînduri, o luă spre alea în direcția căreia azvîrlise ouăle. „Dintr-atîta belșug de alimente, cîte vi se cărau acasă, o parte se stricau mai înainte de a le fi putut consuma, coșuri întregi de ouă trebuiau aruncate la gunoi !” Cap umplut cu rahat. Nu ia ca premisă faptele reale, ci calomnia. „Dovediți-ne că sînteți nevinovat, atunci vă vom da crezare.” Da, cam așa sună acea procedură judecătorească ciudată în care totul se bazează nu pe acuzație, ci pe lipsa de șansă a apărării. Și n-ai încotro, trebuie să-ți ții gura, să-nghiți, mai cu seamă dacă taică-tău a avut băcănie într-un orașel de provincie și cîntărea suta de oțet și drojdia de douăzeci și cinci de bani, ploconindu-se

chiar și în fața precupețelor și a târgovețelor lăliie : „Davă-roș, sărumînușițele, o coală de hîrtie pergaminată, altceva cu ce vă pot servi, conîță ?” Și în vreme ce scutura făina în pungă cu gesturi zorite dar totodată crispate, retractile, de parcă-l frigea coada lingurii, cotul i se șteea din puloverul destrămat, iar din rictusul înfrigorat al grabei dinții săi de metal zvîrleau mici luciri nervoase spre penumbra în care mirosul cafelei prăjite și al biciuștii din lemn de meseacă se amestecau cu acelea ale fructelor sudice, al petrolului și al altor mii de mărfuri. Nu cîștiga mai mult nici decît un muncitor de la fabrica de butoaie, cu toate că era în picioare de dimineața pînă seara, dar iacătă, potrivit fișei de cadre, el este cu toate acestea un MIC-BURGHEZ, iar păcatele băcanilor trebuie să cadă asupra fiilor, așa că cel puțin prima și a doua generație vor avea de ispășit ; la început bătrînul nu voise să ia cunoștință de așa ceva, dar cînd văzu că, din pricina originii sale, fi-su nu este admis la medicină nici la Tîrgu Mureș, nici la Cluj, umblă tăcut și copleșit de vinovăție luni de zile, și îi dădeau neconținut lacrimile, de durere că el e cauza tuturor acestor nenorociri... Avuse dealtfel dreptate, pentru că norodul cel nezămislit și nenăscut întru păcat era fără îndoială așijderi lui Zsákos, bătrînei Lina, cumetrei Bucur, așijderi tuturor celorlalți ce se trag din Cea fără de prihană...

Cînd ajunse în spatele castelului, observă o scară așezată în picioare, se întoarse și o întrebă pe Marika cine a lăsat-o acolo.

— Ofițerul de la pompieri a trimis un soldat în pod, ca să vadă ce-i pe-acolo și să arunce jos tot ce e inflamabil.

— Dar scara de ce au lăsat-o ?

— Pesemne așa, ca să-ți faci în necaz : ca s-o vezi și tu cînd te întorci acasă. Ne-a altoit cu cinci sute de lei amendă, pentru „neglijență”.

Marika arătă spre un pachet legat cu sfoară așezat în bucătărie, lângă ușă. Sándor privi vraf de reviste vechi pe care, cînd se mutaseră aici, le cărase în pod împreună cu notițele sale de la facultate, căci nu se îndurase să le ardă. Așadar, ofițerul de pompieri i-a plătit polița pentru împlinirea de data trecută, cînd fusese nevoit să-l pună să descarce din drezina de salvare ciupercile și afinele...

— Ce tîmpenie ! zise el mai în glumă, mai în ciudă. Ne luptăm de şapte ani de zile cu ploaia, pe vreme de furtună ducem „pe punte” pînă şi oala de lapte, şi tot pe noi ne arde...

Privi rîzînd la nevastă-sa ; se înroşise la faţă.

— Începe să se îngroaşe gluma, sau, cum spune sihastrul, sosit-a vremea împlinirilor.

— Nu mai sînt în stare să duc la bun sfîrşit nici măcar controlul ginecologic, spuse Marika. Pötyi Tonaj refuză categoric să se prezinte, pretinde că e sănătoasă tun.

— Dacă-i așa, după dumneaei o să trimit miliţianul s-o aducă încoace. Treaba asta face încă parte din jurisdicţia noastră.

Se dezbracă de halat, îşi schimbă haina şi plecă în grabă ; nu pe Pötyi se înfuriase, mai degrabă îi sărise ţandăra că o vedea acum şi pe Marika devenind neputincioasă ; peste o jumătate de ceas cucoana venea deja frumuşel în faţa lui, legănîndu-se greoaie, cu ţigara fumegîndă între degete ; era ciufulită, ca de obicei, dar palidă şi înfricoşată din cale-afară, de parcă suferea cel mai teribil ultragiul al vieţii sale, însă de cum păşi pe uşa dispensarului ginecologic îşi plecă privirea ca o fată mare.

— Eu n-am nimic, slavă Domnului... De-ar fi păcătuit toată lumea la viaţa lui cît am păcătuit eu, şi-ar fi foarte bine... Scumpă doamnă doctor, eu nu ştiu nici măcar ce plăcere nemaipomenită e aia despre care vorbesc femeile... Ş-apăi, ia uitaţi-vă cum arăt : cine naiba m-o fi vrînd pe mine ?...

Scoase o batistă cît un cearşaf, se smiorcăi şi migăli încă multă vreme cu degetele la nasturii pardesiului, abia se putu hotărî să se dezbrace. Mai tîrziu, Marika trecu în dispensarul lui Sándor tulburată de uimire.

— Închipuieşte-ţi ce-am găsit la nenorocita aia : o gonoree cronică de toată frumuseţea !... Şi de-ai fi văzut-o ce mai făcea pe mironosiţa, mititica de ea !... Deşi ştia că nu e-n regulă... Dar nu-i trecea prin cap că tot din cauza asta îi făcea şi inima figuri de la o vreme încoace...

— Tare mă tem că i-a molipsit deja şi pe alţii.

— De pildă, pe cine ?

— De pildă, pe șeful de gară... Dacă nu care cumva tocmai țapul acela în călduri răspîndește pacostea aici, în munți !

— Convoacă-l și pe el de urgență !

— Firește c-am să-i convoc. Dar — cu menajamente. Are și el destule belele pe cap.

A doua zi dimineata luă vicinala, la treizeci de kilometri de Schitu locuitorii unui cătun pierdut în inima codrului se îndeletniceau cu tăiatul șindrilor, la ei se ducea înarmat cu doi litri de țuică de prune, sperînd că va reuși să cadă cu ei la învoială : se apropiau săptămîinile ploioase, și îl apuca groaza numai gîndindu-se la ce îl aștepta, la alergăturile prin pod, cu ocazia cărora atît ei doi cît și personalul sanitar se zgîriau pînă la sînge și-și neglijau pînă și orele de consultație. Aproape că nu mai trăgea acum nici o nădejde să primească de la Sighetul Marmației transportul care îi fusese promis de ani de zile.

Îi erau dragi călătoriile acestea matinale pe acoperișul vagonului, în vreme ce micuța locomotivă se strecura for_năind printre stînci și tăcăia cînd la înălțimea coroanelor de arbori, cînd la doi pași de răsufllarea rece a vreunei prăpăstii năpădite de mușchi, iar în oglinda pîrîului lucea în răstimpuri umbra întunecată a frunzelor. De-aș putea ocroti în suflet măcar o săptămîină pacea aceasta care m-a cuprins, își zise el îngîndurat, dar apoi se sperie că o va lua iar de la capăt cu inventarul sufletesc și făcu în sinea sa un gest de lehamite : cel puțin în momentele astea dă-o-ncolo de arguție !... Să ne dedăm mai degrabă contemplației ! Cineva a spus, și pe bună dreptate, că dacă omului i-ar fi dat să se înalțe numai pentru cîteva minute din tărîmurile necunoscutului, știind că genunea îl va înghiți din nou, întîia lui dorință ar fi să ia cunoștință de lumea aceasta, și s-ar porni să contemple...

Din înălțimi zări acum Schitu, cu depozitul său de lemne, cu căscioarele spoite în galben ce închipuiau parcă cioburile unei străchini mai mari care se risipiseră care-n-cotro pe sub niște tufe ; cele trei rînduri de ferestre ale casei Mikolics, cea mai impozantă clădire de pe-aici, străluceau în razele soarelui ca trei șiraguri de oglinjoare. Fusese ridicată încă pe la sfîrșitul veacului trecut, era casa pazei

financiare. Pe-atunci, între 1880—1884, Horn Daniel începuse explotarea forestieră ; odinioară centrul industriei lemnului fusese în apropierea Regatului, la Gyula, dar pe urmă abia mai rămăseseră acolo câteva cătunițe ; pînă la primul război mondial la Schitu se aciuaseră doar o mînă de muncitori de prin partea locului, ceilalți veniseră de pe alte meleaguri. Săndor urmări cu ochii rotirea domoală a panoramei, zări și castelul în care se afla locuința și dispensarul său, cu cele două șiruri de plop din față, iar gîndul că nu peste multă vreme va trebui să se despartă de locurile astea îl îndureră. Mocănița zuruia acum pe creasta muntelui, iar medicul își aduse aminte, nici el nu știa prin ce asociație de idei, de recensămîntul animalelor, cînd fusese obligat să umble din casă-n casă pentru a face numărătoarea cîinilor. Cine o fi adus oare cei dintîi cîini aici sus ?... Pesemne că fusese vreun păcurar pornit din împrejurimile Gyulei, care-și mîna turma mereu mai înalt, în munți...

Mai tîrziu, în apropiere, la Comandău se instalase gar-nizoana unui regiment austro-ungar de grăniceri (de aici probabil și denumirea comunei !) ; ce-i drept, îi mîntuiseră pe localnici de sentimentul fricii, dar slăbiseră totodată și frîiele moravurilor ; ei fuseseră cei care răspîndiră luesul, în așa măsură încît la începutul anilor '50 tot mai existau bolnavi desemnați la tratament obligatoriu... Dulăii celor dintîi coloniști și cîinii ciobănești lățoși se corcîră cu zăvozii păcurarilor și ai grănicerilor, deveniră bănuitori în apropierea sălbăticiunilor, era de ajuns să se miște o creangă ca ei să și înceapă a hîrîi arătîndu-și colții lucitori ; nu toată lumea creștea porci, dar cîini găseai pretutindeni, în unele curți își zornăiau lanțurile chiar doi dulăi, fiindcă în fundul grădinilor lunecau noaptele umbre întunecate și n-aveai cum să știi dacă uscătura a trosnit sub talpă de om ori de animal. Mulți pușcăriași liberați din cîți se pripășiseră pe aici se lehamiteau de muncă în câteva zile și căutau prilej de prădăciune. Unii fuseseră omorîți din te miri ce, pentru vreun brici, sau pentru vreo scurteică pono-sită și slinoasă... Iar el, medicul, își ducea traiul de șapte ani printre băștinașii ăștia, care nu erau în stare să-și descrie nici măcar simptomele betșugului, darmite antecedentele bolii, iar pe cîte unul trebuia să-l descoși vreme

de jumătate de ceas pînă se îndura să-și descleșteze falcile și să spună cu chiu cu vai că are diaree și că ieri-seară s-a repezit în dosul casei să vomeze... În prima zi, cînd sosise aici sus împreună cu Marika, jumătate de comună se îmbulzea în jurul unui oșean care băuse un litru de spirt denaturat și zăcea acum în șanț cu obrazul cenușiu, ca de cadavru ; îi puseseră un căluș, iar un fel de doftoroaie se străduia să stoarcă între dinții omului niște zeamă de balegă proaspătă... Pînă nu-i învățase el, cei din cătun nu se învredniceau măcar să-și spele bolnavul înainte de a-l fi chemat la consultație, considerînd că medicul e obligat să suporte toate cele...

După-amiază, cînd se întorcea călare pe bușteni de la cătunul șindrilărilor, garnitura se opri la o gheretă de pîndar, iar el zări trei pescari încălțați cu cizme de cauciuc apropiindu-se în grabă din direcția pîrului și iuțindu-și pașii pe terasament ; primii doi se mișcau mai în voie, dar al treilea, lunganul cu capelă, rămăsese în urmă, cocoșat sub povara coșului de pește. Te pomenești că-i Imreh Jóska... Halmi își lungi gîtul, îl recunoscuse pe tehnicianul sanitar și înghiți zdravăn în sec ; îl crezuse sus la curături, dezinfectînd în sfîrșit barăcile, după cum îi ordonase, dar uite că ticălosul ăsta iar trage chiulul ; acum ce naiba să-i mai facă, doar i-a vîrît deja în mînă nenorocitului pînă și ultima muștrare scrisă !...

Imreh era burlac, fost pușcăriaș. Înainte vreme avusese pe mînă casieria asigurărilor sociale de la fabrica de cheres-tea, dar a delapidat, l-au condamnat la patru ani, iar după ce a ieșit nu mai avea dreptul să ocupe funcții de încredere. Halmi l-a luat la el și l-a însărcinat cu dezinfectarea fîntînilor, a infirmeriilor și a bărăcăriilor, însă omului care îl numise atunci „tămăduitor al sufletului” după o săptămînă pulverizatorul i se părea deja prea greu, iar vaporii substanțelor chimice rău-mirositori. Sărea din mers de pe mocăniță, pitea aparatul sub tufe și zvîrlea apoi cu bățul în unda apei cîtă-i ziua de lungă, iar a doua zi îl mințea că a fost pe teren. Lui nu i se întîmpla vreodată să nu-i muște peștele, momelile și le meșterea din păr și din pene de pasăre chiar acolo, la malul apei, imitînd insectele care tocmai roiau, de aceea inginerul silvic Totelecan și uneori

însuși Oniga, secretarul raional, îi țineau cu plăcere tovărășie. Înainte de a se cățăra pe trenuleț, sanitarul intră în ghereta pîndarului, Halmi îl văzu ieșind de acolo împovărat cu pulverizatorul, apoi garnitura se puse în mișcare.

— Uite, în clipe dintr-astea mă și simt în comunism ! spuse secretarul întinzîndu-se. Nici tu ședință, nici tu dîrdoră, nu sună întruna telefonul, muiera nu te bate la cap !

Scoase din rucsac o sticlă de-un litru și i-o întinse inginerului silvic. Acesta trase o dușcă de vinars, se strîmbă bătrînește și se șterse la gură, pe urmă îi oferî băutura lui Imreh, care turnase în el și peste ziuă și acum mai că ațipise în legănătura mocăniței.

— Vidroiului ăsta i s-ar cuveni chiar și un butoiăș ! îl lăudă Oniga. A prins douăzeci și șapte de păstrăvi, și nu-i unul sub sfert de chil !

Marele unidîr se dezmetici zîmbind din moțăială, întinse mîna după sticlă, iar cînd Halmi îi văzu gestul, se ridică din cotlonul în care se aciuase și porni către cei trei ținîndu-și cu greu echilibrul pe spinările buștenilor.

— Ia spune, Imreh, cu ce-am meritat să-mi tragi și azi clapa cu atîta nerușinare ? întrebă Sándor roșind. De ce n-ai urcat la sălașele muncitorilor ?...

Tehnicianul îl privi cu uimirea omului abțiguit, dar știindu-l pe șeful de la raion aproape, se hlizi :

— Se spune că to'ășu' doctor pleacă oricum de la noi. Doar n-o să mă dați afară în ultima clipă...

Se uită la medic, curios să vadă dacă n-a întrecut măsura, apoi urmă :

— De greșit am greșit, asta-i sută-n mie... Îmi însușesc chiar și cea mai aspră critică... Binevoii așadar a mă scuipa !

Îșiscoase șapca și se plecă în față ; Halmi privi cabotinajul cu o stupefacție plină de dispreț. Oniga n-ar fi vrut să fie amestecat în afacerea asta înfămă, dar purtarea medicului îl irită, considera că Halmi ar fi trebuit să-și muștruluiască subalternul numai acasă, între patru ochi, nu în prezența lui, dădu tocmai să-i ia apărarea maestrului în ale pescuitului, cînd Imreh, dezbatat, izbucni în hohote de rîs.

— Și asta încă nu-i nimic, tovarăși, poanta de-abia acum urmează : aflați c-am uitat coșul de pește acolo...

Secretarul se îndreptă dintr-o dată din mijloc.

— Cum adică l-ai uitat ?!... Uite, știi ce, mie să nu-mi faci caragațe !... Diseară am un oaspete de la regiune, și i-am promis că-l aștept cu păstrăv la cină !... exclamă el, iar când îl văzu pe tehnician că-și desface brațele a neputință, începu să-i facă semne mecanicului de locomotivă : Încetinește, mă, încetinește !... Trebuie să ne-ntoarcem, interesul public o cere !...

Să tot fi trecut un sfert de ceas de când porniseră în jos de la ghereta pîndarului, iar acum Halmi văzu uluit că secretarul raional pune garnitura să urce din nou muntele, poate tocmai ca să facă în fața lui paradă de puterea sa și să-și ia într-un fel revanșa. Gîfîind, micuța locomotivă se opinti din greu să împingă vagoanele încărcate, buștihanii ultimului vagon tatonau întunecimea verzuie, ca niște degete uriașe, năpîrlite.

— Lasă, dom'le doctor, nu te mai speria, c-o să ajungi și mata acasă la cină ! spuse secretarul strîmbîndu-se. Stai locului, acum gata, și-așa nu mai poți coborî, dacă nu vrei să-ți frîngi gîtul...

Dar Halmi, palid la față, primejduindu-se, își și cumpănea greutatea deasupra buștenilor. Îi răspunse secretarului din mers :

— Îmi pare rău, dar roțile logicii mele se învîrt în alt sens decît cele ale acestei garnituri ! spuse el. Și, dealtfel, mi-e totuna dacă-mi frîng gîtul acum sau mai tîrziu !...

Și fugi înainte cu brațele întinse, în direcția contrară mersului, ca să sară jos la cel dintîi stîngen de șes și s-o ia prin pădure către casă...

De cînd sărise din trenul care făcea cale întoarsă, Halmi bătuse cincisprezece kilometri prin pădure, iar acum îl răzbise oboseala și foamea, era și însetat, și cătrănit pe deasupra. Făcu un ocol ca să treacă pe la gară, să stea de vorbă cu Baga, dar nici nu apucă să iasă din buza pădurii că auzi hohote de rîs și hărmălaie, din care răzbătea uneori glasul șefului de gară :

— Ciorbă de burtă, aduceți-i motănelului o ciorbă de burtă !... Ce mai înfuleca salamul cu țuică, grijania mării lui !

De-acum Halmi îl și vedea pe șeful de gară stînd pe peron doar în jiletcă și plesnind cu chipiul spre o pisică bălțată în roșu ; animalul chefnea, stupea, apoi căzu și se răsuci pe jos ca hîrtia căreia i s-a dat foc.

Sândor îl chemă deoparte pe bondocul cel boem, o făcu pe un ton oarecum mai poruncitor decît intenționase, îi spuse să se prezinte fără întîrziere la clinică pentru control ; Baga zîmbi mai întîi neîncrezător, de parcă și-ar fi atras supărarea medicului doar prin lamentabilul amuzament de adineaori, apoi păli brusc.

— Dom'le doctor, doar nu vă-nchipuiți că m-am culcat peste mormanul ăla de gunoi ?... Păi, să știu că nu mai văd muieră cîtă-i lumea, și tot nu mi-ar trebui... O mai consolam cîteodată, din milă, atîta tot...

Halmi privi în jos la șeful de gară, își aduse aminte de dimineața în care îl zărise alergînd desculț pe peron și mai că-l pufni rîsul văzînd atîta neobrăzare.

— Uite ce-i, Baga, eu am căutat să procedez cît mai discret cu puțință, dar dacă și dumneata vezi în mine un dușman, voi avea grijă ca Pötyi Tonaj, soțul ei și cu dumneata să porniți tustrei, în același compartiment, într-un voiaj de nuntă, pe deasupra și cu escortă !

Baga își pierdu curajul, iar cînd îl văzu pe doctor că i-a întors spatele, porni după el legănîndu-și burticica.

— Dom'le doctor, nu-mi faceți una ca asta... O să rîdă tot Schitu de mine... Mai bine mă-nfund în desișuri, ca să mă mănînce urșii..., spuse el cu glas pierit, se opri deznădăjduit, apoi trecu drumul și chiar că o luă către pădure, decis parcă să se lase cît mai degrabă pradă, așa cum se afla, în jiletcă, fiarelor sălbatice. Cît privește garniturile de tren, n-au decît să vină de-acu-nainte și două cîte două, ori din toate direcțiile deodată, apuca-le-ar năbădaica să le apuce, dacă lui tot i-e scris să-și sfîrșească zilele în chip atît de lamentabil...

Cu toate că negura amurgului se și lăsase, Halmi văzu de departe că vîntul flutură în fața porții dispensarului cîteva coale de hîrtie, dar și întinderea curții era presărată

de pete albe, rămase parcă de pe urma unei mantii de nea destrămate. Crezu mai întâi că a explodat butelia de aragaz și suflul a aruncat într-afară noianul ăsta de hîrtii, dar văzu apoi că ochiurile geamurilor sînt intacte, iar faptul că Marika, nevătămată, îl aștepta în capul scărilor îi mai liniști oarecum. Nu era tulburată, tremura doar de frig, cu mînecele puloverului vîrîte una într-alta.

— Au fost trei, în civil, spuse ea. Au răscolit totul prin casă, dar n-au găsit nimic. Unul din ei zicea ceva de nu știu ce revistă literară, provenind chipurile din străinătate.

Sándor rămase năuc în picioare, stingher în propria-i cameră, merse pe urmă la cuier și scoase din buzunarul interior al canadienei ziarul împăturit pe care i-l dăduse Veér Pista ; nici n-apucase să se uite încă prin el, acum însă îl trăgea din buzunar de parcă ar fi fost o încărcătură de explozibil, îl desfăcu și-și aruncă ochii peste nuvela însemnată cu creionul : „Dincoace de zidul de cărămidă al fabricii un cîine jigărit umbla de colo-colo, apoi se opri locului ca să adulmece niște excremente uscate.” Citi doar atît, rupse ziarul în bucățele și le aruncă în sobă. N-ar fi putut spune nici el de ce nu-l interesa urmarea : să fi fost din pricina efectului grotesc, pe care autorul scontase cu viclenie chiar de la prima frază, ori faptul că nuvela, deși nici măcar n-o citise, i-a pricinuit un necaz atît de grozav ? Nu-i mai venea nici să se așeze, camera lui arăta de parcă abia sosiseră cu catrafusele. După percheziție Marika deschise larg ușile și ferestrele și lăsă totul în neorînduiala aceea înspăimîntătoare, iar Sándor își zise că mobilele par a se pregăti deja de plecare, presimțind mai repede decît sufletul omenesc tresăltările scoarței pămîntului, și că cel mai nimerit lucru ar fi poate să-i dea un telefon încă astă-seară lui Pünkösdi, medicul-șef de la regiune, și să-l anunțe că el nu mai rămîne nici o clipă aici, pentru că pînă acum s-au mulțumit doar să-l pună pe drumuri, să-l împrăste cu noroi pe nemeritate, să-l amenințe, să-i toarne la amenzi cu nemiluata, dar azi uite că i-au întors și locuința cu fundul în sus și îl împiedică să-și vadă de serviciu...

Veghea dus pe gînduri, nici nu se dezbracă ; trecuse cu mult de miezul nopții, cînd din întunecime se auzi strigat

pe nume : cu pași greoi, sergentul major de la miliție zorea gîfîind spre dispensar ; Halmi ieși în capul scărilor.

— Toașu' doctor, l-am găsit pe toașu' secretar Zsákos la marginea satului junghiat tăt. Abia mai are viață într-însul ! zise sergentul major, iar îndărătul său se și auzi hurdăneala cotigii purtîndu-l pe rînitul întins pe paie, care nici n-avea habar de drumul străbătut.

Halmi se repezi înăuntru ca să aducă targa și, ajutat de țăranul cu cotiga, îl duse pe secretar în dispensar, în vreme ce sergentul major dădu fuga la Sfatul popular ca să telefoneze de acolo la raion după salvare. Marika se spală și ea, îmbracă un halat alb și puse instrumentele la fiert ; părul din jurul contuziilor craniene trebuia bărbierit, Sándor, adus din mijloc și cu briciul în mînă, tocmai dădu să în-ceapă, cînd rînitul făcu ochi și îi urmări gesturile cu cugetul pătruns deja de crîmpeiele groazei pe care o încercase ; femeia veni în spatele lui și îi ținu capul între palme, ca să nu miște sub cuțit. Cine l-o fi aranjat pe nenorocit în halul ăsta ? reflectă medicul plecat asupra-i, uitînd de orice sentiment de antipatie. Briciul hîrșîia, iar pe obrazul lui Sándor un mușchi se zbătea în răstimpuri. Cu toate că în fața sa se căscau vreo zece plăgi, lui nu-i era îngăduit să zgîrie, din neglijență, nici măcar pielea capului, iar pe deasupra mai era și lipsit de experiență, căci el se bărbiera cu aparatul de ras. În străfundul ochilor lui Zsákos viața abia pîlpîia, dar în cele din urmă își veni în fire, iar dintre răni se prefiră un zîmbet pierdut.

— Ei, acum, c-am ajuns pe mîna 'mneavoastră, puteți face cu mine ce vreți, dom'le doctor... Ce mai contează acolo, o tăietură în plus...

Și zîmbea înainte, zîmbea de teamă, ca să le provoace milă.

Lui Halmi nu-i veni să răspundă, dar pe urmă spuse totuși :

— Vă rog, nu mișcați și nu vorbiți !... Pentru mine toți bolnavii care ajung aici sînt de o seamă...

Dar Marikăi aceasta nu-i păru de ajuns. Voia totuși să-și scoată puținel pîrleala.

— De-ar fi să încăpeți întotdeauna pe mîini la fel de binevoitoare și puteți zice bogdaproste. Noi n-am făcut decît să ajutăm pe toată lumea...

Dar pe Sándor tonul tînguitor și muștrător al soției sale îl irită.

— Te rog foarte mult să încetezi !... Aici e dispensar, nu sală de ședințe ! îi spuse demn.

Marika amuți ofensată, doar cît se întunecă la față în timp ce spăla rănile.

La ora zece dimineața Halmi ședea în fața inspectorului sanitar plinuț și frumușel și îl întreba :

— Șapte ani am muncit aici, și tot nu-mi dați drumul să plec ?

În loc să-i răspundă, Daróczy îl măsură cu o curiozitate afabilă, căreia îi mai adăugă și cunoscutul său zîmbet, exprimînd o mieroasă satisfacție, pe care îl adusese cu sine la Medicină de pe băncile școlii medii.

— Pînă una-alta, stai cuminte și clocește, îi spuse ca un înțelept discret și atotștiutor și începu să se hîține pe scaun.

Halmi privi stiloul vărgat pe care inspectorul îl sucea și îl învîrtea între degete, gîtul îi fu năpădit de o roșeață care i se sui apoi cu repeziciune spre urechi.

— Bine, dar acum o săptămînă mi s-a spus că-mi pot face bagajele.

Daróczy îl iscodi din nou cu privirea și-și strînse buzele punga, de parcă s-ar fi temut ca, izbucnind în rîs, să nu-și împrăște colegul cu apa din gură, apoi, spre uimirea acestuia, spuse :

— Ehei, acu' o săptămînă eu eram zvelt, visător și aveam ochi albaștri.

Sándor se simțea din ce în ce mai stingherit, ar fi dat să zică ceva, dar purtarea copilărească a inspectorului îl făcu să-și piardă șirul gîndurilor. Ce-o fi tăinuind omul ăsta, de ce se tot joacă cu el de-a v-ați ascunselea ? Dar nu apucă să răbufnească ; în cameră dădură buzna trei bărbați bocănind cu cizmele lor scîlciate, secretara venea în urma lor, unul dintre ei făcu un pas înainte cu căciula grămadită în mînă și începu să se plîngă că țigani au dat iama în groapa cu stîrvuri și au îmbucătățit două vite răpuse de dalac. Inspectorul nu dădu vreun semn c-ar fi auzit jeluiala, păreau să-l preocupe doar cizmele înnorioiate ale sălbaticilor care năvăliseră în biroul său, precum și soarta

minunatului covor de Cisnădie de dragul căruia a făcut naveta o zi încheiată între cunoscuții săi și fabrică pînă să-l obțină. Se ridică apoi în picioare, și reieși pe dată că nu-i scăpase nici o iotă din cele spuse.

— Dar, tovarăși scumpi, voi mă confundați, aici nu e miliția ! zise el cu un zîmbet fin. Ce-am eu cu țișanii, iubiților ? N-aveți decît să puneți de-acu-nainte hoiturile la frigider dacă vreți să dormiți liniștiți, dragii mei !

Clătină zîbind din cap, se dete în fața mesei, scoase niște mărunțiș din buzunar, vrînd parcă să înmîneze fiecărui delegat, în chip de dar, cheța frigiderului cu pricina, și le vîrî în palme cîte o monedă strălucitoare de cinci bani la care cei trei se holbară stupefiați.

Nici nu plecase bine delegația că Daróczy spuse :

— I-am repartizat dealtfel secretarului vostru o rezervă, iar cînd am văzut că cei de la raion întrebă de el din oră-n oră, m-am dus *in persona* să-i fac o vizită maiestății sale arăpești. Ei bine, treaba nu-i cine știe ce, da-n orice caz, ăl de a tăbărît pe el i-a tatuat mutra pe viață. Sper că, în ceea ce te privește, ai făcut tot ce-ai putut la primul ajutor ?

Sándor se răsuci cu scaun cu tot spre inspector, însă cugetul său toropit mai zăbovea la propria-i soartă.

— Pe Zsákos nu-l poți mulțumi cu una, cu două, bolmoji, dar cînd își înălță privirea, intui îngrijorarea pe care o ascundeau privirile lui Daróczy. Dar dacă s-a plîns de tratament, dacă a avut vreo obiecție, foarte bine, atunci te rog să-mi spui și mie cu ce-am greșit, ce păcate am ? izbucni el pe neașteptate. Ce, am cumva bube în cap ?... Am instigat contra regimului, am tănuit arme ?! Își înșfacă de pe masă carnetul de însemnări, îl zvîrli în servietă și dădu să plece ; îi tremurau buzele, tot obrazul. Dacă mi se cuvine vreo pedeapsă, n-au decît să mă zboare din serviciu, ori să-mi ia diploma, dar să mi se comunice care mi-e vina ! urmă el.

Înloc de răspuns, inspectorul se înturnă brusc la Halmi, îi vîrî și lui în palmă o monedă de cinci bani, dar văzînd uimirea timpă cu care acesta se uită la bănuțul cel strălucitor, de parcă-și privea ochiul scurs în palmă, îl luă

de după umeri și îl îmboldi spre coridor, iar de acolo mai departe.

— Foarte just, tovarășe, ai avut perfectă dreptate când ai afirmat că trăim într-un stat liber, socialist, scandă el, adresându-se parcă unei a treia persoane. Iar intelectualitatea progresistă este aliata clasei muncitoare, întocmai ca și țărănimea muncitoare !... Ele formează triumviratul noului regim istoric !

Ajunși la capătul coridorului, se opriră în fața unei uși date de curînd cu vopsea albă, strălucitoare ; Daróczy deschise ușa veceului de serviciu, dădu îndată drumul la robinet, pentru ca gîlgîiala apei să-i acopere glasul, pe urmă, întorcîndu-se cu spatele, începu să turuie :

— Să fiu al dracului dacă te-nțeleg, spuse. Doar n-ai fi vrut să trîmbițez de-acolo, din birou, că te afli sub observație și că nu te poți clinti de-aici nici măcar cu un pas ?... Asta-i sfîrîiala, bătrîne... De nu ți-ar fi umblat atîta gura, 'tui anafura ei de pălăvrăgeală !... Cică l-ai amenințat și pe secretar, și asta taman înainte de atentat, ai urlat în stînga și-n dreapta c-o să-l omori, chiar de-ar fi să mergi pentru asta la pîrnaie... Ei vezi, aici e buba, scumpul meu Sanyika, dădu din cap inspectorul, cuprins de un sentiment crescînd de ușurare. Ai fi tu frumos, bun, genial — un al doilea Albert Schweitzer, mai știi ? —, dar greșeala ta e că vrei să fii mai cinstit decît Onestitatea în persoană. Iar așa ceva — află de la mine, bătrîne —, a trecut în toate timpurile drept un anacronism !

Cadranul pictat al orologiului din turn, cifrele sale încremenite pentru veșnicie, iar pe străzi o forfotă plină de emfază, de parcă aici, în aburii de fiecare zi ai teascului de ulei și ai fabricii de spirt, oamenii ar străbate mereu aceeași distanță o dată și, apoi, încă o dată... Într-un loc ca ăsta trebuie că a apărut pe vremuri articolul acela de fond prin care Marea Britanie era avertizată de urmările nefaste ale intrării ei în război, își zise Sándor în zeflema, apoi căzu pe gînduri. De ce-ți provoacă oare zîmbetul cîte un orașel ca acesta ?... Să fie oare faptul că cei de prin partea locului se simt de-acum intrați în posesia tuturor

lucrurilor pe care pînă deunăzi nu le putuseră dobîndi ?... Ori că nu-și pot înăbuși mîhnirea provocată de propria lor insignifianță decît umflîndu-se în pene ?... În piațeta de-o palmă, numită pompos de localnici Centru, se desfășura acum o adunare festivă ; cu gesturi de edil, un bărbat în costum de culoare închisă tăia panglica roz din fața pompei de benzină ce urma să fie inaugurată, iar altul se porni să țină un discurs, deși lucrurile trebuiau să se petreacă pare-se exact invers : „Tovarăși, cu stația aceasta de benzină am lăsat cu mult în urmă Crișturul și Recea, unde nu există decît depozite de petrol și ne-am racordat la măriștea rețea a autostrăzilor Europei...” Halmi se duse să se tundă, ca să-și treacă într-un fel vremea pînă la ora pornirii trenulețului de sus, de la funicular. Cei șase frizeri se mlădiau pe două șiruri ca flăcările pîlpîitoare ale unor lumînări, o foarfecă tăcănea, iar sușuitul bricelor îi sugera doctorului zborul unui stol de grauri ; frizerul cel pleșuv și deșirat se aplecă, își răsfiră pe chelie un pumn de păr negru cu reflexe albastrii și se hlizi la clienți în chip de Robinson proaspăt întinerit. Izbucniră cu toții în hohote de rîs, doar un omuleț pe jumătate bărbierit sări înfuriat în picioare și începu să răcnească :

— Tovarășu’, cînd e mutra mea la mijloc lasă norma !

Frizerul se dădu jîgnit cu un pas îndărăt și arătă în sus, spre o pancartă care îi consfințea dreptul de a-și preda clientul colegului său, căci introdusese o nouă metodă de lucru : SCHIMBĂM TURA DIN MERS ! Și, într-adevăr, frizerul celălalt, serviabil, se și afla acolo, îndărătul scaunului, cu briciul deschis în mînă.

Ajungînd într-un tîrziu la ușă, Halmi se prăvăli pur și simplu într-afară din mirosul dens și grețos ; în preajma trotuarului staționa o mașină pentru transportul gunoaielor, vîntul smulgea de pe ea hîrtii, zdrențe și paie, în vreme ce șoferul claxona întruna cu furie, căci nu putea înainta din pricina mașinilor îngrămădite în fața benzinăriei și a căruțelor împotmolite în urma acestora. Unica pompă se și blocase, în juru-i se agitau instalatori cu căști de protecție pe cap și, enervați de sunetele claxoanelor, îi amenințau în răstimp pe șoferi cu uriașele lor chei franceze ; mai cu seamă localnicii țineau morțiș să-și facă astăzi plinul aici. Lui Sándor nu-i venea să ducă acasă vestea cea proastă

că deocamdată nu se poate pleca, cu atît mai mult cu cît Marika împachetase pînă și vesela ; dar să bată aici străzile ore în șir parcă avea vreun rost ? Ar trebui să bea ceva, își zise, ca să scape de greața asta cu iz de seu ce-i stăruia în gîtlej ; intră la cofetăria „Harkov”, a cărei clădire fusese alipită cîrciumii, ceru cafea și coniac. Curînd sosi un grup zgomotos, purtînd năvalnic în mijlocul său un bărbat înalt și bine legat, îmbrăcat într-un costum de culoare închisă la care purta o batistă de găteală, ceea ce îi dădea un aer de năsică ; în ciuda aspectului său îngrijit părea istovit, pielea albicioasă de sub ochi îi era brăzdată de crăpături ca o coajă necoaptă de pîine, dar se vedea bine că era bucuros : sulul de hîrtie legat cu panglică roșie pe care-l strîngea în mînă era macheta primului număr al ziarului raional ce urma să-și facă apariția.

— Tovarășa, o lingură de bicarbonat ! îi aruncă în treacăt picoliței proaspăt desemnatul redactor-șef. Pentru mine bicarbonat, și-atît ! — iar faptul că șeful suferea din nou de hiperaciditate avu pe dată darul să-i posomorească pe băieți, căci în astfel de momente nu obișnuia să facă cinste ; dar îndată ce sulul fu desfășurat și întins pe masă se aplecară toți asupra lui cu ochii aprinși ; redactorul-șef fu iarăși nevoit să-i îndemne la moderație : Tovarăși, tovarăși !... Să dăm dovadă de disciplină și de demnitate !... N-am venit aici să provocăm senzație, să flegărim despre chestiuni cum ar fi de pildă macheta primului număr !... Dar, dacă tot m-am lăsat convins să venim, pentru a sărbători la un păhărel acest mare eveniment, permiteți-mi să spun cîteva cuvinte... Își împreună mîinile, îi măsură unul cîte unul cu uitături severe pe redactorii din fața sa, apoi se aplecă înainte și, roșind, ba chiar lăcrimînd de atîta emoție, spuse cu glas scăzut dar vibrînd de tulburare : Tovarăși, privirea țării e ațintită în aceste zile asupra-ne, orașul nostru poate deveni de acum înainte citadela publicisticii militante, curajoase. Își deșertă în gură bicarbonatul de pe șervețel, bău apă de-o dușcă din paharul pe care i-l adusese fata odată cu cinzecile, făcu plata, strînse la loc sulul de hîrtie și plecă în grabă.

Un redactor roșcat, care tăcuse pînă acum mîlc și-și răsucise doar nasul ori își mestecase vîrful mustății de

culoarea palului, izbi în acest moment furios cu pumnul în masă.

— CULTURA e a mea, 'mnezeii mă-si de treabă !

— AGRICULTURA e a mea ! — răcni un altul, iar al treilea sări și el :

— REPORTAJUL e al meu !

Strigau de-a valma, convins fiecare de însemnătatea propriei sale concepții.

— Eu l-am și ochit pe chiaburul meu : are două rațe și o găscă pe deasupra : nevastă-sa !

— Păi înseamnă că ăla nici nu e chiabur așa cum scrie la carte !

— Cum să nu, declarația de principii spune cât se poate de clar : cât ar fi de destoinic chiaburul, și chiar dacă duce o viață întru totul asemănătoare grosului țărănimii, asta nu schimbă cu nimic statutul său de exploatare !

— N-ai decît să-ți mănînci chiaburul cu fulgi cu tot, să știi că, oricum, lupta decisivă e cea care se duce între cele două culturi !... Katica, mai adă-ne un rînd de șlibo-viță !...

— Poa' să aducă și zece rînduri, tot aia e, zise un individ pricăjit și ciupit de vărsat, care asistase pînă acum în tăcere la discuție, disimulîndu-și adevărul pe care-l deținea îndărătul zîmbetului. Tovarăși, voi bateți aici rahatul în piuă și uitați de teza potrivit căreia *socialismul înseamnă industrie plus electrificare* !

Afirmația sa produse uimire, nu îndrăzni nici unul să-l contrazică, astfel că, în tăcerea penibilă ce se lăsase, sosirea poetului fu cît se poate de binevenită. Palid, mahmur de nesomn, se apropia plutind parcă deasupra lucrurilor ca un somnambul și privind cam în silă la cele din jur, se vedea bine că pentru el orașul ăsta e neîncăpător, cîrciuma îi părea strîmtă chiar de-ar fi fost în ea de unul singur, nici nu ajunsese încă la masa redactorilor că-și și strîmbă nasul spre ei a lehamite ; purta un balon slinos, încheiat pînă la gît, astfel că rămînea un mister dacă poartă ori nu cămașă sub el ; în mîină strîngea un volum de Maiakovski ; odată așezat, rămase un răstimp în tăcere, ascultîndu-și parcă vocea lăuntrică, zbuciumul de neauzit din adîncurile ființei sale, apoi scoase din buzunarul de

la piept o coală împăturită și o ținu atîrnînd deasupra mesei.

— E cea mai recentă, am lucrat la ea toată noaptea, treaba aia m-a răscolit din cale-afară... CULTURA îi smulse poezia din mînă și se porni să recite în șoaptă :

— *Recviem pentru un erou* : Cu sîngele prelins pe tîmple, zace-n șant eroul, și-l plînge amar poporul...

Ajuns la partea finală a poemului, băiatul cu mustață bălaie începu să se smiorcăie, puse apoi coatele pe masă și scrîșni din dinți.

— E o poezie mare, știm cu toții la ce se referă... Sus, în munți, la Schitu, în vreme ce se afla pe teren... Ah, de mi-ar pica pe mînă lepădătura care l-a atacat mișelește !...

Glasul i se subție, iar cînd se aplecă pentru a-și sprijini bărbia în pumni, își pierdu echilibrul pe scaun și căzu, smulgînd cu sine și fața de masă de care încercase să se apuce, împreună cu paharele și toate cîte se mai aflau pe ea.

După ce făcu plata și ieși de la „Harkov”, Halmi se mai abătu pe la două cîrciumi în fumul și aburul cărora se învălmășeau pălăriile boțite, chipurile trudite și petele cenușii ale sumanelor, iar cînd ajunse din nou în stradă, nu mai știa nici cît era ceasul. Străzile orașelului se depopulară curînd, locuitorii se retraseră în solitudinea lor de sîmbătă seara ori se duseră la culcare, doar fereștrele unei clădiri galbene cu un cat din apropierea centrului mai erau luminate. Încă de departe Sándor auzi sunetele *Catiușăi*, cîteva glasuri nesigure țineau isonul melodiei stridente a armonicii, alții băteau din palme, iar capetele tunse ca niște ghiulele se înălțau spre tavan ricoșînd parcă din dușumea. În fața clădirii, un tînăr cu balonul descheiat stătea pe marginea trotuarului și-și scociora buzunarele după bănuți, cu care țintea apoi ochiurile aprinse ale geamurilor. În sfîrșit unul dintre ele se deschise și un bărbat îndesat, îmbrăcat în vestă, se plecă într-afară.

— Alo, care te prostești acolo ? întrebă el holbîndu-se în bezna din adîncul căreia strălumina un obraz pios.

— V-a sosit actorul !... Primiți-l și pe el !

Un răstimp bondocul cugetă posomorit, pe urmă zise :

— Du-te și vezi-ți de treabă, aceasta-i o reuniune to-vărășească !

Dar actorul clătină necăjit din cap, chiar zîmbi a mi-rare că nu fusese recunoscut și, lăsîndu-se furat de exta-zul său, își alătură numele cu acelea ale unor actori cele-bri, însă cel cu cap de tîrtăcuță, în loc să se îndure de el, trînti geamul, după ce îi aruncase de sus :

— Din partea mea poți să fii și Lavrence Olivău, tot te bag în aia a mă-ti !

Dezamăgit, actorul își plecă privirea în pămînt, apoi se cinchi dibuind după o piatră, iar în clipa următoare geamul îndărătul căruia bondocul se făcuse nevăzut se sparse zăngă-nind. Mai întîi se repezi afară portarul cu un ciomag în mîină, dar și casa scării huia, duruia : vreo duzină de inși cu haine negricioase se năpustiră în urma atentatorului, îl doborîră la pămînt, îl izbiră cu cizmele, îl călcară în pi-cioare.

— Aoleu, aoleu ! striga actorul apărîndu-și fața cu pal-mele. Nu mă omorîți, oameni buni !... Nu vă dați seama, ucideți un Cerkasov, un Păger Antal !... Eu v-am fost re-partizat, ca să fac pe comediantul !...

Mai tîrziu Halmi nu-și mai amintea cum a urcat pînă ia funicular, în loc să se fi dezmeticit îl cuprinse o amor-țeală din pricina hurducăielii, nu se trezi de-a binelea decît atunci cînd, ajuns în vîrful dealului, îi fu dat sa afle că pierduse și ultima cursă a trenulețului și că trebuia s-o ia pe jos prin pădure cale de nouă kilometri, dacă n-avea chef să petreacă noaptea acolo. Merse o vreme pe firul unei curături, în seara mirosind a rășină, și-l evocă iar și iar pe Daróczy, își aducea aminte de fiecă frază a ciu-datei discuții pe care o avusese cu el, dar în cele din urmă se opri totuși locului : unde o fi moneda de cinci bani pe care inspectorul i-o vîrîse în palmă ?... Se scotoci în toate buzunarele, își întoarse și geanta pe dos și aproape că se se lăsase pradă deznădejzii, cînd dădu cu degetele prin batistă de monedă ; de emoție o și scăpă numaidecît, iar cînd se aplecă să caute la lumina unui chibrit distincția cea mai de preț a întregii sale cariere, pe care își pusese în gînd s-o așeze acasă la vedere, într-un loc cît se poate de bătător la ochi, alături de bănuțul său mai străluciau doi : un puiantru de ciine înfrigurat îl privea de jos.

— Dar tu cum ai ajuns aici ?... Te pomenești că te afli și tu sub observație ?...

Sândor rîse mahmur, iar cățelul își lipi căpșorul cald și tare de palma sa, apoi i-o brăzdă cu nasul umed, gîdilîndu-l. Ridică animalul, îl vîrî sub manta și porni cu el în direcția pădurii. Merse o vreme gîfîind, în tăcere.

— Ți-o fi foame ? întrebă el atunci cînd din mijeala de lumină pătrunseră în siniliul incert al copacilor și, vrînd parcă să-și învingă teama, începu să scandeze cu voce tare : Căci înainte de a adormi, din ascunziș se va arăta odată și odată cîinele acela flocos, ud și flămînd din cale-afară, și va căuta resturi de dumnezeu, fărîmițe de dumnezeu *... Pricepi ce-ți latru, tremurică devotată ?... Ehei, bine-ar fi să găsim pe pămîntul ăsta măcar niște așchii ale sfințeniei, ale adevărului... Hai, să urlăm într-un glas, cine știe, poate c-așa ne vom face mai repede auziți, amice ! Și, dîndu-și capul pe spate, începu să urle prelung, a jale, de parcă îl apucase turbarea...

* Din poezia *A kutya* (Cîinele) de József Attila (1905—1937).

Trei vaiete

Cînd îşi veni în fire la marginea satului, lui Zsákos îi apăru mai întîi în faţa ochilor minţii imaginea stafiei cu chip alb ce se înălţa deasupra-i, apoi briciul plutind în aer ; nu-şi amintea de primele dureri ale tăieturilor, doar de faptul că uriaşul, după ce îl săltase de pe jos, încercase să-l îndese parcă într-un soi de sac rece, prin care şuiera vîntul şi pe fundul căruia trebuie că fuseseră pitite nişte pietre, căci, de îndată ce căzu cu capul în jos, îşi simţi creierul spintecat de durere ; în aceeaşi clipă o lumină străfulgeră în faţa sa, iar de cele ce au urmat nu-şi mai amintea defel, se prăvăli în abisul inconştienţei. Cînd îşi reveni, sacul cel jilav nu mai era pe el, dar nu putea pricepe cu nici un chip cum de a ajuns la o asemenea distanţă pînă şi de casele de la marginea satului... S-a tîrît oare singur pînă aici, pe jumătate leşinat, ori l-a cărat monstrul cu faţa albă cît mai departe de casă, pentru a nu atrage bănuielile asupra sa ?... Şi de ce o fi urlînd cîinii ca în seara aceea, cînd pe Csocsuj l-au luat gunoierii ?... Sîngele i se închegase pe obraz, ori de cîte ori înghiţea sau îşi mişca gura rănilile de sub crustă se întindeau şi picături de sînge i se prelingeau pe gît. Sîngele îi năpădise şi urechea, şi orbita ochiului, oricît ar fi încercat nu izbutea să se ridice în capul oaselor, n-avea vlagă în el, chiar şi gîndurile abia reuşea să şi le menţină dincoace de hotarul neguros, tremurător dintre trezie şi inconştienţă. Aerul răcoros însă îi pria, nu-i păsa acum nici de apa băltită pe fundul şanţului care îi îmbibase pantalonii, în vreme ce zăcea întins pe spate cu ochii la cer, se îngrijora doar de soarta celor zece hîrtii de o sută, pe care le cususe în căptuşeala sacoului, demult, pe vremea cînd le strînsese în nădejdea că Tenkei Lenke, micuţa învăţătoare se va învoi să fugă cu el pentru vreo două săptămîni într-o staţiune balneo-climaterică mititică, ferită de ochii lumii... Acum îşi făcea gînduri că banii se vor muia şi se vor destrăma în apă, dar şi mai amarnic decît asta îl chinuia ideea că

dacă va muri, haina lui însîngerată va fi zvîrlită pe foc dimpreună cu cei o mie de lei, fără ca nici măcar nenorocita de Vilma să fi avut parte de ei... Dar cu vremea lucrul acesta încetă să-l mai preocupe într-atît, căci un alt gînd înspăimîntător îi strivi pieptul, bănuiala că, atunci cînd s-a aruncat asupra-i, dulgherul, din răzbunare, l-a schilodit poate și de bărbăție. Își încordă căznit tot trupul, își duse mîna stîngă înspre pîntec, apoi, din cauza efortului își pierdu iar cunoștința...

De cînd ieșise de la chirurgie, nu era noapte să nu tresară din somn. De ce or fi urlînd întruna bestiile astea ? se tot întreba el în întuneric, abia în zori izbutea să adoarmă, ostenit de privegheală. În fața oamenilor nu se arăta în timpul zilei, se rușina de obrazul său pe care rămăseseră liniuțe albe, urmele suturilor, de parcă îi fuseseră lipite pe chip puzderie de fermoare de culoarea osului. Cînd își trecea palma peste cicatrice se simțea ca un răpănos și se ferea pînă și din calea cunoscuților, neștiind cum să se poarte : să facă pe indignatul, pe omul copleșit, ori să se eschiveze cu trufie din calea oricăror întrebări iscoditoare ? De un lucru însă era sigur, și anume că de la el mare lucru nu vor reuși să afle în privința misteriosului atentator ; investigatorului de la Securitate care cerceta cazul îi repetă mereu aceeași variantă : pe cînd se întorcea de pe teren din direcția Stejerei a auzit în întunecime dupăit de cizme, dar cînd să se întoarcă, îl pîli o lovitură surdă în cap, iar din cele întîmplate după aceea nu-și mai amintește nimic. Îl tot îndemnară să aștearnă pe hîrtie numele celor cinci-șase oameni pe care îi bănuia, dar în zadar, îi era teamă că va stîrni toată comuna, iar pînă la urmă Boris, de frică, își va denunța bărbatul, ori se va preda dulgherul de bunăvoie, ca să nu fie ridicați alții în locul său. Dar și mai greu îi venea să rabde uitătura Vilmei, care se apropia de el din cînd în cînd și i se holba în obraz, cercetîndu-i parcă rănile una cîte una și, palidă la față, îl întreba cu glas scăzut dacă nici ei, soției lui, nu se înduplecă să-i spună mai mult decît îi declarase căpitanului. Iar el nu putea mărturisi nimic, pentru că după aceea l-ar fi așteptat doar învinuirea că a înșelat-o cu pocitania aia scîlîmbă „cu dos de călușei”, cîtă-i ziua de lungă nu s-ar mai fi isprăvit cu

bocetele, cu blestemele și cu aruncările la pământ. Tocmai de aceea îl zădăra chiar și tenacitatea cu care femeia îi cerea socoteală adăstînd minute în șir fără o vorbă la căpătîiul patului său.

— Ce-i fi vrînd, la urma urmei, să-mi pun ștreangul de gît ?

Dar atunci Vilma se ferea din fața lui și-i răspundea în zeflema :

— Ești prea bîcîsnic tu pentru una ca asta : ar trebui mai întîi să ai curajul să te judeci pe tine însuși, ca s-o poți face !

La cîrciumă nu se ducea decît tîrziu, cu puțin înainte de ora închiderii, furișîndu-se la Karácsony prin magazie ; se oprea între lăzile cu bere stivuite și aștepta pînă ce omul, auzindu-i tusea, îi aducea suta de rom îndoit cu lichior, „amestecata”. Zsákos încerca să păstreze tăcerea și fața de el, așteptînd mai degrabă ca birtășului să-i scape cîte o vorbă din care să poată deduce cam ce mai spune gura lumii, dacă oamenii bănuiesc ceva despre cele petrecute în noaptea aceea îngrozitoare sau au acceptat posibilitatea tainicei răfuieli... Tăcea, mai ales că zîmbetul birtășului lăsa să se ghicească că lepădătura asta stă deja în cumpănă, neștiind dacă mai face să-l respecte pe secretar în persoana lui Zsákos, ori îl și poate considera un personaj ce aparține trecutului. Secretarul era foarte atent la reacțiile acestea schimbătoare, și nici nu se miră cînd Karácsony, după atîta amar de vreme de cînd se cunoșteau, i-o reteză sec, de parcă ar fi vorbit cu un tăietor de lemne oarecare :

— Așteaptă, János, ai răbdare, că-ți vine și matala rîndul !

Înghiți în sec, tăcu, stînd în așteptare printre lăzi, ca omul vremelnic oropsit de soartă...

De fiecare dată cînd se întorcea pe două cărări de la cîrciumă, cîinii se porneau să latre, dar poate că i se părea doar, or fi hămăit și urlat ei și în timp ce trăgea ia măsea, dar atunci era atent mai mult la propriile sale gînduri, dorința de răzbunare și planurile de tot felul pe care le urzea îl făceau surd la orice zgomot dinafară. Dar în drum spre casă lătrăturile furioase îl scoteau din sărite, îi venea să le arunce javrelor carne otrăvită, ca să crape pînă dimi-

neața, dar de unde să iei atîta carne, de unde otravă, aici în munți ?... Mult mai lesne ar fi să pună ca potăile să fie ucise cu măciuca, pe bază de ordin oficial, că și-așa în anii din urmă n-a fost vreuna dusă jos în vale la vaccinarea antirabică... Dar cine naiba să mînuiască ciomagul, ca să crape țestele bestiilor astea ?

Și, deodată, își aduse aminte de socrul său, fostul hingher ; parcă îl și vedea pe omulețul acela trufaș cum pășește prin mijlocul drumului — nu-l zăreai o dată mergînd pe trotuar —, trece îmbrăcat în haina lui de pînză albă, împungînd din mers pietrele cu bastonul cu măciulie în formă de cap de șarpe ; deasupra mustăților mari ca niște bidinele pipa-i fumegă, iar ochii castanii injectați dau parcă să-i sară din găvane, aducînd și ei cu niște mici lulele întocmite din castane ; merge bătrînul, fie ploaie, fie ger, poate să și viscolească, el merge neabătut să-și bea la Kirkósa cele trei sute de vin. Înainte de a sta de vorbă cu fitecine, îi dă ocol cu ochii mijiți, ca un geambaș care ia aminte la un cal, îi cercetează omului îmbrăcămintea, pe cei mai sărăntoci chiar îi plesnește peste cracul nădragilor de fudul și sigur de sine ce e, pînă și pe el, pe Zsákos, îl ia îndată la întrebări : — Ai bani puși deoparte, János ?... că Banda Marci are, vezi bine... Ți-umplu cînd vrei o straiță cu sutare, ce zici de-asta ? O duce domnește, mai domnește ca niciodată. S-a isprăvit cu vremurile cînd primarul îl convoca, ca să discute cu el, tutuindu-l, treburi legate de stîrvuri de cai, cîini vagabonzi și haznale ; acum, de două-trei ori pe an se așterne la drum, colindă țara toată, de la Episcopia Bihorului pînă către Suceava, în căutare de vase vechi, cupe de argint, și umblă vorba c-ar avea o jumătate de milion la cec. A dat pe cupa lui de bulibașă șaizeci de mii de lei, e drept că-i giuvaergerie veche de mai mare frumusețea, aur curat, în ea se aduce vinul de împărțășanie de la biserică. — Cum se poate să n-aibă bani cine s-a ajuns, ca tine, măi, János ? îl sîciie bătrînul fornăind, îl disprețuiește că-i fiu de muzicant, cu disprețul țiganilor nomazi care stupesc la vederea celor de-un neam cu ei dar oare s-au statornicit din pribegie ; însă cînd intră în cîrciumă împreună, îi zice în gura mare „secretarul”, aruncînd întruna priviri în jur : — Hai, secretare, să-ți fac cinste !... — Secretarele,

unde-mi ești, măi ginerică ? Iar dacă își cumpără chibrite, plătește cu hîrtie de o sută, ca să vadă ginere-său, să vadă și lumea ce mare domn e el. — Tătîne-meu a vrut să îmbrace pardoseala cu lovele, da' nu l-o lăsat atoritățile, că nu era voie să calci peste muianu' ori pajera imperatului. De Vilma nu întrebă nimic — cel plecat e bun plecat, cale sprîncenată și descurcă-se cum o ști ; cînd cel care părăsește casa părintească e băiat, nu prea-și mai vede nici tatăl ori mama, pînă și numele și-l potrivește după cimotoia fetei.

Nu c-ar fi tras nădejde că bătrînul va urca aici cu clești, lațuri și ciomege, și-a adus doar aminte de el, zicîndu-și că dacă nu vine bătrînul, o să vină Rubi și Hápé, cumnații săi, pe care Banda Marci îi disprețuiește ; mai demultișor, cînd trecuse pe la el ca să-și facă rost de niște piele de-un palton, bătrînul l-a luat în rîs, de atîta veselie batjocoritoare i se învinețise gura și mai multe nu, cică ce-și închipuie János, că el se ocupă de treburi dintr-astea ?... N-are decît să se ducă la cei doi dăndălăi, c-ăia se mai îndeletnicesc și-acum cu jupuiala, numai să aibă ce jupui, nu se dau în lături nici de la mortăciuni ! Dar acum nu se mai găsesc nici măcar din astea, după cum nici glagore în devia lor nu se află, nu poa' să intre sămînță de leu în casa lor, că se prăpădește pe pileală. Nici nu știe cum o să-i răscumpere cupa, care din ei o să pună banii pe masă cînd el va da ortul popii ; că dacă nici unul din cei doi n-adună biștarii din pămînt, din iarbă verde, minunatul, prețiosul pocal o să încapă pe mîini străine și azi-mîine neamul lor va trebui să-și ia tălpășița de-aici, de-o să ajungă în grindurile Mureșului, printre șobolanii de apă și țiganiî mîncători de stîrv...

— Da' ce, parcă te mai poți aștepta la ceva de la puchinoșii ăștia, de vreme ce ei umblă de pe acum să se căciulească la poarta mea ? zice bătrînul și stupește printre dinți, cătînd cu privirea dincolo de capătul din deal al ulucului morii, de unde vîntul poartă încoace cîteo-dată duhoare de seu rînced de ciîne...

Însă din partea lui Zsákos n-are decît să stupească, el are acum trebuință tocmai de cei doi dăndălăi, cu o sută cincizeci-două sute de piei de ciîne poate că o să-i momască ; dar ălora le e de ajuns să le miroasă a țuică, doar o vorbă să le spună și ei se vor învoi, iar el va face rost

de hîrtie oficială, șampilată, cum că toți cîinii nevaccinați trebuie să fie predați autorităților, și-atunci dă-i cu lațul, Hápé, ia ciomagul, Rubi, și arde-l, croiește-l pînă și pe al de se pune împotriva legii ; astupă-le gura scîrnăviilor ăstora clevetitoare cu carne de cîine, iar în răstimp eu am să zăvoresc frumușel poarta, am să trag pînă și transparentul la geamuri, n-aud și nu văd nimic ; ba poate că nici n-am să fiu aici, ci undeva departe, de-acolo am să dirijez tarapanaua asta sîngeroasă ! I-auzi cum hîrîie și urlă haita întăritată, mînca-i-ar viermii mațele ! Își zise secretarul clipind din ochi pe marginea patului și întinse iar mîna după sticla de rachiu așezată la picioare, în vremea din urmă nu mai putea adormi înainte de a se fi amețit cu băutură. Așa îi apucaseră năbădăile pe rîioșii ăștia și în noaptea cînd cu transportarea lui Csocsuj, umpluseră bezna de cozile zburătoare ale măturilor, de zăngănitul lopeților, de uruitul motorului, hîrîiau cu colții rînjiți, de parcă bătrînul ar fi dat zadarnic să se apuce de marginea lăzii de gunoi, pentru a se tîrî afară ; dar hămăiturile îi aminteau acum și de noaptea de groază cînd zăcea în șanț și simțea că peste puțină vreme viața se va scurge din el ca o apă turbure, la suprafața căreia îi mai plutesc doar cei doi ochi, se ridică apoi în aer, își iau zborul și plesnesc și ei. Poate că era mai bine să fi murit atunci, ar fi scăpat de toată rușinea și tevatura, își spuse, dar dintr-o dată îl cuprinse mila de sine însuși, își imaginează că fața îi fusese mutilată tot de cîini, că și-au pus în gînd să-l biruie cu totul, să-l izgonească din Schitu cu lătrăturile și furia lor dezlănțuită. Apucă toporul de lîngă sobă, ieși clătînîndu-se în fața ușii și se stropși la bezna plină de urlete :

— Lătrați, lătrați, n-aveți decît !... Las' c-o să vedem noi cine-i stăpîn aici : dulgherii și învățătoarele, medicii și nădrăgarii, hoastele clevetitoare, tovarășul Oniga, tovarășul Dumnezeu ori tovarășul Zsákos János !

A doua zi dimineață secretarul nu mai era de găsit, dar peste trei zile își făcură apariția în comună Rubi și Hápé, cei doi hingheri, conducînd cotiga cu fereastră zăbreliată. Mînau calul lălăind chercheliți, zulufii mărunți ai părului lor negru se șteau de sub borul pălăriilor, în piept li se făloșea cîte un buchet uriaș de flori veștede. Trecură de mai

multe ori în goană încoace și încolo, se învîrtiră în cerc, parcă mulțumindu-se deocamdată să bage frica în localnici, să se răzbune cu tot dinadinsul ; se ridicau în picioare pe capră și, din ce în ce mai porniți, dădeau bice armăsarului negru. Băuseră mai înainte cu secretarul, acesta le dăduse jumătate din banii pe care îi descususe din căptușeala hainei însîngerate, ca să bea în sănătatea lui și să ducă la îndeplinire treaba pe care le-a încredințat-o, dar cu condiția să nu sufle de el nici o vorbă, nici pe la Vilma să nu se ducă, pentru că ar stîrni numai bănuieli. Iar feciorii lui Banda Marci, cei doi dăndălăi, sărbătoreau ziua cea mare, îl îmbiară cu sticla de țuică pînă și pe milițian cînd acesta le făcu semn să pună frîu calului pentru a le cere socoteală de apariția lor neașteptată. Despăturiră o hîrtie frumoasă, în bună regulă, Hăpi își netezi cu degetele muiate în salivă mustețile în stînga și-n dreapta, în vreme ce „omul autorității” își dregea încurcat glasul și încrunta din sprîncene, căci se socotea și pe sine însuși ca făcînd parte dintre „organele competente” cărora Sanepidul raional le cerea să acorde sprijin celor două „cadre tehnice” în executarea sarcinii pe care o aveau.

— Bine, mă, bine, da' să nu-mi faceți aici zurbă, că vă duc la secție ! spuse el în cele din urmă, ca să-i domolească și să apere reputația comunei.

De-acum hingherii mînară calul doar la pas, dar se umflau totuși în pene pe capră țanțoși. La venire prinseseră deja doi cotei aducînd a pudeli, aceștia se holbau acum cu jale desperată dindărătul grătilor, iar la vederea lor copiii și femeile se trăgeau îngrozite din apropierea cotigii.

Chiar din prima zi omorîră treizeci de cîini, îi jupuiră pe malul Văsicăi și întinseră pieile la uscat deasupra tufelor. Despuiau cot la cot dulăii și zăvozii, gemeau și-și mușcau limba de ațîta zel, și îi alungau pe țîncii care căscau gura urmărind uluiți îndeletnicirea celor doi. Cei mari ocoleau locul cu pricina, stupeau ori clătinau din cap rușinați, fără să poată pricepe cum de s-a abătut asupra lor o asemenea năpastă, care a preschimbat pașnica așezare într-o adevărată Sodomă ; mulți răspîndeau chiar știrea că Pötyi Tonaj, trimisă cu forța la control medical în vale în același compartiment cu soțul ei, ar fi sărit din trenul

aflat în plină viteză, fiindcă Tamás voise s-o strângă de gât...

Cîinii legați auzeau urletele semenilor lor, simțiră primejdia, scheunau și chelălăiau întruna, încercau hîrîind să se elibereze din lanțuri; cei pe care stăpînii lor îi sloboziseră alergau acum bezmetic pe drumuri, la marginea satului ori prin fundul grădinilor, se opreau brusc din goană, îi mîrîiau chiar și pe cei de-ai casei, pentru a se îndepărta apoi pe furișate cu un aer temător și vinovat, nemaiaflîndu-și nicăieri locul, căci toată lumea îi hăitua. Măcelarul, tutungiul, băcanul ieșiseră cu toții în fața magazinelor, pătrunși de un soi de dorință ascunsă de a se amesteca într-un fel în comedia asta cîinească, dar se văzură siliți să asiste la ea cu brațele încrucișate. De-acum se găseau și unii care, la văzul ochilor sticloși și văduviți de pleoape ai cîinilor jupuiți, ale nasurilor șiroind de sînge, tînjeau după Zsákos, zicîndu-și că acesta o fi el cum o fi, dar ar tăbări totuși asupra hingherilor și, măcar din orgoliu, dar tot ar apăra comuna de nelegiuirea asta.

Nimeni nu știa însă unde dispăruse; dar seara Todor, plutonierul de miliție fu chemat la telefon și i se dădu ordin ca să pună lîngă cele două „cadre tehnice” un însoțitor, ca nu cumva hingherii să fie înjunghiați, în atmosfera asta rău-prevestitoare; de asemenea, i se ordonă să comunice populației că în drum spre Schitu se află un inspector de la minister, care îi va procopsi cu o amendă de cinci mii de lei pe toți cei care vor refuza predarea cîinilor lor nevaccinați. Plutonierul se bucură că în loc de o săpuneală zdravănă scăpase doar cu un ordin, nici nu mai întrebă dacă a vorbit cu Comitetul raional sau cu Miliția, își duse palma respectuos la cozoroc, apoi așează receptorul în furcă și porni să-și ducă sarcina la îndeplinire. Așa se făcu că a doua zi dimineață lîngă Rubi ședea pe capră un milițian înarmat, în vreme ce Hápé zăcea tolănit pe acoperișul cotigii, cu picioarele încrucișate atîrnîndu-i în plasa întinsă pe proțap. Trei drumuri făcură pînă seara, iar în răstimp cîinii rămași încă în libertate îi petreceau pe pasagerii dubei vopsite în verde spălăcit cu urlete jalnice, ce răsunau în cătunul forestier ca o sută de mici sirene în semn de ultim rămas-bun...

În seara celei de-a treia zile în cîrciumă se adunase mai multă lume decît în orice zi de salariu, dar cei care umpluseră localul nu erau muncitori sezonieri, ci cătunarii, bărbați de prin partea locului, oameni aspri, nerași, cu o veșnică suspiciune pitulată în colțul ochilor, care, îmbrăcați în hainele lor de dimie și postav, își zuruiau păhăruțele de horincă între unghiile mari și crăpate. La perete fuseseră rînduite cîteva topoare cu cozi lungi, iar în locul unde se așezaseră oșenii mînuitori de bușteni se puteau vedea și țapine. După cele dintîi înghițituri oamenii prinseră deja glas, bombăneau, mormăiau, ca niște cîini închiși laolaltă, fiecare vroia să-și verse oful. În primele două seri după sosirea hingherilor domnul Karácsony mai dovedise cu servitul, dar în seara aceea în zadar sărea încoace și încolo, căci nu putea fi în același timp la tejgheaua de tablă și la mese. Ori de cîte ori intra pe ușă vreun nou mușteriu, birtașul îl săgeta cu o privire iritată, iar pe la unsprezece tare ar fi vrut deja să mîne afară strînsura asta zărvăitoare de bărbați, care trăgeau de el în toate părțile ori își căinau cîinii :

— Încă o amestecată, dom' șef, că dacă m-apucă pe mine turbarea îi prăpăd —, — Ai mai văzut așa ceva : padurean fără cîine ?! —, — Cum intră hingheru' pe poartă c-am și asmuțit dulăul pe el, zău așa ! —, — Pe unu' l-o furat de cînd era pui, pe-altu' mi l-o otrăvit, pe-al treilea l-o împușcat un vînător în buza pădurii, mi-am zis că măcar cu ăsta o să am mai mult noroc... —, — I-am azvîrlit toți cei șapte pui în Văsica, auzi ce-ți spun, bade Fane ?... Și, ce să vezi : cînd mă-ntorc de la tîrg, îi găsesc și pe ăia tot în paie foindu-se, iar nebuna de cătea îi lingea... —, — Apăi așa rușine nici că mi s-o mai întîmplat, 'mnezeii mă-si de cînoșenie ! —, — Da' adă odată șlibovița aia, dom' Karácsony, c-acuși încep să chelălăi !

Și bărbatul cel mătăhălos, cu pălărioară verde cocoțată în creștet se și porni să mugească : „Dă lumea cu pietre-n tine, dar de mine rîde”, iar vreo zece alți amăriți, care cunoșteau și ei cîntecul ăsta de un sentimentalism ieftin de pe vremea cînd se lăsaseră atrași de farmecele orașului, îi ținură sovăielnic isonul, petrecîndu-l și sprijinindu-l cu jale, pe măsura glasului și memoriei fiecăruia, iar cînd istoviră toate resursele ce se ascundeau în urzeala celor două des-

tine îngemănate, purceseră să-i zică un alt cîntec, în străfundurile căruia mocnea o durere și mai perfidă. De-acum începură și oșenii să presare cîte o doină în răgazurile mai golașe ale tristeții, iar cînd își făcură apariția de undeva și cei doi lăutari, chefluii înlăcrimați mai că izbucniră în urlete de bucurie. Cătunarii români și unguri se cunoșteau, sezonierii la fel, dar între ei nu fusese nicicînd zîzanie ori sfadă. Însă în ziua aceea, cu treizeci și cinci de minute înainte de ora închiderii (ulterior ancheta judiciară a stabilit cu exactitate momentul) se întîmplă ceva cumplit : în cîrciumă intrară Rubi și Hápé, erau deja cam chercheliți, se porniră să-și caute loc în fumul și zarva localului, și atunci dintr-un colț zbură spre ei o sticlă de sifon : cei doi hingheri se feriră într-o parte, dar primașul care tocmai le cînta oșenilor *Ciocîrlia* își duse mîna la frunte și se prăbuși ; trilurile conteniră, de parcă păsăreaua ar fi fost împușcată, mulțimea de petrecăreți încremeni, dar în clipa următoare vreo jumătate de duzină de sticle de bere zburau deja din direcția țăpinarilor spre cealaltă latură a încăperii.

— Oameni buni, v-ați pierdut mințile, oameni buni ? !...

Domnul Karácsony se năpusti de la tejghea cu brațele înălțate în aer, dar trebui să se refugieze îndată îndărătul bufetului, pentru că în cîrciumă zburau de-acum scaune, luceau cuțitele ivite din carîmbi, iar cîteva țapine își aținteau cîngile ca niște coase cu lamele îndreptate.

— Miliția, miliția ! răcni cîrciumarul în întunecimea curții, în vreme ce înăuntru sumanele spintecate hîrșiau, umbre încăierate se învîrtejeau năuc în aburul singelui și al alcoolului, iar namila cu pălărioară verde, pe față cu o expresie aducînd a uimire îngrozită și suferindă, își ținu o clipă căușul palmei sub măruntaiele răsfrînte, înainte de a se prăbuși pe dușumea.

Primul grup de arestați, optsprezece oameni, coborî cu funicularul la ora patru în zorii zilei. În răstimp mașina salvării făcu mai multe drumuri, iar printre mesele sfărîmate, deasupra cioburilor, zăceau cinci bărbați acoperiți cu ziare ; printre ei se număra și unul dintre hingheri, Rubi, care fusese înjunghiat în inimă. De sub ferestrele cîrciumii se înălța bocetul fetelor și al femeilor, iar vaietele lor tînguitoare se contopeau cu urletul cîinilor hoinari...

Epistola apostatului Bárány către adunare

Proorocie în potrivea păstorilor infideli

1. Vă dau de știre că am devenit schimnic, și m-am retras în grozavă însingurare, printre munți și arbori, printre pietre și sălbăticiuni, unde numai arar văd chip de om.

2. Și totuși primitu-l-am pe Lévi cu dragoste, căci știricirea sosită din depărtări e pentru noi precum apa rece pe buzele drumețului ostenit.

3. Dar nu ne-a fost dat să ne bucurăm prea mult. Omul acesta, care mi-a fost frate întru credință, a plecat de la mine mîhnit în sufletul său, zicînd că eu l-am părăsit după ce zărise lumina mîntuirii.

4. Însă acestea sînt cuvinte fără căpății, numai cel ce nu-i stăpîn pe judecata sa vorbește astfel. De i-am făcut odată un bine, îi sînt oare acum pe veci îndatorat ?

5. Mi-e milă dar de el, însă nu-i port supărare. Căci precum un obraz îl arată pe celalalt în luciul apei, tot astfel inima omului se oglindește în cealaltă inimă.

6. Dar să vorbesc acum despre păstoriile adunării, care ză-

resc paiul în ochiul altuia, dar nu văd bîrna din ochii lor, căci tună și fulgeră fără încetare.

7. Chiar în primele zile cînd mi s-a zdruncinat credința, unul din farisei i-a și prevenit pe credincioși, zicîndu-le : ocoliți pînă și casa lui Bárány, căci îndoiala lui e ca o boală ce se ia.

8. Aceștia să fie oare pilduitorii bunătații de care vorbește Cristos ? Ei să fie oare cei blajini și milostivi ? Ei — cei cu inima curată, care-și zic fiii Domnului ? Ei sînt dar sarea pămîntului și lumina lumii ?

9. Cei care își judecă semenele astfel, îl propovăduiesc pe Isus din pizmă și duh de cearță, după cum se plînge apostolul Pavel în epistola sa către Filipeni.

10. Și ca să vă mîinii și mai mult împotriva-mi, aflați că, oricît mi-ar fi oasele încinse de beteșug, căzut totuși în mrejele ispitelor trupești.

11. Ca într-un vis de primăvară, văzut-am în inima desilui o zîină și un uriaș care,

înainte de a se dragosti, au oferit o jertfă sîngeroasă, adică au tăiat un vițel, ca să cîştige cu carnea lui buna voință a idolorilor și crăișorilor ținutului.

12. Și ochii mai că mi-au plesnit de pizmă rea în vreme ce cătam pe-ascuns la ei, iar Lévi îmi citea în tainița tufișului despre deșertăciunea vieții; dar acela să arunce cel dinții piatra asupra-mi care n-a căzut nicicînd în așa ispită.

13. Ori nu Székács-predicatorul era cel ce se întorcea din toate călătoriile sale de mărturie ca primenit, și totodată chinuit de prefăcute remușcări?

14. Iar noi cu toții laolaltă înălțăm rugă Domnului pentru iertarea sa, căci iată, Necuratul l-a momit din nou în brațele sale, luînd chipul vreunei surori convertite în care, împreună cu flacăra credinței, s-a aprins și ceea a pohtei desfrîinate.

15. Căci, după cum bine spune pilda, muierea cinstită e cunună pentru bărbatul ei, dar cea care te face de ocară e precum putreziciunea ce sălășluiește în oasele lui.

16. Iar nevasta lui Székács se osîrdea să se arate femeie vrednică și se ruga cu noi împreună ca bărbatul ei să poată birui de-acum ispitele, fără a-i grăi vreodată o vorbă rea.

17. Și în loc să caute a afla secretul reușitei convertirilor, a

poruncit fetelor din adunare să urce pe masă, ca să se încredințeze dacă sînt sau nu neprihănite, și rămînea cu gura căscată de uimire ori de cîte ori găsea pe vreuna că nu mai e fecioară.

18. Așa s-a întîmplat că, deși pacea n-a părăsit căminul ei, a turburat casa altora, iar îngerii căzuți și-au luat rînd pe rînd zborul din lăcașul de rugăciune și s-au risipit în lumea largă.

19. Iar Székács se așternea la un nou drum de convertire, Satana îl încolăcea din nou cu brațele-i calde și moi, îl aprindea cu suflarea-i dogoritoare, în vreme ce noi, îngenunchați pe dușumea, ne împreunam capetele și ne rugam din răsputeri ca Necuratul să ne slobozească în sfîrșit păstorul din așternutu-i pîrjolitor, iar el asculta în tăcere, cu ochii închiși, vaierile noastre.

20. Căci îi era dragă durerea căinței, la fel ca și păcatul însuși — el era marele ispășitor; și numai aici, în inima desîșului mi s-a deslușit că nici nu poate fi păcat mai mare decît cel de care s-a făcut vinovat omul acesta: încredințat de iertarea sa, se pregătea mereu de o nouă cădere în păcat, și-și afla și desfătarea în asta.

21. Bărbatul care nu are stăpînire peste sufletul său e precum orașul decăzut și fără de

împrejmuire ; dar cel ce-și vatămă fără încetare gardul cu gînd numai să-l dregă apoi zelos și se primejduiește veșnic pe sine, primejduind și turma, ce păstor mai e acela ?

22. Cu adevărat că acela nu e înțelept, ci nebun mai degrabă. Iar dacă soborul bătrînilor se războiește cu mine, folosindu-se de graiul Slovei sfînte, îi învinuiesc și eu la fel, citindu-le din Scriptură.

23. Căci proorocul Ezechiel spune așa : Vai de păstorii lui Israel, care se pasc pe ei înșiși !

Nu trebuie păstorii să pască turma ?

24. Voi mîncat-ați grăsețea, v-ați îmbrăcat cu lîna, tăiat-ați ce e gras, dar oile nu le-ați păscut.

25. Nu întăriți pe cele slabe, nu vindecați pe cea bolnavă, nu legați pe cea rănită ; nu aduceți înapoi pe cea pierdută, ci le stăpîniți cu asuprire și cu asprime.

26. Astfel ele s-au risipit, pentru că nu aveau păstor, și au ajuns prada tuturor fiarelor cîmpului.

Despre dreptul la îndoială

1. Pilda spune așa : dacă mîna ta cea dreaptă te face să cazi în păcat, tai-o și leapăd-o de la tine, căci este spre folosul tău să piară unul din mădularele tale, și să nu-ți fie aruncat tot trupul în gheenă.

2. Dar cu ce v-am învrăjbit împotriva-mi de m-ați smuls dintre voi : pentru că m-am rătăcit în întunericul doliului ? Și dacă e așa, nu păstorul trebuia să aducă îndărăt oaia rătăcită în sînul turmei ?

3. Care dintre voi m-a căutat să-mi împărtășească durerea, așa cum șezut-au Bildad, Elifaz și Țofar șapte zile și șapte nopți pe pămînt alături

de Iov, ridicîndu-și glasul și plîngînd îndurerată ?

4. Nimenea nu mi-a călcat pragul pe vremea bîcșniciei mele, pentru că v-ați înspăimîntat de cel cuprins de îndoială.

5. Deși vîltoarele credinței și cele ale necredinței sînt despărțite cîteodată doar de un bulbuc, și cu cît mai adînc fost-a vreunul înrădăcinat în glia credinței, cu atît mai mari trebuie că fost-au și îndoielile sale.

6. Sfinții au fost întotdeauna și cei mai mari sceptici ; căci precum omul bogat care se îngrijorează la pîrjol mai mult

decît cerşetorul care nu are nimic, tot astfel unii sfinţi şi-au închipuit că au în rai bogăţii atît de nemăsurate că au început să se îndoiască pînă la urmă că raiul există cu adevărat...

7. Aruncaţi-vă ochii prin Evanghelie şi veţi vedea că viaţa lui Isus însuşi fost-a şi ea suspin şi ispită necurmată ; şi numai cei săraci cu duhul vor scăpa din vedere că Sata-na, care l-a dus în pustie, era propriul său suflet ce-l chinuia cu îndoielile sale.

8. Iar dacă el s-a luptat vreme de patruzeci de zile cu cel cuprins de îndoială din sinele său, înseamnă că omului slab nu-i ajuns nici patruzeci de ani ca să se înarmeze pe deplin împotriva ispitelor.

9. Dar să-mi urmez jelanian nefericirii mele, să evoc drept pildă plîngerile lui Ieremia : au cîrţit împotrivă-ţi duşmanii tăi, ei şuieră şi scrişnesc din dinţi, zicînd : să-l devorăm ! Cu adevărat, aceasta e ziua pe care am aşteptat-o !

10. Şi nu fără pricină mi-a-duc aminte de răbufnirile acestea, ci pentru că ştiu : bătrînii adunării erau întăritaţi nu atît de îndoiala care dădea colţ în mine, cît mai degrabă de darul elocinţei cu care eram binecuvîntat.

11. Dacă eu aş fi înzestrat cu atîta har, aş aduna neamu-

rile lumii la un loc şi le-aş cuvînta de pe vreun munte înalt, a spus fratele Zudor de mai multe ori, şi se izbea cu pumnii în tîmple căznindu-se în van. Dar tot ce citesc îmi intră pe o ureche şi-mi iese vi-jîind pe cealaltă, de rămîn doar cu durerea de cap, iar dacă încep a vorbi, cuvîntarea mea sfîrşeşte cu o gîngăveală !

12. Celălalt mă pizmuia pînă şi pentru soarta mea, pentru viaţa mea de martir, că doar nu eram decît un ţînc cînd m-am întors acasă de la tîrg purtînd într-o legăturică veşmintele-mi de înmormîntare, iar minunea rămînerii mele în viaţă a devenit o pildă cu care am izbutit să convertesc chiar şi un evreu.

13. Dar n-am spus acestea ca să mă jeluiesc. Am vrut doar să vă previn împotriva făţărniciei, chiar dacă o fac tocmai eu, ateul. Căci şi un mirean poate fi neîntinat şi cu inima curată, după cum se găsesc mulţi corupţi în rîndul „sfinţilor”.

14. Da, sînt un eretic, eu cred numai în Cristos-omul, cel care, aflat pe hotarul ce desparte viaţa de moarte, doar cu o cămeşă albă pe trupu-i, a jinduît să aducă lumii alina-rea ; cel care a descoperit un tărîm imaginar şi minunat, — ţara lui Dumnezeu, unde sufe-

rințele toate conținesc, și toți oamenii devin de o potrivă —, precum Socrate descoperise filosofia, iar Aristotel știința...

15. Și descoperirea aceasta l-a făcut cel mai fericit dintre toate viețuitoarele, de aceea i-a fost hărăzit să îndure și cea mai mare dezamăgire, când și-a ridicat într-o ultimă zvicnire glasul spre cer și și-a dat seama uluit de mărginirea existenței, de nevolnicia cărnii ținute pe cruce, și n-a mai ținut atunci decît la o înghițitură de apă curată. De cîte ori mă gîndesc la asta, îmj vine să plîng...

16. Și parcă văd chipul palid și dogoritor al rabinului Hilkiā, și-i aud parcă și glasul tunător, cînd spune în *Talmud* așa : cel care zice că Dumnezeu are un fiu, și că Dumnezeu a răbdat ca el să fie omorît, acela ori minte ori vorbește în dodii ; de vreme ce Dumnezeu n-a îngăduit sacrificarea lui Isaac, cum ar fi putut îngădui el uciderea fiului său fără să fi prăpădit întreaga lume, fără s-o fi prăbușit în haos ?...

17. Aceasta a fost pesemne îndoiala pe care mi-ați ghicit-o, de le-ați spus credincioșilor : nu mîncăți la o masă cu Bărány, nu-i duceți de lucru ; vremea lui nu e vremea noastră, timpul nostru nu-i și timpul lui : ară-

tătoarele ceasornicelor noastre nu se rotesc în aceeași direcție.

18. Dar marea mînă nevăzută, *schimbarea*, va arăta al cui ceasornic merge exact : care grăbește, care șchioapătă, care-i cel cu arcul frînt, al cui ceas arată realitatea.

19. Timpului însă nu-i poate pune nimeni stavilă, căci el nu se află în afara noastră, ci în noi, în carnea și în oasele noastre. Ori, dacă am înturna arătătoarele, păroșenia noastră s-ar retrage cumva sub piele și ne-am preface iar în prunci ?...

20. A fost aici în Schitu un om vestit pentru ticăloșia și samavolnicia sa, care pe deasupra era și lacom ca un vameș, și s-a întîmplat că într-o zi a dat buzna în casa celei mai sărmane femei din așezare, care nici măcar nu avea copii după cine să fi trebuit a plăti pentru construcția școlii, și i-a luat cu japca, în chip de contribuție, ceasul deșteptător.

21. Și de atunci văduva a măsurat scurgerea timpului cu luminări care-i prisoseau, alungînd din juru-i cu lumină bezna nesiguranței, pînă ce răsărea soarele, după înălțimea căruia pe cer putea afla timpul, cel ce nu poate fi oprit de nici un om, cît ar fi el de îndărătnic, tîlhar ori înfumurat de puterea sa.

Despre puterea nefastă a solitudinii

1. Acum pot spune că am devenit și eu precum Iahve cel din legendă, care crește de la sine, se caută pe sine și-și este sieși tată, mamă, soție și fiu.

2. Dar viața de schimnic mi-a fost oare de folos ? Nu-mai barbarii își închipuie că, plecând, își vor găsi alinarea ; adevărul e că nu putem fugi nicăieri, căci vom lua cu noi lucrul de care vrem să scăpăm ; durerea ne urmează, spune înțeleptul.

3. Și mai spune ceva : Când cineva e lovit de doliu ori e cuprins de spaimă, obișnuim a-l veghea, ca să nu-și folosească singurătatea la rău ; nici un rănit nu trebuie lăsat singur, căci în singurătate va pune la cale fapte rele, va urzi primejdii viitoare pentru sine și pentru alții, își va desfășura toate poftele necurate.

4. Și așa este ; dar chiar de-ar fi înmii de adevărate cuvintele profetului, nu-mi pare rău că am devenit anahoret. Trebuit-a să mă ascund în pustie, ca să mi se limpezească privirea, să-mi dau seama că oamenii sînt pretutindeni deopotrivă de buni și răi. Pentru adevărul acesta cutremurător ar fi meritat să umblu chiar despuat, să-mi duc zilele pascănd iarba ori să mă hrănesc cu lă-

custe, după cum se clevețește despre mine.

5. Locul acesta ascuns, pe care l-am crezut plin de blîndețe și împăcaciune din pricina izolării sale, a devenit așijderi Sodomei ; s-a năpustit om asupra omului și i-a luat viața, destrăbălatul a tăbărît asupra fecioarei, iar uneltirile drăcești au prăpădit pînă și ciinii, necum să-l fi scos la liman pe cel drept, cu vrerea curată.

6. Schitu este deci o pildă a puterii nefaste ce izvorăște din însingurare, a veninului ei, care într-una din zile a otrăvit și în gura mea dumicatul amărît, azvîrlindu-mi în obraz supa clocotită ca un catran fierbinte, în vreme ce o căpățînă de ied zbură în față-mi ca o arătare, iar Satana cel desferecat se înverșună împotriva mea cu glas de tunet.

7. Și totuși, dacă cineva ar voi să prăpădească locul acesta, aș vorbi precum Avraam grăit-a către Domnul : departe de Tine așa ceva ! Ori vei omorî Tu oare și pe cel bun împreună cu cel rău, în orbierea-ți plină de minie ?

8. Să ispășească medicul tă-măduitor pentru ucigaș, dascălul pentru netot, omul cinstit din pricina celui care jură strîmb, cuviinciosul în locul celui fără-de

rușine ? Ce judecată ar fi aceasta din partea celui care are puterea să judece faptele oamenilor ?

9. Și după ce am tot repetat în gând aceste cuvinte, am început a scrie numele celor pe care i-am găsit drepti, deși am hălăduit mai mult printre dobitoace decît printre oameni, și am făcut pomelnicul celor pe care-i simțeam vrednici nu numai de izbăvire, ci și de răsplătire.

10. Dar voi, v-ați arătat voi îndurători, cînd ați aflat de îndoielile mele ? Ori mai degrabă mi-ați umflat greșelile, cum umflă hahamul gușa pasei cu gîtul tăiat, ca să caute pe ea cele mai mărunte pete ale necurăției, pentru ca să exclamați triumfători : iacătă, purta pecetea diavolului !

11. Astfel m-ați judecat, căci nu vă sinchiseați decît de voi înșivă, fără a-i vedea pe cei cărora le ziceați frați ; apoi v-ați ațintit privirile asupra-le și ați uitat de propriul vostru suflet. Și din pricina acestei fițiieli de colo-colo, oamenii, în loc să vă îndrăgească, au intrat la bănuieli.

12. Și nu fără temei se spunea despre voi în oraș : cu adevărat, aceștia sînt oameni parșivi, nici măcar în priviri nu li se oglindește vreo rază din lumina cerească, necum să li se

fi umplut sufletul de strălucirea ei.

13. Și vai, dacă ar mai fi aflat și cît de hrăpăreți, cît de cîrcotași sînt unii dintre voi ! Că doar Módi-ghebosul la o sută de lei lua douăzeci și cinci de lei camătă pe o săptămînă, iar Mátyás și nevastă-sa nu era zi să nu se ia de păr, să se sfîșie și să se zgîrie, și să plîngă apoi căți, mărturisindu-și ani de zile în fața adunării slăbiciunea.

14. Căci s-au molipsit și ei de beteșugul acela, mai perfid decît lepra, de a îndrăgi păcatul și căința deopotrivă, dar mai cu osebite pe cele două laolaltă, precum o făcea Székács în necontenita sa cădere în desfrîu. Căci și acesta poate fi un balsam alinător, o licoare dulce și amețitoare pentru sufletele nevoiașe care n-au parte de alte bucurii pe lumea asta.

15. Și vă întreb acum : astfel de oameni cîrtesc împotriva nșea și-mi despică faptele în patru ? Astfel de oameni mă învinuiesc și mă ocărăsc ? Vă închipuiți poate că eu nu am putere defel, și că nu mă pot răzbuna pentru că m-ați crezut așijderi cîinelui care se întoarce la vărsătura sa ?

16. Aflați dar că o pot face, și chiar am s-o fac cînd va fi sosit vremea. Și în zadar veți

fereca atunci şapte porţi şi de şapte ori şapte ferestre, căci ticăloşia faptelor mele vă va dauna totuşi, şi va răsună în urechile voastre de parcă s-ar striga într-o adîncătură de sub pămînt, şi nu vă veţi mai afla liniştea din pricina mea.

17. Dar mai înainte de a le făptui pe acestea, trebuie să mă afund la fel de adînc în blestemăţie şi păcătoşenie precum m-am înălţat odinioară în apropierea sufletului Domnului, pentru ca braţu-mi pedepsitor să nu poată fi reţinut nici de milă, nici de cumpăna minţii.

18. Căci aflaţi, eu voi fi noul Anticrist, şi fi-voi sărbătorit, şi vă voi pune să-mi spălaţi picioarele, şi voi azvîrli cu bani în stînga şi-n dreapta. Ştiţi doar că arginţii au tras întotdeauna la trădători şi laeretici, şi numai cei fără-de minte mai cred şi acum că Iuda a căzut

lat pe pămîntul său ori că s-au răsfrint măruntaiele.

19. Dar nici nu şi-a pus ştreangul de gît, şi nici d; hidropizie n-a murit, cum afirmă unii ; se pricepea la fel de bine la puitul banilor ca Módi, şi s-a zgîrcit pînă şi la fleacul acela de mir pentru Maria Magdalena ; şi, după cum se ştie, astfel de oameni trăiesc pînă la adînci bătrîneţi în linişte şi pace şi osebită bunăstare.

20. Dar eu nu mă voi zgîrci, şi mă voi dezvăta, şi voi gusta din toate plăcerile trupeşti de care n-am avut pînă acum parte. Căci v-am zis doar : nu e bine ca omul să rămînă singur, fiindcă în însingurare îşi va stîrni îndrăzneala, îşi va aţîta pohtele, îşi va înteţi mînia. Asupra mea toate astea s-au împlinit, păziţi-vă dar de mine.

Acestea vă vestesc vouă din Schitu.

Anticristul cu cunună de ceapă

De cînd revenise în oraş, Bárány îşi propunea în fiecare zi să urce şontîc pînă la cimitir, dar îl reţinea cupiditatea-i negustorească, banii şi aurul, trebuia să-şi caute şi un atelier, căci ocolea nu numai vechea casă, dar se ascundea şi din faţa celor din adunare, ca aceştia să nu poată spune despre el că, după lăcuste şi rădăcini, iacătă, i s-a făcut totuşi poftă de izurile şi desfătărilor oraşului. La început ar fi vrut să evite locul acesta şi, coborînd din munţi, o luă prin Moldova ; trecea dintr-un oraş într-altul, cumpăra şi vindea ceasuri, umbla din casă-n casă oferind bijuterii, şi în cîteva luni se chivernisi aşa de bine, de avea şi bani puşi deoparte.

Înainte de a fi vizitat mormîntul, îl încercase iar în cămăruţa închiriată pe strada Lăutarilor vechea nălucire : într-o seară, abia adormise, cînd i se păru că cineva scînceşte şovăielnic cu glas de fată şi rîcîie la uşă, se sculă, cătă pe furiş în pridvor şi, cu toate că nu zări pe nimeni, stătu apoi îndelung pe marginea patului ; de la înmormîntare încoace n-o simţise încă pe Ili nicicînd atît de aproape, nu i se păruse, ca acum, că ea îl vede, că-şi întinde mîinile spre el şi, chiar dacă credinţa în înviere i se împuţinase mai mult ca oricînd, fu mai tulburat ca niciodată, nici nu-l mai prinse somnul pînă în zori, iar dimineaţa cumpără un buchet de flori şi porni spre Hajongard.

Odinioară îşi imagina cimitirul ca pe o grădină a tainelor, reavănă şi plină de aşteptare, în care mormintele se vor deschide în ziua judecăţii de apoi, după ce îngerul va fi umplut cele şapte potire ale glasului Domnului ; poate chiar în noaptea asta se vor desface, căci, potrivit Scripturii, acea zi a lui Dumnezeu soseşte precum tîlharul la ceas de noapte, iar cînd trîmbiţele vor prinde a răsuna şi se va revărsa o mare lumină în jur, din gropi se vor ivi pretutindeni chipuri zîmbitoare şi mîini făcînd semne de bucurie. Şi vedea de-acum şi scaunul alb de domnie, aşa cum e zugrăvit în *Viziuni*, îl vedea şi pe Cel care şade în el, vedea şi morţii

stînd cu mic cu mare în fața Tatălui, și s-au deschis cărți, și apoi încă o carte, Cartea vieții, și morții fost-au judecați, potrivit celor înscrise în ea, după faptele lor. Iar Cel care ședea în scaunul de domnie grăi astfel : iată, eu înnoiesc toate cele, eu sînt începutul și sfîrșitul, celui însetat eu îi dau să bea fără plată din izvorul vieții...

Le vedea pe toate acestea atît de aieveja, încît nici nu băga de seamă că în desișul copacilor și al coloanelor de piatră se așternea umbră peste umbră și se învîrtoșea jilav printre morminte, pala de putreziciune și de descompunere ce adia din cîte o criptă nu-i spunea nimic, toate acestea însemnau pentru el doar glia afinată și mănoasă a reînvierii, din care într-o bună zi viața va zbucni așijderi ciupercilor care-și ițesc capetele pe cîmp după furtunile de vară. Iar ori de cîte ori trecea prin fața mormîntului lui Gonosz József, întemeietorul de obște, îl și vedea în închipuire pe moșneag înălțîndu-se pînă la brîu din groapă, scuturîndu-și nisipul din pletele ninse și netezindu-și cu degetele boante mustața, ca să se poată înfățișa așa cum se cuvine în fața Domnului...

Însă acum cimitirul îi păru dezolant, deși se desprimăvăraseră și viața începuse a fremăta chiar și în jurul mormintelor : ce noimă avea toată mulțimea asta de gâteli fudule care împovărează osemintele ?... Se mai găsesc și unii, destui la număr, care-și scurtează propria viață irosindu-și toată vloga pentru înfrumusețarea mormîntului celui răposat, în loc să trudească în folosul lor înșile și al rudelor care trăiesc : chiar și întrecerea asta împăunată, nu e ea oare potrivnică supușeniei și cumpătării creștinești ?... Dacă există reîntoarcere din moarte, zorzoanele astea sînt inutile, iar dacă sufletul se scufundă și el pentru veșnicie în adîncuri dimpreună cu trupul, mai are vreun rost să-i dăruim morții bani ori giuvaieruri ?... Astfel cugeta, urnindu-și cu pași trudnici trupul ostenit în sus, pe aleea abruptă, fără să audă nici bătaia ciocănitoarelor, nici trilurile mierlelor, fără să simtă mireasma amară iscată de sub scoarța copacilor, iar chipul îi fu bîntuit de dezgust în vreme ce ocolea apa lutoasă ce se scurgea pe trotuar. În cele din urmă se opri cam la jumătatea drumului și, oftînd, privi îndărăt.

— Acum pot spune și eu, ca Luther, că ar fi fost poate mai bine să rămîn la credința mea... Fiindcă pe-atunci măcar credeam în ceva, așa cum crezuse el în papă, dar de cînd m-am rebotezat și am ajuns în discordie cu mine însumi, nu mai pot crede în nimic.

Spre uimirea sa, în dreptul mormîntului zări un tînar îmbrăcat într-un balonzaid alb și, vrînd să ia aminte la omul străin mai întîi de la distanță, făcu un ocol ; dar nu era un străin, ci Vincze Kálmán, tînarul care o curtase odinioară pe Ili și pe care nu-l mai întîlnise de la moartea fetei ; îl privi cum stă ținînd în mînă un fir de garoafă roză, purtînd pe umerii-i de-acum bine legați povara profunde și sincerei dureri de bărbat, și se întrebă ce soroc l-o fi adus aici, căci oricum ar fi socotit, nu era nici ziua onomastică, nici ziua de naștere a fetei, pînă și aniversarea morții ei cădea într-o lună de vară ; dar dacă a venit doar așa, fără vreun motiv anume, înseamnă că vizitează de bună seamă și alteori mormîntul copilei, își zise el mișcat de o undă de recunoștință, și îi dădu binețe. Vincze îl recunoscuse, îi răspunse înclinîndu-și și el capul, dar rămase apoi cu privirea îndreptată tot spre mormînt, așa că cel dintîi care vorbi fu Bárány :

— E într-adevăr frumos din partea dumitale, tinere, că n-ai dat-o uitării pe biata mea Ilike...

Kálmán își ridică din nou privirea și spuse domol :

— Urc cîteodată pîn-aici, cum am puțină vreme... Îi aduc o floare și stau cu Ea de vorbă cîteva minute...

Bárány cugetă cu voce tare, ținîndu-și mîinile împreunate :

— După cît îmi pare de părăsit mormîntul acesta, am impresia că ești singurul vizitator. Cred că nici măcar mamă-sa nu se sinchisește de el....

— Vă înșelați, zise Vincze cu glas tern. Are grijă întotdeauna ca florile pe care le aduc să nu se veștejească... Le aruncă cît colo de pe mormînt, și mi s-a spus că mă blestemă...

Bárány își scoase batista, își tamponă cu ea obrazul și-și șterse apoi și ceafa asudată.

— Nu trebuie să bagi în seamă gura muierilor, oftă el în cele din urmă. Gîndește-te că blestemul lipsit de pricină nu se prinde de om, ci-și ia zborul ca o pasăre...

Și se bucură în sinea sa că se putea simți înfrățit cu Kálmán într-o necredință, care de-acum le era comună, ar fi vrut să-i întindă mîna, să-l strîngă la piept, dar în vreme ce căta pe furiș la chipul tînărului, la privirea împăienjenită a acestuia, îl cuprinse deodată invidia pentru această tristețe expropriată, în umbra căreia propria-i tristețe parcă nici nu se mai zărea, iar după ce-și aminti că tînărul nu se putuse dezlipi zile întregi de mormînt, în vreme ce el se retrăsese în munți, scîrbit, uitînd de tot și de toate, din piept îi izbucni, în loc de o vorbă bună, un rîset mehăitor.

— Acum ți-ar prinde bine să poți crede în reînviere, ai ?... Dar rolurile s-au schimbat între timp... Eu știu de-acum că cel pogorît în mormînt nu se mai întoarce de acolo, cîtă vreme dumneata, materialistule, cu care m-am contrazis de atîtea ori... ei bine, creă că într-ascuns tot mai tragi speranță, și te-ai dezice cu dragă inimă chiar și de principiile dumitale, dacă ai putea să te cramponezi de speranța asta... Ori poate greșesc ?... Ce rost mai are, după cele întîmplate, să ne amăgim unul pe altul, și pe noi înșine de asemenea ?... Soarta și-a bătut joc deopotrivă de convingerile noastre ale amîndurora, și n-avem încotro, trebuie să ne dăm seama cu consternare că viața de apoi nu există, că nu-i vom mai întîlni în veci pe cei care ne-au părăsit...

Prinse iar a rîde mehăit, arătînd în răstimp în jur la mormintele ce se înșiruiău printre pomii golași. De mirare, tînărului îi scăpă din mînă firul de garoafă.

— Bietul, bietul băiat ! urmă Bárány cu un aer de superioritate compătimitoare. Citesc pe chipul dumitale că în suflet îți mai pîlpîie un dram de speranță... Și poate ai dreptate că nu încerci s-o înăbuși... Căci credința este nu lumea ce ni se înfățișează, ci realitatea lucrurilor nădăjduite... Și cărui om nu-i place să creadă fie și în irealizabil ?... Numai că oasele s-ar cere mai întîi înveșmîntate în carne pentru marea reîntîlnire, iar trupul ar trebui să fie înzestrat iar cu suflet... Ori dumneata, tinere, ai îmbrățișa oare pătimaș chiar și carcasa descărnată a vieții, cît ar fi ea de jilavă și rece ?...

Și, arătînd spre mormînt, schiță gestul de a cuprinde în brațe piatra mormîntului.

— Tăceți ! șopti indignat tînărul. De abia acum văd că v-ați lepădat nu numai de credința în Dumnezeu, dar și de orice urmă de credință omenească... Cîtă vreme eu mărturi-

sesc că, într-adevăr, am o credință, aceea în puterea ocrotitoare și păstrătoare a amintirilor... Aceasta e credința care mă aduce iar și iar aici, la mormînt... Dar cum se explică schimbarea la față despre care îmi oferiți tocmai aici mărturie de credință ? După ce ați făcut pe sfîntul, acum jucați rolul Satanei ?... Eu nu am nici în clin, nici în mîncă cu ipostaza asta, dar băgați de seamă, să nu tragă copita de țap mai greu în taler decît aureola !...

Se aplecă, așeză pe mormînt firul de garoafă care îi scăpase la picioare, pe urmă se înturnă și porni să coboare grăbit aleea acoperită cu pietriș de granit.

Îl urmă curînd și ereticul. Era palid și deznădăjduit, nu înțelegea ce se petrecuse cu el ; se opri la un jgheab de piatră în care se prelingea un firicel de apă, își spală obrazul, apoi începu să-și maseze tîmplele cu palmele umede, dar amețeaua nu-i conținu, îl chinuia și o senzație de greață, gura și-o simțea arsă de fierea amară ce îi urca din stomacul gol ; fu nevoit să se așeze pe o bancă, înainte de a porni spre vechea sa locuință, ca să cadă la învoială cu nevastă-sa în privința divorțului.

De-aș ști măcar de ce i-am făcut băiatului una ca asta ! îl pătrunse chinuitor gîndul, răzbind și prin starea sa bolnăvicioasă. Am vrut să fac un bine, și s-a preschimbât în josnicie ; am dat să rostesc cuvinte de împăcare, dar din gură mi-au ieșit numai vorbe spurcate... Eram cît pe-acî să-i întind mîna și, în loc de asta, l-am depărtat de la mine pentru totdeauna pe tînărul acesta inimos... Să se fi înstăpînit deja asupra-mi Anticristul pe care-l port în mine ?...

De cînd se pregătea să divorțeze, o ura și mai mult pe femeie, ca și cînd toate cele care l-au țintuit pe loc și l-au legat de mîini și de picioare răstimp de douăzeci de ani s-ar fi prăvălit acum dintr-o dată asupra lui și, înveninat, nu mai voia să-și amintească de nimic frumos din trecut : nici de scufundările comune în rîu, cînd recreștinății îmbrăcați în cămeși albe cîntau la instrumentele lor cu coarde, întinînd psalmi pe malul Someșului cu glasuri extaziate, ca primii discipoli ai lui Cristos, nici de anii tihniți de dinaintea războiului, de răzgul acela scurt în care nu-i încercaseră încă grijile, cînd n-o luaseră încă la ei pe mama-soacră, muierea aia infernală care îl potopea cu foc și pară și îl

izgonea din casă cu statura-i mătăhăloasă și legănată, cu coșnițele ei.

De ea își aducea aminte neconținut, și-o evoca întruna, iar imaginea ei i-o amintea iar pe Róza, care pe vremea cînd se cunoscuseră rămase cu gura căscată timp în decursul slujbei, de parcă vorbele predicatorului i-ar fi răsunat în auz în chip de revelație divină, din care nu pricepea însă nici o iotă ; dar el, Lajos, luase lipsa de înțelegere ce se citea în ochii aceia ca niște nasturi cafenii drept pioșenie, iar severitatea nasului în vînt drept seriozitate plină de atenție, și cum să nu se fi însoțit cu ea, dacă înșiși bătrînii obștei văzuseră în întîlnirea dintre tînăra cusătoreasă blajină și zeloasa calfă de ceasornicar de-a dreptul înrîurirea Sfîntului Duh.

— Sora Róza n-a ajuns încă pînă la starea de har, tocmai de aceea te-a trimis Domnul alături de ea, ca s-o oblăduiești și s-o îmbogățești într-ale sufletului !

Pe măsură ce se apropia acum de casă, rememora scandalul din cimitir, pe care îl asocia cu viața sa eșuată, iar cînd ajunse și o văzu pe Róza în carne și oase, uimită nă-tîng, cu gura ei parcă despăcată cu sapa — gura familiei Nánási —, Bárány exclamă în sinea sa, autojustificîndu-se : Iată, nu te-ai schimbat defel, așa ai fost dintotdeauna și așa ai să și rămîi, frica personificată, te temi pînă și de umbra unui gînd cît de cît inteligent, și oploșești sub temerile tale doar sămînță de rea intenție și de bănuială !

— Nu te speria, i se adresă el totuși cu glas coborît. Nu la tine m-am întors, ci la oraș.

Și, șontîcîind, dădu îndată ocol camerei, vrînd parcă să vadă ce uitase aici cu ocazia fugii sale.

Femeia îl urmărea cu o privire uluită, plină de dezgust.

— M-ai lăsat ani de zile singură, cu copiii și cu grijile pe cap, cum de mai ai acum obraz să-mi calci pragul ?!

— Nu te agita, ți-am zis doar, nici trupul și nici sufletul meu nu rîvnesc să sălășluiască sub același acoperiș cu tine !

— Dar mie fiecare minut îmi pare acum lung cît un an !... Așa că dă-i drumul, zi-i odată ce dorești și cară-te !

— Vreau să divorțez, se opri locului Bárány. Îmi asum toate angaralele, numai să te învoiești...

— M-am învoit de mult ! spuse Nánási Róza cu demnitate și dispreț. Te-am renegat de mult !

Ereticul căută privirea femeii, vrînd să se convingă că aceasta spunea adevărul, apoi porni spre ușă ; pentru moment era mulțumit și cu atît, nici nu se așteptase la mai mult.

Dar Róza îl săgetă dintr-o dată cu glasul, întorcîndu-l din drum. Se adunaseră în ea prea multe vorbe înveninate, mușcătoare, de-acum plecarea asta grăbită i se părea jig-nitoare.

— Țin să te anunț dealtfel că am primit scrisorile dumitale apostolice, și ne-am minunat cît de elocvent te pricepi să fii cînd e să-i ocărăști și să-i batjocorești pe membrii obștei !

Bárány ar fi dat să plece, dar acum izbucni în rîs.

— Păi nu degeaba i se zice anticristului anticrist, ci pentru că e-n stare și de una ca asta... Dar să știi că n-am să stau să mă sfădesc cu tine, ci am să urmez sfatul înțeleptului : „Nebunului nu trebuie să-i răspunzi pe potrive nebuliei sale !”

Róza nu găsi ce să spună, în loc de răspuns își plimbă privirea ranchiunoasă peste îmbrăcămintea și încălțările noi ale bărbatului.

— Diavol șontorog ce ești !... Dacă mă gîndesc bine, toată viața n-ai făcut decît să te ții de nelegiuiri, ai șchio-pătat mereu pe căile răului !

— Adevărat ai grăit : dibuind astfel în întunecime, s-a întîmplat că am dat peste Nánási Róza...

Noua lovitură o făcu pe femeie să se clatine.

— Copiii-ți mor de foame, se risipesc în lume care-n-cotro, dar dumitale nici că-ți pasă !... Se vede că de cînd te-ai lepădat de credință, Satana te-a luat sub oblăduirea sa și te-a împopoțonat în chip de secătură sclivisită !

— Iar din asta se poate trage și o învățătură, aceea că, odată intrat în grațiile lui Belzebut, acesta nu se mărginește să-ți dea speranțe, cum fac îngerii, ci îți burdușește și buzunarele cu bani. Adu-ți aminte de Iov, care, rîcîndu-și rănilor cu cioburi, se tînguia astfel : pentru ce trăiesc cei răi ? Pentru ce îi vezi îmbătrînind și sporind chiar în putere ?! În casele lor domnește pacea, fără umbră de frică, nuiaua lui Dumnezeu nu vine să-i lovească !

Ultimele cuvinte ale lui Bárány o săgetară pe femeie cu amintirea chinuitoare a fetei moarte, și dădu să profite de durerea asta :

— Nuiaua pe care Dumnezeu a abătut-o asupra noastră a fost moartea Iliei. Dar pe dumneata nici măcar asta nu te-a deșteptat, nu te-a înturnat către mine.

— Nici n-avea cum, dimpotrivă, a sădit în mine îndoiala și m-a depărtat de tine. Pentru că doliul îi apropie numai pe cei pe care i-a doborât deopotrivă.

— Ce tot spui ?!... Vrei să zici că eu n-am iubit-o ?... Că nu pătimeșc încă și acum din pricina morții ei ?!...

— Se prea poate că pătimești, dar pe tine te chinuie remușcările, fiindcă ai mânat-o și ai silnicit-o câte zile a avut — fiindcă n-ai lăsat-o să trăiască.

— Dar pe dumneata te mai poate chinui oare ceva, după îndelungata cură sufletească ?... Te mai poate îndurera oare ceva ?...

— Da, afecțiunea pierdută, cu care sufletul acela gingaș ținea la mine, și imaginea egoismului tău infam : acestea două mă muncesc zi și noapte.

— Tare mă mir că pînă și dumneata, perfecțiunea întruchipată, te-ai arătat nedemn de ea !

— Într-adevăr, n-am fost demn de ea, nici unul dintre noi nu a meritat-o. Poate doar cel de al treilea, cel care și acum mai urcă pînă la ea și îi așează flori proaspete pe mormînt.

— Să nu cutezi a rosti numele lui în casa mea... Acela a fost doar o stavilă în calea ei, a dus-o la pierzanie, a distrus-o !...

— Nu te amăgi, nu mai umbla cu minciuni. Știi foarte bine că de tine a fugit la el, ca să trăiască măcar în amintirile lui !

Țopăind, Bárány dădu înconjur de vreo trei ori mesei, apoi se avîntă înainte, vrînd să se năpustească afară din încăpere.

Dar Róza îi tăie drumul și, proptindu-se cu spatele în ușă, îl opri : nu putea îndura ca cearta lor să se încheie tocmai cu glorificarea *celui de al treilea*.

— Nu ieși de-aici pînă nu-mi spui de ce sînt *eu* ucigașa fetei mele și nu dumneata, împreună cu protejatul dumitale !

— Piei din calea mea ! şuiere Bărány cu mînia subită şi cîteodată primejdioasă proprie infirmilor. Doar n-ei fi vrînd acum să ne încăierăm pe mormîntul sărmanei feteţe ?!

O îmbrînci pe femeie mai încolo, dar cînd apăsă clanţa, uşa se deschise şi îl izbi cu putere în frunte, trîntindu-l de dulapul cu haine, de pe care se prăvăli un maldăr de salcîm galben, laolaltă cu cana de sticlă. În prag stătea Mártonka, băiatul cel mare, care intră apoi în cameră. Observînd că el era pricina pagubei care s-a produs, păru că cercetează cioburile cîinii cuprins de o mîhnire bătrîncioasă, dar cînd îşi sumeţi capul, tristeţii prefăcute îi luă brusc locul un zîmbet zeflemitor. Ochii îi avea şi el ca nişte nasturi cafenii, ochii neamului Nánási, dar ai lui erau mai iscoditori, iar gura îi era şi lui ca despicată cu sapa. Purta un sacou jerpelit de catifea de culoarea tabacului, picioarele îi erau încălţate în pantofi de pînză cu vîrfurile răsucite în sus. Crescuse mult de cînd Bărány nu-l mai văzuse, îl măsura acum pe tatăl său cu un soi de antipatie ironică. În vremea din urmă auzise mai mereu pomenindu-se de „diavolul şchiop”, el era pilda înfricoşătoare ce nu trebuia urmată, şi poate că pantoful frînt la îndoitură îl interesa acum atît de mult pentru că odinioară nu-i sărise în ochi acest „semn al Satanei” pe care îl purta bătrînul. Cu toate că, dacă era să te iei după vorba asta, piciorul cel infirm ar trebui să se sfîrşească în copită de ţap...

— Mişto botfori, n-am ce zice... E şi păcat de ei, că-i nasoleşti una-două cu piciorul matală beteag...

Bărány îşi întoarse privirea de la el. Pe vremuri, cînd Mártonka era încă mic, se ruşina că din pricina asemuirii acestuia cu maică-sa şi cu bunică-sa nu poate ţine la el la fel cum ţinea la Ili ori la Elifáz. Chiar şi atunci cînd cele două femei nu erau acasă, simţea întotdeauna că asupra-i se aţînteşte aceeaşi pereche de ochi, ochii Nánásilor, iar cînd ţîngăul dibui că în casă femeile sînt stăpîne, începu să umble cu pîra, ba le mai şi înflorea, uneori din linguşală, alteori numai de dragul scornelii în sine ; o dată afirmă sus şi tare că taică-său şezuse gol pe marginea patului şi se jeluise cuiva cîntînd, altă dată că n-a făcut toată ziua decît să citească, nici n-a pus mîna pe scule, o a treia zi că doseşte bani şi îi ascunde, teancuri-teancuri, sub una din scîndurile duşumelei. Nánási Róza se zborşi la el să nu se jure strîmb, dar nici

nu plecă bine bărbatul din casă că cercetă de-a fir a păr tot atelierul, luă la rînd scîndurile dușumelei ciocănindu-le cu vîrfurile pantofului, mută din loc divanul, masa, apoi, încuibată într-o furie tăcută și în nedumerire, se așează iar la mașina de cusut și începu să se legene în ritmul pedalei ; iar Bárány, în loc să fi izbucnit în răcnete la auzul minciunilor și la gîndul stării sale de aservire, își cîntărea în pat înainte de culcare faptele de peste zi și înălța rugă Domnului să-i fie iertate simțămintele ostile pe oare le nutrea față de Mártonka, cunoștea doar că Atotputernicul, prin gura apostolului Pavel, așează temeliile vieții creștinești de familie și ne arată nu numai îndatoririle pe care le avem față de copii, dar cere și taților să-și educe odraslele cu dragoste și răbdare....

Acum băiatul îi era totuși străin, îi provoca aceeași repulsie pe care o simțea față de nevastă-sa și de răposata soacră ; puștanul era leit ele, aceiași ochi, aceeași gură. Și cu cîtă neobrăzare se zgîise adineaori la piciorul său, ce-l mai luase în zeflema !

Însă Mártonka își bătuse joc de el nu pentru că Bárány se lepădase de credință, dimpotrivă, într-ascuns chiar se mîndrea cu asta ; îl ura fiindcă taică-său, șontîc-șontîc, se refugiase din fața belelelor căminului, făcîndu-l să simtă acum pe propria piele toată harababura pe care o lăsase în urmă ; îl dușmănea, din pricina ieșirilor tiranice ale maică-si, a palmelor și prigoanei izvorîte din strădania ei de a-l înlocui pe tatăl fugit în lume, mergînd chiar pînă acolo încît să-i smulgă din mînă felia de pîine cu unsoare și s-o mînjească de perete, cînd considera că nu muncise ca s-o merite. Îi mai purta sîmbetele „diavolului șchiop” și pentru că era silit să stea îngenunchiat de trei ori pe săptămînă în mijlocul obștei și să se căineze cu prefăcută umilință, deși nu-l încercau nici un fel de remușcări, ci doar tentații sănătoase, cum ar fi bunăoară zgomotul surd al mingii ce răzbătea de pe terenul cu zgură aflat peste drum de casa Domnului... Pe el îl învinuia că s-au găsit îndată chiar mai mulți bătrîni care s-au oferit să-i țină loc de tată și să-l oblăduiască în ale sufletului ; unul îi șoptea în ureche să-și caute vreme pentru reculegere, celălalt se sfărma să-l convingă cu vehemență de faptul că lumea și toate dorințele lumești sînt deșertăciune, e drept că trupul tinjește să colinde de colo-colo,

dar nu se alege din asta decît cu împovărarea conștiinței și cu risipirea inimii în patru vînturi ; cel de al treilea îi explica răbdător, cu zîmbetul pe buze, că plecarea plină de veselie e urmată ades de o jalnică reîntoarcere, că toate bucuriile trupești sînt plăcute la început, dar sfîrșesc prin a te mistui și a te nimici. După ce fugise din nou de acasă, cel de al patrulea îi ceru socoteală cu glas tunător, întrebîndu-l ce-ar putea afla altceva prin străini decît cele pe care le află și în casa lui ! Să facă dar bine și să se zăvoarească îndărătul ușii, că dacă n-ar fi scos capul din adăpostul cel cald, ar fi putut trăi pe mai departe în pace și tihnă...

Iar acasă urmau litanii de dimineață, de prînz și de seară, el, numai el era de vină că maică-sa nu se putea păstra în starea de har, fiindcă era nevoită să trîntească și să se mînie fără încetare, cu toate că nu trecea zi să nu se roage la Domnul ca s-o binecuvînteze cu harul blajinătății și al răbdării ; dar cum să mai fie blajin și împăcat cel pe care copiii îl răstignesc zi de zi pe cruce și îl scuipă în față cu obrăzniciiile lor ?... De s-ar îndura Dumnezeu de ea mai degrabă, și de-ar lua-o la El, ca să nu mai vadă cum se preschimbă casa asta într-un adevărat sălaș al diavolilor ! Zăcea întinsă pe pat în vreme ce vorbea astfel, așa cum făcuse odinioară și mamaia, cu un ștergar umed pe frunte, sfîrșită și abia suflînd cuvintele din vîrfurile buzelor, ca să-și dea cu toții seama cum se scurge viața din ea picătură cu picătură. Iar el, Mártonka, n-avea încotro, trebuia să îndure și asta, să facă pe hamalul și pe cuviosul în locul „diavolului șchiop” și să-i poarte jugul pe care i l-au aninat de gît atît credincioșii cît și necredincioșii. Ce știau ei că și la școală n-avea parte decît de batjocură, că de cînd cînta în orchestra adunării i se zicea „ce-pănaru”, din cauza mandolinei sale cu gît lung ; că nu poate participa nici la concursuri de recitări, nici la excursii, la nici o activitate în care „sufletul Domnului nu e prezent”. Dar și băieții îl evitau văzîndu-i fereala silită, ori îl așteptau cu prefăcută seriozitate, cum făcuse degeratul de Nuricsán, și îl iscodeau, cum că-i adevărat oare că sectarii organizează seri de mozoleală și că obișnuiesc să se închine înainte de a se culca cu o femeie ?... Iar el, în loc să-l plesnească pe vreunul, trebuia să se gîndească la fratele Székács, care îl

îndemna tot mereu la reținere, sfătuindu-l să nu-l dojenească pe cel care-l ia în deridere, pentru că acela îi va purta dușmănie, ci pe cel înțelept, care îi va fi recunoscător pentru mustrare... Dar ciudat era faptul că pe maică-sa o povățuia taman invers, de-a dreptul o ațîta împotriva lui, căutînd s-o convingă că nu moare copilul dintr-o bătaie cu joarda, în vreme ce părintele, pedepsindu-l ades, îi smulge sufletul din gheenă... Dar nici ca va mai ridica cineva mîna asupra lui, poa' să-l țină și zece oameni, că el tot va fugi din nou, și de data asta pentru totdeauna : va pleca cu Dudás la mare, vor aduna peste vară niscai parale și apoi o să vadă ei încotro o vor lua, prin poarta aia albastră și uriașă... Se vor înrola eventual undeva, ca voluntari... Gașperul zicea că din banii pe care-i luase din vînzarea bicicletei va cumpăra chiar azi cele două bilete de tren pînă la Constanța, a rămas că se vor întîlni la prînz în piață...

Așa că îl lăasă pe „diavolul șchiop” în pace și urmă cu aceeași iritare bătrînicioasă :

— Dar dă-mi odată țoalele, n-auzi ?... Deschide dulapul ăla, nu mai fă pe încăpățînata !...

Însă Nánási Róza nici nu se clinti, într-atît era de buimăcită de cumplita acuzație de adineaori a bărbatului.

— Scoate cheile, că de nu, o să-ți pară rău ! rinji spre ea Mártonka. De plecat tot plec, chiar și gol !

Cînd văzu însă că maică-sa se uită tot la *celălalt*, își schimbă gîndul, se întoarse pe călcîie și fugi, ca nu carecumva Dudás să-l aștepte în zadar la locul convenit. Pesemne că nici nu ajunsese bine la poartă, cînd femeie spuse :

— Am plătit deja de două ori amendă de pe urma lui, că a fugit și a călătorit pe tren fără bilet !

Ereticul își pipăia cucuiul care îi ieșise în frunte.

— Eu am vrut să-l iau, dar tu l-ai smuls de la mine. Acum n-ai decît să mînînci ciorba pe care ai gătit-o !

— Vrei să spui că tot eu-s vinovată și pentru asta ?... De parcă nu dumneata ai fost cel care, înainte de a te șontorogi din casa asta, ai semănat aici ura și necredința !... De parcă pezevenghiul ăsta n-ar fi zămislit și el din aceeași sămînță neagră !...

— Ce vorbești, se vede cît de colo că ăsta-i un Nánási sadea !... Iar eu te-am prevenit de nenumărate ori că cel

care-și turbură casa va culege furtună. Și iată că proorocirea mi s-a împlinit !

— Ei poftim, cine îndrăznește să mă învinuiască ?! Necuratul corupător de suflete vine să sufle asupra-mi foc și pucioasă !

— Da, eu ! clătină Bárány din cap, cu obrazul îndurerat de lovitură. Pentru că ție credința nu ți-a fost nicicînd de trebuință, te temei doar de para focului. Și chiar de te-ai hrăni cu credință, ce folos ? Credința adevărată e ca și moartă, dacă nu e însoțită de fapte bune, iar în tine sălășluiesc doar egoismul și bănuiala !

Femeia își ridică privirea, întinse mîinile dînd parcă să se apuce de ceva, apoi se lăsă în genunchi.

— Dumnezeu, care auzi aceste vorbe ticăloase, pedepsește-l după cum merită ! exclamă ea.

Bárány nu mai vru să asculte afurisenia pînă la capăt, dar cînd să plece, ușa se dădu iar de perete, doborîndu-l aproape, iar în cameră se năpusti Mártonka cu un topor în mînă.

— Dă-mi lucrurile, că-mi pleacă trenul ! strigă el.

Maică-sa se ridică anevoie de jos, măsurîndu-l cu o uimire amestecată cu curiozitate, de parcă nu-l mai văzuse demult pe acest „pui de diavol”. Bárány închise ochii, dar nu de groază ; dimpotrivă, un soi de forță dătătoare de siguranță îl furnică în clipa asta pînă și prin piciorul beteag, și-l proțăpi în podea de-l junghe și talpa ; pe urmă se aruncă asupra lui Mártonka, îi răsuci toporul din mînă și începu să-l cio-măgească cu coada uneltei, cuprins de înverșunarea schilozilor întăritați ; băiatul se văietă cu glas disperat, de adolescent, se învîrteji în juru-i cu mîinile împreunate în chip de coif deasupra capului și se prăbuși apoi pe dușumea.

În a cincea săptămînă izbuti în sfîrșit să-și găsească un atelier pe una din străduțele înguste din centrul orașului ; îi plăcea locul acesta cu circulație intensă, deși boxa sa strîmtă era despărțită de cea a pălărierului doar printr-un perete de scîndură, amîndoi fiind nevoiți să suporte cu iritare înăbușită în muțenie lărmuiala, du-te-vinoul și ușa trîntită de clienții celuilalt. Situația domnului Karikás era chiar mai grea, fiindcă cei veniți la ceasornicar trebuiau să treacă prin cămăruța lui, iar dacă mușteriu nu pe el îl căuta, nu-i răspundea nici măcar la salut, ci începea să curețe vreo pălărie, cu capul

plecat, ori se făcea nevăzut în valuri de abur puturos, mirosind a postav. Era un om istovit, bolnav de inimă, lucra mereu sufocat, în pripă și cam dezgustat, de parcă și-ar fi zis : eh, mai dreg pălăria asta, și-apoi mă lungesc în sicriu : dar n-o făcea, punguța cu nitroglicerină se afla totdeauna la îndemână, pe soba joasă de teracotă, iar cînd era deja cît pe-acî să se asfixieze și să cadă peste fierul de călcat încins, întindea mîna pe dibuite, înghițea cîte o tabletă și lucra înainte.

Zidul atelierului lui Bárány n-avea geam, bancul de ceasornicar luminat de becul de o sută răsărea din întunericul uniform ca o arătare, iar dacă intra cineva în timp ce lucra, el continua să mai țină o vreme lupa la ochi, urmărind cu o atenție crispată rîvna neobosită a roțițelor strălucitoare, sclipirea pietrelor rubinii, jocul domol al părului, de parcă toate acestea ar fi fost chiar mai importante decît profitul. Devenise cam îngîmfat, pentru că nu trăia numai din reparații, ca ceilalți, ci mai cu seamă de pe urma tocurilor elegante pe care le strunjea din plexiglas ; incastra în ele mecanismele cumpărate de la talcioc, după ce le pusese la punct și le adăugase și un cadran pictat de pe care nu lipsea marca elvețiană. Avea vad bun, dar de locuință nu făcuse încă rost, trebuia să doarmă în atelier, pe un pat de fier. Abia de îmbuca ceva, ca să-și omoare foamea, și avea de gînd să-și caute cît mai degrabă o femeie, să înceapă o viață nouă, oricare ar fi fost prețul : dar în răstimp Róza se îndărătnicise, îi trîntea poarta în nas și refuza să divorțeze.

Vreme de douăzeci de ani s-a tot sfădit cu el, iar acum, cînd sosise în fine clipa decisivă, momentul rezolvării, bate totuși în retragere ! își zicea Bárány furibund ; dar ce putea să facă ? Legea e și ea de partea femeii, căci copiii rămîn la ea. Umblă de colo pînă colo prin oraș, își caută un alt avocat, de la care spera să primească sfaturi mai viclene, și iar altul, simțindu-se deja în stare să se atîină, din răzbunare, cu prima femeie de stradă care îi iese în cale, cînd, pe neașteptate, în atelierul său își făcu apariția Székács, predicatorul principal.

— Nu te mînia, zise el încrucișîndu-și degetele deasupra Bibliei. Nu din proprie voință am purces la drum, ci dînd ascultare glasului Domnului, care m-a luminat prin apos-

tolul Pavel, cînd a grăit : să n-aveți de-a face cu curvarii, însă n-am înțeles prin asta curvarii lumii acesteia, sau cu cei lacomi de bani, sau cu cei hrăpăreți, sau cu cei ce se închină la idoli, fiindcă atunci ar trebui să ieșiți din lume... În adevăr, ce am eu să judec pe cei de afară ? Nu este datoria voastră să judecați pe cei dinăuntru ?...

Suspînă și se trase în semiîntunericul dinafara cercului de lumină ; Bárány se ridică de la masă, aprinse becul slab din tavan și-și pofti oaspetele să ia loc pe patul de fier acoperit cu o pătură ; predicatorul principal ocolea deocamdată privirea anticristului, îndurerat parcă dintr-o dată de amintirea tuturor scrisorilor pline de sarcasm pe care acesta le adresase adunării, și care îl răneau mai cu seamă pe el, oblăduitorul turmei ; pe urmă porni iar să vorbească cu cumpătare :

— Am venit în chestiunea divorțului tău... Știi prea bine că nouă Duhul Sfînt ne arată calea și în această pricină, grăindu-ne astfel : Cum ? Cînd vreunul din voi are vreo neînțelegere cu altul, îndrăznește să se judece cu el la cei nelegiuîți și nu la sfinți ? Nu știți că sfinții vor judeca lumea ? Și dacă lumea va fi judecată de voi, nu știți că sînteți nevrednici să judecați lucruri chiar de foarte mică însemnătate ? Însuși faptul că aveți judecăți între voi este un cusur.

— Păi atunci n-are decît să nu se mai judece cu mine, și să fie de acord cu divorțul ! exclamă Bárány. Dar Székács clătină din cap cufundat într-o tăcere șireată.

— E mai bine să trăiești în căsnicie, decît să cazi pradă focului ! spuse el într-un tîrziu. Celor căsătoriți, le poruncesc ca nevasta să nu se despartă de bărbat. Și dacă o femeie are un bărbat necredincios, și el voiește să trăiască înainte cu ea, să nu se despartă de bărbatul ei. Căci bărbatul necredincios este sfințit prin nevasta credincioasă și nevasta necredincioasă este sfințită prin bărbatul ei. Alt-mintrelea, copiii voștri ar fi necurați...

Bárány izbucni deodată într-un rîs nechezat.

— *Întîia epistolă a lui Pavel către Corinteni*, VII, 12—14 ?

Oaspetele răspunse cu privirea plecată în pămînt :

— *Întîia. epistolă a lui Pavel către Corinteni*, VII, 12—14.

— Vezi, de-aia se spune că nu trebuie să încerci a vinde castraveți grădinarului !

Székács îl privi consternat.

— Hai, zi-i 'nainte ! îl îmboldi ceasornicarul. De ce ai amuțit ? !... Și de ce ai trecut sub tăcere ceea ce era mai important ?... Sau poate ai uitat versetele al cincisprezecelea și al șaisprezecelea ?... Uite, ți le înfățișez cuvînt cu cuvînt : Dar dacă cel necredincios vrea să se despartă, să se despartă ; în împrejurarea aceasta, bărbatul creștin sau femeia creștină nu sînt legați ; căci ce știi, tu, nevastă, dacă îți vei mîntui bărbatul ? Sau ce știi, tu, bărbate, dacă îți vei mîntui nevasta ?...

— Eu ți-am adus vorba revelatoare a Sfîntului Duh, se apără predicatorul principal, dar Bárány îl opri cu un gest de tăgadă.

— Dacă tot ai venit, puteai să-mi citezi și din Pilde, unde stă scris așa : lăsați-i pe nebuni, ca să vă puteți duce traiul ! Iar eu vreau să-mi trăiesc viața cîțiva ani !... Azi mîine mi-s deja bătrîn, și toată viața am stat la colț, îngennuncheat pe coceni de porumb, pe cuie și pe vorbe ascuțite, Székács !...

Dănuind într-un picior, căuta să-și cumpănească furia care îl zbuciuma de colo-colo. Predicatorul se ridică și spuse :

— Ai dreptate, voi doi nu vă mai puteți duce traiul împreună... Nu poți împăca apa cu focul... Dar dacă Domnul tot mi-a călăuzit pașii într-aici, hai să te-ntreb : dimpreună cu credința ta, ai prăpădit și tensiometrul pe care voiam să-l cumpăr de la tine ?... Că dacă-l mai ai, am cădea poate la înțelegere...

Bárány zîmbi, fericit de biruință.

— Eheî, dacă graiul Duhului Sfînt, vorbind prin gura ta, ar fi început de-a dreptul cu asta, puteam cădea la învoială cît ai zice pește... Ei bine, tensiometrul îl mai am, și ți-l dăruiesc, numai să slobozești vrerea lui Nánási Róza, ca să facă cum i-a fost la început voia. Iar tu, în fața legii, să te juri împotriva mea și să spui adevărul adevărat, astfel : depun mărturie că Bárány Lajos și-a părăsit infidel familia, s-a refugiat printre sălbăticiuni, s-a lepădat pe de-a-ntregul de orișice omenie, a devenit dezmățat și necredincios ; iar căsnicia dintre o femeie cu frica lui Dumnezeu și un astfel

de diavol nu e cu putință, ca să nu mai vorbim de înfrîurirea nefastă pe care un asemenea tată ar avea-o de acum înainte asupra copiilor...

Székács Sámuel se apropie de bancul ceasornicarului, ridică de pe masă o Doxă uriașă și, ținînd-o la ureche, încuviință din cap la auzul cuvintelor lui Bárány.

— Ai grăit la ceas rău, fiindcă de ieri fi-tu se află la mi-liție, pentru vagabondaj și furt...

La cîteva zile după vizita predicatorului, ereticul se duse la talcloc, cu gînd că caute ceasuri și bijuterii. Trecu șchiopătînd în revistă unul din șiruri, apoi, la întoarcere, îl lua neobosit la rînd pe celălalt ; cînd și cînd se apleca, examina obiectele mai interesante, picura apă regală peste aurăria suspectă, se uita cu lupa în interiorul ceasornicelor, oferind întotdeauna cel mai scăzut preț, și aceasta pe plecate, întorcîndu-se după cîtiva pași, de parcă i s-ar fi făcut milă de nenorocitul care adăsta cu capul în soare. De la abatorul din preajmă răzbătea uneori guițatul porcilor, iar duhoarea intestinelor puse la uscat și a oaselor putride, cu care el era deprins, alterna în răstimpuri cu mirosul borhotului ce se prefira de la fabrica de spirt și cu acela al turtoaielor de șrot încinse în ulei.

Îșiuurmă cu sîrg drumul de achiziție, oprindu-se în cele din urmă în apropierea unui stîlp de afișaj, lîngă care o femeie încăruntită înainte de vreme, dar frumoasă, ridicase de jos o sticluță de apă de colonie pe care o mirosea cu ne-saț, zîmbind însă oarecum întristată. Bárány îi pîndi expresia feței, simțindu-se, fără să fi putut spune de ce, din clipă în clipă mai emoționat. — Pe vremea asta, de Crăciun, bietul meu Albi îmi făcea surpriză totdeauna cu colonie dintr-asta, *Molnár și Moser*, spuse femeia închizîndu-și ochii cu același zîmbet melancolic. De parcă l-aș fi văzut acum aieva, stînd în fața mea în uniformă militară, îi explică ea omului care-și etala obiectele, puse apoi sticluța îndărăt, lîngă o proteză dentară. Bárány se aplecă atunci, ridică iute sticluța de colonie, o bagatelă, plăti cei trei lei, preț la care doamna se scumpise adineaori, și i-o și oferî pe dată ; dar femeia se feri, mai că-și scăpă șiragul de ceapă care îi atîrna aninat pe brațul stîng, privindu-l cu suspiciune pe anonimul cel generos.

— Cum aş putea accepta, doar nu v-am văzut în viaţa mea, rîse ea a tăgadă.

Bárány stăruî ţinînd sticlăţa în mîna întinsă.

— Dacă nu mă cunoaşteţi, permiteţi-mi sa mă recomand : Bárány Lajos, onest maistru ceasornicar.

La vederea încercării de apropiere ce părea plină de decenţă, frumoasa văduvă prinse niţel curaj, dar mai şovăia.

— Caută-ţi una mai tînă, domnule dragă, una care mai dă crezare bărbaţilor, zise ea în glumă.

— Dar de ce, doară eu n-am înşelat încă pe nimeni vreodată ! se apără Bárány. Cel mult pe Dumnezeu...

— Dar în ceva trebuie că crezi şi dumneata... Femeia luă sticlăţa şi începu din nou s-o miroase.

— Cred numai în ce văd cu ochii mei. Mai cred în munca mîinilor astea două. Şi în mintea mea...

— Mai spune-mi lucruri din astea lăudabile despre dumneata, cine ştie, poate că o să le cred şi pe acelea, clătina femeia din cap, dar cu ceva mai multă familiaritate.

— Dacă doreşti cu adevărat, pot să continui, se prinse bucuros Bárány în joc. Nu beau, nu fumez...

Păseau alături, iar ereticul îi mărturisî văduvei întregul calvar al vieţii sale ; apoi o trată cu îngheţată, cu alviţă, se oferi să-i arate atelierul său, ca ea să nu-l creadă cine ştie ce escroc, în sfîrşit, cînd ajunseră la capătul talciocului, o apucă cu intimitate de braţ.

— Dar dumneata nu mi-ai spus nici măcar cum te numeşti !... În vreme ce eu mi-am deschis sufletul şi ţi-am înfăţişat întreaga mea soartă !...

— Sînt Maria Magdalena, răspunse femeia. Văduvă, după soţul meu Simon Albert.

— Aş fi putut jura că aşa-ţi zice, sau cam aşa... Am citit asta pe chipul dumitale...

— Zău ?... Dacă-i pe-aşa, şi poţi afla numele uitîndu-te la faţa omului, eu ce să cred despre Bárány ? *

— Aş putea fi şi Sfîntul Ioan Gură-de-aur. Dar mi-a fost scris să devin Anticrist...

Crezînd că e vorba şi-acum de glumă, femeia se opri dintr-o dată, cu aerul că i s-a năzărit o idee năstrușnică.

* Bárány = miel (mgh.)

— Dacă chiar așa te consideri, hai să-ți așez pe frunte cununa asta splendidă de ceapă !

Și iată-l pe ceasornicar stînd zîmbitor la marginea talciocului, din ce în ce mai fericit și mai plin de speranțe.

Maria Magdalena îl găsea interesant împodobit în felul acesta, cununa de ceapă i se părea a fi un simbol de bun augur al întîlnirii lor. Nu mai vedea infirmitatea ceasornicarului, îl atinse chiar cu afecțiune, dînd parcă să-l ia de braț, ca să poată vedea cît mai degraba atelierul. Dar atunci se întîmplă ceva cît se poate de scandalos : un credincios scund și cu mintea rătăcită, care tîrșindu-și picioarele bătea străzile cîtă-i ziua de lungă, îl recunoscuse acum pe Bárány la marginea furnicarului de oameni și, oprindu-se lîngă el, începu să hăulească :

— Strigare de la Soare-răsare !... Strigare de la Soare-apune !... Strigare din cele patru vînturi !... Strigare împotriva holteilor !... Eu sînt Noul Ieremia, cel ce străbate ulițele și vestește pieirea celor haini !... Vai lor, căci fi-vor lepădați, precum piatra pe care îngerul a azvîrlit-o în mare !... Vai de negustorii pămîntului, căci nimeni nu le mai cumpără marfa, aurăria și argintăria, mătăsurile, purpura, vitele, grînele, făina bună de tot, trupurile și sufletele oamenilor !... Priviți-l pe neomul ăsta care și-a părăsit familia !... Uitați-vă la Anticristul ăsta, pe fruntea căruia au răsărit buboaie respingătoare, tocmai în locul unde carnea Mîntuitorului a fost sfîrtecătă de cununa de spini !... Feriți-vă din calea lui !...

Bárány se cramponă de femeie și începu s-o tragă după el, ca să se depărteze cît mai mult de oratorul cel zălud și nu se liniști decît odată ajunși pe străzile din centru, cînd forfota tîrgului rămăsese în urma lor. În atelier se porni zelos să-i caute în voie oaspetei sale, neștiind ce să-i dăruiască, cum s-o facă să uite cumplita scenă ; îi prinse de încheietură un ceas de mînă plat, apoi îi oferî prăjiturile ; nefiind fumător, ținea întotdeauna în sertar marțipan, pișcoturi, biscuiți. Maria Magdalena se simțea în largul ei și, recunoscătoare, încerca să-l liniștească pe Bárány, să-l asigure că n-au impresionat-o blestemele habotnicului dement.

— Indivizii de teapa ăstuia ar trebui închiși la balamuc, ca să nu tulbure tihna oamenilor cumsecade, spuse ea.

Înainte ca femeia să-și fi luat rămas-bun de la el. Bárány stăruia ca să-i îngăduie s-o viziteze mai târziu. Șezînd în fotoliul șubred, doamna Simon privi din ce în ce mai stînjenită la ceasul de pe mînă și-și ridică privirea spre Bárány numai la auzul cuvîntului *seara*. Simți că, păs-trînd în continuare tăcerea, se și oferă prin aceasta ceasornicarului, pe care nu-l cunoștea nici măcar de o zi încheiată și care îi dăduse tîrcoale cu vorbe atît de mieroase încît nu-l putuse respinge nici acolo, la talcioac ; îi acceptase apropierea, dar îi așezase cununa de ceapă pe creștet ca să-și dea măcar sieși o anume impresie de superioritate ; dacă nu s-a descotorisit însă de el atunci, cum să-i refuze curtea acum, după ce primise de la el un cadou ?... Și, dealtfel, dacă se învoiește să-l primească în casă, prin asta nu se obligă încă la nimic... Și chiar dacă i-ar accepta avansurile, cine ar putea s-o vorbească de rău, după atîta amar de văduvie ?...

— Bine, se învoi ea în cele din urmă, dar i se împur-pură pînă și încheietura mîinii în jurul curelușei ceasului. Te aștept, dar vezi să te porți cuviincios, că pe mine mă știe toată strada...

Locuia sus, într-un cartier dosnic de la periferia orașului, în vîrfurile străzii Scării, unde căsuțele se înșiruiau una lîngă cealaltă ca dinții unui ferăstrău știrb și vrîstat de rugină. În solitudinea ei, văduva de război scosese din pămînt pietrele rotunde cu care era pavată curtea, lăsînd doar un drumeag îngust ce ducea de la poartă pînă la verandă, cărase bălegar cu găleata de la hoștăjeni și-și sădise flori împrejurul casei, a cărei albeață strălumina parcă din mijlocul unei grădini suspendate din primăvară și pînă-n toamna. De cînd sosise trista veste că fruntașul Simon Albert a căzut eroic la Turda într-o înfruntare cu dușmanul aflat în superioritate numerică, îndărătul geamurilor perdeluite domnea un semiîntunerice răcoros, iar mobilierul emana mirosul specific cu care se impregnase în anii lungi de văduvie ai unei femei singuratice ; peretele de deasupra patului era împodobit cu o carpetă imprimată, peisajul era împărțit în două suprafețe egale de un pîrîu susurător de-a dreapta și de-a stînga căruia hodinea cîte o căprioară alături de ieziile lor, cu capetele contorsionate către privitor ; sub geam, vizavi de piciorul patului stătea o mescioară ro-

tundă, pe ea era așezată o statueta a Sfântului Anton, o carte de rugăciuni și un sfeșnic cu două brațe. Acesta era sanctuarul Mariei Magdalena, aici, îngenunchată pe covor, în penumbra verzuie prefirată de mușcatele rînduite alături, obișnuia să se roage cîteva minute dimineața și seara.

După ce își trecu piciorul șui peste prag, Bárány se și opri îndată, cum făcuse odinioară în casa de rugăciuni, își împreună chiar și mîinile, ceva îi spunea că aici va avea loc cea de-a doua convertire a sa : aici, în această odăiță, în mijlocul căreia stătea acum Maria Magdalena, îmbrăcată într-un capot lung pînă-n pămînt, cuprinsă de cuvenita stînjeneală și parcă mai tînăra, mai zveltă decît o văzuse înaintea ; părul îi era prins în coc, albeața gîtului îi strălucea printre mobilele întunecate. Privirile cercetătoare și stinghereala durară doar o clipă, ceasornicarul porni apoi numaidecît să facă șontîcîind înconjurul camerei, vorbe despre o lucrare urgentă care-l țintuise la masă, chiar și acum îi mai plutesc cercuri de foc în fața ochilor și, colac peste pupăză, după ce că n-a fost chip să scape mai devreme de opt, s-a și rătăcit, și în loc de strada Scării a urcat cu povara sa stradela Treptelor ; căci adusese și un urcior de vin și cîteva rulouri cu frișcă, dar le lăsase afară în pridvor, zicîndu-și că s-ar putea ca primirea să nu fie totuși atît de călduroasă încît să le îngăduie a sărbători ziua întîlnirii lor ; mai bine zis, nu ziua, ci clipa, întîmplarea ferice care i-a ademenit laolaltă, prin intermediul unei sticlute goale de colonie...

Doamna Simon îl pofti să ia loc și descoperi vederii farfuria de cornulețe acoperită cu un șervet, dar nu aduse băutură, fiindcă atunci cînd făcuseră cunoștință bărbatul chiar se lăudase că nici nu bea, nici nu fumează. În loc să se fi așezat, Bárány se învîrtea și-acum, de parcă ar fi vrut să bătătorească drumul din jurul mesei și cel îngust de lîngă pat, iar ori de cîte ori privirea îi cădea asupra aștemuturilor înalte, îl trecea un fior fierbinte, căci demult nu mai avusese de-a face cu o femeie. Mai apoi ieși în pridvor, aduse urciorul cu vin și prăjiturile, turnă și începu să bea cu nesaț ; o tot îndemna și pe văduvă să bea, și în curînd amîndoi, cam chercheliți, se priveau cu ochi strălucitori ; Maria Magdalena se plîngea deja că băutura i s-a urcat la cap, dar ereticul îi dădea ghes cu atît mai vîrtos,

pe urmă se trase cu scaun cu tot mai lângă ea, o luă de după mijloc și îi șopti în ureche vrute și nevrute, iacătă, zicea, Anticristul și-a găsit Maria Magdalena lui, în persoana unei femei cinstite și cumpătate, și nu într-o desfrînată, ca Preabunul, de la iubita căruia Iuda pizmuise pînă și flecuștețul acela de parfum ; firește că el nu se va arăta întru nimic zgîrcit cu drăguța lui, o va înmiresma pe frumoasa văduvă cu ploaie aurită, dar să se ferească de el, căci de nu se va dovedi fără istov în dragoste, o va călca și pe ea în picioare... Doar le scrisese celor din adunare că-și va închina serbări, că se va dezmața, căutînd să cunoască toate plăcerile trupești de care n-avusese încă parte, și se va afunda la fel de adînc în blestemăție precum se înălțase odinioară în apropierea sufletului Domnului... Doamna Simon îl cuprinse și ea cu brațul stîng pe ceasornicar, se simți cotropită de aleanul după toate la cîte renunțase în anii aceștia lungi de singurătate, dar mîna îi alunecă totuși de pe spinarea ereticului, zicîndu-și că numai o tîrfă s-ar putea dărui unui bărbat din prima zi de cînd s-au cunoscut și după cîteva pahare de vin ; dar ținea cu toate acestea la Bárány, și îi dezmierdă gingaș obrazul cu vîrful degetelor.

— Gata, nu te mai lăuda !... Ce Anticrist e acela care poartă cunună de ceapă ?...

Dar Bárány nu era atent la vorbele ei : își afundă nasul între sîinii mari, grei și pietroși ai femeii și dondăni tulburat :

— Maria Magdalena, te iau de nevastă...

Acum brațele văduvei lui Simon Albert urcară din nou pe spatule ereticului, femeia își petrecu vîrful palmei de-a lungul șirei spinării acestuia, de parcă era inițiată în arta ademenelilor și farmecelor de amor, deși o făcea doar din instinct ; Bárány o prinse totuși în brațe, o duse în pat și o culcă, dar în loc să se strîngă lângă ea, se zbugiumă apoi poticnit prin preajmă, cîntînd cu glas mehăit cuvinte stranii, neobișnuite :

— Vreau să te strîng în brațe precum o făcea cel mai mare dintre anticriști, acel împărat dement care se apropia veșmîntat în piele de animal de fecioarele dezgolate legate de stîlp...

Maria Magdalena își ascunse obrazul în palme, zîmbind rușinată.

— Nu se cade... În gura unui om serios vorbele astea sînt necuviincioase...

Dar Bárány izbucni în rîs la auzul acestor cuvinte.

— De ce-ar fi necuviincioase?... Credința m-a silit odinioară să ucid orice dorință din mine ; dar iată, acum trupul meu a înviat din morți, și cere să fie despăgubit pentru anii iroșiți în zadar !...

Se opri în sfîrșit lîngă femeie, descopcie unul cîte unul nasturii capotului înflorat cu motive turcești, dar cînd văduva dibui după butonul veiozei, vrînd s-o stingă, el începu să răcnească că vrea lumină, cît mai multă lumină, de întuneric o să aibă el parte colo jos un milion de ani ; însă apoi schimnicul pogorît din munți privi la femeie zîmbind unui alt gînd, căci văzu dintr-o dată cu ochii minții poiana în care namila de veterinar se drăgostise cu zîna lîngă vitelul de jertfă, și rîvni din toate mădularele ca și Maria Magdalena să stea culcată în fața lui îmbrăcată în costum de baie și cu ochelari de soare ; dar mai apoi îi cășună pe neașteptate altceva, porunci văduvei să aducă un lighean, să-i spele picioarele și să i le ungă cu mir bine-mirositor, fiindcă el a bătut cale lungă, și a ostenit, și i se cuvine această cinste...

Femeia avea deja unele amintiri legate de întoarcerile lui Simon pe două cărări, luă ciudata dorință drept toana unui bărbat abțiguit, tocmai de aceea îi dezlegă rabdătoare șireturile pantofilor, aduse un lighean, iar cînd Bárány turnă în el cei trei litri de vin care rămăseseră și-și afundă picioarele goale în lichid, ea începu să i le spele, să i le frece, mai întîi pe dreptul, apoi pe cel schilod, și ochii i se împăienjeniră în răstimp de lacrimi. Se gîndea oare la Simon, ori i se făcuse milă doar de ea însăși ?... Sau îl plîngea poate pe infirmul acesta, pe care soarta l-a azvîrlit în fața ei, ca după atîta amar de văduvie să-i fie soț și fiu totodată ?... Deși băut, Bárány îi observă lacrimile și se proțăpi cu demnitate :

— De ce plîngi ?... Ți-am spus doar că Anticristului i se cuvine o Antimariemagdalenă pe măsură... Veselește-te dar, și mîndrește-te cu mine, căci eu sînt acea ființă a iadului căreia Dumnezeu, înainte de sosirea apocalipsului, i-a cedat pentru o clipă stăpînirea asupra lumii... Șterge-mi dar picioarele cu părul tău, iar apoi ne vom duce frumușel la cul-

cărică...Ne vom înfunda între perinile moi și curat-mirosi-toare și ne vom reaminti de cuvintele înțelepte ale apostolului : ci fiecare este ispitit, cînd este atras de pofta lui însuși și momit... Apoi pofta, cînd a zămislit, dă naștere păcatului ; și păcatul odată făptuit, aduce moartea... Auzi, Maria Magdalena ?... Păcatul nu zămislește copii, ci moarte !... Și, dacă-i așa, nouă ne stă în putere să nimicim chiar și numai drăgostindu-ne, așa cum se cuvine unei perechi mîntuitoare, ca noi... Ce zici de asta, Maria Magdalena ?...

O privi vlăguit, cu gura strîmbă pe femeia care, îndeplinindu-i pînă și cea mai capricioasă dorință, își apăsă părul încărunțit înainte de vreme, dar încă bogat și frumos, de picioarele strălucind de vin ale Anticristului, în vreme ce spinarea îi tresălta de spasmele plînsului înăbușit...

După prima comuniune

Cartea Terézei 1.

În zilele pătimate pe care le petrecuse alături de soțul ei, dar chiar și înainte, și chiar după aceea, în vremea zbugiumului, era o binecuvîntare să-și evoce anii cînd era încă fetiță. Îi apărea atunci în fața ochilor casa din Baia Mare și colonia funcționarilor, unde se întîmplaseră cu ea atîtea minuni, unde avusese parte de viziuni minunate, căci în drum spre școală dădea cîteodată chiar peste cinci-șase pictori, pe care îi putea urmări la lucru. Aici nu numai bolta cerului părea mai albastră și viața mai îngăduitoare decît pe alte meleaguri, dar pînă și frunzișul pomilor strălucea parcă mai diafan, scăldat într-un verde mai fraged, poate din pricina nitrogenului ce se înălța din coșurile fabricii de vopsele. În buza coloniei se întindea sub coasta dealului un parc de mai multe pogoane, în care băieții și fetele se jucau laolaltă de-a hoții și vardiștii, se piteau prin tufăriș, pînă se însera și tații lor, deprinși cu disciplina strictă a fabricii, începeau să-i cheme acasă cu fluierături ascuțite, pe fiecare cu semnalul său. În astfel de momente ai fi zis că parcul se însuflețea de un stol de păsări care piuiau, cîntau, se bucurau ori replicau indignate, după tîlcul chemărilor ce le fuseseră adresate, de promiteau mîncare și cuib cald ori laț lipicios. Mecanicul-șef al fabricii, domnul Augustus, stătea deja pe treptele vilei sale, ținînd ascuns la spate gîrbaciul de cîini, iar dacă la sunetele fluierului cu trei țevi Jaki și Viki, cei doi ștregari, nu veneau în goană, pornea în urma lor și îi mîna din desîș către casă cu șfichiul biciului.

În mijlocul parcului se fălșeau trei meri aurii, toamna fructele mici și coapte străluceau printre ramuri ca niște globulețe ; în spatele caselor se întindeau, fixate pe suporturi teșite de lemn, sforile uscătoarelor de rufe, dar pe acestea Teréz nu le ținea minte dacă nu i-ar fi evocat o amintire dureroasă și totuși plăcută : într-o zi băieții se vorbiră, des-

făcură dintr-o uscătoare niște frînghii groase, le muieră în apă, traseră chiloții de pe fete și le bătură cu frînghiile pînă la sînge. Cînd fură chemate seara la casele lor, cîte-unele aveau șezutul mînjit parcă de degetele murdare de cernelă ale unuia din ștregarii ăia, dar nici că avu li-niște colonia în seara aceea, răsuna toată de țipete, de ziceai că se taie purcel în fiecare ogradă. Însă ea rămăsese pe dinafară și din aventura asta, căci împielitații de băieți nu o îndrăgeau, cu firea ei sfioasă îi ținea la distanță, cu toate că dorea din ce în ce mai mult să fie capturată și, în timp ce încearcă să scape din prizonierat, haiducii să se arunce asupra ei, să se ia cu ea la trîntă, să-i gîdile gîtul cu răsuflarea lor și să așîte în ea presentimentele dătătoare de fiori pe care le simțea trezindu-se în ființa ei. Dar pa măsură ce le dădea mai insistent tîrcoale, băieții deveneau iritați, pînă și Józsi, fratele ei mai mare, se ferea din calea ei, iar ea se retrăgea atunci și plîngea în hohote, simțindu-se excomunicată.

Tatăl ei, Vecserda József, era un om trupeș, blajin, muncitor corect și dintr-o bucată, sociabil și devotat colectivității, care rămăsese totuși oarecum în afara cursului vieții. Încă de tînăr suferise de ochi, după doi ani de studii abandonă institutul economic și, negăsind de lucru în Cluj, se angajă în Baia Mare ca magazioner. Despre domnul Wolf, cel care îl angajă în fabrică, se spunea că îi poartă fiecărui muncitor de grijă, dar îl dă afară imediat pe oricine la cea mai mărunță abatere. Izgonise bunăoară din fabrică o fată frumoasă, dar plătîndă de spate care, pe lîngă munca ei de laborantă, picta în timpul liber și-și oferea muncitorilor acuarelele pentru cîtiva lei. După ce află lucrul acesta, domnul Wolf o concedie pe dată, o petrecu pînă la poartă, urlînd în răstimp că nu are nevoie de paciaure culturale, care să ciupească din banii pe care el îi plătește angajaților săi, iar cînd fata scăpă din mînă blocul de desen, se aplecă și aruncă în urma ei picturile : zvîrli cît colo din curtea fabricii crîmpeiele de pădure din Baia Sprie, malul Săsarului, căscioarele scunde și zugrăvite în culori pastel din Baia Mare și trînti în cele din urmă poarta mhorită de fier.

Dar Teréz îi putea trece cu vederea fapta aceasta haină cîtă vreme vedea întruna cămăruțele de mansardă cu aco-

periș roș și jaluzele verzi pe care directorul fabricii pusese să fie construite pentru funcționarii săi, și mai cu seamă pentru dactilografe. Privea zi de zi perdeluțele dantelate de-o palmă ce se ațeau deasupra coroanei brumării a merilor și era atât de fascinată de imaginea acestor odăite de sub acoperiș, în tihna cărora își imagina că se desfășoară aventuri romanțioase, implorări și refuzuri sfielnice, sărutări și îmbrățișări, încît jinduia să învețe și ea dactiografia, cu ajutorul căreia, după îndelungi strădanii, va ajunge poate să fie angajată în fabrica de vopsele și să primească și ea un astfel de „cucurigu”, cum erau numite mansardele în colonia funcționarilor ; dar trebuia să treacă multă vreme pînă să-și vadă visul împlinit...

Patru ani urmă școala la maici, în Oradea. Mai tîrziu, ori de cîte ori își amintea, cînd cu bucurie, cînd cu strîngere de inimă, de acei ani, mîjia ochii fără să-și dea seama ; întorcîndu-se acasă în vacanțe, după umbletul prin coridoarele întunecoase ale mănăstirii, era pur și simplu orbită de revărsarea de lumină, pînă și împrejurimile casei erau inundate de strălucire, căci fabrica le furniza curentul electric pe gratis. Aceasta îi evoca din nou stingerea misterioasă și atât de frecventă a becurilor pe culoarele școlii de maici, din întuneric răzbăteau în astfel de momente sușoteli complice și tulburate, iar cînd cineva dibuia întrerupătorul și se făcea iar lumină, perechi de fete se răzlețeau una de alta cu obrajii împurpurați, chicotind zădărite...

O dată a întreat-o și pe ea una din fete dacă nu dorește să-și aleagă o prietenă, și îi arătă numaidecît o fătucă bălaie și timidă, care rămăsese și ea fără pereche ; se priviră, ghiciră în lăuntru lor o pornire care depășea nevoia unei prietenii intime, ceea ce le stingeri, dar în cele din urmă Teréz zise că ea e dispusă cu dragă inimă să lege cu oricine prietenie, dar să se i se spună mai întîi care sînt regulile jocului în doi. În loc de răspuns, micuța codoasă făcu ochii mari, de parcă ar fi vrut să zică : ești chiar atât de neroadă de nu știi nici măcar asta ? — și fugi rîzînd.

Cuprinsă de dezamăgire și de rușine, Teréz își deschise mai bine ochii, începu să ia aminte la cele ce se petreceau în juru-i și observă o mulțime de lucruri. Băgă de seamă bunăoară că două dintre surori se plimbă totdeauna împreună ; una dintre ele avea trăsături frumoase, de fetiță, iar

Teréz își și imaginea că dacă ar trebui cu tot dinadinsul să iubească o fată, potrivit legilor de neînțelese ale școlii de maici, atunci această Gertrude era cea care i-ar fi pe plac ; prea-frumoasa *soror* era însoțită mereu de o alta durdulie, cu obrazul roșu, s-ar zice că și-l aburea întruna, ca să contrasteze și mai mult cu albeața imaculată a gulerului ; nasul subțire și ascuțit și-l ținea sus, cu trufie, iar Teréz notă chiar în jurnalul ei cu scoarțe pepit cât de lipsită de demnitate i se pare această legătură ; dar pesemne că cineva și-a aruncat ochii în caiet, căci într-o seară, înainte de culcare, stareța trimise după ea.

— Mi s-a adus la cunoștință, fata mea, că ți-ai și îndreptat atenția către cele trupești, în loc să-ți ațintești privirea înspre chipul pătimitor al Domnului nostru Isus. Îmi pare rău, dar mă văd nevoită să-l chem aici pe tatăl tău !

Stareța fusese poreclită de novice Mater Dolorosa, fiindcă umbla cu chipul îndurerat, ținându-și mâinile încrucișate deasupra pieptului, de parcă lua asupra ei toate păcatele și ispitele pe care le întrezărea între zidurile mănăstirii, iar în relațiile cu ea Teréz pășise cu stîngul chiar din primele zile ale șederii sale : mama ei îi trimisese de acasă un tort minunat, încoronat cu o portocală dezghecată în formă de rozetă, dar tocmai cînd pornise înăuntru de sub poartă, zorind cu grijă ca să nu-l scape, pe nesimțite se ivi deodată în fața ei Mater Dolorosa, o opri din drum și, țu-guindu-și buzele ca o fetiță, îi spuse :

— O, ce tort frumos, cât e de ispititor !... Nu mi-l dai mie, Terike ?... Ei, lasă, văd că te-ai fîstîcit, dar îmi dai voie totuși să tai o felie, nu-i așa ?

Și se și întoarse îndată înarmată cu un cuțit cu plăsea de argint și, vrînd parcă să se răzbune pe cineva, ciopîrți tortul cu atîta înverșunare încît portocala căzu pe jos, iar Teréz mai că scăpă din mînă tava de carton împreună cu rămășițele. Nu reuși să înțeleagă nici mai tîrziu atacul acesta, nu știa cu ce a atras asupra ei mînia stareței, iar dacă voise doar să-i pună bunătatea la încercare, ce rost a avut să-i prăpădească minunăția de tort, pe care ea intenționase să-l așeze în fața fetelor, ca să se desfete cu vederea lui, înainte de a-l împărți ? Mai apoi, cînd stareța o dojenea fără vreun motiv oarecare, ba o puneă să stea și în genunchi pe dalele reci de piatră, Teréz bănuia deja că Mater Dolorosa nu o

are la inimă, ceea ce îi sporea sentimentul pe care-l încercase și acasă, printre tovarășii de joacă, acela de a fi exclusă dintr-o comunitate.

Dar descoperirile nu conțină aici ; fetele șușoteau despre tainice galerii întortocheate aflate sub mănăstire, spuneau că e de ajuns să lovești pe alocuri pământul cu tocul pantofului, pentru ca bortele în care călugărițele seduse și-au îngropat plozii să prindă a răsună profund și tânguios ; se mai vorbea despre o soră frumoasă, cu nume spaniol, care fugise din mănăstire cu ibovnicul ei, aceasta fiind probabil pricina tuturor caznelor și a severității exagerate care domnea în școală, fiindcă de atunci lumea le arată și pe novice cu degetul, ca pe niște fățarnice lunecând tăcute înveșmântate deopotrivă, ori ca pe niște fufe... Dar cu toate acestea, Teréz se lăsă mai târziu înduplecată de Johanna, fetița din Mediaș, s-o pîndească pe una din surori, căutînd s-o surprindă în vreme ce se sărută cu preotul în grădină. Fata o tîrî după ea cîte o jumătate de zi, o smuci încoace și încolo făcînd pe misterioasa cu degetul lipit de buze și rotindu-și ochii, dar Teréz nu reuși să vadă nimic ; tocmai de aceea de-a dreptul se îngrozi cînd stareța trimise și după ea, laolaltă cu Johanna.

— Știi oare, fata mea, cum a spus Domnul nostru Isus Cristos : dacă ochiul tău drept te face să cazi în păcat, scoate-l și leapădă-l de la tine, căci este spre folosul tău să piară unul din mădulele tale, și să nu-ți fie aruncat tot trupul în gheenă !

Și, gironindu-și degetul arătător și cel mijlociu în chip de furcă, le apropie amenințătoare de chipul Terézei, dînd parcă să-i scoată cu mîna ei ochiul de rea-ispită, apoi îi porunci fetei să îngenuncheze pe dalele de piatră și să rămînă astfel pînă o va dezlega de pedeapsă. Vecserda József, picat tocmai atunci în vizită, își găsi copila îngenuncheată, întocmai ca și ultima dată, cînd stareța îl chemase din cauza însemnării din jurnal, și stătu lîngă ea cu compătimire îndurerată ; pantofii îi scîrțîiau sub povara trupului enorm, deasupra nasului gros și coroiat de armean ochii priveau cu bunătate zîmbitoare la stareță.

— Dar o s-o doară genunchiul, zise el îngrijorat. Mena-jați-o pe sărăcuța, dacă se poate...

Mater Dolorosa rămase însă fermă și dîrză.

— Nu uita, domnule Vecserda, cu piatra putem ascuți nu numai unelte : se șlefuiește cu ea și sufletul !...

Dar n-au fost chiar toate rele la maici ; avură parte și de momente de liniște și pace, cînd glasul sufletului se înălța ca o boare dintre zidurile groase ale mănăstirii, iar făgăduința unei vagi fericiri ce va să vină le pătrundea pe fiecare dintre fete, făcînd-o să devină răbdătoare și iertătoare și să uite de severitate, sau poate că tocmai șicanele și disciplina întăreau credința că cel ce ajunge să biruie aici, va dobîndi cu adevărat totul. Pe Teréz o făcu fericită mai cu seamă faptul că, deși lumea o ținea într-ascuns de prostuță, reuși de cîteva ori să-și facă remarcată agerimea la probele de inteligență. De pildă, se jucau de-a călătoria în jurul lumii, trebuia să arăți pe hartă unde se află cutare țară ori cutare oraș ; veni astfel vorba într-un rînd de Köln, iar sora Gitta, care predă în afară de geografie și limba franceză, întrebă după ce e vestit orașul acesta. Johanna zise pe dată că după domul din Köln, pe urmă se așternu tăcerea ; atunci Teréz ridică două degete și spuse că după apa de colonie. Sora Gitta încuviință cu drăgălășenie admirativă :

— Așa e, fetiço, ai nimerit-o strașnic !

Urmă apoi iar o vacanță petrecută acasă, împreună cu Józsi, la care nici ea n-ar fi putut spune de ce ținea așa de mult, de parcă și vedea în el pe viitorul oblăduitor și ocrotitor, cu toate că tocmai fratele ei era cel care o dădea mai abitir la o parte și o excludea din joaca băieților. De sus, de pe acoperiș, serile puteai cuprinde cu privirea valea scăldată într-o lumină gălbuie, de pucioasă, iar cînd acceleratul de Satu Mare trecea în viteză la nouă și un sfert pe sub dealuri, trezind tot ținutul cu zgomotul său, ferestrele trenului lunecau strălucind pe fundul văii. Pe-atunci Teréz nici nu bănuia că se apropie războiul, că fabrica de vopsele va fi declarată uzină de război și că în locul domnului Wolf va ajunge director legionarul Augustus, vecinul care îi aștepta în fiecare seară pe Jaki și pe Viki cu gîrbaciul în mîină, după ce sufla de mai multe ori în fluierul său cu trei țevi ; nu știa că tatăl ei, Vecserda József, simțindu-și pe nepusă masă plînea primejdută, va ciocăni umil dar și cu oarecare familiaritate în ușa noului conducător și-l va întreba dacă-și mai aduce aminte de zilele în care, cot la cot,

îi îndemnaseră pe muncitori la grevă din pricina orelor suplimentare; și n-avusese cum să vadă privirea fixă pe care la auzul întrebării vecinul cu harapnic o aținti undeva deasupra creștetului magazionerului trupeș așteptînd zîmbitor, unul dintre cei mai cinstiți și de încredere oameni ai fabricii, și spuse articulînd răs-picat silabele : — Domnule Vecserda, de aici, de sus, omul le vede pe toate altfel ; te rog foarte mult ca de acum înainte să nu uiți asta, e-n propriul dumitale interes, domnule Vecserda !

Teréz n-avea habar de toate aceste lucruri, ea tocmai se pregătea de confirmatie. Mama ei o trimisese la Polyák ca să cumpere zece metri de panglică roz ; întorcîndu-se prin parc spre casă, se opri fascinată la vederea „cucurigurilor” în care locuiau dactilografele și, mașinal, începu să înfășoare rotocolul de panglică desfăcut la un capăt pe trunchiul unuia dintre merii aurii. Pe-atunci începuse deja să citească pe furiș cartea lui Szomaházi *, iar acum își zise suspinînd că domnișoara Lehman Vilma locuise pesemne și ea într-un astfel de castel de turtă dulce cu acoperiș roș, înălțat deasupra coroanelor brumate ale merilor, cînd primise vizita domnului Honti, venit s-o ceară în căsătorie. Și cît de frumos povestește autorul despre mașina de scris : „Mișcările ceremonioase ale directorului general erau dezmințite de privirea sa, înflăcărată de o stranie strălucire...” Această reverie prematură o înspăimîntă însă, de parcă ar fi fost silită să fugă din calea pretendentului nevăzut, ajunse acasă gîfînd îmbujorată, iar cînd mama ei o întrebă dacă a găsit panglică la mercerie, rămase cu gura căscată și abia atunci își dădu seama că înfășurase toți cei zece metri de panglică pe trunchiul pomului și îi lăsase acolo...

Aceste zile frumoase fură însă urmate de vremuri tulburi, Teréz pricepu doar mai tîrziu tîlcul celor ce se petreceau. După ce fabrica de vopsele fu declarată uzină de război, la 8 septembrie 1939, adică la o săptămînă după ce trupele germane invadaseră Polonia, poarta, precum și gardul, împreună cu clădirile înconjurătoare, erau deja pázite de soldați. Toată lumea deveni suspectă, se strîngeau date despre fiecare, de pildă cu cine întreține relații și în ce mă-

* Szomaházy István (1864—1927) — scriitor maghiar, autor a numeroase romane de „divertisment”.

sură ar fi dispus să participe la acțiuni de sabotaj. Într-o dimineață santinela scociori cu baioneta în ciorba de prînz pe care Vecserda József și-o ducea în sufertaș ; acesta trebuia apoi toată ziua prin magazie cu demnitatea rănită, dar zîmbitor : nu putea înțelege defel această îngrijorare exagerată și i se părea caraghios că pînă și cratițele sufertașului sînt suspectate c-ar tăinui manifeste ori explozibil.

Și totuși, la o lună după Dictatul de la Viena, se întîmplă nenorocirea, fără să se afle vreodată ce anume a provocat-o : în adîncurile tăcerii șerpuiau probabil fitilurile răzbunării, din Regat sosiseră chiar în mai multe rînduri știri despre acțiunile de sabotaj la care partidul comunist aflat în ilegalitate îi îndemnă pe muncitorii din industria de război, pentru a preîntîmpina tîrîrea țării în conflagrație. Fusesse un spectacol cumplit, dar cu toate acestea, pe undeva, interesant ; secția de nitrogen se nărua în cenușă, dar exploziile avariară întreaga fabrică, ba chiar și cvartalul de locuințe ; acoperișurile a vreo șase dintre odăile de la mansardă fură rase de suflu, de crengile merilor atîrnau petice de perini sfîrtecate, fulgi se învîrteceau și se așterneau albi pe solul negru, aerul era greu, iar Teréz, împreună cu copiii, se uita la soare prin cioburi de sticlă înnegrite de funingine, ca în vreme de eclipsă ; ea n-avea de unde ști că tatăl ei suferise arsuri grave în timp ce, conștiincios, evacua depozitul, și că nu mai avea de trăit decît cîteva ore în spitalul din Baia Mare, unde i se administrase oxigen zi și noapte...

Își luaseră așadar zborul cocoșii himerici cu aripi roșii, cele cîteva „cucuriguri”, Teréz nu prea mai trăgea speranțe că va ajunge vreodată dactilografa de care urma să se amorezeze bogatul director proprietar-de-vilă-și-mașină, pentru a-i cere apoi mîna. Curțile și grădinile fură năpădite de spuză și de pulbere duhnind a pucioasă, aburii înecăcioși ai ploii de foc se mai simțeau chiar și după zile și săptămîni, iar cînd Teréz împreună cu mama ei și cu Józsi puseră să încarce mobila și celelalte bunuri ale lor într-un camion, pentru a se muta din locul acesta blestemat în Oradea, la un unchi din partea mamei, fata se cățăra în vîrfurile boccelor și se ciuci acolo cu spatele la direcția mersului, privind și acum parcul, livada, copacii cu ramuri opărite și acope-

rișurile surpate ori răvășite ale mansardelor. Tîrșindu-și picioarele, nenea Márton, armeanul cel mititel, apăru din penumbra verzuie a căsuței cu grădină și, în vreme ce ei își cărau înăuntru lucrurile, îi întrebă rîzînd și strîmbînd din nas :

— Ce miros ați adus cu voi ?... Îmi vine să vohmit !

Și începu să-și miște buzele groase și răsfrînte, de parcă ținea între dinți o minge mică, albastră și i-ar și veni să „vohmite”. Pentru început n-avură încotro, trebuiră să se strîntoreze în căsuța cu două camere și bucătărie împreună cu unchiul bătrîn, dar nu se plînseră. Teréz se înscrise la școala de comerț, dar o abandonă curînd, banii nu le ajungeau și pentru taxe și, în afară de asta, atît maică-sa cît și nenea Márton aveau nevoie de ajutorul ei, căci boleau întruna ; vedea de ei, îi îngrijea pe amîndoi ; între timp învăță dactilografia și stenografia la un curs de șase luni și se angajă la secția de contabilitate a „Aluminei Maghiare”.

Zi de zi, opt ceasuri interminabile bătea la mașină miile de rapoarte privind extracția, referate și situații de tot felul ; simțea că se înăbușă în camera neacrisită, șira spinării îi amorțea și începu curînd să-și dea seama că tot ceea ce citise despre mașina de scris și despre Lehman Vilma, fiica norocoasă a portarului din strada Prater, nu fuseseră altceva decît povești de adormit copiii, iluzii amăgitoare, și că nu există pe lume corvoadă mai trudnică și mai gîrbvitoare decît să bați la nesfîrșit în clape și să ascuți ritmul obsedant al textului tehnic, searbăd și plictisitor, pînă ajungi să simți că-ți cad pietre de sub degete pe dușumea.

Dar veniră și zile în care într-ascuns nădăjduia totuși că se va întîmpla ceva, că sîrguința și cinstea ei își vor afla răsplata, silind-o să admită că numai soarta e de vină pentru faptul că ea a devenit neîncrezătoare, fiindcă, iată, în viață poți avea parte și de evenimente ieșite din comun, ba chiar de-a dreptul incredibile, care sînt în măsură să schimbe totul în bine. Și de ce nu ? De vreme ce traiul e searbăd și monoton, o zi fiind întru totul asemănătoare celei de dinainte și celei următoare, înseamnă că minunea ar fi cel mai firesc fenomen al vieții noastre ! Însă directorul întreprinderii miniere, Kolompár Antal nu semăna defel cu domnul director Honti. Era lăliu, grohăia ca un porc în

timp ce dicta și împrăștia în juru-i duhoare de mahorcă ; dar năravul său cel mai nesuferit era să se aplece la fiecare alineat nou peste Teréz și să exclame apoi înfuriat, ca și când cineva i-ar fi răstălmăcit dinadins vorbele :

— Dar așa nu e bine !... Asta-i o tîmpenie !...

Pilindu-și unghiile, Teréz, tulburată, încerca uneori să șlefuiască și să pună cap la cap și cuvintele pe care le-ar rosti în cazul cînd directorul s-ar năpusti asupra ei cu trupul său lăliu și cu răsuflarea-i duhnind a trabuc, pentru a o sili să-l iubească. Prima frază potrivită, pe care o reținuse din cartea lui Szomaházi, suna astfel : — Nu puteți să-mi faceți una ca asta — ar fi nedemn de dumneavoastră ! —, pe urmă își aduse aminte de alta, mai plină de amor propriu, pe care urma s-o rostească înlăcrimată, împotrivindu-se „cu pieptul tresăltînd” asediatorului : — Domnule, nu abuzați de situația unei fete simple, dar inocente și oneste !

Dar după un timp i se păru ciudat tocmai faptul că nici măcar domnul Kolompár nu o bagă în seamă, nici măcar el nu vede femeia din ea, nu-i apreciază nici măcar curățenia ori parfumul cu care se străduiește să schimbe mirosul rînced și muced al cămăruței și exalațiile grele ale însuși trupului său mătăhălos ; nu o învrednicește barem cu un zîmbet, cu un gest, cu un gînd, cu o vorbă amabilă la adresa rochiei sale noi, a pălăriei cu buchețel de trandafir pe care o transformase de curînd, sau, mai cu seamă, la adresa femeii care bate opt ore la mașina de scris, dar, în afară de asta, e dornică și de o vorbă bună, de apreciere...

Colegele rîdeau de ea pe înfundate, vedeau că deși noua „păpușă” e frumușică foc, nu se pricepe defel să cocheteze, să facă ochi dulci, ceea ce poate tăia chiar și elanul unui fustangiu notoriu, darmite șefului, care e îndrăgostit și acum de nevastă-sa, cu toate că dumneaei îi împodobește fruntea cu ditamai coarnele, că te și miri cum de poate intra pe ușa biroului fără să-și sucească gîtul...

Într-o bună zi se întîmplă totuși, în fine, ceva „ieșit din comun” : printr-un curier, directorul îi trimise acasă un bilet cu cîteva rînduri, prin care îi cerea să revină la birou la ora opt seara, pentru că trebuie să formuleze o scrisoare către minister. Ea nu bănuia nimic, își zise că astfel de convocări sînt la ordinea zilei, însă cînd ajunse după

pregătiri îndelungi în biroul directorial al „Aluminei Maghiare”, se şi opri locului ; domnul Kolompár îmbrăcase un costum de culoare închisă, picioarele şi le vîrîse în încălţări noi ; era palid şi cu privirea fixă, sticloasă, purtînd parcă urmele unei suferinţe încercate pesemne de curînd ; la vederea dactilografei zîmbi totuşi, o ajută să-şi dezbrace pardesiul, apoi îi făcu semn să se așeze aproape de masă ; scoase o sticlă de coniac şi două păhărele, dîndu-l îndată duşcă pe-al său, fără să ciocnească. Toate acestea se petrecură atît de repede încît Teréz rămase cu păhărelul între degete, privind la el ca la un degetar de aur, cînd directorul îi atinse umărul zîmbind amar :

— Nu mai fi așa de timidă, fetiço... Şi să nu-ţi închipui acum că va urma cine ştie ce scenă-şablon din romanele de doi bani cu care ți-ai burduşit căpșorul acela adorabil... Ei, hai, nu te mai uita așa la nenea directoru’... Deci, cum ziceam, nici pomeneală că eu aş fi descoperit în dumneata, de pe o zi pe alta, pe „păpușica” seducătoare, care trebuie să se culce cu șeful ei fie și din „spirit sportiv”, dacă nu de altceva... Treaba-i mult mai serioasă, scumpa mea... Și dacă n-ai fi așa de tinerică și de simpatică, nu m-aș simți dator să-ți dau explicații pentru această convocare inopinată, dar dumitale am să-ți destăinuiesc acum cea mai mare taină și durere a mea : soția m-a înșelat... soția mea, pe care am divinizat-o, pe care am ținut-o mai presus decît toate femeile din lume... Iar eu m-am hotărît ca, din răzbunare, să-mi iau revanșa pentru toate acestea cu mătăluță... Am să te fac secretara mea, am să te îmbrac, și ne aranjăm undeva o cameră mobilată mititică și frumușică, ca să ne putem vedea din cînd în cînd... Eu sînt un bărbat discret, în mine poți avea toată încrederea...

Se ridică în picioare, veni lîngă Teréz și, aplecîndu-se aproape furios asupra ei, de parcă îl scosese deodată din sările că e nevoit să se explice atît în fața unei mărunte dactilografe, începu să-i desfacă cu mîini tremurînde nasturii taiorului și apoi pe cei ai bluzei. Teréz sări în picioare, scăpă din mînă păhărelul plin cu coniac și, trăgîndu-se de-a-ndăratelea înspăimîntată, căzu peste raftul de cărți în care se înșiruiau tratate tehnice și lexicoane voluminoase ; Kolompár era la fel de înfrigurat, poate chiar mai mult decît ea, capul său pluti spre fată ca un glob de sticlă in-

candescent, cînd Teréz scoase la iveală fraza de multă vreme pregătită, ca pe un pistol de-un deget pe care-l ținuse pitit în sîn :

— Domnule... nu abuzați de situația unei fete simple, dar inocente și oneste !

La auzul acestor cuvinte, directorul se opri, rămase cu gura deschisă, speriat, cu chipul schimonosit de un zîmbet uimit și ironic.

— Nu mă înnebuni, îngerașule... Doară nu vrei să spui că ești neprihănită... că n-ai avut încă de-a face cu un barbat ?...

Dar zărindu-i ochii curați și temători strălucind acum de lacrimi și demnitatea-i răzvrătită, își dădu seama că Teréz mai e într-adevăr fată mare, se întoarse la birou, se rezemă peste el și începu să rîdă în hohote, să-și rîdă homeric de sine însuși, de parcă fusese încornorat de două ori în decursul unei singure zile ; băgă apoi mîna în buzunar și îi zvîrli fetei cheia cu care încuiase adineaori poarta clădirii.

Mama ei bolea de luni de zile cu rinichii, nenea Márton ieșea și el din ce în ce mai rar în curte, mai tot timpul ședea lîngă sobă și-și privea gleznele umflate cu o tristețe rudă cu nepăsarea. Teréz își petrecea toată după-amiaza și seara îngrijindu-i, dar și dimineța, cînd trebuia s-o schimbe pe maică-sa și să vadă de unchiaș înainte de plecarea la birou ceasurile treceau ca fulgerul, iar de cînd Józsi se înscriesese la Facultatea de drept din Cluj, nu mai avea pe nimeni s-o ajute. La birou i se păru că colegele ghiciseră ceva din încercarea de apropiere a directorului, și se așternu de-atunci tăcere în juru-i, iar cînd domnul Kolompár îi dicta, ea nu îndrăznea să-și ridice în răstimpuri privirea spre el, aștepta să vadă cum se vor termina toate astea, întrebîndu-se dacă n-ar fi poate mai bine să-și caute de lucru în altă parte. Dacă rămîne aici, va ajunge să fie exclusă cu totul din cercul colegelor, așa cum fusese înlăturată odinioară din joaca fetelor și băieților și, apoi, la maici, din „conspirația” colegelor ; pesemne că așa i-e scris, să se simtă în lume pururi însingurată, să se acopere cu marama supu-

șeniei și a tăcerii suferinde, după cum a îndemnat-o Mater Dolorosa... Cîteodată o încerca gîndul să se ducă la fete și să le istorisească de-a fir a păr toată tărășenia, așa cum s-a întîmplat, ca să le convingă că și-a apărât, și-a păstrat nevinovăția, dar i se păru că aceasta ar însemna un adevărat atentat la adresa directorului, ceea ce o înspăimîntă, și preferă să păstreze tăcerea...

Dar viața care trecea năvalnic pe lîngă ea rezolvă și destinul ei : „Alumina Maghiară” fuzionează cu o altă societate minieră și își mută sediul la Debrecen, așa că Teréz trece la Direcția Apelor, tot ca dactilografă. Nenea Márton muri în primăvara cînd ea își schimbă locul de muncă. Erau ani grei, de război, totul se dădea pe cartelă, se stătea la coadă pentru orice, iar cînd sirena începea să urle, nu era chip să-i părăsească pe cei doi oameni vîrstnici, chiar de-ar fi fost să se prăpădească împreună cu ei. Înainte de a închide ochii, unchiașul se porni să vorbească, îl auziră spunînd : — Aici piatră peste piatră nu va rămîne, dragii mei, piatră peste piatră... Ah, cum îmi vine să vohmit... Se întoarse spre perete și mai mișcă o vreme din buze, de parcă ar vomita într-adevăr, pe urmă se liniști și întepeni, toată grija înmormîntării căzînd pe umerii Terézei. După absolvire Józsi ajunse în colegiul avocaților din Cluj, publică chiar vreo cinci-șase articole din domeniul dreptului și al moralei în *Ellenzék* *, dar pe acasă nu prea dădea, nici scriitori nu scria decît rar, deși după o vreme îi apărură pînă și niște poezii. Teréz găsea că Józsi e foarte deștept și că scrie frumos, cu toate că nu pricepu multe dintre raționamentele expuse, apoi suspină și-și zise cu lacrimi în ochi : tatăl meu și-a lăsat baltă studiile de economie, eu am abandonat liceul comercial ; poate că nici Józsi nu va avea perseverență suficientă pentru a ajunge scriitor sau poet ; parcă am trăi cu toții în umbra unui blestem, nu ne putem asuma decît roluri de jumătăți de oameni. Iar războiul a venit acum și el să mototolească și să arunce la gunoi multe planuri...

Curînd Józsi îmbracă și el uniforma de sublocotenent și plecă pe front cu un batalion de infanterie. De la moartea

* Opoziția (mgh.)

unchiaşului, Teréz era din nou în doliu ; serile, cînd auzea semnalul de stingere intonat de glasul melancolic al trompetei, i se strîngea inima în piept : se simţea văduvă de război, orfană de război şi soră de caritate într-o singură persoană. Paloarea chipului ei frumos strălumina din umbra basmalei cernite, mulţi bărbaţi chiar vedeau în femeia îndoliată pe văduva de război atrăgătoare şi-şi uitau privirile asupra ei, dar prin povara şi suferinţa asumate de bunăvoie ea căuta să se eschiveze poate tocmai din calea curtezanilor şi a perspectivei căsătoriei, dorind să-şi închine viitorii ani numai îngrijirii mamei bolnave şi propriei sale dureri. În drum spre servicii intra în fiecare dimineată în biserică şi se ruga în şoaptă în faţa statuetei Fecioarei Maria pentru mama ei, pentru Józsi şi pentru honvezii care luptau pe front.

Astfel se perindau zilele de război, cu muncă şi chin, în alarme aeriene şi aşteptări pe la cozi, în huruitul rău-prevestitor al avioanelor care îi aprovizionau în timp de noapte pe partizanii lui Tito şi în lumina scînteietoare galben-verzuie a rachetelor-trasoare globulare. Multă vreme după aceea îşi mai aminti de bocănitul tălpilor de lemn ale saboţilor, de roşeata vie a cărnii de cal şi de gustul pîinii din făină de nutreţ, coaptă parcă din grăunţe de tătărcă ; îi răsunau în auz multe sudalme grosolane proferate cu accent transdanubian, iar în faţa ochilor îi apăreau răcani luîndu-şi rămas bun în gară, aplecaţi fiecare, în preajma garniturii fornăitoare, asupra cîte unui obraz de fată ori de femeie, vrînd parcă să se îmbete în clipa din urmă cu mireasma cunoscută şi dragă, cu roua lacrimilor ; îşi amintea de lumina orbitoare a rachetelor ruseşti, cînd tresărea din somn şi se repezea buimacă să smulgă de la fereastră perdeaua de dantelă, crezînd că a luat foc. Arar venea de la Józsi cîte o carte poştală, pe care trebuia s-o citească maică-si de nenumărate ori, „slavă Domnului eu sînt bine sănătos, nu vă neliniştiţi pentru mine, aveţi grijă numai de voi”, aşeza apoi bucata de carton gălbejită şi plină de amprente la vedere, pe noptieră, la căpăţîiul patului. Cînd vedea bărbaţi zorind pe stradă cu apărătoare la urechi, gheboşaţi de gerul de douăzeci şi cinci-treizeci de

grade, avea mereu impresia că sub paltoane ei ascund câte un aparat minuscul de radio, la care ascultă fiecare mesajele tatălui, ale fratelui mai mare sau mai mic, venite de undeva din depărtări, de pe la cotul Donului, unde se duceau lupte „crîncene”. Nu era în stare să-și imagineze războiul la adevărata lui dimensiune, vedea întotdeauna doar *un* răcan și *un* cazac, gîfîind, rînjind însîngerăți, rezemați unul de celălalt, și clătina atunci din cap a necaz, neputînd pricepe de ce nu-și dau mîna, de vreme ce sînt amîndoi atît de încrîncenați de sila războiului ; doar iubirea creștinească i-ar îndemna și ea la conciliere, și atunci Józsi și, împreună cu el, alți mulți, mii și mii de soldați s-ar putea întoarce la casele lor...

Dar oricît de nefericit i s-ar fi părut traiul pe care îl ducea, avu parte mai întotdeauna de câte o bucurie de care, aducîndu-și aminte peste ani, putea zîmbi încîntată, iar înainte de a încheia acea căsătorie nedemnă și umilitoare cu bărbatul pe care viața avea să i-l scoată în cale, soarta a dăruit-o cu prilejul de a întrezări și chipul iubirii curate, dezinteresate, aparent romantice. Într-o după-amiază de sfîrșit de săptămînă, pe cînd, ostenită de orele suplimentare, traversa piața centrală în drum spre casă, se întîmplă cu ea ceva ca o nălucire. Intrase deja în vigoare Legea privitoare la evrei, în străvechiul tîrg de negustori pretutindeni pluteau, se roteau, apăreau și se făceau nevăzute stelele galbene, iar Teréz se oprise în fața unei vitrine micuțe, cugetînd la sensul misterios pe care-l avea pentru ea *Magazinul maghiar creștin*, nefiind în stare să înțeleagă ce-l mîna tocmai acum pe Seres Benjámín, proprietarul salonului de corsete să se fudulească cu așa ceva. Pe-atunci nu mai era îmbrăcată în haine de doliu, purta pantofi cu talpa de plută, potrivit modei sărăcăcioase din anii aceia, un pulover de angora, iar capul și-l înfășurase cu o basma roșie legată în chip de turban. Și, cum stătea colo în fața vitrinei, simți deodată niște degete calde și tremurînde atingîndu-i umărul. Cînd se întoarce, zări un soldat blond purtînd însemnul termenului redus pe braț, cu fața îmbujorată de emoție, cu privirea zîmbitoare și totuși deznădăjduită, resemnată și totodată revendicatoare, ori mai degrabă imploratoare.

— Domnișoară, dați-mi, vă rog, o fotografie ! spuse el cu glas întretăiat. Am lucrat pe o ambulanță, v-am făcut semne de multe ori, dar n-ați vrut să mă băgați în seamă. Iar acum plecăm pe front și, cine știe, poate că n-o să vă mai văd niciodată... Domnișoară !...

Teréz doar acum observă că teteristul cel blond sărise dintr-un camion, care și claxona după el, zorindu-l să pună capăt acestui început de întrevedere, așa că scoase din geantă permisul de intrare de la servicii, rupse din el fotografia la minut, micuță și destul de nereușită, și i-o întinse roșind adoratorului neobișnuit, pe care îl vedea acum pentru întâia și, poate, pentru ultima oară...

Mrejele ispitelor cărnii

La început Bárány era gelos, revenea acasă chiar și de două-trei ori pe zi, făcea țopăind înconjurul camerei, în căutarea intrusului. — Mi-am uitat portvizitul acasă, icnea el în cele din urmă și se ducea la dulap, de parcă voia să dibuie după portvizit în vreunul dintre sacouri ; altă dată găsea alt pretext, dar femeia bănuia cauza adevărată a acestor dese reîntoarceri ; se obișnuise deja și cu dorința care puneă stăpânire pe Bárány în momentele sale de gelozie disperată, de o țira cu sine în cameră chiar și de la masa de bucătărie și o îmbrățișa rînjind, ca să se răzbune pe *celălalt*, care era nevoit să asiste neputincios la nuntire și să ia la cunoștință că femeia asta îi aparține. Pe cînd cobora apoi legănat strada Scării, îl cuprindea deja rușinea din pricina bănuielilor sale reînnoite, și-și evoca de fiecare dată noaptea dintîi, cînd Maria Magdalena se purtase ca o fată mare și îl rugase să-i dea pace dacă drăgosteala va fi pentru ea spăimîntătoare ori umilitoare, fiindcă se prea putea ca trupul să-i fi secat după atîția ani de singurătate, dar nu, nu-i secase, și tot ea stătea mai apoi îngenuncheată lingă pat și-i acoperea trupul bicisnic de sărutări și îi șoptea vorbe fără șir, lăcrimînd de extazul fericirii recunoscătoare...

Bárány nu știa însă că femeia avea motivele ei să fie îngrijată, căci aceasta fusese poate una dintre puținele împrejurări cînd drăgosteala o îmbucurase, cînd i-a fost dat să simtă plăcerea despre care vorbeau celelalte femei, plăcerea de care nu prea avusese parte alături de Simon ; ea nu cunoștea decît bărbăția brutala și silnică, sforăiturile groase care o pătrundeau înfricoșătoare, de parcă în lupta zeloasă dar unilaterală Albi ar fi căzut de fiecă dată horcăind secerat... N-o fi fost oare acesta motivul pentru care ea nu rămăsese niciodată însărcinată, nu așteptase un bebeluș ? stătea ea pe-atunci ades pe gînduri, și-și mai amintea și acum cum umblaseră de la un doctor la altul ; ea se muncea, și se rușina de sterpia ei în fața soțului, apropierea lui Albi le lua drept demonstrații ostentative, prin care băr-

batul căuta să-și dovedească virilitatea fără cusur, iar când porneau să răsune sforăiturile, începea să se roage în întuneric cu mâinile împreunate, rostind vorbele unei străvechi și îndurerate invocații a femeilor nerodnice :

— O, tată al milostivirilor, care dimpreună cu alte osînde abați asupra robilor tăi greșiți și biciul sterpiei, mărturisesc în fața sfintei Tale Înălțimi prea-multe-mi păcate, de pe urma cărora nu mai sînt vrednică să zămislesc ; dar Tu ești îndurător, Doamne, și pe cei ce-și ridică glasul spre Tine nu obicinuiești să-i lovești pe măsura faptelor lor, înnoiește-ți dar vechea milostivenie cu care ai făcut să rodească pîntecul secăt al Sarei, căci nimic nu-Ți este Ție cu neputință...

Dar dacă Simon Albert fusese pretențios, apoi Bárány era și mai pretențios decît el ; nopțile îi dogoreau pur și simplu oasele, după cum îi mărturisise chiar de mai multe ori, deși atunci cînd îl zărise la talcioc nu și-ar fi închipuit una ca asta. Dimpotrivă, îi trecuse cu vederea infirmitatea pentru că îl crezuse om cumpătat, care nu numai că se abține de la orice patimă dăunătoare, dar și în dragoste ascultă doar de îndemnurile ocazionale și cuviincioase ale trupului, căci mai multă bucurie își află în buna înțelegere conjugală decît în desfrînare... De unde și-ar fi putut închipui că bărbatul își va urmări satisfacerea poftelor prin artificii migăloase, iar cînd ea se va codi să-i facă pe plac în toate, omul acesta, care dusese odinioară o viață cucernică, o va fulgera cu priviri ucigașe...

Dar situația deveni și mai chinuitoare cînd, după cîteva poticneli, firea femeiască o dezise pe Maria Magdalena pentru totdeauna, deși n-avea decît patruzeci și cinci de ani. Bárány băgă de seamă uluit că de pe o zi pe alta femeia se înstrăinează de el, că se turbură și-și ferește privirea pînă și la auzul unei glume sau aluzii deocheate ; la nouă seara se și vîră în pat, se înfășoară în plapumă, se întoarce cu fața la perete și începe să „tragă la aghioase”, cum făcea și Nánási Róza... Văzînd-o, Bárány sufla zgometos, zdroncănea cu ușa, se cumpănea înfuriat dezbrăcîndu-se în mijlocul camerei și privind la Maria Magdalena lui, care se lepădase de el ; alteori se prăvălea lîngă femeie și o trezea din somn, ori se apropia pe furiș, fără o vorbă ; dar poate fi ceva mai torturant și mai umilitor pentru un

bărbat decît împietrirea ostentativă cu care soția îi rabdă îmbrățișarea ?... Ba, într-o seară se și răzvrăti împotriva-i, se propti cu talpa piciorului în pieptul bărbatului care o asalta, îi făcu vînt din preajma ei, se repezi apoi în fața ușii și rămase acolo multă vreme, doar cu cămașa pe ea.

— Între noi nu mai au ce căuta treburi dintr-astea, pricepe odată ! spuse ea cînd se întoarse în cameră. Trupul mi-a secăt, și numai cînd mă gîndesc la drăgosteală m-apucă sila !...

Iar toate acestea veniră să se adauge la liberarea lui Mártonka, după doi ani petrecuți la școala de corecție ; băiatul, vrînd parcă să se răzbune, îl pîndea de dimineața pînă seara, îl aștepta în preajma atelierului, nu-l scăpa din ochi, îl petrecea pînă acasă și se așeza în fața porții ; nu putea face nici o mișcare fără ca Mártonka să facă așijderi, iar dacă ceasornicarul stătea locului, se oprea și el din drum, cînd mai departe, cînd doar la cîțiva pași ; alteori se înălța pe neașteptate în fața lui duhnind a cîrciumă și a sală de așteptare, dar nu spunea nimic, se uita doar la el, îl privea lung, încît ajunse să nu mai poată bea nici măcar o ceașcă de apă fără să-i simtă privirea ațintită asupra sa ; chipul acela, odiosul chip al Nánásilor, era amenințător prin așteptarea mută și ironică ce se citea pe el, iar cîteodată Bárány părea să deslușească chiar și proorocirea unei judecăți ce va să vină, ceea ce îl făcea pe băiat să fie atît de trufaș și sigur de sine, în ciuda tuturor admonestărilor de pînă acum. După ce Bárány stătea de vorbă cu cîte cineva, Mártonka se și repezea ca un uliu la omul străin și începea să-l descoasă cu un aer îngrijorat ori amenințător, căutînd să afle despre ce au vorbit, ce i-a spus tatăl său, la ce s-au învoit : îi ceruse ceasornicarului bani cu împrumut sau i-a adus camăta, îi vînduse ori căuta să cumpere ceva de la el ? — strîngea de bună seamă date împotriva lui. Și de-ar fi știut măcar ce intenționa să facă cu ele, ca să se poată pregăti de apărare !... Îl bătuse pînă și gîndul să-l denunțe la miliție pentru vagabondaj și parazitism ; fugea din calea lui, trăgîndu-și revoltat piciorul infirm pe asfalt, iar într-un rînd îi sări în față de sub poartă și îl amenința cu pumnul :

— Ce te tot ții coadă după mine zi și noapte ?... Oi fi vrînd să mă prazi ?!... Sau să-mi tai beregata ?!... Bagă de

seamă, că după școala de corecție urmează pușcăria, nemernicule !...

Dar băiatul n-o luă la fugă, deși trecătorii se strînseșeră roată în jurul lor ; stătea neabătut, cu mâinile împreunate la spate, sugîndu-și buza de jos și legănîndu-se întocmai ca pe vremuri, cînd era doar un ținău, îl privea zeflemitor pe bătrînul care țipa de zor atrăgînd lumea ; în lipsă de altă senzație, oamenii se opreau din drum curioși, dar se risipiră numaidecît, luînd vorbele ceasornicarului drept bombăneala unui nebun. Bárány se duse la atelier, dar nu fu în stare să lucreze, aceeași pornire care îl mînase îndărătul bancului de lucru îl îmboldi acum iar în fața ușii, ca să bată apoi poticnit străzile, simțind că asupra-i se înstăpînește o spaimă atotcuprinzătoare : își simțea primejduite toate bunurile, banii împrumutați cu camătă de speculă, și mai avea oare vreun rost să muncească, să urmărească cu privirea mișcarea și strălucirea roțițelor, de vreme ce el însuși rămăsese în afara timpului, iar socotelile toate îi fuseseră înșelate ?... Cînd se întîmpla odinioară să aibă vreun necaz ori să fie hărțuit, se cățara în vîrfurile străzii Scării, unde se putea ascunde îndărătul porții zăvorîte și a florilor din grădină și să tragă chiar și cîte un pui de somn, înainte de a se întoarce în atelier ; dar de cînd Maria Magdalena îi dăduse brînci, îndepărtîndu-l de la ea, unde să-și mai caute alinarea ?... Împrejurimile casei îi păreau de-atunci răzoarele unui cimitir, ale căror flori se pleacă asupra unei gropi secătuite... După scandalul de pe stradă zori totuși spre casă, repetîndu-și în gînd cu îndărătnicie încă de pe drum că femeia va trebui să-l ajute și să-l izbăvească de temeri, așa cum făcuse mai demult, căci unei femei care iubește totul îi este cu puțință... Și cum de nu l-ar iubi pe el, cel care și-a reînnoit nu numai propria viață prin această căsătorie, dar a primenit-o și pe a ei, a aruncat pe foc mobilele mohorîte ce aminteau de trecut și a comandat altele noi, mai moderne, mai îmbucurătoare ochiului, a înlocuit covorul întocmit din fișii cu unul persan, i-a cumpărat din pachet american un capot de mai mare frumusețea, cum puține femei din oraș mai au... Dar în momentul cînd intră pe poartă și o zări pe femeie, îl cuprinse un fel de lehamite : Maria Magdalena ședea pe scăunel în fața verandei cu ciuperca de țesut în mînă și-și mija cu miopie ochii

deasupra ramelor rotunde de sîrmă ale ochelarilor, baticul îi lunecase pe umeri, în picioare avea pîslari trei sferturi ; Bárány se opri stupefiat pe cărare : îl aștepta o bătrîna, pe care nu o mai văzuse !...

Magdalena observă consternarea bărbatului și, zîmbind cu drăgălășenie, i se plînsese că de la o vreme o ia cu frig chiar și în bătaia soarelui, de aceea trebuise să se încotoșmăneze astfel, dacă voia să șadă nițel la aer, iar cînd se dezbără de paltonul răspletit al lui Simon, pe care-l scoșese pesemne dintre catrafusele din cămară, întineri parcă din nou, chiar și zîmbetul și sfiala îi erau ca în ziua încununării lui Bárány cu șiragul de ceapă ; dar pe el asta îl tulbură și mai mult, nu știa ce să mai creadă, s-ar zice că diavolul îi juca feste, căutînd cînd să-i stingă, cînd să-i ațîțe focul... S-o ia pe Maria Magdalena așa cum e, ori s-o căzneasce și s-o silească, pînă ce va redobîndi în ea pe femeia de dinainte ?... Nervii zdruncinați îl îmboldiră spre intenția din urmă, dar cînd femeia se întoarse și așeză scăunelul mai încolo, felul în care-și strînse cu gesturi bătrînicioase sculele de cusut fu de ajuns să-l ogoiască din nou, iar cînd îi zări și ciorapii de bumbac de culoare cafenie spălăcită, intră în camera și se trînti pe dormeză cu fața în sus.

— Doamne Dumnezeule, ce-i cu dumneata ?! Maria Magdalena stătea deja lîngă el. De ce n-ai spus că ți-e rău ?...

Bárány își ascunse obrazul în palme ; simți în glasul femeii că aceasta s-ar învoi bucuroasă să facă cu abnegație pe infirmiera de nu-i mai putea fi amantă, ceea ce îl aruncă și mai mult în brațele deznădejdi.

— N-am nimic, spuse el cu glas sugrumat. Poate doar că-s din cale-afară de sănătos...

Dar știa de-acum că, torturînd-o în continuare pe femeie, vor ajunge să prindă ură unul față de celălalt și nu vor mai avea în veci trai laolaltă. Trecuse prea puțină vreme de cînd își răvășise dincolo căminul ca să-și poată lua și de aici tălpășița de pe o zi pe alta, cu toate că ar fi avut bani și de o cameră mobilată, dar ori de cîte ori îl bătea gîndul acesta, avariția i-l alunga pe dată ; îi părea rău după mulțimea de lucruri cu care aranjase locuința aici, și, în afară de asta, văduva lui Simon Albert era femeie vrednică, curată, sufla pînă și firele de praf din cotloane, îi

pregătea în fiecare dimineață cămașă proaspăt călcată, îi aducea cafeaua și pesmeții la pat, și se pricepuse să fie drăgăstoasă, chiar cochetă, pînă cînd natura-i femeiască nu se lepădase de ea ; dar avea ea vreo vină că s-a întîmplat așa, putea să se împotrivească legilor firii ?... Pretinzîndu-i una ca asta nu însemna oare să se contrazică pe sine, de vreme ce el nu mai credea de mult în minuni ?...

Își asculta zbuciumul lăuntric, căutînd să ghicească de unde izvorăsc cuvintele astea împăciuitoare, zîmbi apoi ironic de propriu-i gînd : dacă voia să scape din situația asta chinuitoare, trebuia să-și privească noua căsnicie cu alți ochi, să n-o considere limanul din urmă al tihnei, ci doar ca pe o condiție a acesteia : o tovarășă de viață credincioasă și înțelegătoare, care grijește de el și știe să închidă ochii dacă bărbatul va încerca să-și aline de acum înainte nesațul bolnăvicios al trupului ceva mai încolo, în desișul de case al orașului, și nu-i face scene atunci cînd el va întinde mîna după cîte un fluturaș, din cîți roiesc cu duzinile chiar și în jurul bancului său de lucru, că trebuie doar să zăvorască ușa ca să nu-și ia zborul... Și ce, parcă o să-l coste cine știe ce să agațe la ceas de seară cîte o fufiștină hoinară, odată ce pălărierul e plecat ?... O să-l coste ridicol de puțin, o nimica toată... Auzise de la chelneri și șoferi că pentru o cină poți pune mîna chiar și pe cîte o studentă... Da, asta-i singura soluție, își zise el cuprins de unda ușurării și se ridică de pe dormeză, pregătindu-se să se întoarcă în oraș ; dar nici nu ieșise bine pe poartă că de sub un gard se ivi Mártonka și-și aținti obiectivul aparatului fotografic asupra lui, iar el privea doar, pălînd la față, uluit, întrebîndu-se ce naiba o mai fi scornit călăul acesta ca să-l prigo-nească ; nu trecu nimeni pe-acolo ca să-i sară în ajutor, îi zbucni atunci un vaier din piept de parcă l-ar fi lovit cineva, porni iar, trăgîndu-și din ce în ce mai repede piciorul după el ; mai tîrziu se aplecă după o piatră și îl ținti cu ea pe Mártonka, dar înainte de a o arunca își pierdu echilibrul, iar în clipa următoare se auzi zăngănit de geam spart. Din casele scunde apărură în fugă femei, copii, zilieri mătăhăloși și, bănuind în el pe atentator, se aruncară pe dată în urmărirea omului care o luase la goană topăind — Tu-ți dumnezeirea mă-ti de cotonog ! tună deasupra hărmălaiei și tărăboiului glasul unei huidume

îmbrăcate în bluză marinărească. — Țsta-i ăl de sparge noaptea becurile și spală apoi putina !... Da-i scutur eu acum cojocul de-o sa-i mearga fulgii, ori îi frîng și celălalt picior ! Îl apucă pe Bărány, dădu cu el de perete, pe urmă îi suci mîna la spate, îi băgă mîna în buzunar, scoase din portofel o hîrtie de o sută, scui pă în ea și o vîrî apoi la loc cu deferență ostentativă.

Se tîrî batjocorit și zdrobit în josul străzii, de parcă i se aninase de gît un sac plin cu oase jilave ; își stupea furia și durerea compătimirii de sine, îl lua din cînd în cînd cu sughițuri din pricina plînsului năbușit în piept, scrișnea și din dinți, iar la un moment dat îl îndureră mai abitir gîndul că acel *călău* s-a ascuns de bună seamă pe-undeva și contemplă acum hlizit înjosirea și prădarea tatălui său ; dar calvarul acestei zile nu luase încă sfîrșit, trebuia să se ducă la talcioc, avea acolo întîlnire cu un bișnițar, care oferea spre vînzare o Doxă de aur cu capace duble pentru patru mii cinci sute, un preț acceptabil ; judecînd după greutate, numai aurul din el făcea mai mult, și spera să mai și reducă ceva din preț. Nu-și putea permite să scape chilipirul ăsta, își zise el, chiar așa călcat în picioare cum se simțea, și, ajuns lîngă Sfatul regional, luă un taxi.

Acum forfota talciocului îi păru din nou liniștitoare, își uită privirea peste valurile mulțimii pestrițe și lărmuinde care unduia în susul și în josul expoziției de mărfuri sărăcicioase dar tentante, unde din vecinătatea sutienului alb rînjește spre privitor de pe foaia de ziar o placă dentară de-un roșu pal, iar lîngă masca de gaze stă tolănită într-o nemișcare resemnată o vulpe argintie. Cît ar fi fost de duzină gioarsele adunate aici, ele nu puteau fi atît de lipsite de valoare încît să nu le fie vreunui alt om de trebuință ; dar abia se calmase Bărány nițel contemplînd spectacolul cel multicolor, că în spatele său răsună glasul binecunoscut al habotnicului care-și tîrșîia toată ziua picioarele pe străzi.

— Fugi din calea lui, norod al meu, ca să nu te faci părtaş la fărădelegile sale și să nu te ajungă și pe tine osînda care va fi abătută asupra-i !... Căci Domnul grăit-a : vai, îmi voi afla mîngîierea lovindu-i pe zavistnicii mei, și mă voi răzbuna pe-ai mei dușmani !

Sectantul cel țicnit se foia printre oameni cu pași mărunți de arici ; Bárány se izbea de cumpărători, iar cînd i se păru că cel de-al doilea urmăritor al său care se ținea după el ca o umbră e cît p-aci să-l ajungă, își tăie drum prin mulțime cu coatele ; bișnițarul îl recunoscuse de departe după mersul său șontic, îi veni în întîmpinare, îl duse ținîndu-l de braț la depozitul de fier vechi și îi arătă Doxa atîrnată de lăntug ; ceasornicarul își ștergea încă fața asudată cu batista, abia își putea veni în fire după noua scenă de adineaori, așeză apoi minunăția cizelată în palmă, o deschise, se uită în ea cu lupa, își trecu hîmîind greutatea de pe un picior pe celălalt, strîmbă din nas la vederea mecanismului și îi înapoie misitului Doxa cu un gest chipurile indiferent ; Bárány și omul cu bască se holbară din nou și încă o dată unul la altul și porniră în cele din urmă spre atelier, ca să facă tîrgul.

După ce îi înmîină cei patru mii de lei și rămase singur, cătă iar și iar la ceas, cuprins de un simțămînt ciudat ; ba îi venea să-l înghită, ca să-i devină o pîrticică din trup, ba ar fi vrut să se încastreze el însuși în rama groasă de aur, găsind în afacerea pe care o făcuse o compensație pentru calvarul său ; dar îl și cuprinse îndată deprimarea, cumpăni ceasul de aur în palmă ca pe o bucată de metal lipsită de valoare, simțind că-l trec pînă și nădușile de neliniște. Păi, ce preț mai are pentru el bunăstarea, sau chiar bogăția, cîtă vreme nu-și poate afla tihna în nimic, iar toate cele din lăuntru și din afara sa se încîlcesc din nou, în ciuda belșugului ?... Se pare că nici pe el banii nu-l izbăveau de calicie, ci doar i-o modificau, își zise descurajat. Nu în lucruri, în suflet e hiba, cea care face ca bogăția să devină apăsătoare, întocmai cum făcuse și cu sărăcia, după cum n-are nici o însemnătate dacă îi așterni bolnavului pat de lemn ori de aur...

Anul acesta primăvara sosi brusc, toropind orașul cu zădufu-i neașteptat chiar și în ceasurile serii ; asfaltul nădușea miros de cauciuc ars, iar oamenii se preumblau somnolenți de colo pînă colo prin piața centrală. Aveai cîteodată impresia că strîmtele străduțe lăturalnice se înfundaseră, nemaiputînd înghiți mulțimea învîrtejită în gîtlejul uriaș al centrului ; sportul de masă și mișcarea GMA lansaseră moda

treningurilor și a tenișilor, tinerii forfotind vâlmășiți pe trotuar păseau cu bluzele înnodate în dreptul mijlocului ca niște învingători osteniți dar lefteri ai unei mari întreceri, iar muțenia lor aducea parcă a așteptare : poate nu de băutură erau însetați, ci doar de o ploaie răcoritoare ; cârciuma din piață zvîrlea în stradă larmă, clinchet de pahare și lumină îngreuiată de aburi, înăuntru halbele de bere pluteau deasupra capetelor înmănunchiate în ciorchini ; oamenii mai simțeau în cerul gurii amărăciunea de fiere a pelinului de mai fermentat din paie și, vrînd parcă să-și clătească furioși gîtul, se îndesau la bere, așteptau înghesuiți unul în sudoarea celuilalt ca tejghetarul să schimbe butoiul, în vreme ce mușteriii așezați la mese suduiau și smulgeau halbele pline din mîna chelnerului. Cînd berea se termină în sfîrșit, cei care așteptaseră lîngă tejghea o luară bombănind spre ieșire, doar prin colțurile cârciumii mai rămase ici-colo cîte o societate adăstînd la cinzeacă : Lado Laji, decăzutul ex-redactor al ziarului „Salariații secui”, tîndălea bodogănind printre mese, cu un teanc de reviste străine rare dar nu tocmai de ultimă oră sub braț și, sugîndu-și trabucul puturos, stăruia să-i convingă pe cunoscuți că tema trilogiei *Abel* Tamási * o furase de la el ; un alt bărbat care își purta prin cârciumi enormul său nas pătlăginiu, ca degerat, deși se imprimăvăraseră, transmitea în maniera lui Szepesi ** meciul Brazilia—Ungaria, ținînd în fața gurii paharul în chip de microfon ; mai tîrziu, perechi de îndrăgostiți îmbrăcați în lodene treceau alene pe străzile lăturalnice ronțăind biscuiți ieftini din pungi de hîrtie ; se spunea că motocicliștii agață cîte o fată, o duc în Făget, iar dacă ea nu se arată dispusă la nimic, o lasă rîzînd în mijlocul pădurii ; se mai zvonea că într-una din nopți salvarea transportase la spital o femeie beată, goală pușcă, care avea lipite de fese crengi și frunze ; dar mulțimea asta ce se învîrteja buimacă și moleșită mai știa și alte istorii ciudate și înspăimîntătoare ; deasupra tuturor poftelor

* Tamási Áron (1897—1966) — scriitor maghiar, a cărui trilogie (apărută în 1932—34) avîndu-l drept protagonist pe Abel, fiul unor secui sârmani, i-a adus o mare popularitate.

** Szepesi György (n. 1922) — reporter, foarte cunoscut pentru misiunile sale sportive, în perioada în care se desfășoară acțiunea romanului.

ei plutea atotstăpînitoare un alt simțămînt, și mai sfredelitor, foamea erotică, deși se prea poate că încercau doar să înecă în ea toate celelalte ispite, pentru a nu mai simți arsura fiecăreia în parte. Pe trotuar, cu pași din ce în ce mai grăbiți pe măsură ce orele serii se năpusteau spre miezul nopții, lunecau perechi-perechi prostituatele ieșite la vînătoare de bărbați, se vînturau de colo-colo așteptînd să fie acostate și aruncau cîte o privire în toate cîrciumile ; în atelierul unui reparator de stilouri, amenajat drept cuib de randevu, milițienii de la secția moravuri dăduseră peste mai multe sute de fotografii obscene și primiră mandat de arestare împotriva tuturor fetelor care au putut fi recunoscute ; dar și secția de delinvenți minori se afla într-o activitate fără preget, căci codoșii hîrșiți pusese ră ochii pînă și pe fete de paisprezece-cincisprezece ani, căuțînd să le atragă în trafic ; pe-atunci posibilitățile de lucru erau încă reduse, în fața oficiului forțelor de muncă aveau loc încăierări chiar și pentru un post de femeie de serviciu...

Bárány strecură ceasul de aur cu capac dublu în geantă, dar îl prinse apoi bănuiala că i-a zărit cineva gestul, se întoarse din stradă de parcă și-ar fi schimbat gîndul, își făcu de lucru prin atelier, deschise într-o doară niște sertare, își zornăi cheile și, în sfîrșit, porni să plece, mai decis decît întîia oară. În piața centrală mulțimea îl tîrî însă și pe el cu sine, nu izbuti să se smulgă din torent decît la colț, ca să se lase apoi îmbrîncit în direcție opusă de o altă coloană de trecători ; dar nu-i mai păsa, de la o vreme se simți de-a dreptul ușurat de faptul că mulțimea îl scutește de povara de a lua hotărîri, nici nu știa de fapt încotro pornise. Trupul începu iar să-i dogorească mocnit, setea îl moleși și pe el, dar Maria Magdalena îl aștepta în zadar cu cina caldă și berea pusă la rece, lui îi era de ajuns să și-o închipuie cu picioarele vîrite în ciorapi de bumbac și pîslari că îl și cuprindea sila. Preferă să se lase purtat de mulțime, căci crîmpeiele de chipuri lucind cu reflexe de argint viu, umerii fremătători, șoldurile femeilor, desîșul de brațe legate, înaintarea turmei înghițea în puhoiul ei și temerile lui, acum nu-i mai era chiar așa de frică nici de „călăul” acela. Mai tîrziu se dezmetici din gînduri în fața unui restaurant scîldat în lumină și muzică, îndărătul geamului care

ajungea pînă la trotuar siluetele instrumentiştilor se mişcau cu spatele la el ca într-un joc de umbre ; jinduilele de tot felul care-l munceau, singurătatea, lumea asta neobişnuită care petrecea, toate îşi dădură mîna spre a-l ispiţi şi a-l ademini înăuntru. Curînd, şedea la o masă curată, aşternută cu faţă de masă albă, în preajma orchestrei, ceru o sticlă de vin roşu şi privi în jur cuprins de o curiozitate timidă. Ce ciudat, îşi zise, pînă acum nu-i venise nicidecum ideea să intre într-un restaurant dintr-acesta, de lux, ori n-avusese bani, ori simţea că sufletul Domnului nu e prezent în astfel de lăcaşuri de petrecere ; deşi nu poate fi rău defel să te retragi cîteodată în colţul acestei pînze de păianjen ţesute din fum, lumină şi hărmălaie şi să stai la pîndă, aşteptînd ca firele să înceapă a tresălta... Ia te uită ce de duduie scumpe, care sorb din băuturică, vîră îmbucături în degetarele alea roşii şi mititele, ori se înfierbîntă, rîd, cochetează, se oferă încă din timpul dansului... Chiar în acest moment uite că intră două pipiţe nurlui şi se aşează lîngă coloana cu oglindă, în faţa lui, e drept că cea mai în vîrstă e din cale afară de boită... Cea mică în schimb nu şi-a dat nici măcar cu ruj, şi cu toate acestea are guriţa rozulie şi fragedă ca o pisicuţă... N-are mai mult de şaisprezece ani, îşi zise Bárány, şi se instalează totuşi în local în compania acestei hărmă sare călitate în luptă, care adulmecă fumul şi zarva cu dezgustul femeilor trecute prin ciur şi dîrmon ; şi nu numai că mititica îi ţine paravanul, dar îi umblă şi ei ochii după bărbaţi, iar acum s-a întors de-a dreptul spre el... Ce-ar fi s-o cheme încoace, să-i tragă o săpuneală, apoi să-i dea ceva bani şi s-o ducă acasă la mămiţica ei ?... A şi băgat de seamă că-i făcuse semn, poate de-aia îşi pleacă privirea, dar o şi ridică acum din nou spre el ; o fi ea mică, dar se pricepe să facă ochi dulci, că, văzînd-o, îşi simte pînă şi ciolanele betege arse de văpaie...

Fata veni şi se aşează la masa lui.

— Dacă vrei să mă duc cu tine după ora închiderii, comandă-mi o cină, că mi-e foame, spuse ea, iar Bárány zîmbi stupefiat la auzul tutuiei neaşteptate.

— Şi ce brînză am făcut dacă te iau cu mine ?... După cum te văd, cazi din aşternut...

În aşteptarea răspunsului faţa i se lungi ca la un taş din pricina mirării prefăcute.

— Lasă, nu-ți fă griji, știu multe ! i-o reteză fata zorită, cu iritare și cu un dram de dispreț în glas, de parcă-și învinuia soarta că a dat peste un fraier ca ăsta. Nevastă-ta o să-mi zică și mersi...

O cheamă Ilonka, spuse ea ; Bárány îi privi încheietura gingașă a mînii, pe urmă cîtă în ochii ei mari, căprui, dînd parcă să afle în ei un răspuns îndoielilor sale ivite din senin ; la un moment dat se posomorî la gîndul că mititica semăna cu Ili, trebuie c-avea chiar vîrsta la care ea a murit ; tocmai de aceea ar face mai bine să nu se lege de ea, ar fi o ticăloșie, un păcat pe care nu-l săvîrșise pînă acum ; dar apoi își zise că oricum, chiar dacă îi dă drumul să plece, se va găsi fără îndoială un altul, mai hain și mai nemilos decît el care s-o înșface, s-o exploateze, poate s-o și bată... Ș-apăi, de ce să fie mereu el acela care să renunțe la plăceri ?... Îi răsări din nou în fața ochilor Maria Magdalena cu ciuperca ei de țesut, mijindu-și ochii deasupra ochelarilor, și, dintr-o dată, se decise. Am s-o fac, așa, de-al dracului și tot am s-o fac ! gîndi. Și anume, pentru a mă afunda la fel de adînc în nemernicie precum m-am înălțat odinioară în apropierea sufletului Domnului !... Pînă acum viața m-a tot înjosit, acum e rîndul meu !

Iar cînd muzicanții atacă o rumbă, degetele sale zburătăceau deja în sus și în jos pe mijlocul fetei, vrînd parcă să-și disimuleze infirmitatea care îl împiedica să danseze ; după calvarul nesfîrșit al zilei, se simțea oarecum despăgubit prin îngerelul acesta smead, în ființa căruia se îmbinau copilul cu prostituata. Ilonka ceru friptură cu ciuperci și salată de castraveți de seră, Bárány comandă vin roșu și îi cumpără fetei un buchet de micșunele, îndurînd mai apoi toate chinurile iadului cînd un student veni la masa lor și îi ceru permisiunea să danseze cu fata, iar el n-avu încotro, trebui să consimtă, ca să nu se facă de rîs în fața amîndurora din cauza șchiopeniei sale ; dar cînd fata ședea din nou lîngă el, se înfocă de vin și de fericire și le dădu bani muzicanților, ca să-i zică Ilonkăi cîntecul preferat :

*Lăcrămioare rîd la soare
În grădinița ta...*

Muzicanții se strînseră în jurul mesei, se înființă de undeva și femeia sulemenită împreună cu care sosise „pricoliciul”, cît despre cele ce-au urmat, Bárány nu-și aducea aminte decît vag ; de cele mai multe ori se vedea, ca prin vis, mergînd cu fata pe strada strălucind metalic sub razele lunii, Ilonka ba i-o lua înainte răsucindu-se întruna pe călcîie, ba se agăța de gîtul lui și-i gîdila obrazul și urechea cu răsufierea-i caldă, îi zicea „tăticule”, și rămase alături de el pînă la capăt, chiar și atunci cînd el o izgoni pe Maria Magdalena din locuință ; a fost o scenă cumplită, dar scurtă, fiindcă femeia, cuprinsă de sentimente rele, îl aștepta îmbrăcată, așa că putu s-o alunge repede.

— Mă scoți noaptea din propria mea casă ca să mă arunci în stradă ? întrebă femeia cuprinsă de un tremur înfrigurat.

Dar Bárány știa ce vorbe trebuie să-i zvîrle în obraz :

— Te-am prevenit de mult : cum ai istovit în dragoste, te-am și călcat în picioare ; locul tău e-n cimitir !...

Plîngînd în hohote, femeia se făcu în cele din urmă nevăzută, se aciui undeva printre tufele de iasomie, proorocirea groaznică se împlinise, și curînd cei doi se aflau în pat, dar ceasornicarul nu-și mai amintea ce s-a petrecut cu el : fata făcu totul pentru încheierea cît mai grabnică a dezgustătoarei însoțiri. Cînd se trezi la patru și jumătate în zori, Bárány zări îndată hainele sale azvîrlite pe scaun ; aruncă cît colo pătura și se repezi cu un salt în mijlocul camerei, dibui după buzunarul interior al sacoului, ca să vadă dacă mai are portvizitul ; dar stofa i se grămădea moale în pumn, și nici nu apucă să-și vină în fire din uluială că îl și doborî pe dată altă lovitură : geanta ponosită din piele de porc, în care pusese ceasul de aur, nu o vedea nicăieri ! Se prăbuși în genunchi, gemu zgomotos și-și lipi capul de hainele sale duhnind a crîșmă.

Apăru și Maria Magdalena și, aflînd de cele întîmplate, încuviință din cap în ciuda pagubei suferite, de parcă fusese încredințată că cel care a izgonit-o din casă și a făcut-o de ocară în fața lumii își va afla degrabă pedeapsa meritată ; satisfacția ce i se oferise fără întîrziere o năpădi de emoție, ghicea în aceasta efectul rugăciunilor ei, răsplata vieții sale cumpătate și se ascunse cu săpăliga printre flori, ca să-și tăinuiască din fața bărbatului bucuria răutăcioasă, valul de

recunoștință care îi împurpura obrazii și îi umplea ochii de lacrimi. În vreme ce plivea, nu se putu opri să nu se gîndească totuși la bănetul ce se irosise, o adevărată avere, nici nu văzuse vreodată atîția bani laolaltă, și uite că a venit tîrfulița aia cu mutră de cioroaică, a suflat peste ei, și ia-i de unde nu-s... Iar deasupra amărăciunii pe care o simțea din pricina pierderii materiale mai plutea în sufletul ei și un alt sentiment, înăbușind-o cu aburu-i usturător : acela al femeii ofensate, în al cărei așternut curat bărbatul a culcat o curvă culeasă de pe stradă, și a adus pentru ea cel mai mare sacrificiu !...

În timp ce se frămînta muncită de gînduri și trăgea cu mîna înțepenită săpăliga în jurul tulpinelor de flori, observă ceva ciudat, un lucru pe care nu-l remarcase pînă acum : corolele de-un vinețiu pal ale răzorului de stînjenei se căscau în fața ei ca tot atîtea sexe femeiești lascive și dezvățate, de parcă s-ar fi deschis toate peste noapte spre a-l îmbucura pe bărbatul acesta bicisnic, cu oasele veșnic pîrjolite de febră, care zăcea acum ceva mai încolo zdrobit, ca tîlharul scoborît de pe cruce. Privi caliciile groase și cămoase ale irișilor, stigmatete galbene, o năpădi roșeața la vîzul lor și începu să le secere cu săpăliga, ca să le reteze din rădăcină.

— Acoperiți-vă rușinea, boarfe de bordel ! șoptea ea izbind înainte, chiar și atunci cînd Bărány se arătă în prag șifonat, cu ochii mijiți în lumina soarelui și porni în oraș s-o reclame pe borfașă la miliție.

Abia ieșise pe poartă că în fața lui apărură zîmbind Mártonka.

— Sper că logodnica mea nu ți-a înșelat așteptările... E încă nouă-nouță în bransă...

— Care logodnică ?

Ereticul simți că-l ia cu frig, îi amorțiră și buzele.

Zîmbind în continuare, băiatul îi privi piciorul schilod, hainele boțite, mahmureala urduroasă.

— Ți-am pasat-o, ca s-o încerci înaintea de a mă căsători cu ea, cine știe, poate că nu ți-e pe plac...

Mártonka îi veni acum foarte aproape ; din palmă i se ivi lama unui briceag cu arc.

— Recunosc că te-a costat cam mult cheful de-aseară, dar prețul l-am fixat eu...

Atunci apăru de undeva tiptil și Ilonka.

— Sărumbăna, tăticule, zise ea hlizindu-se. Nu te supăra c-am șters-o de lângă dumneata, da' sforăiai așa de urât...

Bárány se uită la ei cum îl încolțesc ; dar băiatul și fata stăteau deocamdată potoliți.

— Dă-i mașinăria, să aibă cu ce se juca ! îi făcu în cele din urmă semn fetei Mártonka. Aurul rămîne la noi : și-așa țaful ăsta bătrîn l-ar fi tocat cu cine știe de boarfă de categoria cincea...

Ilonka scoase din geantă mecanismul de ceas învelit în hîrtie și îl strecură în buzunarul lui Bárány, iar Mártonka aținti deodată cuțitul spre gîtul tatălui său.

— Iar acum te vîri frumușel în vizuină lângă femela dumitale și nu te mai arăți timp de o săptămînă, s-a-nțeles ?... Dacă te prind pe stradă, îți retez gîtița ca la o găină !...

Îldădu brînci pe poartă, izbi chiar cu piciorul în urma lui, iar Bárány, cumpănindu-și greutatea, își ducea întruna mîna la obraz de parcă nu-i venea să creadă că a scăpat, că scena îngrozitoare a luat sfîrșit. Cînd se așeză înăuntru la masă, toate cele din juru-i se preschimbară într-o negură vuitoare, și abia i se domoli spaima și îngrijorarea că încolți în el un gînd și mai chinuitor : te pomenești că Maria Magdalena l-a îmbrîncit de la sine fiindcă se află și ea în puterea acestui „călău”, care i-a interzis să mai trăiască cu el... Și dacă-i așa, nu-i exclus ca ticălosul să se fi culcat cu ea, din răzbunare...

Se ridică anevoie și ieși în curte ; de suspiciune și de gelozie îl trecură nădușelile ; cînd și cînd avea senzația că prin oase îi şuieră un vîrtej de aer strălucitor ; trăgîndu-și cu sfortare cumplită piciorul, porni s-o caute în grădină pe femeie, ca să-i ceară socoteală pentru cea mai recentă descoperire a sa, singura pricină, poate, a pierzaniei și supliciului său ; voia s-o ia la întrebări, să afle cînd i-a dat tîrcoale „ucigașul” ăla, de cîte ori s-au întîlnit și în ce loc, cum s-au drăgostit, ce i-a spus băiatul... Ajunsesse de-acum lângă Maria Magdalena, dar atunci femeia îi întoarse spatele și urmîndu-și lucrul pe care îl începuse, izbi și mai pornită cu sapa, ca să stîrpească stînjeneii din rădăcină, pînă n-o să mai rămînă nici de sămînță, iar sucii frunzelor cărnose zdrobite îl împrășcă pe Bárány în obraz.

Se hîrîiau și se mușcau de dimineața pînă seara, ca două animale sălbatice zăvorîte în aceeași cușcă. Fiecare cuvînt, fiecare gest devenise suspect, trebuia să ataci mai înainte ca celălalt să fi apucat să-și scoată ghearele ; chiar și mirosul abia și-l mai puteau suporta, iar ori de cîte ori Bárány se gîndea că din cauza lui Mártonka e nevoit să-și lase toate treburile de izbeliște vreme de o săptămînă, că s-ar putea să-i și spargă în răstimpul ăsta atelierul, că e lipsit de apărare în fața „criminalului” acela, îi izbucnea din piept un vaier, de parcă l-ar fi străpuns un cuțit între coaste. Și, pe deasupra, nu se putea consola nici măcar cu gîndul că fata e de-acum a lui, deși în seara cu pricina nădăjduia s-o poată păstra, chiar de-ar fi trebuit s-o țină sechestrată și să-și cheltuiască pentru ea toți banii ; dar de unde putea bănuî că e atît de depravată cînd a zărit-o în restaurant șezînd lîngă coloana cu oglinzi ?... O crezuse mai degrabă o puștoaică fugită de acasă decît o tîrfă, sperase să și-o apropie ademenind-o cu bani, cu vorbe dulci, cu răbdare aducînd a oblăduire paternă ; dar iată că pînă și fericirea de scurtă durată de care avusese parte n-a fost decît o capcană, tocmai cînd își spunea că s-a terminat cu zbulciul său amoros și cu bîcîșnicia sa trupestă, arcul de oțel s-a închis, prinzîndu-i în strînsoarea sa nu numai piciorul dar și sufletul, iar la idea că fata s-a drăgostit atît cu el cît și cu Mártonka i se întorcea de fiecare dată stomacul pe dos...

Mergea cîteodată șontîc-șontîc pînă la poartă, arunca cîte o privire deznădăjduită în lungul străzii, apoi se întorcea și se așeza din nou gemînd și oftînd ; femeia îi urmărea frămîntarea.

— Văd că te perpelești nevoie mare ; așa-ți trebuie ! tăbăra asupra lui chiar în astfel de momente. Să n-ai parte de tihnă nici o clipă !

Extenuat de moarte, Bárány căută să-i provoace compasiunea :

— Cum poți vorbi așa ?... N-ai pic de milă, Maria Magdalena ?!...

Pe femeie aproape că o pufni rîsul de mînioasă ce era.

— Dumitale îți pute pînă și urma piciorului ăla șontorog, și mai îndrăznești să-mi ții mie predici despre milos-tivenie ?!...

Și, neagră la față, îl privi țință.

— Ai dorit să fii Anticrist, leu prădalnic, și-ai ajuns pîn-la urmă un dihor : pfui !...

Și mai adăugă niște vorbe cu care își primejdui și propria izbăvire sufletească, apoi izbucni în hohote de plîns.

Astfel trecu săptămîna. În sfîrșit, în a șaptea zi Bárány se urni din casă și se îndreptă spre atelier ; dar mai bine n-o făcea, își zise el necăjit mai apoi, fiindcă pe drum îl prinse misitul cel lungan de la care cumpărase ceasul.

— Pe unde umbli, omule ?! îi ceru acesta socoteală oțărît. De-o săptămîină alerg după mata cu limba scoasă, ca să-mi dai ceasul de aur... S-a aflat că-i marfă japoneză de ciordeală, miliția e pe urmele noastre !

Își smulse șapca din creștet și-și trecu dosul murdar al mîinii peste frunte ; dar Bárány mișca doar din buze fără să poată scoate un sunet ; își pierduse pînă și șirul gîndurilor la auzul noii primejdii.

— Acum ce, te faci că plouă ?! îl apucă celălalt de braț. Te paște și pe dumneata o cură de slăbire de vreo trei anișori, și pe mine la fel !... Așa că, fă-te-ncoace cu ticăitoarea aia, iar eu îți dau banii 'napoi !...

Deodată pe tăinuitor îl prinse însă o bănuială.

— Nu cumva ai și măritat-o ?!...

Bárány scutură din cap și făcu într-o doară un gest șovăielnic, de neînțeles ; nici el nu știa ce a vrut să exprime, dar pe lungan asta nu-l interesa ; urmă cu privirea avidă direcția indicată de mîna infirmului, îl apucă din nou de braț și începu să-l tîrîie după el pe străzi, prin oraș. Bárány își pierdu iute suflarea, gîfîia și, punîndu-se împotriva, încerca să stăvilească cît de cît alergătura, în vreme ce toate lucrurile din jur i se înfățișau schimonosite și înfricoșătoare, de parcă nimerise între zbaturile unor roți care ba îl săltau, ba îl afundau sub apă. Și, cu toate acestea, nu-i putea istorisi nici măcar omului ăsta ce s-a întîmplat cu Doxa de aur, n-avea, cum să-i spună de fata care îl prădase în timp ce el își dormea somnul turmentat, și nici de groaznicul complot prin care fusese atras în cursă.

Și iată că ajunseră în fața casei vechi cu acoperiș ca de sicriu, iar Bárány începu să smucească de șnurul soneriei ; femeia ieși cu pași molatici, dar cînd dădu cu ochii de „dia-

voiu şchiop” şi află că acesta îl caută pe Mártonka, îi trînte poarta în nas, strigîndu-i doar din curte :

— Piei de-aici, că te opăresc !... N-ai ce-l căuta în casa asta pe ucigaşul ăla !... E bucăţică ruptă din dumneata !...

La auzul vorbelor pline de dispreţ ale femeii, samsarul cel deşirat, cuprins parcă de un nou val de furie împotriva ceasornicarului, îl îmbrînci făcîndu-l aproape să cadă, pe urmă se năpusti în căutarea băiatului, cîtă vreme mai putea trage nădejde să dea de urma ceasului cu ajutorul lumii interlope. Bárány se duse în atelier, dar nu aprinse lumina deasupra bancului de lucru, ci şezu îndelung în semiîntuneric, muncit de gînduri, neştiind ce să facă, pe ce drum s-o apuce în cazul cînd nu va fi arestat şi condamnat : la Maria Magdalena nu voia să se mai întoarcă : ştia că n-ar fi făcut decît să se sfîşie cîtă-i ziua de lungă, aşa cum o făcuseră odinioară cu Róza.

Din ceasul de aur nu ieşi la iveală decît unul dintre capacele din spate, pe celelalte Mártonka le vîndu-se bucată cu bucată, ca să nu stîrnească bănuieli, tocmai oferea bijuteriilor ultimul capac cînd dădu peste el tăinuitorul şi i-l ceru ; se încăierară, şi de aici li se trase, căci fură amîndoi înhăţaţi, miliţia se afla deja pe urmele deşiratului. La cîteva zile după aceea Bárány primi o citaţie, şi fu nevoit să povestească de-a fir a păr toată trăşenia, începînd cu cumpărarea Doxei şi pînă la cheful nocturn, de la ameninţările cu moartea proferate de Mártonka pînă la alergătura forţată ; tăgădui că ar fi avut cunoştinţa de originea ceasului de aur, se văicări că, fiind de bună credinţă, a fost indus în eroare şi a căzut victimă, şi aruncă totul în spinarea fiului său : dacă acesta, mîna-n mîna cu tîrfa aia, nu l-ar fi atras în capcană, ar fi putut restitui păgubaşului obiectul furat.

El nu fu pus sub acuzaţie, dar lunganul primi trei ani pentru recidivă de înşelătorie şi escrocherie, fata primi şi ea trei ani, fiind acuzată pe lîngă complicitate şi de prostituţie, iar Mártonka doi ani. După aceea Bárány răsufală uşurat : — Am scăpat măcar pentru un răstimp de ticălosul ăla ! —, şi începu din nou să lucreze, şedea la masa de lucru cîtă-i ziua de lungă : strunjea iarăşi tocurele cu duzinile, făcea rost de la bişniţari pe nimica toată de piese noi, dădea bani cu camătă de speculă la mulţime de oameni,

încheind cu aceştia înţelegeri în care figura sub nume fals, pentru a înşela vigilenţa autorităţilor, dar prin aceasta făcea doar jocul cîte-unui escroc, care nu mai recunoştea că a luat bani cu împrumut şi-i rîdea în faţă cînd ceasornicarul îi pretindea dobînda. Afacerile i se încîlciră, avea deja la tribunal un proces în care apărea ca păgubaş, şi simţea că tot ce adună cu o mină iroseşte cu cealaltă, ceea ce îl făcea să se osîrduiască şi mai abitir ; la prînz mergea şchiopătînd pînă la un restaurant dietetic de peste drum, mîncă găluşti cu prune, macaroane cu brînză sau mămăliguţă cu lapte bătut, lăsa cincizeci de bani bacşiş şi se opintea îndărăt spre atelier.

Lăcomia asta îi stîrni şi cealaltă patimă, poate că-şi trăgea chiar obîrşia din ea, dar după cîte lovituri avusese de îndurat se temea de-acum de aventuri, de păcăleli, de băutura care îl doboră una-două, aşa că prefera să dea tîrcoale fetelor în atelier, în vreme ce cădeau în admiraţie la vederea vreunui cercei sau colier de duzină dar atrăgător, ori ar fi vrut să-şi scoată de la reparat ceasul, dar n-aveau bani... Se drăgostea fără să aleagă, o trăgea de pe stradă pînă şi pe ţigăncuşa florăreasă, descheia cu degetele-i strîmbe şi osoase bluza servitoarei care întîrzia cu plata datoriei, alteori se proţapea în faţa uşii pe trotuar, stînd la pîndă, în aşteptarea pipîtelor. Domnul Karikás, pălărierul cel bolnav de inimă care împărţea cu el încăperea pe din două, urmărea cu indignare forfota crescîndă din jurul ceasornicarului, iar într-o seară se ivi din aburii puturoşi mirosind a postav şi îi spuse lui Bárány :

— În preajma mea să nu faci casă de toleranţă, că la mine vin clienţi onorabili, ai înţeles ?!

Dar s-a mai întîmplat ceva în zilele acelea : într-una din amiezi, pe cînd se întorcea de la restaurantul dietetic, îl aştepta la pălărier Elifáz, băiatul care urma în vîrstă imediat după Mártonka ; era slab şi tăcut, la intrarea tatălui său abia că se depărtă sfielnic de la perete. Acesta îl recunoscu cu bucuria umbrită pe dată de bănuială, îi făcu semn să intre în atelier, iar băiatul se holbă îndelung în cercul de lumină al mesei după ce se așeză, cu aerul că vrea să spună ceva, dar nu ştie cum să înceapă.

— Da' zi-i odată, ce-i nou ? îl îndemnă Bárány cu degajarea căutată a oamenilor care s-au dezvăţat unii de

alții. Te-ai făcut flăcău în lege de când nu te-am mai văzut, urmă el și luă aminte la chipul angelic al băiatului, în căutarea propriilor sale trăsături de odinioară. După Ili el fusese cel care ținea la taică-său, se lipea de el încă de mic, i se agăța drăgăstos de haine sau își apăsa gurița de mîna lui. Acum Bárány căta să vadă de a mai rămas în copilul crescut în preajma Rózei Nánási ceva din vechea afecțiune ; după ce-l îmboldi de mai multe ori, băiatul se ridică în sfîrșit în picioare, își întoarse obrazul către tatăl său și porni să vorbească cu glas coborît, tulburat și gîtul îi strălumina palid în ambianța întunecată a atelierului.

— Uită-te bine la mine, și-ai să vezi... Ai să observi ce neted mi-e obrazul... Și nu numai obrazul, dar și picioarele, și peste tot. Iar prietenii mei se bărbieresc deja...

Privea la tatăl său lăcrimînd, cerîndu-i socoteală ; Bárány zîmbi, deși nu-i prea ardea de zîmbet.

— Aia te păcălesc, Elifáz... N-ai nici măcar armata făcută... Nici n-ai avut încă de-a face cu o femeie... Ori ai avut ?...

— Sigur că n-am avut... Dar nici nu puteam să am... Băieții zic că zadarnic aș încerca...

La auzul acestor cuvinte pe Bárány îl cuprinsese o milă groaznică. Țopăia deja neliniștit în jurul lui ; îl mîngîia, îl iscodea, văzîndu-și propriul destin reeditat în acela al băiatului cu chip de înger ; căci pe cei de felul său, timizi și neajutorați, toți se întrec în a-i înjosi, ei sînt mereu ținta vorbelor muiate în venin, ei se zvîrcolesc nevolnic nopțile pe mindirele încinse, iar dacă trebuie să se răzvrătească, ei se înspăimîntă cei dintîi de propriul lor glas !... Dar pe lîngă compătimire, tatăl se simți cotropit și de un alt sentiment, stîrnit de recunoașterea faptului că n-a fost în stare să se răzbune pe destinul său nici în chip de Anticrist și, de cînd s-a pogorît din Schitu, unde înghițise fiere și oțet pentru a se îndulci apoi cu fragi, pe obrazul său plesnesc palmele una după alta ; și ce-a făcut oare, după acest calvar, ca să se arate demn de necuratul descătușat în sufletul său, ca să-i plătească destinului înșutit pentru toate cele îndurate ?... Iar de n-a făcut nimic, la ce sînt buni banii, ce rost are tot zelul ăsta ?... I-a reînviat în sinea sa pe cei doi tîlhari răstigniți odată cu el, nu încapă nici o îndoială, iar acum vîlvătaia întreită a focului lor îl mistuie și îl

mîna și îi frînge oasele, dar, în afară de asta, ce a mai făcut ca să răzbune cel puțin moartea Iliei ?... Nánási Róza l-asculpat în față, Maria Magdalena s-a lepădat de el degustată, iar fata aia l-a îmbucurat o dată numai ca să-l arunce apoi sub cuțitul „călăului”... Adevărat a grăit Magdalena : năzuise să devină Anticrist, sălbăticiune care seamănă prăpadul în jur, dar s-a preschimbat doar într-un dihor, care inspiră mai degrabă sila decît teama... Și toate acestea s-au întîmplat astfel numai pentru că n-a dat ascultare revelației care îi arătase că trebuie să se afunde la fel de adînc în ticăloșie precum se înălțase odinioară în apropierea sufletului Domnului, că trebuie să săvîrșească tot pe-atîtea nelegiuiri cîte fapte bune făcuse mai înainte, că trebuie să ducă la disperare tot atîția oameni cîți consolase odinioară, și să-și rîdă de suferința celor pe care căutase să-i oblojească cu vorbele sale... Dar dacă, slab și neputincios, n-a fost în stare să se răzbune pe destinul său, o va face de acum înainte !... Iar dacă pe fiică-sa a jertfit-o „Domnului”, pe băiatul acesta cu chip de înger îl va tocmi ucenic al Satanei, îi va călăuzi pașii în cloaca desfrînărilor și se vor tăvăli împreună în mocirlă și vor grohăi și vor rîgîi într-un glas, pînă ce talerul faptelor bune va fi zmucit în sus sub greutatea nemerniciilor și păcatelor sodomești aruncate în talerul faptelor rele !...

De emoție, îi dădu roată băiatului de mai multe ori, pe urmă trecu șchiopătînd în celălalt atelier, se plecă peste scîndura de călcat și îi spuse domnului Karikás :

— Află ca în curînd vom deschide cu fecioru-meu un lupanar în care dumneata n-ai să fii bun nici de portar !...

Și, cu ochii mijiți, își dezveli hîrburile dinților, ca pe niște cuie strîmbe și ruginite.

Bātu străzile de la periferie ca să găsească o căscioară de vînzare, una în care să-i încapă măcar un pat, o masă și soba ; după multe căutări izbuti să cadă la învoială pentru o bojdeucă în Tăuri, care n-avea decît o cameră și bucătărie, iar geamul abia de i se înălța mai mult de-o șchioapă deasupra trotuarului, dar cel puțin așa nu se afla sub ochii lumii, iar mai aproape de centru n-ar fi găsit la prețel acesta nici măcar o cameră la mansardă. Cumpără cîteva piese de mobilă prăpădite și își aduse hainele de

la Maria Magdalena, dar cînd să-l ia pe Elifáz la el începu să-și facă gînduri și îl duse mai întîi ca să-l consulte un specialist. Băiatul fu pus să se dezbrace, îl cîntăriră, i se măsură înălțimea, fu lovit cu ciocănelul de cauciuc peste genunchi, i se trecu un ac peste talpa piciorului, îl iscodiră cu privire la temerile sale și dacă a avut deja raporturi sexuale. Ținîndu-și indispensabilii cu o mîină, Elifáz privi în sus la frumoasa doctoriță cu glas agreabil și cu păr bogat, negru, adunat deasupra capului în chip de turlă, și se simți umilit că tocmai o asemenea femeie îi examinează meteahna din pricina căreia îl bătea gîndul să-și pună capăt zilelor, de-a dreptul una ca asta îi pune întrebări peste întrebări, de-i venea să intre în pămînt de rușine... Doctorița îi observă stînjeneala, îl bătu ușurel pe obraz și spuse că nu e nimic grav, nici măcar nu va fi nevoie să se interneze, se va aplica doar un tratament local, cu un unguent cu hormoni, în urma căruia o să-i crească barbă de Robinson, nu alta... Însă înainte de a scrie rețeta, îl chemă pe tatăl său deoparte și îi spuse cîteva cuvinte, pe care acesta le încuviință cu rîvnă : păi tocmai asta caută el să pună acum la cale, răspunse Bárány, ca băiatul să treacă prin botezul focului și să-și redobîndească echilibrul sufletesc, după cum s-a exprimat atît de nimerit scumpa doamnă doctor...

Bárány se strădui în continuare, voia ca băiatul să se însoțească neîntîrziat cu o „femeiușcă spălățică”, care să-i liniștească pe neobservate sufletul bîntuit de spaime ; dar trecură cîteva zile fără nici un rezultat, dindărătul plăcii de sticlă ce proteja masa de lucru se îțeau doar fețe muncite, priviri ostenite și dezamăgite, iar ceasornicarul își smulgea din ce în ce mai nerăbdător lupa din orbita ochiului pentru a-i scruta pe cei ce intrau. Elifáz adăsta la el de dimineața pînă seara, cufundat în ursuzenia-i bătrînicioasă, cu gîndurile rătăcind aiurea ; îi apărea neconținut în fața ochilor frumoasa doctoriță și, simțind încă în nări mirosul de rufă proaspăt călcată al halatului alb imaculat, îl cuprindea iar și iar stînjeneala. În sfîrșit, într-o seară, cînd Bárány își ridică din nou privirea de la ceasornicele demontate, zări în fața plăcii de sticlă o fată frumoasă cu păr roșcat.

— M-a trimis o cunoștință de-a mea, spuse ea cu glasul aproape răzbit de plîns. E vorba de ceva foarte important...

Cerea cu împrumut cinci sute de lei, întinzînd deja spre Bárány Tellusul mititel pe care-l scosese de pe încheietura mîinii, dar ceasornicarul se făcu că nu observă gestul, suspină și spuse că nu mai dă bani cu camătă, fiindcă oamenii sînt răi și, în loc să-i fie recunoscători, îl vîră în belele, obligîndu-l să-și piardă vremea pe la tribunal dacă vrea să mai salveze măcar o părticică din modestul său capital dobîndit cu muncă cinstită... Dar în vreme ce spunea aceste cuvinte, îi tresălta pînă și ficatul de emoție, vedea în disperarea fetei o întîmplare de bun augur, zicîndu-și că fără îndoială a rămas grea și ar dori să se adreseze vreunui doftor clandestin, de vreme ce are nevoie așa urgentă de bani ; n-are decît să se mai zbată nițel mititica, să mai fiarbă în propria-i îngrijorare, și-o să devină pe dată mai îngăduitoare. Își vîrî iar lupa în orbita ochiului, suspină din nou și o privi în cele din urmă cu un zîmbet afabil dar malițios.

— Pesemne că ești la mare ananghie, dacă n-ai plecat... Nu cumva te-ai speriat de barză, drăguțo ?...

Fata se uită la fața prelungă de satir a ceasornicarului, îi îndură privirile cu care acesta o pipăi din cap pînă-n picioare.

Însă în acest moment Bárány spuse hotărît :

— Hai să încheiem un tîrg, domnișoară... Eu te voi ajuta, dar și mătăluță trebuie să-mi faci un hatîr...

Iar cînd văzu consternarea de pe chipul fetei, ieși numaidecîtîn fața mesei și urmă cu glas rugător :

— Să nu mă-nțelegi greșit, pentru Dumnezeu !... Cum aș cuteza să-mi arunc măcar privirea asupra dumitale... Dar în apropierea mea se află un copil neprihănit, pe care numai mătăluță îl poți salva...

Și îi povesti pripit și zădărit totul ; roșcovana cea mică se întoarse, îl observă doar acum pe băiat și indignarea zugrăvită pe față i se preschimbă într-un zîmbet ironic și iscoditor.

— Chiar ți-e așa de frică de fete ? îl măsură ea pe Eli-fáz care, sculat între timp în picioare, se pierduse cu totul

în stîngăcia sa. Ei, prostuțule, de-ai ști cît e de simplu totul, de-ai ști !...

Întinse cu gingășie mîna spre el, dînd parcă să-l dez-mierde pe obraz, pe urmă se întoarce și plecă în fugă.

Dar peste o jumătate de oră reveni. Bárány țopăia în jurul ei plin de recunoștință și de tulburare dar, prevăzător, nu-i dădu încă banii. Îi urcă pe amîndoi într-un taxi și intră și el în mașină, ca să-i însoțească pînă în Tăuri, apoi îi înmînă băiatului cheia și îi făcu semn că el se întoarce în oraș, dar se tupilă prin preajmă, ca să asiste pe furiș la ciudata nuntire... După ce trebui să i se scoată cu de-a sila pînă și pantalonii, Elifáz se prăvăli cu obrazul încins, tremurînd, în îmbrățișarea fetei, care îl primi în ea dibace și pricepută, dimpreună cu fiorii săi de spaimă și de îngrijare, de rușine și de șovăială... Dar cum se risipiră toate acestea mai apoi !... Plîngea de-acum și se zvîrcolea, uluit că i se dezvăluisese o astfel de bucurie, căreia merita să i se abandoneze de aici înainte trup și suflet, să se lase robit numai de ea, nu de casa de rugăciuni și de soborul bătrînilor, nici de maică-sa, ci numai de plăcerea asta, care să-i ardă zi de zi sîngele și să-l purifice de toate cele necurate !...

Cînd își veni mai tîrziu în fire, fata nu se mai afla lîngă el. Doar taică-său se preumbla șchiopătînd lîngă pat și cuvînta cu glas cîntător, dar el nu-i prea pricepu vorbele :

— Pe neprihănita *cealaltă* a trebuit s-o jertfesc Domnului, pe *acest* inocent îl voi lua însă la mine, și îl voi tocmi paj în slujba Anticristului, pentru ca să-și închine zilele, alături de mine, bucuriilor și desfătărilor spurcate !...

În casa slujbei

Cartea Terézei II.

Jóska a căzut prizonier în luptele de la Turda, și s-a întors acasă în 1951. Purta o haină ponosită, de culoarea lutului, iar cu obrazul său neras și scofilcit, cu privirea reprobatoare, lipsită de viață, se asemta el însuși îmbrăcăminții sale. Îl doborâse febra tifoidă, săptămîni întregi zăcuse scâldat într-o sudoare jilavă, pradă delirului ; dar îi văzuse totuși aieva pe cei doi tovarăși de prizonierat care s-au oprit lîngă el sprijiniți în cozile lopeților, în vreme ce alți doi se aplecară să-l apuce de mîini și de picioare ca să-l poarte pînă la groapa comună în care erau aruncate zilnic douăzeci-treizeci de cadavre și acoperite apoi cu var ; pe urechile clăpăuge și mari ale camarazilor chipiele ostășești stăteau sui, unul din ei abia apucase să-l ridice dinspre cap că îi și dădu drumul înspăimîntat.

— Fir-ar să fie, păi ăsta ne vede ! zise el.

Teréz îl hrănea cu supe ușoare, trecea toate mîncărurile prin strecurătoare și le pasa prin sită, făcu rost de lapte și de doctorii, stătea să-i asculte răbufnelile capricioase, îi răbda crizele de nervi, simțind că-și asumase din nou rolul surorii de caritate, căci pe lîngă munca sa zilnică trebuia să vadă iarăși de doi bolnavi. Nici nu mai jinduia de-acum să ducă un trai independent, era de peste zece ani fată mare și se resemnase, fără murmur și nesimțind vreun sentiment de revoltă, cu destinul acesta solitar, cu jertfirea de sine ; se hotărîse să-și dedice întreaga viață mamei și fratelui, dar se întîmplă iar ceva care să-i schimbe soarta, orientînd-o într-o nouă direcție, de astă dată și mai plină de primejdii.

Într-o dimineată bătea la mașină un raport despre lucrările de regularizare ale apelor prin baraje, pe care le întreprinsese Direcția Hidrotehnica, recent reorganizată ; i-l dicta un inginer scund, cu pălărie vînătorească pe cap, cu fața brăzdată de riduri și cu smocuri de păr care i se șteau din urechi ; Teréz se uita la bătrînel zîmbind în sinea

ei, auzise de Kató Pista, sau Pistakati, cum îl porecliseră cei de la Direcție, i se dusesse vestea că îi place să tachineze toate femeile și fetele cunoscute cîte îi ieșeau în cale, să le ciupească cu privirile, cu nasul său ca un țurloi roșu, de parcă era un sturz ispitit de boabele coapte de struguri. Înainte de a se fi apucat de lucru, Teréz îi scrisese o ilustrată de felicitare unei prietene din Baia Mare, Kató Pista ridică acum vederea de pe masă, își trecu privirea peste rînduri și întrebă unde a urmat școala mica dactilografă, drăguța de ea, că tare-s ciudate literele pe care le așterne pe hîrtie...

— La maici, în Oradea, spuse Teréz fără să se uite la inginer, deși la auzul răspunsului în fîgașul ridurilor de pe obrazul bătrînului mici zîmbete radioase se împrăștiară în chip de biluțe strălucitoare.

— La maici ? !... La maici, ai spus ?... Pe cuvînt de onoare ? !... Jură-mi că ai spus adevărul !... Păi dacă-i așa, e minunat !... E nemaipomenit !...

Teréz își coborî degetele pe care le ținea pregătite deasupra mașinii de scris și privi mirată la Pistakati ; bătrînul urmă :

— Dacă ai ști cît m-ai făcut de fericit, gîndăcel de aur !... Din gurița dumitale mi-a fost dat să aud vorbe ce se pot măsura doar cu acelea pe care numai poetul le-a putut rosti în clipele sublime, în cele mai sublime clipe, cînd a grăit astfel : „Vreo sută de juni se legară, vreo sută de inimi se-aflară ; ce noapte, ce noapte ciudată de vară !...” N-aș vrea să zic „hop” pînă n-am sărit, dar am impresia că pentru mătăluță se și apropie nopțile acelea de vară ciudate, din cale-afară de ciudate !...

Îșiridică unul din picioarele vîrîte în pantaloni bufanți și îl legănă prin aer, ca un personaj de operetă, își vîrî țigaretul din lemn de vișin în gură, îl scoase, amenință cu degetul pe cineva aflat în depărtare și dictă apoi în continuare liniștit, pentru a spori acum tensiunea cu aerele sale misterioase. Dar Teréz nu se mai putu concentra asupra textului, își imagina neconținut că un alt omuleț, împăroșat ca și ăsta, se vîră lîngă ea și îi gîdilă trupul gol cu smocurile de păr din urechi, iar la gîndul acesta o străbătu un fior, și nimeri cîte o literă pe de lături. Smulse în cele din urmă textul greșit din mașină, îl aruncă împreună cu co-

piile în coșul de hîrtii și, îmbujorîndu-se pînă la urechi, întrebă :

— Despre cine vorbiți, domnule inginer ?... Nu mă mai puneți în încurcătură... Uite, am roșit toată...

Însă Kató își închise ochii și clătină din cap a tăgadă, în semn că n-a sosit încă momentul pentru a da toate cărțile pe față.

Patru zile mai tîrziu, pe cînd lucrau iar împreună, inginerul scoase din portofelul său din piele de șarpe bătînd în toate culorile o fotografie de mărimea unei cărți poștale, o așeză pe mașina de scris și se retrase apoi cu un pas, urmărind-o de acolo pe față ; Teréz se aplecă cu curiozitate complezentă și luă aminte la bărbatul frumos, cu chip energic, a cărui privire severă și cercetătoare, aproape poruncitoare pătrundea chiar și prin lentilele ochelarilor de soare. Îl simți de la bun început dur și ferm, și o luă cu călduri, apoi i se făcu frig ; cu firea-i slabă, mereu aservită, o speria poate tocmai superioritatea ce se degaja de pe acel chip ; dar nu apucă să-l mai privească, Kató Pista se și repezi și îi luă fotografia din față, de parcă ar fi vrut într-adins s-o lase o vreme pradă tulburării. Abia după un răstimp începu s-o iscodească :

— Ei, ce zici, lie-ciocîrlie ?

Teréz se îmbujoră din nou și ridică zîmbind din umeri, se simțea iarăși la un pas de fericire și de primejdie, sentiment pe care-l avea ori de cîte ori întrezărea perspectiva căsătoriei ; în fața ochilor i se înfățișa mereu un prunc proaspăt îmbăiat, roșu ca un rac și cu pielea bine mirositoare, care se zvîrcolește țipînd înfometat, își simțea parcă aieveau sîinii pietroși și fără sutien gîdilați de mica ventuză a guriței lui ; o trecură valuri de fierbințeală, iar firele ei de păr se încinseră parcă unul cîte unul pe pielea capului cuprinsă de mîncărime. O străbătu totodată un simțămînt de silă și de spaimă, i se părea de neimaginat că un astfel de bărbat, dur și ferm, un *străin* ca acesta o va săruta. În buna credința și inocența sa, nu știa încă multe lucruri pe care o femeie de vîrsta ei ar fi trebuit să le cunoască.

— E-un bărbat chipeș, n-am ce zice, se porni ea în sfîrșit să vorbească, stînjenită și impresionată.

— Chipeș, ai zis ? ! exclamă Kató cu ironie reprobatoare. Arată ca o vedetă de la Hollywood !... E feciorul meu dar, slavă Domnului, seamănă cu mă-sa, care avea un trup superb, de pursînge !

Teréz îl privi uimită ; n-ar fi crezut că bărbatul din fotografie e fiul inginerului și că acesta e văduv.

— Bine, dar câți ani are, de nu s-a însurat pînă acum ? întrebă ea și, fără să știe de ce, o cuprinse din nou emoția.

— V-ați potrivi de minune ! dădu din mîna bătrînul în loc de răspuns. Între soți trebuie să existe o diferență de cel puțin zece-doisprezece ani, pentru ca bărbatul să se bucure de autoritate în familie și să-și dobîndească un rang în societate... Iar de căsătorit nu s-a căsătorit fiindcă pe mîtele astea din zilele noastre n-are ochi să le vadă... Fiindcă un bărbat superior are nevoie de o femeie pe măsura lui... Una cumînțică, sîrguincioasă, taman ca dumneata... Ai să vezi mătăluță, o să-mi porți recunoștință !...

Teréz tresări din nou la auzul ultimelor cuvinte ; o străbătu un val de nădejde, dar se sfîi s-o arate.

— Să continuăm, mai am multă treabă ! se precipită ea stînjenită. Am rămas la „între coronamentul barajului și taluz...”

— Ușurel, ușurel, nu te grăbi așa, floricea mea nes-temată ! prinse Kató brațul dactilografei cu mîna sa mică, zbîrcită și păroasă. Nici n-am apucat să-ți spun că, pe deasupra, e hidrolog, apreciat și peste hotare, și că norvegienii i-au acceptat nu demult un proiect... Un om cu minte sclipitoare, care poate să facă avere cu darurile sale... Să te țină ca pe o prințesă, nu altceva... Uite, chiar zilele astea îl chem încoace de la Timișoara !...

După orele de muncă, Teréz umblă brambura multă vreme, toropită de eveniment și de lumina lăptoasă a primăverii. Își închise pe jumătate ochii și-și propuse să nu mai judece, să se lase numai în voia simțirii, nevrînd să ucidă cu chibzuiala pînă și dramul de speranță pe care-l mai nutrea. Dar după un timp își dădu seama mirată că nădejdea nici nu e chiar atît de volatilă cum își închipuisese, dimpotrivă, o simți înstăpînindu-se asupra ei din ce în ce mai mult, îndreptîndu-i gîndurile înspre bărbatul zărit în fotografie. Îi apărea iar și iar în fața ochilor chipul acela frumos, energic și decis, iar tulburarea o sili să se oprească

în fața unei vitrine pentru a se liniști, de teamă că fericirea ei necugetată ar putea bate la ochi. Luase salariul în ziua aceea și, evocându-și-l din nou pe băiatul lui Kató, se îngrozi dintr-o dată că n-are nici de unele, nici măcar rufărie de corp suficientă, așa că intră la salonul de dame Farkas și Réti, ca să-și cumpere un sutien alb, la modă, și un portjartier. Timpul trecu pe nesimțite și, ajunsă acasă, păși pragul cuprinsă de un sentiment de vinovăție că n-a mai avut când să cumpere de mâncare. Mama ei trebăluia convalescentă prin casa, o întâmpină zîbind când o zări ; Józsi citea lângă fereastră cufundat într-o meditație bătrînicioasă, își orînduia însemnările, cum făcuse de săptămîni și luni încoace de atîtea ori. Se întremase, își revenise, Teréz a izbutit să-l pună pe picioare cu mîncărurile ei, se pregătea acum să se angajeze undeva. Nu era zi să nu se plîngă că i-e rușine să trăiască pe spinarea surorii sale, ca un parazit, și promitea să se achite de datorie de îndată ce va pune mîna pe ceva bani. Vorbea frumos, cu gingășie, ca oamenii pe care calvarul trăit îi înalță, inspirîndu-le un sentiment de recunoștință chiar și pentru simplul fapt că există, dacă nutresc dragoste de viață. Își găsea întruna vină că le scrisese atît de rar alor săi cît timp locuise la Cluj și se preocupase prea mult de tot felul de oameni netrebnici, care pînă la urmă au ajuns să-l suspecteze că ar fi simpatizant de stînga, din pricina articolelor sale opoziționiste.

Teréz o sărută pe maică-sa, apoi pe fratele ei și, roșind de minciuna scornită în pripă, spuse :

— Dacă ați ști de ce am întîrziat atîta, nici nu m-ați crede... Închipuiți-vă, colegile mele și-au pus în cap să mă mărite...

Maică-sa își plesni palmele, bucuria îi aprinse pe fața palidă și suferindă pete roșii.

— Sfîntă Fecioară !... E-adevărat, fetițo ?... Și cine-i bărbatul ?... Da' vorbește odată, pentru numele lui Dumnezeu !...

— E chipeș, înalt, un bărbat bine... Lucrează la Timișoara, e inginer hidrolog, sau cam așa ceva... Dar e cunoscut și peste graniță...

Femeia cu nervii slăbiți, veșnic bolnăvicioasă, o și vedea pe fiică-sa în chip de mireasă, începu să lăcrimeze.

— Să-ți dea Dumnezeu noroc și fericire, scumpo... Dacă e să merite cineva un bărbat cumsecade, de treabă, apăi tu ești aceea !...

Teréz dibui cu degetele în geantă, dar când dădu de conul rigid al sutienului o cuprinse stînjeneala și nu se mai atinse de lucrurile cumpărate. Jóska își împături zîmbind însemnările, se ridică în picioare și o îmbrățișă și el pe Teréz, îmbucurat de vestea că există totuși speranțe ca sora lui să nu îndeplinească cosiță albă, să nu ajungă roaba casei, în ciuda nefastelor evenimente care se abătuseră asupra familiei. Dar după un timp Teréz simți că vorbele sale exagerate aduc a înșelăciune, nici nu mai știa acum în ce fel să pună capăt discuției, cum să stingă flacăra nădejdi, aprinsă cu nesocotință, a cărei strălucire întrecea de-acum limitele realității. Suspina în cele din urmă ostenită, cu elanul tăiat, cu aerul că adineaori inventase totul doar într-un moment de bună dispoziție.

— Nu s-a născut încă bărbatul de dragul căruia să vă părăsesc... Și, dealtfel, sînt deja fată bătrînă...

Maică-sa fu de-a dreptul uluită văzînd-o pe Teréz că renunță atît de ușor la nesperata șansă.

— Să nu spui una ca asta, sufleteleule, că te bate Dumnezeu !... Ești încă tînără, frumoasă — și demnă de orice bărbat !

Prinse între palmele ei fața fetei ; o privi înlăcrimată în ochi.

— Cît despre mine, să n-ai nici o grijă... Mai bolesc eu cîteodată, dar, dacă trebuie, mă adun din pat de pe o zi pe alta...

Jóska asistă o vreme posomorît la discuție, păși apoi în fața surorii sale și îi spuse încurajator :

— Trebuie să te descătușezi, ca să-ți poți hotărî în voie propria soartă... Ai și făcut mult prea mult pentru noi, nu putem accepta să-ți sacrifici toată viața de dragul nostru... În curînd îmi voi lua o cameră cu chirie, mă mut de aici... E vremea să mă angajez undeva, așa nu mai merge ; ia te uită la ea, sărăcuța, s-a și resemnat cu soarta ei de soră de caritate !... Păi, cît ar fi de modestă o căsnicie, și tot îți oferă mai mult decît asta !...

Se întâlneau la o meschioară rotundă dintr-o cofetărie. Hidrologul n-o aștepta la intrare, cum își închipuise Teréz, ci ședea deja sigur de sine la masă înălțându-și bustul puternic, ochelarii săi de soare cu lentile mari albastre-fumurii aruncau umbre sobre, de-a dreptul severe pe mica față de masă. De îndată ce o zări pe Teréz alături de tatăl său, se ridică, le ieși în întâmpinare și spuse calm, cu gias profund că el e Kató Károly, apucă mâna fetei între palmele sale uriașe ca niște lopeți, dar nu i-o sărută, doar o strînse moale, în semn de respect și de superioritate. O conduse apoi la masă și o pofti să ia loc. Un răstimp domni tăcerea, numai bătrînul migălea și se mocăia îndesîndu-și pe îndelete țigara în țigaretul de vișin și zîmbind cu un fel de discreție îmbucurată, ce părea să spună că, de fapt, el nici nu e de față, tinerii n-au decît să facă abstracție de prezența lui, el a pus doar la cale întâlnirea, dar după ce a dat de dușcă o sută de rachiu de pere în cinstea fructuoasei regizări a acesteia, rolul său s-a încheiat, restul e treaba tinerilor...

Teréz zîmbea întruna, își căuta în geantă batistuța fără să dea de ea, iar inginerul hidrolog, cu bărbia sa puternică și colțuroasă sprijinită în pumnii împreunați, îi urmărea cu gravitate fiecare gest; privirea aceasta, rece și trufașă, care o cerceta căutînd să-i ghicească toate slăbiciunile, să-i pătrundă chiar și gîndurile, numai ea și ar fi fost de ajuns s-o supună pe fată la o adevărată caznă, căci ea nu putea desluși îndărătul gemulețelor fumurii ochii bărbatului; în schimb, pînă și cea mai mărunță tresărire a obrazului ei, întreaga sa sficiune, calmul ei silît, toate erau la discreția acestuia. Iar Kató Károly o lăsă să se zbată astfel, pînă ce sufletul ei, biruit, nu se va fi dat bătut de bunăvoie.

— Văd că dumneata nu te-ai deprins încă cu viața de societate, spuse el într-un tîrziu, trăgînd parcă o concluzie obiectivă a cercetărilor sale de pînă acum. Ești încă nițel timidă în prezența unor oameni necunoscuți, nu-i așa?...

Teréz își plecă privirea, neștiind ce să răspundă.

— S-a întîmplat că am urmat școala la maici... După aceea, a trebuit să văd de mama și de fratele meu...

Însă hidrologul o întrerupse autoritar:

— Scuză-mă, te rog, dar n-am pomenit de timiditate cu intenția să te încurajez. Dimpotrivă, am tot respectul

pentru această trăsătură a firii dumitale. Iar, cît privește societatea, află că relațiile cu oamenii neserioși nu aduc nici un folos !...

O privi din nou o vreme, la fel ca adineaori.

— Dealtminteri, știu totul despre dumneata. Chiar și la maici te numărai deja printre fetele mai rușinoase, mai rezervate, iar stareța te punea să stai de multe ori în genunchi, pentru că-ți purta pe ascuns pică, așa-i ?...

— Da, într-adevăr, așa s-a-ntîmplat, șopti Teréz cu ochii în pămînt, uluită de exactitatea informației, căci nu trecuseră bine nici două săptămîni de cînd a văzut pentru întîia oară fotografia acestui bărbat. — Pe atunci mai eram încă lipsită de experiență, nu înțelegeam multe din ale vieții...

— Bucură-te de asta ! spuse hidrologul cu glasul său profund și sonor, iar pe buze îi miji un zîmbet. Nu căuta să le înțelegi pe toate nici de acum înainte. Îl poți face fericit pe cineva numai cîtă vreme mai ești în stare să roșești chiar și la auzul unui cuvînt obscen ; cît mai simți că îmbrățișarea te umilește...

Bătrînul inginer își aprinsese de-acum țigara, lansa mici fumuiage în fața sa, întrebîndu-se parcă dacă nu cumva fi-su dă buzna în casă pe nepusă masă ; tînărul Kató urmă :

— Fără îndoială că-ți place literatura, nu-i așa ?... Ei bine, Baudelaire spune undeva că există bărbați care, după ce au iubit o femeie, se rușinează cînd își dau seama că e prostuță... Însă acești bărbați sînt niște dobitoci înfumurați, fiindcă inocența copilărească și mărginirea constituie adeseori niște podoabe ale frumuseții , ele sînt cele care conferă privirii adîncimea fără de prihană a lacurilor cu unda întunecată. Nu știu dacă m-ai înțeles...

Țigaretul fumea acum nemișcat între dinții bătrînului, acesta își dezveli gingiile mijindu-și iritat ochii, parcă era o vulpe rînjită ; fiul său îi observă schima și-și îndreptă statura cu demnitate.

— Domnișoară, cred că pentru o primă cunoștință reciprocă, e de-ajuns atît ! Îți mulțumesc că mi-ai dat prilejul să arunc o privire în lăuntrul dumitale. Iar acum, dacă-mi permiți, te voi conduce pînă acasă.

Cînd Teréz intră pe uşă, maică-sa adăsta deja împleticită, cu răsuflarea tăiată, în mijlocul camerei.

— Şi în realitate e tot aşa de frumos ca în fotografie, spuse fata palidă şi înfricoşată. Dar e foarte serios... Nu ştiu, dar parcă e prea serios... Mi-e cam teamă de el...

Şi izbucni dintr-o dată în hohote de plîns, îşi plecă pe umărul mamei capul şi plînse, plînse neostoită, fără să ştie cu certitudine dacă vina o poartă sensibilitatea ei exagerată ori bărbaţii jignitor de trufaşi şi siguri de sine...

După şase săptămâni Kató Károly trimise de la Timişoara un camion după lucrurile Terézei, apoi veni după soţia lui şi luară trenul. Ceva mai înainte făcuseră cununia civilă, anunţîndu-şi căsătoria numai în ziarul local, în loc de orice altă înştiinţare. Hidrologul n-a vrut să audă de nici un fel de „panaramă” inutilă, ţinu ca mireasa să poarte chiar şi în faţa ofiţerului stării civile numai un taior simplu, de culoare închisă, fiindcă lui nu-i trebuie nici vâl nici cunună de mirt, nici naş, nici nun, nici ţuicăreală, nici „sapa-şi-lopata”. Văduvei lui Vecserda József i se păru jignitoare graba dezonorantă cu care fusese pusă cununia la cale, doar ştia că fiică-sa, chiar dacă împlinise douăzeci şi patru de ani, era neprihănită şi ar putea sta cu fruntea sus, încununată ca mireasă, alături de oricare bărbat ; dar lui Kató Károly nu-i păsa de asta, el avea principiile sale, iar printre ele se număra şi acela că soacra, cît ar fi ea de strîmtorată, n-are ce căuta sub acelaşi acoperiş cu tinerii : e e absurd să provoci zi de zi confruntarea a două concepţii de viaţă diferite, înfruntarea lor iscînd scînteii, cît despre soacre, ele sînt numai de două feluri : greu suportabile şi insuportabile —, restul sînt poveşti, înşelăciune, iluzii ; după posibilităţi, va căuta fireşte s-o ajute pe văduvă, dar de locuit nu doreşte să locuiască împreună cu ea. Teréz o asculta pe maică-sa cum plînge zile în şir, îi asculta şi argumentele, cum că-s duse la altar pînă şi poamele alea care, de cum au dat în pîrg, s-au şi întins pentru o aventură sau pentru o cină, în vreme ce fata ei cinstită s-ar zice că trebuie să se mărite într-ascuns, de parcă ar avea ceva de tănuît în faţa lumii. Le asculta pe toate dar de îndată ce îi pomenea logodnicului ei chiar şi cu o vorbă de cununia religioasă, Károly începea să-şi mişte enervat

bărbia și enunța cu glas cavernos că Teréz ar face bine ca de acum înainte să lase totul în seama lui și să ia la cunoștință că într-o căsătorie fericită o condiție esențială este ca unul din soți să se încline de la bun început, din chiar primele minute și cu întreaga sa ființă, în fața voinței celuilalt, iar Teréz, mai cu seamă ea, are nevoie să fie sfătuită și condusă de o mină forte, fiind încă atât de lipsită de îndrăzneală și de experiență... Jóska, mai liberal în principii, încerca s-o potolească pe maică-sa și pe soră-sa, repetând întruna că forma n-are nici o importanță, câtă vreme tinerii se înțeleg și se iubesc mama va fi și ea fericită, iar el își va asuma cu dragă inimă de aici înainte oblăduirea ei. Dar văduva lui Vecserda căzu iar la pat, declarînd că nu va călca în veci pragul omului acela, care a umilit-o atât pe ea cît și pe toți ai casei.

Tinerii căsătoriți se instalară repede în locuința de funcționar cu două camere și confort complet din colonia Ronăț. Chiar din primele ceasuri Teréz începu să trebaluiască de zor, să deretice, ca totul să fie lună, să găsească un loc potrivit chiar și fiecărui bibelou, cu toate că o voce ascunsă îi spunea că acesta nu va fi nicicînd căminul ei. Îi era teamă de orele care urmau, de parcă o aștepta o jalnică umilință, de aceea, pentru a-și disimula emoția, robotea mimînd osîrdia. În halat de casă de culoarea tabacului și în papuci, bărbatul pierduse parcă ceva din rigiditate prin îmbrăcăminte sa domestică, se oprea cînd și cînd zîmbitor în spatele tinerei femei care se mlădia plină de zel, se furișă în cele din urmă în apropierea ei, o plesni peste șezut, apoi o strînse la piept cu brațul drept, în așa fel ca sînul tare al Terézei să-i umple căușul palmei și murmură tulburat :

— Lasă, nu te mai osteni atîta !... Tot rînduind întruna, nu ne mai rămîne vreme să trăim...

Mai tîrziu, Teréz se încuie în baie și se spală, se spală îndelung, se primeni și se dichisi, trăgînd cu bună-știința de timp, deși își luase cu ea cămașa de noapte nouă cu margine dantelată, capotul și papucii cu pompon înflorați cu motive turcești. Kató Károly arunca cîte o privire înspre camera de baie și, văzînd zăbava aceasta, zîmbi unei bănuieli adeverate, dar mocăiala Terézei nu-l enervă, dimpotrivă, se

bucura de-a dreptul de aceasta timiditate pudică și căuta să se pregătească sufletește pentru primirea „nimfei îmbujorate”, cum o porecli acum șăgalnic, cuprins de bună dispoziție. Deschise aparatul de radio, aprinse și lampadarul izbutind să obțină în colțul camerei de zi o lumină care prefira parcă prin abajurul înnoit picături înmiresmate de sânge. Scoase apoi din barul mesei sale de scris o sticlă de Chartreuse marca Szilágyi Eleonora, păstrată de multă vreme, așeză lângă sticlă două păhărele și, pînă să apară Teréz, își turnă de trei ori și bău ; mai tîrziu, în timpul dansului, strînse cu putere la sine trupul aburit, înmiresmat de săpun al soției sale, fornăi cu ochii închiși a pasiune, dar după o vreme îl cuprinse îndoiala, strînsoarea îi slăbi și pe față i se zugrăvi o expresie de osteneală ce alterna cu dezgustul ori iritarea ; îi dădu apoi drumul femeii și, lăsîndu-se să cadă în fotoliu, turnă cu lăcomie pentru amîndoi. Și se sculă iarăși în picioare, atras nu atît de încîntătorul ritm al tangoului *La violletera* cît mai degrabă de îndărătnicul său amor propriu, care îl îmboldea în mijlocul camerei, ca să se pună din nou la încercare, pentru a vedea ce efect are asupra-i apropierea acestei „călugărițe” inocente cu carnea pietroasă, dacă îi impune în timpul dansului gesturile îmbrățișării, dacă inspiră mirosul emanat de pielea ei albă ca laptele ; dar zadarnic încerca să se transpună în cele mai felurite poziții ale drăgostelii, asta îl făcu să devină și mai secătuit, și mai deprimat...

— S-o lăsăm naibii ! spuse el în cele din urmă scos din fire, pe un ton jignitor și închise aparatul de radio. N-am dansat toată viața cît am putut sa dansez în astă-seară... M-am prostit, numai ca să-ți fac dumitale pe plac...

— Dar nu te-ai prostit defel, spuse Teréz cu glas scăzut, încurajator, căci tot nu bănuia încă nimic. Dumneata dansezi cît se poate de bine...

Dar Kató se și așezase îndărăt în fotoliu ; își încrețea fruntea posomorît, iar cînd apucă sticla de lichior, mîna îi tremura. Teréz ședea în fața lui, i se urcaseră la cap pînă și cele două-trei păhăruțe pe care le băuse, și ar fi preferat să danseze pînă a doua zi dimineța, numai ca să cîștige timp. Lipsită de experiență, nu observase nici în timpul dansului zbuciumul lui Károly, mai mult se speriasse simțindu-l că respiră gîfrit și-și lipește bărbia rigidă ca o

scîndură de capul ei. Au fost clipe cînd crezuse că bărbatul, violent cum era, o va lua în brațe și o va arunca pe dormeză, sfîșiind apoi de pe ea pînă și capotul cel nou împreună cu cămașa de noapte ; însă acum îl vedea stînd în fața ei palid, gîrbovit, trosnindu-și degetele împreunate, și nu știa ce să mai creadă.

— Hai să ne culcăm, gemu în cele din urmă Kató. Zilele astea m-au obosit foarte tare...

Teréz așternu patul cu capul vîjîind ; din scrinul cel vechi scoase fețele de plapumă și de perină cu monogramă, iar după ce se culcă, încremeni cu picioarele strînse, ținîndu-și pînă și răsufarea. Îmbrăcat în pijama, Károly mai adăsta mult timp în întuneric, în așteptarea unui imbold al trupului său ; în sfîrșit se decise nervos, Teréz îi simți după un răstimp palma urcîndu-i încet pe gambe, nimerindu-i apoi pe pîntec, și pielea de pe întreg corpul parcă îi îngheță, zgîrcindu-i-se dureros din creștetul capului pînă la degetul cel mic al piciorului ; dar nici mîngîierea nu avu asupra lui Kató Károly o influență binefăcătoare și, cu toate că propria-i neputință îl făcea să dispere, oftă ușurat, ca și cînd ar fi obținut o păsuire fără să piardă nimic :

— Draga mea, văd că nu te-ai obișnuit încă cu mine... Ți-e teamă deocamdată.. Îți sînt încă străin... Ei bine, fie, acum te iert...

Și, întorcîndu-se, rînji mutește spre bezna camerei. Teréz nu dormea nici peste o oră și știa că el stă de asemenea cu ochii deschiși. Pentru propria-i tulburare găsea o explicație, dar pe aceea a bărbatului nu era în stare s-o priceapă, doar era la cheremul lui în virtutea tuturor legilor, atît omenști, cît și divine, putea face cu ea tot ce poftea, chiar dacă i s-ar fi împotrivit ; acum i se părea cu atît mai ciudat că a abandonat-o atît de repede și zace lîngă ea ca o bucată de lemn... Dar nu cumva se arată nedreaptă judecîndu-l astfel ? se întrebă ea mai apoi. Poate că, în retragerea asta, ar trebui mai degrabă să-i prețuiască delicatețea... Pesemne că e un om înzestrat cu mult tact, mai bun decît și-l închi-puise...

Gîndurile acestea n-o lăsară să adoarmă, iar cînd neli-niștea i se domoli, observă o schimbare neobișnuită petrecîndu-se în ființa ei : treptat, trupul i se înfierbîntă, începu apoi să dogorească, dintr-o clipă în alta mai că-și pierdu

cunoștința din pricina senzației ciudate care odinioară îi provoca amețeli și crâncene dureri de cap, dar acum îi făcea plăcere ; își ridica genunchii, iar se întindea, simțind că impulsul electric care-i pornea de la frunte și îi străbătea tot corpul se învîrtoșează sfîrîind parcă pe unghiile picioarelor și iscînd mici scînteii în întuneric. Impresia fu atît de puternică încît o stîrni, dar trezi în ea totodată un sentiment de dragoste, de regret, de gingășie față de bărbatul de alături ; după îndelungi ezitări, se întoarse cu mare efort înspre el și îi atinse umărul. Károly se săltă sprinten pe dormeză, s-ar zice că aștepta gestul, dar în loc s-o strîngă în brațe, se aplecă asupra ei și, mormăind, îi murmură ceva la ureche. Teréz se trase de lîngă el, încremeni și, stupefiată, nu mai putu scoate minute în șir nici un cuvînt, își rotea doar ochii măriți, căutînd parcă să evite și cu gîndul imaginea grotescă pe care îndemnul bărbatului i-o înfățișase. Kató stătea culcat pe burtă, cu dinții încleștați în încheietura mîinii, așteptă un răstimp ; dar în cele din urmă luă tăcerea drept un refuz și se ridică în capul oaselor :

— De ce nu răspunzi ? întrebă el tremurînd din tot trupul. De ce te codești atîta ?...

Stătu iar puțin ; Teréz vorbi căznită, cu glas gîtuit :

— Cere-mi orice, dar așa ceva nu pot să fac... Nu te supăra, dar mi-e cu neputință...

Și izbucni în plîns ; dar pentru Kató asta era deja prea mult, sări din pat.

— Asta mai lipsea, să bocești !... strigă el. Lacrimi ne mai trebuiau acum !... Ce femeie neroadă !...

Dimineața nu-și ceru scuze pentru izbucnirea sa grosolană și nedreaptă, dar umbla prin casă potolit, cu musca pe căciulă, căutînd să repare ce se mai putea repara. Se bărbieri, își puse cravată, zîmbea spășit, palid la față, ca și cînd s-ar rușina din pricina nuntirii ce se poticnise chiar înainte de a se fi urnit la drum, lucru care i se părea totuși nostim pe undeva ; se străduia să se poarte cu gingășie față de Teréz, spunea că accidente de acest gen sînt frecvente între proaspeții însurăței, dar că în curînd vor ajunge să se deprindă unui cu altul și o să devină buni prieteni... Îi aduse neveste-si cafea turcească la pat, mai tîrziu ieși în oraș și îi trimise acasă un buchet uriaș de garoafe. Seara potrivî din nou lampa cu picior pentru o iluminăție intimă

și caută la radio muzică de dans. Teréz îi era recunoscătoare și pentru atît, nu se mai gîndea la noaptea cumplită pe care o trăise. Îl lăsă s-o ia în poală, s-o giugiulească, iar cînd bărbatul îi ceru să-i citească cîteva poezii de Rimbaud, nu se codi ; Kató Károly își lipi obrazul de al ei, urmărind cu ochii drumul privirii ei de-a lungul versurilor scurte. Mai întîi dori să asculte *Surorile de caritate* :

*Tînărul, văzînd această lume imundă,
Tresare și mînia în inimă-i se-abate,
Străpuns cumplit de rana eternă și profundă,
Îi prinde dor gîngașei surori de caritate...*

— Mai departe, mai departe ! o zori bărbatul, iar Teréz, cu ochii mijiți, cuprinsă deja de un dram de suspiciune, urmă, mai șovăielnic de astă dată :

*O, zînă oarbă, cu-imense pleoape grele,
Tărim de zis și taină e-a noastră-mbrățișare :
Te cuibărești în brațe, tu doică cu mamele,
Iar noi duios te creștem, Patimă gravă, mare.*

Cînd termină de citit, Teréz se simți stînjinită, de parcă fusese atrasă într-un joc de societate ale cărui reguli nu le pricepea și în care ea însăși era cea vizată, deși, după cîte-și putea da seama, în locul tînărului care se aprinde pentru sora de caritate, adică pentru ea, Kató Károly se imagina desigur pe sine, însă nu era în stare să deslușească ce aluzii, ce jinduri morbide se ascund îndărătul cuvintelor ; dar Kató nu-i dădu răgaz să chibzuiască asupra sensurilor, ci exclamă pe dată entuziasmat : Teréz trebuia să se dedice unei cariere artistice, atît de frumos știe să scandeze versurile ! Chiar o depărta nițel de el ca să-și desfete ochii, deși se bucura mai degrabă de poeziile la citirea cărora iată că nu se indignase, ceea ce îi dădea temei să spere că mai devreme sau mai tîrziu se va stîrni în ea curiozitatea pentru niște mistere de care n-avea cum să aibă habar ; n-avea cum să fi aflat la maici că imaginația a și depășit cu mult limitele realității, că viața nu-ți mai poate oferi nenumăratele desfătări de care nădăduiseși să ai parte, iar de la o vreme ajungi să poftești la altceva, apoi numai și numai la altceva — fantezia ta o pornește în răspăr, cum spunea un scriitor... Realitatea te mai poate satisface doar cîtă vreme rămîi

cu imaginația în urma ei, dar în momentul în care ai între-cut-o, nici nu mai poți reveni la ea cu vechile-ți pretenții, căci, nornică de răzbunare, te va refuza ori te va face de ocară...

Astfel de gânduri îi treceau prin cap în vreme ce o mîngîia pe „sora de caritate” care zîmbea îmbujorată la auzul laudelor. Vanitos, căută să găsească iar scuze pentru neputința sa, iar își acordă o păsuire, căutînd să-și imagineze cu tot dinadinsul noi și felurite împrejurări în care s-ar putea dovedi cu adevărat falnic și viguros ; dar se amăgea în van, cît ar fi vrut el ca cel puțin în primele zile pe Teréz s-o bucure drăgosteala, era în zadar, fiindcă mai tîrziu, cînd se vîrî lîngă ea, scoase un răcnet după cele dintîi gesturi de îmbrățișare și sări din pat, iar Teréz, rămasă singură, dîrdîind de spaimă, auzi din baie plesnete, ca și cînd Kató Károly, rușinat și exasperat, și-ar trage palme ; fu dar și mai uluită ca întîia oară, neștiind cum să se poarte de aici înainte...

O bună bucată de timp soțul se purtă de parcă nu l-ar preocupa deocamdată acest aspect al căsniciei și ceru să i se aștearnă patul separat. Dar Teréz se temea de el chiar și așa, nici acum nu-i venea să creadă că, deși neprihănită, aparține încă acestui om cu bărbie puternică, care nu încuviința nici una din vorbele ori afirmațiile ei, ci își începea invariabil răspunsul reducînd-o impacientat la tăcere : — Stai puțin, stai puțin, să nu ne pripim chiar așa ! —, sau o privea muștrător, rostindu-i numele tărăgănat, a dezamăgire : — Dar se poate, Teréééé —, iar ea roșea de fiecare dată ; știa prea bine că nu se poate măsura cu Kató Károly, care are de-a face zi de zi cu oameni importanți, dă indicații, dar gestul prin care bărbatul o întrerupea de cele mai multe ori, exclamația „un moment, un moment” cu care îi tăia mai mereu vorba i se păreau exagerate, egoiste și trădînd îngîmfarea, de parcă ea nu mai avea minte nici cît o găină, ca și cînd ea n-ar fi în stare să pătrundă nici măcar din întîmplare pînă la esența lucrurilor, fiind hărăzită în veci să fie îndreptată, oblăduită... Dar nu se putea apăra, deoarece Kató sistematiza totul pe puncte, le țintuia pe toate în cifre, ba chiar le schița pe hîrtie, le îngrădea cu desene ilustrative, scoțîndu-și din buzunarul halatului de casă carnețelul galben

și creionul chiar și atunci cînd venea vorba de treburi de-ale gospodăriei, de pildă, pentru a-i atrage Terézei atenția că la data cutare a cumpărat un kilogram întreg de macaroane, sau ceva asemănător, nu are nici un sens prin urmare să facă stocuri exagerate de provizii și trebuie să se străduiască, pe cît posibil, ca în cheltuielile lunare să nu apară fluctuații mai mari de plus-minus cincizeci de lei... Se dovedea meticolos și la locul său de muncă de la Direcția Hidrotehnică ; în afara biroului nu răspundea la salutul nici unui funcționar ori colaborator, pe coridoare îi depășea zorit, cu capul sus, ca nu cumva *alde ăștia* să-l „tovărășească”, să ajungă cu el la „familiarisme” și să aștepte apoi din partea lui contraservicii ; dar oricine pășea pragul biroului său în vreo problemă de specialitate, ieșea de îndată dindărătul mesei de lucru, se pleca curtenitor din mijloc, îl lua pe vizitator cu amabilitate pe după umăr : — Poftiți, vă rog, vă stau cu cea mai mare plăcere la dispoziție, stimată domnule coleg ! spunea și, din pămînt, din iarbă verde, îi făcea într-adevăr rost de toate datele, pînă în cele mai mici amănunte, îi dădea toate îndrumările necesare, chiar dacă aceasta îl costa ceva osteneală. Astfel că mulți oameni din Direcția Hidrotehnică îl stimau, dar de îndrăgit nu-l îndrăgea nici unul...

Într-o zi, fără să-i fi spus ceva în prealabil, Károly nu veni acasă, nu apărui nici în a doua și nici în a treia zi. Terézei îi era rușine să se intereseze la Direcția Hidrotehnică, stătea acasă cu ușa încuiată, simțindu-se înjosită că bărbatul nu o învrednicește nici măcar să-i anunțe plecarea sa, ori să-i dea cumva de știre dacă a trebuit să se ducă pe neașteptate la țară. Nu că persoana lui i-ar fi lipsit cine știe ce, s-ar zice că era chiar mai liniștită fără el, dar o revolta totuși maniera aceasta de a se purta a bărbatului. Și, colac peste pupăză, Teréz avu parte în zilele cu pricina și de alte necazuri. În timp ce stătea să aștepte autobuzul, o femeie cam la vreo patruzeci de ani, cu umărul strîmb și cu obrazul mare, bărbătos, se înghesui în apropierea ei, o împunse sfidătoare cu cotul și o măsură batjocoritor din priviri, ca și cînd ea ar fi fost cea revoltată ; îi spuse chiar ceva, șuierînd vorbele amenințător : „Deci tu ești aia, pisicuțo, curvă de popi... Ei lasă, că n-am să te pierd din ochi !” sau cam

aşa ceva. Iar după ce Teréz se trase înapăimîntată îndărăt, femeia cu faţă de cal se mai ţinu ameninţătoare după ea o bucată de drum.

La două săptămîni după dispariţia lui Károly, la uşa Terézei bătui pe neaşteptate Kató Pista. Era cherchelit, cînd femeia îi deschise uşa, o privi cu suspiciune iritată :

— Nu cumva e cineva pe-aici, hehe ?!... se hlizi el smiorcîindu-şi ţigaretul gol. Te pomeleşti că ţi-am tulburat drăgosteala, surioară de caritate ?!...

O luă înainte fără să salute, scotoci cu privirea prin toate colţurile, smuci de toate perdelele, cotrobăi pe sub toate mobilele ; se opri apoi în mijlocul camerei de zi şi pretinse să i se aducă rachiul, strîmbînd îmbufnat şi dezgustat din nasul său roşu în vreme ce se scociora prin buzunar clătinîndu-se pe picioare. Teréz aduse vişinată, pe o farfurioară nişte şerbete, pe o altă biscuiţi, le puse pe masă şi, poftindu-l să ia loc, după cuviinţă, îi turnă un pahar de băutură. Bătrînul găsi în sfîrşit o ţigară, o aprinse şi îi veni iar glasul, iar Teréz, deşi se temea de el aşa beat cum era, îi zîmbi, zicîndu-şi că bătrînului îi va sări ţandăra şi va condamna purtarea fiului său cînd va afla că acesta s-a făcut nevăzut fără o vorbă ; dar, contrar aşteptărilor sale, Pistakati izbucni într-un rîs batjocoritor.

— O, bou al Europei ce sînt !... Mi-am zis că, cine ştie, din căsnicia asta s-ar putea să iasă totuşi ceva, că o să-l salvez pe hăndrălău, pe Boaşesparte ăsta, dacă-i aduc la aşternut o fecioară de la mănăstire !... Şi uite că nebunu' a spălat iar putina, sau te pomeleşti că şi-a pus ştreangul de gît !...

Se închina cu braţele întinse, cu ochii închişi, ca un profet căruia i s-a împlinit prorocirea înainte de soroc :

— Nenorocitul, nu mai simte atracţie decît pentru cei de acelaşi sex cu el, oricît încerc eu să-l tămăduiesc ; mă fac luntre şi punte ca să-i servesc pe tavă fătuca de paisprezece ani şi călugăriţa de douăzeci şi patru, şi uite că tot degeaba !... Deşi am crezut că dumneata o să-l scoţi la liman !...

În acele clipe îşi dădu Teréz seama uluită că bătrînul, hărăzind-o acestei căsnicii, a atras-o în cursă : acum înţelegea de ce fusese Pistakati în al nouălea cer de fericire cînd aflase că Teréz a fost novice la maici şi că e încă liberă ; dar pe socrul ei nu-l cuprinse mila nici după ce se demas-

case astfel, ci se repezi la ea amenințător, cu nasul său roșu.

— Iar dumneata ești o gîscă proastă, ai înțeles ?! spuse el cu glas înăbușit, apropiindu-se de nora lui care se trăgea de-a-ndăratelea. Cu siguranță că i-ai fi putut veni în ajutor nefericitului ăla, care ar face o carieră strălucită alături de o femeie deșteaptă !...

O urmărea în continuare rău-prevestitor pe Teréz :

— Într-o căsnicie nu e totul să ne ridicăm frumușel genunchii după stingerea veiozei, înțelegi, mireasa Domnului ?... Asta știe s-o facă orice servitoare îngălată !... Károly e mai viclean, mai rafinat, mai pretențios decât bărbații în general !...

Teréz pălise ; își întinse mîinile a apărare.

— Văd că ți-e teamă de mine, porumbiță umplută de Rusalii ! șuieră Pistakati. Ai ghicit pesemne că și eu am altfel de pretenții din partea femeilor, că vreau să pun șaua pe dumneata, ca să-i deschid drumul lui fi-meu... Ei, lasă, nu te speria, numai începutul va fi greu... După aia, o să-mi fii recunoscătoare !...

Și schiță un gest ca și cînd ar voi să se arunce asupra nurorii sale ; Teréz se împiedică de covor, căzu cu spatele în vitrina ale cărei geamuri de cristal se făcură țândări, iar îndărătul ei serviciul de cafea din porțelan de Rosenthal se prăbuși cu zgomot.

— Ți-am spus că ești o gîscă ! se înfurie Kató Pista turmentat, de parcă el era cel păgubit. Gîscă neghioabă !... Știi ce-o să se aleagă de Károly dacă rămîne cu dumneata ?... Privește, nora mea scumpă, am să-ți arăt !

Se repezi la masă, își vîrî degetul în șerbetul galben și desenă pe perete un zero enorm :

— Ei vezi, asta se va alege de el !... O ceapă degerată !... Sau nici atît, ia uite-aici !

Se repezi din nou la masă, își înfundă iar degetul în șerbet și mai adăugă un zero lîngă cel dintîi:

0 0

Apoi se așeză pe dușumea rîzînd întruna și, pentru a pune capac groazei și stupefacției lui Teréz, își răsfrînsă genunchiera de pe piciorul drept și-și scoase la vedere varicea ulcerată, ca o pătlăgea despicată, cangrenoasă.

Seceriș vesel, toamnă cumplită

Elifáz era pretențios, pierdea adeseori vremea de dimineața pînă seara prin preajma atelierului, așteptînd ca taică-său să pună lupa jos și să-l ducă să cineze la „Fetițele vieneze”, unde la masa lor poposeau de cele mai multe ori una sau două păsări de noapte. Alteori ședea ore întregi pe patul de fier acoperit cu pătura, într-o așteptare iritată, ațintindu-l îndărătnic și revendicativ pe bătrîn cu superioritatea pe care i-o insuflase dragostea paternă : dacă, într-adevăr, în inima bătrînului el urma îndată după Ili, precum Iosif în inima lui Iacov, și l-a părăsit totuși împreună cu ceilalți, acum e de datoria lui să-i facă toate poftele ; iar cel mai nimerit mijloc de a-și răscumpăra păcatele este acela de a-l iniția pe mai departe cu rîvnă în desfătările dragostei. Uneori sărea chiar în picioare și, vîrîndu-și capul în cușca strălucitoare de sticlă, rînjea spre Bárány :

— Da' hai odată, nu te mai mocăi atîta !... Iar ajungem tîrziu și rămînem fără masă !...

Tatăl zîmbea la vederea acestei senzualități nerăbdătoare, care de cîteva săptămîni încoace descătușase sufletul băiatului din strînsoarea solitudinii, făcîndu-l apoi pe zi ce trecea mai lacom ; îl cam și îngrijora înfrigurarea asta, căci, avid de bani cum era, ar fi vrut să se înhame la muncă, dar se bucura totuși că Elifáz, pe care el îl botezase după pocăire cu acest nume biblic pe potrive firii sale mîngîioase și tandre, își va lua și pentru el revanșa, îi va răzbuna tinerețea irosită, îngenuncherile nesfîrșite, plecăciunile, rugile deșarte. Se oprea cîteodată zîmbind la căpățîiul băiatului, privindu-l cum zace cu ochii închiși alături de ibovnica sa de-o noapte și îl amenința în glumă : — Măi, motănelule, măi !... Acum, îmboldit de graba băiatului, făcea în cele din urmă ordine pe bancul de lucru, strecura în geantă cîteva ceasuri mai de preț și ieșea dîndărătul mesei zornăindu-și deja cheile.

Subsolul bojdeucii din Tăuri fusese scurmat de șobolani, puteau fi auziți chiar și noaptea scormonind și încăibărî-

du-se, dar cui îi păsa ? De cele mai multe ori tatăl și fiul soseau aghesmuiți, iar fetele se simțeau și mai în largul lor ca ei, lărmuiau, chicoteau și beau pe rupte romul ori rachiu de anason luat pentru acasă după ora închiderii, pînă se făcea noapte tîrzie și începeau să se dezbrace. Dacă la „Fetițele vieneze” păsările de noapte îi ocoleau, tatăl și fiul luau la rînd celelalte restaurante, orbecăiau prin ulicioare strîmte pe undeva prin dosul Casei Profesorilor, cătau pe sub porți ori dădeau cîte o raită pe la gară, unde Bárány găsea mai totdeauna vreo femeie somnoroasă, ostentivă și credulă căreia, cu glas cîntat și blajin, să-i ofere găzduire.

Aventurile acestea duceau cîteodată la situații scanda-loase : se întîmpla ca fata agățată să fie dezgustată la gîndul că, pentru o bucată de friptură și cîteva pahare de vin, trebuie să facă și poftele „ofticosului” șontorog după ce le îndeplinise pe acelea ale băiatului, începea să țipe la ceas de noapte, să trîntească cu sticle de dușumea, ori își apuca pantofii cu toc înalt și îl croia cu ei în cap pe ceasornicarul care dădea să se apropie în întuneric. În astfel de cazuri trebuia să intervină Elifáz, s-o apuce pe femeie de păr și s-o doboare la pămînt sau s-o scoată în brînci pe poartă : zgomotul încăierării scula din somn vecinii, care se adunau buluc în fața casei, iar Bárány fu silit să plătească de mai multe ori amenzi pentru tulburarea liniștii publice, ba într-un rînd îl citară și în fața instanței, fiindcă și-a transformat locuința într-un adevărat bordel și s-a făcut părtaş la tentativă de omor.

În seara cu pricina se întorceau tot de la restaurant, însoțiți de o femeie care li se alăturase întîmplător și de Plisc, fata cu nasul ușor coroiat, un oaspete obișnuit al casei. Nici Elifáz n-ar fi putut spune de ce revenise la ea chiar de mai multe ori, deși la început n-o prea agreea, din pricina nasului ei băiețos și a ochilor umbriți de cearcăne vineții, care îi aminteau de tucanul piperar cunoscut din paginile ilustrate în culori ale manualului de științe naturale. Însă cu timpul s-a atașat totuși de ea, îi plăceau poate ochii ei triști cu care se uita la el totdeauna matern, cu îngăduință, îl îndurerau poate suspinele ei, în vreme ce stătea cu privirea pierdută ce căuta parcă să ocolească amintirea zilelor trecute, ca omul care a văzut prea multe la viața lui.

Pînă și răsuflarea îi era veșnic fierbinte, zicea cîteodată că ar fi trebuit să se trateze, dar că acum i-e totuna, anii îi sînt oricum numărați ; cealaltă femeie pe care o luaseră cu ei era mai în vîrstă, dar încă frumoasă și voinică, trebuie că era dintre fetele ce se pripășiseră pe vremuri la oraș ca slujnice, nu le cunoștea pe cele care-și treceau serile stînd la pîndă în zarva și fumul localurilor, în așteptarea norocului ; în colonia de unde își făcuse pe neașteptate apariția în seara aceea i se zicea Bibilica, pentru că purta mereu haine cu picățele, dar și vorba ei aducea oarecum a cotcodăceală, iar Bárány nu-și mai amintea cum de nimerise la masa lor înainte de ora închiderii : se treziseră cu ea dintr-o dată acolo, stătea în picioare și țigara i se bălăbănea stîngaci între buze. Lăcrima, fumul îi ustura pesemne ochii, dar poate că o ofensase cineva, căci pomenea de „animalul” ăla, pe care l-a lăsat, l-a lăsat pentru totdeauna, iar după ce se așază, le ceru celor trei să se sărute, fiindcă dragostea, doar ea mai are preț pe lumea asta, pe toate celelalte n-are decît să le prăpădească moroiul... Elifáz rîse nechezat la auzul cuvîntului neobișnuit, iar femeia își puse capul pe masă, răsturnă un pahar plin și izbucni în plîns. Dar mai tîrziu, după ce mesenii făcură plata și se ridicară să plece, îi urmă supusă, de parcă se temea că nimeni nu se va îndura s-o găzduiască peste noapte...

În drum întîlniră niște lăutari, Plisc îl luă pe primaș de braț și ceata suie o luă spre periferia orașului. Îndată ce ajunseră acasă, Bibilica se porni să chiuie, dădu apoi de dușcă cîteva înghițituri de rom și începu să-și caute de treabă primprejurul celorlalți, ca o soacră mare în seara nunții. Elifáz nu mai era atent la ea ; se trase cu Plisc în colțul camerei, se uita la nasul delicat, îngust dar cam lung al fetei, de la care i se trăgea porecla, și îi veni în minte povestea cu vulpea și cu barza, care se ospetiseră reciproc, făcîndu-și însă una alteia inaccesibile bunătățile mesei, căci prima le servi într-un blid cu fundul plat, iar cealaltă într-un urcior cu gîtul lung ; cu gîndul la poveste, băiatului îi veni o idee perfidă, pe potrive firii moștenite de la taică-său, îi căsună acum ca Plisc să leorpăie romul din farfurie ; fata privi cu tristețe la Elifáz, fără a se împotrivi însă defel ciudatei dorinți, apoi își lipi mica ventuză a buzelor turtite de porțelanul farfuriei și începu să soarbă

romul într-un chip caraghios : își lăsă și nasul să atîrne în băutură, ca băiatul să-și afle desfătare în jocul ăsta, dar după aceea îl luă dintr-o dată de după gît și, trăgîndu-l la ea, îi spuse pe un ton rugător :

— Țasta te deprinde cu toate celea, sufletele !... La ce bun să te distrugi împreună cu el ?... Nu vezi că te-azvîrle în brațele morții ?... Zilele mele-s numărate, dar tu, tu trebuie să trăiești... Așa că fugi de-aici, salvează-te, pentru numele Sfintei Fecioare !

Între timp lăutarii le cîntau și de voie bună, și de jale ; Bárány umplea întruna paharele, vrînd s-o îmbete pe Bibilica, aceasta bea de-acum cu nesaț ; Plisc se repezi cu pași ușori în mijlocul camerei și, săltîndu-și fusta, începu să dănțuiască, pe urmă se aruncă iar pe pat lîngă Elifáz și îngîna tînguios :

Nu mă vorbiți de rău cînd voi pleca...

Deși se cherchelise, Bibilica voia să facă pe găzdoaia în lipsa unei neveste în casă și se indignă că nu găsește așternuturi curate ca să primenească cearșafurile și fețele de perină, așa cum se cuvine cînd primești oaspeți ; glasul îi era supărător, neplăcut, le strica buna dispoziție, mai întîi îl scoase din sărite pe băiat, care se furișă în spatele ei și îi turnă în coc romul rămas pe fundul farfuriei ; femeia se frecă la ochi și începu să plîngă, vătîndu-se că a ajuns pe mîna unor nelegiuîți, cu toate că ea e femeie de treabă, cinstită, chiar dacă a fugit de la „animalul” ăla, apoi își repezi brațele spre tavan și îi mulțumi lui Dumnezeu că i-a deschis ochii la vreme și a îndrumat-o să fugă din Sodoma de aici. Lui Bárány i se făcu teamă că muierea fără minte o să-i aducă pe cap toată strada, ba poate chiar și miliția și, dîndu-și seama dintr-o dată că se înșelase urzind planuri cu femeia aceasta țărănoasă, slobodă la gură, îl apucă mînia oarbă, ranchiuna și dorința de răzbunare.

— Găină beată ! strigă el. Găină beată, cotcodac !

Se repezi la ea cu pași săltăreți și îi smulse cămașa, apoi fusta, icnind după fiecare gest, de parcă plăcerca îmbrățișării ratate și-o afla acum în despuiere ; o suci și o învîrți în fața lui, unghiile îi scrijeliră și pielea trupului ca cinci seceri, iar cînd nenorocita se clătina deja goală în fața lor,

o îmbrînci în piept așa de tare că femeia se prăvăli peste pat și rămase acolo întinsă, acoperindu-și rușinea cu mîna și tînguindu-se dezgustător, cu glas răgușit, turmentat ; lăutarii cîntau din ce în ce mai tare, mai cu foc, ca să-i acopere glasul ; Plisc tocmai dădu să arunce o pătură peste femeia dezbrăcată, dar în acel moment fereastra se făcu zăngănind țandări, iar în clipa de stupoare ce a urmat, tuturor le-a fost dat să audă că în curte cineva suduie cu glas mormăitor ; niciunul nu îndrăzni să se clintească din loc, doar femeia, recunoscînd vocea bărbatului ei, se ridică anevoie de pe pat și, așa cum era, se făcu nevăzută pe ușă, dar cei încremeniți de spaimă în odaie îi auziră îndată bufnetul trupului gol, căci intrusul dăduse buzna în curte înarmat cu un tîrnacop de zidar cu coadă scurtă pe care îl azvîrli după femeie.

— Nu vă atingeți de ea pînă nu vine salvarea ! spuse un bărbat cu lanternă, venit din vecini cu paltonul îmbrăcat peste pijama, care stătea acum lîngă trupul prăbușit. Da' zdravăn a mai aranjat-o, cristoșii ei de treabă !... I-a frînt piciorul ca pe-un covrig !

Mașina salvării și cea a miliției descinseră la fața locului în același timp ; se întocmi din nou un proces-verbal pentru tulburarea liniștii, provocare repetată de scandal și atentat la moravurile publice, două săptămîni mai apoi Bárány Lajos a fost citat la tribunal și condamnat la șase luni de închisoare, dar pentru că nu fusese încă închis niciodată, l-au pus în libertate în mod condiționat, iar condamnarea i-a fost comutată la o amendă de cinci mii de lei.

De-acum se temea să mai organizeze orgii, era convins că se află sub observație și prefera să doarmă în atelier, pătruns de spaimă și muncit de griji, pentru că Nánási Róza se grăbi și ea să împuie urechile tuturor celor din oraș cu tînguielele ei ; de la bătrînii adunării se repezi la școală, de-acolo la miliție, și se arătă dispusă să depună mărturie și la tribunal împotriva bărbatului nemernic, a „diavolului șchiop” care nu s-a mulțumit să-și lase familia muritoare de foame părăsindu-și căminul, dar l-a momit la sine și pe copilul acesta cu frica lui Dumnezeu, ca să-l ducă pe calea pierzaniei ! Elifáz se sperie și el, îl ocolea acum pe taică-său,

iar cînd maiorul de la secția de delincvenți minori îl avertiză că va ajunge la școala de corecție asemeni fratelui său, se întoarse la școală, ca să recupereze absențele și să-și ia bacalaureatul. Profesorii cunoșteau adevărul, dar îl treceau sub tăcere, iar băiatul minți că a fost la Sibiu pentru tratament, fiind atins de o boală necunoscută ; ședea în bancă palid și demn, nutrind un dram de dispreț față de cei douăzeci și opt de colegi ai săi, despre care știa că n-au avut încă de-a face cu o femeie : dar trecu și prin momente de deprimare, cînd simțea că flacăra unui vechi fior s-a mistuit din sufletul său, că e bătrîn în comparație cu ceilalți, că prezența sa în mijlocul colegilor de clasă e de-a dreptul distonantă, ca aceea a unui elev care a repetat anul de mai multe ori. Ideea sfîrșelii și bătrîneții sale i-o sugerase o broșură catolică, care vorbea despre ravagiile onanismului și de pe coperta căreia îl aținea pe cititor privirea decrepită a unui adolescent cu chipul surpat, palid și dogoritor. În pauză desfăcu două pachete de Carpați deodată și îi trată pe băieți cu țigări în spălătorul internștilor, aceștia parcă se îmbătară cu fumul, îi dădeau tîrcoale cam amețiți și căutau să-l tragă de limbă despre tratamentul de la Sibiu, fiindcă unii dintre ei s-ar fi putut și jura că l-au văzut chiar de mai multe ori prin oraș. Bănuiau ei că sub pretextul internării se ascund aventuri misterioase, iar întîmplarea veni parcă să le confirme aceste bănuieli, căci într-o dimineață fiul risipitor fu chemat de urgență la poartă tocmai în timp ce răspundea ; în cușca portarului îl aștepta un sublocotenent de miliție care îi spuse că trebuie să vină cu el : n-are de ce să-i fie teamă, e vorba doar despre faptul că Plisc, care fusese arestată pentru prostituție, suferă de o boală molipsitoare și, după ce a fost strînsă nițel cu ușa, a dat în vileag numele celor cu care se drăgostise în lunile din urmă. O vreme Elifáz se va afla sub supraveghere medicală, la nevoie va urma un tratament, după care va fi liber să se ducă acasă. Aproape că se și obișnuise cu gîndul acesta, dar tocmai atunci se sună de ieșire și băieții care năvăliră buluc din clasă îl găsiră stînd la poartă cu milițianul lîngă el. Abia mai apucă să-i facă semn lunganului de Vannai, cel mai bun prieten al său, pentru a-l ruga în șoaptă să le spună tuturor, dacă va fi

întrebat, că pe el l-au dus îndărăt la Sibiu, la sanatoriul TBC, de unde, chipurile, fugise...

Era a patra săptămînă de cînd Bárány nu primise nici o știre despre fiul său și nu mai avea răbdare nici măcar cît să repare un ceas. Simțea că trăiește iar zile chinuitoare, tulburi, că toate treburile îi ies pe dos, nu-și primește camăta la vreme, te pomenești că și banii i se vor duce pe apa sîmbetei, deși cocioaba din Tăuri nu era plătită decît pe jumătate, și se mai și împrumutase, ca să-și cumpere strung și scule... Tot pe-atunci începuseră să apară în vitrine noile ceasuri de mîna Pobeda și Cornavin, cîștigul i se împrușcă, iar ca să fie tacîmul complet, „călăul” scăpase din închisoare în urma unei amnistii și din luna august încoace se ivea întruna în calea lui ; îl urmărea pas cu pas, iar uitătura nu-i mai era doar batjocoritoare sau trufașă, ca pe vremuri, ci sumbră, amenințătoare, i se citea în privire că urzește cine știe ce blestemăție... Cumpănind toate chinurile și belele care se abătuseră asupra sa, îl ardea și mai abitir dorința să afle ceva despre Elifáz, să știe barem că e în viață, și că pe-unde se ascunde ; nu cumva făcuse vreo prostie ?... Bătea ore întregi cu pași căzniți străzile lăturalnice întunecoase, se întorcea apoi în atelier și se așeza în cușca strălucitoare de sticlă ; doar stătea, cu mîna la ochi, fără să se atingă nici măcar de-un șurubel.

Apoi sosiră în sfîrșit vești despre băiat : portarul spitalului se repezi pînă la atelier și îi spuse că Elifáz se află în salonul 13 de la dermatologie, de unde nu-i chip să iasă afară ; vizitele sînt permise numai joia și duminica, dar chiar și în aceste zile nu-l poate vedea decît de la fereastră, ca să mai schimbe cîte o vorbă ; însă el îi face oricînd ha-tîrul și-l lasă pe ceasornicar să intre seara în salon pentru cîteva minute. Bárány îi dădu douăzeci și cinci de lei, pe urmă începu să se pregătească febril ; se simți oarecum mai ușurat la auzul veștilor, dar se și înspăimîntă în aceeași măsură. Nu știa ce să-i ducă la spital, ce are voie băiatul să mănînce, rămase apoi pe gînduri, căutînd să ghicească cum de a ajuns puștiul la dermatologie : l-o fi opărit careva, s-a ars, ori i-a apărut vreo erupție pe piele ?... Mai tîrziu, în timp ce înainta în pîcla lăptoasa a coridoarelor de la subsol, îl cuprinse iar neliniștea, de astă-dată îl îngrijă că

nu întâlnește pe nimeni, nici portarul care îi adusese știrea nu se zărea pe nicăieri ; pe pereți atârnavă tot felul de afișe, înfricoșătoare și totodată încurajatoare, Bárány crezu mai întâi că ele atrag atenția asupra unor maladii ca variola, scarlatina, rîia, dar cu atît mai mare îi fu mirarea cînd, după cîtiva pași șchiopătați de-a lungul coridorului, de pe un alt afiș îl pironi un deget, deasupra căruia textul cu litere roșii de-o șchioapă glăsuia :

SIFILISUL NU E O BOALA INCURABILA
DACA TE PREZINȚI DIN TIMP LA MEDIC !

Sub tavan se întindeau conductele groase ale încălzirii centrale, ca niște picioare enorme înfășate în ghips, acum Bárány nu se mai mira că saloanele fuseseră afundate aici, în acest tărîm subteran pîcios, unde bolnavii se pot aciuia, ca să-și oploșească betșugul lor ascuns din fața lumii. Cînd găsi salonul căutat și intră, zări trei paturi așezate unul lîngă altul : obrazul bolnavului dinspre ușă, un bărbat cam la vreo cincizeci de ani, fusesse parcă mînjit cu gem de caise de degetul unui copilaș. Tatăl merse la patul fiului său și se opri cu mîinile încrucișate deasupra pîntecului ; Elifáz îl privi fără o vorbă, pe chip nu i se citea nici dezamăgire, nici uimire, Bárány avu chiar impresia ca doarme cu ochii deschiși, dar băiatul îi făcu semn să se așeze la capătul patului ; îl mai privi o vreme ca adineaori, pe urmă vorbi cu glas scăzut :

— E-adevărat c-ai pus de mult la cale nimicirea mea, și-ai vrut să mă arunci, din dorință de răzbunare, în brațele morții ?...

Bárány se întoarse într-o parte, cugetînd parcă îndurerat ; nu se așteptase la reproșuri.

— Aș fi făcut-o numai ca să mă îndurerez pe mine însumi, răspunse el în șoaptă. Doar știi ce drag îmi ești...

— Știu, cum să nu știu, încuviință băiatul și de sub pleoapele lăsate i se prelinseră lacrimi. Mă iubești întocmai cum îți iubești năravurile în care-ți afli desfătarea...

— Nu fi nedrept... Pe tine te-am iubit sincer, din toată inima, chiar și numai văzînd că mi te asemeni și-ar fi fost de ajuns să mă facă să te iubesc...

Elifáz se ridică anevoie în capul oaselor.

— De ce cauți să mă amăgești ?!... Mata nu pe mine m-ai iubit, ci propria-ți răzbunare, bucuria cîinoasă că mă poți jertfi, în amintirea Iliei...

Îlaținti acuzator pe taică-său :

— Crezi că nu știu că te-ai lăudat cui vrei și cui nu vrei că o să mă tocmești aprod al Anticristului, fiindcă dorești să te afunzi în cloaca ticăloșiei la fel de adînc precum te-ai înălțat odinioară în apropierea Domnului ?...

Bárány zîmbi a tăgadă.

— N-am nevoie de ajutor ca să contrariez lumea... Sînt în stare s-o fac și singur... Așa că nu te mai repezi la beregata mea, după pilda celuiilalt, criminalul de frate-tău !...

Se simțea iarăși puternic ; se ridică în picioare și în priviri i se aprinse scînteia unui triumf răutăcios.

— Acum îți vine ușor să mă împrști cu acuzații !... Dar ai uitat oare că tu însuși pofteai la miera desfrînării ?... Că stăteai pe capul meu de dimineața pînă seara și-ți pretindeai tainul, ca un copil de țîță care-și cere lăpticul ?...

Simțea nevoia să se dezlănțuie, să-și risipească toate îndoielile și remușcările :

— Crezi că-ți vei alina chinul răzvrătindu-te împotriva mea ?!... Gîndește-te mai degrabă la țipătul de bucurie al trupului tău, la desfătarea de care ai avut parte mai ieri ; fii fericit că ai trăit cu adevărat, că ai fost liber, măcar pentru un ceas... Și-apoi, nu uita că eu te-am mîntuit de teama de a păcătui, dar nu-mi stă în putere să te feresc și de pedeapsă !...

Îl privi pe Elifáz, așteptînd ca acesta să vorbească, să-i dea prilejul de a-și susține adevărul și din alte unghiuri de vedere.

— Ori trebuia să te previn ?... Să-ți fi spus că nu poți lua jeratic în sîn fără să te arzi ?... Să te fi înspăimîntat cu pilde ?... Nu, asta n-am vrut s-o fac : mi-a fost de ajuns că am trăit eu în chinga opreliștilor !... Pe tine am dorit să te văd om liber, liber ca pasărea !...

Băiatul își ascunse obrazul în palme, scînci văzînd atît tupeu, atîta răutate.

— Eu te rugasem să mă ajuți, să mă izbăvești de teamă, fiindcă nu mă simțeam bărbat, nu-mi creștea nici barba măcar, și mă temeam de fete... La urma urmei, m-am adresat nu unui străin, ci tatălui meu... Iar dumneata, în loc să mă sprijini, mi-ai dat brînci în hazna... Uite, chiar și acum, în ce fel poți vorbi !... Fiecare cuvînt al dumitale mustește de venin !... S-ar zice că, după ce ți-au putrezit oasele, acum ți-a putrezit și sufletul... Pleacă, hai, pleacă de aici !...

La auzul plînsului zgomotos, ceilalți doi bolnavi se ridicară și ei în coate, iar sora veni în grabă de pe coridor și îl conduse pe tatăl cel răvășit afară. Bárány se tira suflînd din greu pe culoarul subteran, dar cînd își ridică privirea încremeni, căci îi ieși în față Nánási Róza, venită să-și viziteze băiatul. Zărindu-și fostul soț, femeia duse mîna la gură, ochii ei ca niște nasturi cafenii se bulbucară, se trase îngrozită lîngă perete.

— Satana, uite-l pe Satana !... I s-au și ițit coarnele !...

După vizita de la spital, Bárány nu se mai atinse o vreme nici de scule. Îl îndurera nu atît izbucnirea băiatului, cît mai degrabă schimbările prea bruște, care îi tăiaseră orice elan înainte de a-și fi epuizat vlaga ; nici Elifáz nu și-o putuse consuma, deși tatăl său îl hărăzise într-adevăr să devină aprod al Anticristului, dar Satana l-a azvîrlit în batjocură și în lehamite pe un pat de spital. Poate că toate acestea s-au întîmplat astfel fiindcă în momentul cînd s-a pornit la treaba-i pustiitoare, în sufletul său mai pîlpîia, în ciuda hainiei, o scînteie de iubire, îl mai încerca dorința ca, nelegiuit cum era, oamenii să-l privească uneori și cu ochi buni... Le mai dădea cîte o mîna de ajutor celor strîmtorați, chiar și atunci cînd nu trăgea nici o nădejde ca să-și primească banii îndărăt, zicîndu-și că aceste fărîme ale bunătății vor strălumina din bezna faptelor sale neomenoase ; abia acum își dădea seama că socotelile îi fuseseră greșite, căci asemenea credinței în sine, care, vorba apostolului, piere în lipsa faptelor bune, răutatea nu te poate unge nici ea ca slujitor devotat al diavolului cîtă vreme nu vei năzui în fiecă clipă la ticăloșie... La ce arme ar mai putea recurge însă după cele întîmplate, ce afrontar mai putea născoci la adresa oamenilor, tocmai acum,

cînd el însuși ar avea nevoie de apărare, ca să poată ține piept privirii sumbre a acuzatorului său, rîsului batjocoritor al bătrînilor adunării, suferinței mute a Mariei Magdalena, blestemelor lui Nánási Róza, vecinilor revoltați ai bojdeucii din Tăuri, miliției și tribunalului, dar și celor cărora le-a făcut cîndva un bine și care îl încolțesc acum rînjind, căci au impresia că această oblăduire li se cuvine și de aici înainte ?...

Pe vremuri, cînd destinul îi rătăcea pașii pe căi greșite, se putea retrage în sine, pentru a înălța rugă Domnului ca să-l călăuzească, să arunce în fața pașilor săi o geană de lumină ; dar acum în ce fel să ia legătura cu noul său stăpîn, care hălăduiește în adîncul de nepătruns al întunericului ?... Stătea cîtă-i ziua de lungă, soios și neras, în fumul și clinchetul de pahare al cîrciumii, iar cînd își arunca privirea în jur, se tulbura și mai mult. Îl stînjenea de-acum și adunătura asta lărmuitoare, nu mai pricepea cum de a ajuns aici ; îl împinsese nevoia, fiindcă din pricina schimbărilor prea bruște și de tot felul, pătimea și trupește de cînd băiatul se lepădase de el, zadarnic trăgea cu de-a sila cîte o servitoare în atelier, zadarnic îi promitea marea cu sarea cîte unei precupețe ambulante, era neputincios, scena chinuitoare de la spital parcă-i secase sevele trupului. După mai multe încercări fără rezultat, privi noua lovitură ca pe cea mai cumplită dintre toate, ca pe o pedeapsă ce trebuia răzbunată înzecit ; dar pentru moment nu vedea ce ar putea întreprinde, și-și căuta alinarea de dimineața pînă seara în băutură...

Într-un rînd, pe cînd stătea astfel în cîrciumă, auzi un glas prietenos în adîncul căruia vibra o nuanță de compătimire ; cînd își ridică privirea, aproape că se înspăimîntă : deasupra mesei sale se înălța statura deșirată a unui bărbat ciufulit, cu pielea obrazului presărată parcă cu grunji de cărbune, degetele mîinilor sale ciolănoase se încrucișau ca dinții unei greble ; zîmbea netulburat, cu seninătatea oamenilor veșnic oprimați dar fericiți, ceea ce avu darul să-l scoată pe Bárány din sărite ; ar fi vrut să-i caute pricină, dar pe urmă începu să-l simpatizeze, întrebîndu-se de unde, din ce ungher al soartei s-a mai ivit și ciudățenia asta cu părul ca o bidinea murdară. Deveni curios și îi făcu semn ospătarului să-i aducă străinului o cinzeacă, dar acesta refuză scuturînd

de zor din cap și zîmbind înainte : de cînd în lăuntru lui a prins să țîșnească și să se reverse izvorul bucuriei, nu mai simte deloc nevoie de alcool, zise el, apoi îi spuse că îl cunoaște pe Bárány, a auzit de avatarurile sale, iar întîmplarea l-a adus acum încoace poate tocmai ca să-i vină în ajutor, să facă pentru el un lucru de care nimeni altcineva nu e-n stare.

— Dar cine ești, și ce știi să faci ? întrebă Bárány, ur-suz de nerăbdare. Și ce atîta tevatură ?...

— Eu sînt un om fericit, fiindcă știu că lumea spirite-lor e la fel de reală ca lumea noastră !...

— Cum adică „la fel de reală” ?... Ce tot îndrugi verzi și uscate ?... Doar nu vrei să spui c-ai fost pe lumea cea-laltă ?...

Străinul închise ochii ; se vedea că era încă plin de vi-goare și că își menține afirmațiile.

— Am fost, într-adevăr, și pot păși oricînd peste ho-tarul ce desparte lumea viilor de cea a morților, ca să aduc vești de dincolo !

Amuți, de parcă n-ar fi vrut să spună deocamdată mai mult ; Bárány era deja amorțit de alcool, căuta acum din răsputeri să se convingă pe sine însuși că întîlnirea asta nu e rodul întîmplării ; pe el chiar că nu-l mai pot ajuta decît puteri necunoscute, și nu se știe niciodată de cine anume sînt reprezentate aceste puteri...

— Ai spus adineaori că ai putea face ceva pentru mine, vorbi el și așteptă neîncrezător dar plin de speranță răs-punsul, însă ciufulitul, pierzîndu-și parcă răbdarea la văzul lipsei de înțelegere a interlocutorului său, se trase de lîngă masă zîmbind disprețuitor și compătimitor, zîmbetul filan-tropilor dezamăgiți, porni apoi spre ușă ; Bárány șonticăi în urma lui și îi tăie calea.

— Dacă vrei să stai de vorbă cu fiică-ta cea moartă, fă-mi o vizită acasă, la Antrepozite, strada Dosnică numă-ru' opt ! îi spuse străinul în grabă, cu demnitate și, fără să-l privească, îl ocoli și plecă zorit.

Bárány se întoarse la rachiul său, ca să rumege în gînd ciudata întîlnire. De la o vreme, Ili i se arăta în vis aproape în fiecare noapte ; după ce se trezea, mai rămînea mult timp în pat, bîntuit de dor. Uneori simțea chiar boarea unei mi-resme, mîini moi îi atingeau obrazul, brațe plătînde i se în-

colăceau în jurul gîtului, iar cînd întindea mîna deasupra plapumei, i se părea că de degete îi rămîn aninate și cîteva ițe gingașe din urzeala visului ; știa de-acum că o întîlnise pe Ea și suferea ziua întreagă, se pipăia în răstimpuri, nădăjduind să găsească iar și iar dovezi palpabile ale acestei întîlniri. Să fie oare cu puțință să primească vreun mesaj din partea ei ?... Pe vremuri citise mult despre fenomenele oculte, despre magnetism, spiritism și alte treburi din astea mistice și, mînat de curiozitate, poate că s-ar fi dedicat numaidecît studiului acestor mistere, dar intervenise convertirea lui, iar lumina cristianică a alungat umbrele, pe care atunci le considera ca aparținînd tărîmurilor întunecate ; dar cine știe, s-ar putea ca tocmai starea lui de acum, sufletul său preschimbat, tocmit în slujba Satanei să-i înlesnească pătrunderea, măcar preț de-o clipă, prin zidul cernit și masiv al beznei, ca s-o întîlnească dincolo pe fiică-sa...

În seara zilei următoare se duse să-l viziteze pe individul cel straniu, care locuia departe, în afara orașului, pe malul plin de gunoaie al Someșului, în dosul spitalului de boli contagioase, unde cîteva case de raport își înălțau calcanele sumbre ; suflînd din greu, urca la etajul al patrulea al uneia din case, la numărul 8 al străzii Dosnice, iar cînd privi în jos, zări hăul unei curți întunecoase în care zăceau aruncate de-a valma puzderie de scînduri, pietre jilave, văsăraie și ciurucuri de tot felul, ca în adîncul unei fîntîni secate ce urma să fie astupată. Bătu la ușa cu numărul 13, așteptă, apoi ciocăni în ea și cu cheile sale. După un răstimp apărură în sfîrșit magicianul, era îmbrăcat într-un halat de casă zdrențaros, picioarele și le vîrșise în ciorapi groși de lînă în loc de papuci, pe cap i se fălășea un turban înșăilat dintr-un prosop, în mijlocul căruia strălucea o stea albastră de sticlă. Și acum zîmbea ca la cîrciumă, dar gesticula în loc să vorbească și îi făcu semn din priviri arătînd îndărăt, de unde Bárány prîcepu că agentul lumii duhurilor locuiește aici cu chirie ; dar spiritistul căuta să sfideze cu zîmbetul său astfel de amănunte, ca să nu trezească neîncrederea oaspetelui ; acesta nici nu se mai miră că e luat de mîină pentru a fi condus cu pași furișați și complici în dosul unui paravan, unde se afla un divan prăpădit, iar la mijloc o mescioară scundă de picioarul căreia era legat un creion chimic cioplit cu cuțitul.

— Numai pe cei morți de mai multă vreme, pe cei care hălăduiesc în sferele mai înalte ale lumii de apoi îi pun să scrie, șopti omul cu părul ca o bidinea. Dar iubițica noastră ne va vorbi cu propriul ei glas, acușica am să intru în legătură cu ea, ai numai puțină răbdare... Puțintică răbdare, pînă o chem...

Și, zicînd acestea, se întinse pe divan și-și închise ochii ; Bárány simți că din pricina emoției, fiori de gheață îi urcă de undeva din stomac în piept și se preschimbă în aburi fierbinți, dînd să-i taie răsufierea ; bărbatul zăcu o vreme cu ochii închiși, mîinile îi atîrnau de pe divan ca la un mort, obrazul i se goli de sînge, găvanele ochilor duși în fundul capului i se umplură de umbre vineții. De undeva din camera alăturată, prin care spiritistul îl trecuse ținîndu-l de mînă, răzbātu geamătul unui bolnav, iar magicianul, mînat parcă de acest îmbold, începu să-și miște buzele, pe chip i se perindară valuri de caznă și de neliniște, alungîndu-i tenebrele învîrtoșate din orbite ; după zbuciumul suprapămîntean, trăsăturile i se neteziră, pe față prinse a-i miji un zîmbet și începu să vorbească în șoaptă :

— Vino dar, fetiço, vino fără frică și grăiește... Hai, spirit al Ilonei Bárány !... Văd că ți-e cam frig, drăguțo... Nu-ți fie teamă, tatăl tău e cel ce te-așteaptă aici... Spune-i dar ce vrei să-i dai de știre... Da, da, pricep, cum să nu pricep... Așadar, trebuie să revină la credința sa, înainte de a-și fi zădărnicit mîntuirea sufletului... Iar de vrea să te-nîtlnească, să nu-l mai întristeze pe Domnul Isus, să nu se tocmească slujitor al Satanei, să te cruțe de lacrimile pe care zi de zi le verși nemîngîiată...

Și vorbi încă multă vreme, din ce în ce mai repezit, mai ininteligibil, iar cînd se trezi, se scutură ca un cîine înfrigurat. Ceasornicarul se aținea de-acum într-un picior, era learcă de transpirație, pur și simplu îl lua cu amețeală de rău ce-i venise, căci se așteptase la cu totul altceva : în loc să găsească un mijloc pentru a-i alina durerea arzătoare, invocatorul de spirite îi arse rănile cu vorbe muiate în acid, aruncîndu-l și mai mult în brațele disperării... Dacă Ili îi cere să se întoarcă la Domnul, la ce a fost bună abnegația schimniciei, dusă pînă într-acolo c-ar fi putut mînca și lăcuste : la ce-au fost bune deznădejdea răzvrătită și întreg calvarul vieții sale dezmațate, destrăbălate ?... De ce s-a tă-

vălit în mocirlă și a călcat în picioare sufletele celor curați ?... De ce a aruncat pradă Satanei pe fiul mult-iubit, precum Avraam îl azvîrlise pe rug pe Isaac, știind prea bine că din mîna sa cuțitul nu-și va lua zborul și că diavolul, în batjocură și în lehamite, îi va accepta totuși jertfa ?... Și ce se va alege de mîndria înfruntării, dacă va cădea pentru a doua oară în genunchi și-și va izbi capul a căință de picioarele tronului divin ?...

Se culcă și nu mai părăsi atelierul vreme de trei zile ; nu mîncă și nu bău, iar în ceasurile de suferință descoperi pe trupul său un nou semn al umilirii, s-ar zice că soarta, ironică, îi cerea socoteală, căci i se redeschisese rana de la genunchi, aducîndu-i parcă aminte de începuturile vieții sale bicisnice, cînd zăcea scuturat de friguri într-un pod necunoscut, iar soră-sa, Erzsike, îi căra de mîncare de la cucoana la care slugărea ; dar întîmplarea îi aminti și de ceasurile și zilele convertirii sale, de cele dintîi predici, în urzeala cărora își împletea cu glas cîntat și propriu-i calvar ; revedea cu ochii minții și drumețiile sale de misionar de mai tîrziu, în care-și ducea deja cu sine și versurile adunate într-un caiet, ca slova divină să poată pătrunde în suflete purtată pe aripi de poezie :

Prin douăzeci și șase de rîni
Izvodit-a trupu-mi scîrbavnică scursoare
Zi și noapte, zece ani în cap...

Închise ochii și așteptă să i se caște rînd pe rînd și celelalte rîni, să i se desfacă cicatricile și viața să se scurgă din el cît mai degrabă...

Peștii din grotă

Cartea Terézei III.

În ziua în care bătrînul o vizită pe noră-sa, răvășindu-i atît sufletul cît și căminul, se întoarse și Károly. Sosi pe la nouă seara aproape pe neauzite ; se fofilă în camera de zi și aprinse lampa, iar Teréz, cînd ieși din bucătărie și văzu lumină îndărătul glasvandului, se înspăimîntă, deși ceva îi spunea că nu poate fi decît el. Așteptă un răstimp, amintindu-și de toate jignirile și umilințele care o îndureraseră pînă acum, o înăbușea și plînsul, dar tot nu intră. Aștepta să vină el, ca să-i dea socoteală de absența sa, să se explice.

Însă Károly stătea neclintit lîngă sobă, cu mîinile la spate. Pe obraz i se statornicise o mohoreală cenușie deasupra căreia lentilele întunecate ale ochelarilor păreau două vînătăi uriașe. Era obosit și plictisit, nici obiectele nu-i rețineau atenția, privi în jur doar atunci cînd i se făcu foame. Scoase din geantă niște parizer învelit în hîrtie, o chiflă, aprinse lumînările din sfeșnic și îl puse pe masă, apoi stinse lumina și se așeză la cină. Din cînd în cînd ridica pielițele descojite de pe rotocoalele de carne și le hîțîna în lumină înainte de a le coborî pe marginea hîrtiei, iar cu baticista își tampona buzele cu gesturi mărunte și distinse. În cele din urmă Teréz își pierdu răbdarea și intră în cameră.

— Poftă bună, se adresă ea bărbatului care mesteca fără întrerupere. Știu că printre strămoșii dumitale se numără și cîțiva cu sînge albastru și am toată considerația pentru cina la lumina lumînării, dar dată tot ai plecat ca un mare senior, fără să spui nici măcar bună ziua căciulă, barem la sosire s-ar fi convenit să-mi dai binețe, nu crezi ?..., izbucni ea și o podidiră lacrimile. Pe-unde ai umblat două săptămîni, dacă-mi permiți să te întreb ?...

De uimire, Kató rămase cu gura căscată, vreme de cîteva clipe uită să și mestece, dar ochii îi rîdeau, de parcă ar fi fost plăcut surprins de îndrăzneala femeii ; însă orgoliul

său ieși în cele din urmă biruitor ; mototoli hîrtia cu resturile cinei și spuse :

— Află că dacă mă mai întrebi o dată pe unde umblu, nici nu mă mai întorc acasă !

Aprise lumina și, sumbru, încheind parcă o liturghie funerară, suflă în lumînări fără o vorbă.

Ca să nu-și mai vadă soțul, Teréz se încuie în camera de baie, deschise robinetul de apă caldă și începu să se dezbrace. Nu mai era în stare să lege nici două gînduri, nu-și mai zărea nici mîinile în abur, știa doar atît, că această căsnicie a eșuat, că trebuie să fugă de aici ; cît ar fi fost de neștiutoare la început, acum tot își dăduse seama că a căzut în capcana întinsă de un bărbat bolnav și sfîrșit cu ajutorul unui codoș și mai pervers decît el, iar de cînd se măritase, nu se simțea alături de Kató Károly nici femeie, nici soție, nici mamă, nici măcar amantă. Fusesse doar pe rol de co-bai — o știa de la Pistakati, pe care-l luase gura pe dinainte la beție...

Intră în vană, își trecu mîinile peste picioare, apoi își încrucișă degetele deasupra sînilor umflați și amorțiți. Zăcu multă vreme ca o înecată, dar mintea îi căuta cu înfrigurare o cale de ieșire din această situație, o bătu chiar gîndul să scrie acasă, să povestească totul de-a fir a păr, să se roage la nevoie de mama și de Józsi, ca s-o primească îndărăt... Absorbită de propria-i soartă, abia observă că apa se răcise între timp, trebui s-o îndoiască degrabă cu apă fierbinte, ca să nu facă vreun guturai.

Cînd ieși într-un tîrziu din baie înfășurată în cearșaf, Károly ședea în fotoliu cu fața la ea. Se dezbrăcase de jiletcă, avea papuci în picioare, iar cînd o văzu pe Teréz cu umerii goi și cu turban alb în cap, se petrecu în el o schimbare ciudată : se ridică pe jumătate din fotoliu și-și privi nevasta cu uimire triumfătoare, mai că-i scăpă o exclamație de mirare, iar curînd Teréz simți că zace doborîită pe covor, că bărbatul se osîrduiește disperat deasupra ei, îi frămîntă înverșunat cu palmele enorme carnea îndesată, moale, caldă și albă, vrînd parcă să ofere prin fiecare gest al său o compensație pentru nuntirea neîmplinită. În cele din urmă, Kató Károly o înveli din nou în cearșaf, o apucă în brațe și, cu pași șovăielnici din pricina bucuriei și a osteneții, o duse pînă la dormeză și se prăvăli împreună cu ea, o dezmierdă, o să-

rută, îi șopti vorbe prostești în urechi, iar Teréz simți că se prăbușește din nou în groapa întunecoasă și jilavă din care rîvnise cu tot dinadinsul să scape...

Se dezgustă de căminul ei, în care viața i se irosea în așteptare, se simțea ca o întreținută, care trebuie să îndure toanele unui om bolnav și decăzut în schimbul îmbrăcămînții și a hranei. Se interesă ici și colo, află că se caută chiar în mai multe locuri dactilografe și, după ce chibzui cîteva zile, se prezentă la „Oglinda Banatului” ; acolo, cel puțin, va avea de-a face cu oameni serioși, iubitori de literatură, își zise ea, iar viața de redacție poate că o va despăgubi pentru timpul pierdut cu borderouri, statistici de producție și tot felul de hîrțogării plictisitoare, pentru starea ei de aservire datorată purtării colegelor sale și domnului Kolompár însuși...

Trebuia să se prezinte la locul de muncă săptămîna următoare, luni dimineața la ora zece, dar de la bun început avu parte de o pățanie din pricina căreia, înfricoșată și ofensată, fu cît pe ce să refuze postul care i se oferise. Omul de serviciu de la redacție o cunoștea, și-și dădu drumul la gură, povesti tot ce știa despre ea, că a urmat școala de maici, că s-a măritat aproape fată bătrînă, că roșește pînă și la auzul unei vorbe fără perdea, că are înclinare spre „misticism”, astfel că cei de la ziar se putură pregăti în voie pentru primirea, pentru „educarea” ei. Cînd, din strada îngustă, răcoroasă, mirosind a butoi de bere, aflată în centrul orașului urcă la etajul întîi și păși în anticamera „Oglinzii”, o întîmpină o liniște de parcă n-ar fi sosit încă nici femeia de serviciu, darămite redactorii. Stătu o vreme descumpănită, dar nu mai apucă să se întoarcă, fiindcă dindărătul ușii din stînga, dată de perete, se repezi la ea vînzolindu-se în patru labe un bărbat slab cu cap mic și pătrat ca un fox sîrmos, cele cîteva fire ale mustății lui cărunte păreau și ele niște sîrmulițe de aluminiu, iar sprîncenele sale aduceau a pînză de păianjen ; zvîrlind din șezut, se învîrtejea cu furie pe parchet, lătra, hîrîia, rînjea, apoi îi smulse Terézei geanta din mînă cu dinții. Femeia se refugie îngrozită în casa scării și izbucni în plîns, fără a mai îndrăzni să revină, deși în încăperile ce părăuseră pustii răsunau deja hohotele de rîs. Apoi cineva îi atinse umărul ; cînd își întoarse pri-

virea, în fața ei stătea un omuleț pricăjit cu capul ca o pară, îmbrăcat în trening, dinții săi albi ieșiți în afară dădeau impresia că ține în gură un pieptene mic de culoare albă. Teréz îl luă drept un sportiv care participă la o cursă de alergări pe străzile orașului și care a urcat pînă aici numai pentru că o auzise plîngînd ; cu atît mai mare îi fu mirarea cînd află mai tîrziu că era Porkoláb György, redactorul-șef. Colaboratorii se înșiraseră la ușă ca să-i ceară dactilografei scuze, dar cînd îl zăriră lîngă Teréz pe șeful lor, se furișară cumiți îndărăt în camere, chicotind pe înfundate.

Numai Sebes, omul-cîine, rămase locului, legăna în dinți geanta de damă, implorînd iertarea femeii cu un zel ce trezea compătimirea. Deși laș din fire, nu se temea de Porkoláb, știa că redactorul-șef petrece la spital în fiecare an patru-cinci luni, cîteodată chiar mai multe, din cauza stomacului, a ficatului și a rinichilor săi bolnavi, iar cînd se întoarce de acolo, e înhămat îndată la jugul ședințelor, așa că el era cel care purta răspunderea ziarului începînd cu prima și pînă la ultima literă : în pofida faptului că e fără de partid, el, fostul avocat particular, stă de strajă număr de număr, apărîndu-i pe tovarăși de primejdia decăderii din punct de vedere ideologic și politic, el se tîrguiește cu cei de la Direcția presei — și se povestea că, într-un rînd, din cauza unui singur cuvînt omis, și-a petrecut noaptea-ntreagă la tipografie, înscriind cu mîna cuvîntul care lipsea în fiecare exemplar, și asta de șaisprezece mii de ori, numai ca să salveze redacția. Zelul său neîncetat era menit să-i risipească oarecît temerile, fiindcă nu era un *nemembru* oarecare, ci un *fost* membru, radiat cu ocazia epurărilor, iar cînd nu-și găsea de lucru prin redacție, căuta să-și înăbușe propria teamă povestind bancuri în gura mare și rîzînd în hohote.

— Se poate, tovarăși ? spuse Porkoláb reprobator, dar zîmbea deja pe sub mustață văzîndu-l pe Sebes că nu spală putina laolaltă cu ceilalți. Afară munca de edificare se află în toi, iar noi ne jucăm aici de-a leapșa pe ouate, ca să ne mai treacă de urît... E frumos din partea noastră, tovarăși ?... Ia gîndiți-vă la asta, dar, pînă una-alta, primiți-o vă rog cu încredere pe noua dumneavoastră colaboratoare, tovarășa dactilografă Kató Teréz...

Dar destinul Terézei, timiditatea ei îi ispitiră la noi șotii pe redactori, care lăsau uneori baltă corvoada și căutau sa se înviorzeze jucîndu-și reciproc feste ; ori de cîte ori se uitau la noua dactilografă, îi pufnea rîsul amintindu-și de scena cu omul-cîine, își băteau capul ca să născocească noi pozne, și doar la cîteva săptămîni după primirea neobișnuită care i se făcuse, Teréz găsi într-o dimineață pe capacul mașinii de scris manuscrisul unei enciclice papale corectate, care purta mențiunea „Urgent”. Fu uimită chiar de la primele fraze, i se părură ciudate vorbele obscene întrebuițate de Pius al XII-lea la adresa arhierilor, care n-au altă grijă decît îndestularea burdihanelor lor și a celorlalte pofte trupești, în vreme ce noua doctrină și tot felul de idei atee dau năvală ca lupii și risipesc turma în patru zări. Și mai mult o surprinse nota redacției de la subsolul manuscrisului, tonul ei blajin, moderat, pe alocuri de-a dreptul onctuos, la un moment dat chiar avu impresia că cele două texte fuseseră schimbate între ele ; dar nu se încumetă să vorbească, de teamă că va fi luată în rîs. Își dădu seama că i se jucase un renghi numai atunci cînd Sebes înlocui cuvîntul *strană* cu *pastramă* și, după alte cîteva corecturi, îi restituî manuscrisul spre redactilografiere, în timp ce în spatele ei răsunară din nou hohotele batjocoritoare, răutăcioase care o întîmpinaseră în dimineața dîntii.

De acum înainte Teréz se baricadă la măsura de lucru îndărătul unei tăceri ofensate, vrînd să arate cu tot dinadinsul, aproape torturîndu-se pe sine însăși, că e conștientă de situația ei aservită, și căuta să facă o legătură între atacul nerușinat al domnului Kolompár și neîncrederea batjocoritoare a tovarășilor de aici. Dar realizează în curînd că e simpatizată la „Oglinda Banatului”, un măr sau un covrig dacă aveau, băieții i-l ofereau pe din două, îi ascultau ne- cazul, se indignau auzind de căsnicia ei ciudată și nevrednică, cînd sărbătoriră ziua onomastică a lui Veres Benedek, secretarul, băură cu ea pertu, o acceptară în cerul lor, iar Sebes, ca să dreagă totul, în numele redacției, se lăsă din nou în patru labe și se învîrteji pe dușumea, apoi își lipi cu fidelitate căpșorul colțuros de piciorul Terézei, ca un cățel ce se gudură, la care ea uită de toată supărarea și zîmbi iertător, cu îngăduință.

Pe Kató Károly îl liniști faptul că soția lui a început să lucreze, nu atît de cei șase sute cincizeci de lei se bucura, deși era calculat de felul său, răsuflă ușurat mai degrabă la gîndul că s-a isprăvit cu „trîndăveala” de acasă, care poate deveni lesne cuibar de idei păcătoase ; încolțind, ideile pot izvedi ispite, iar ispitele duc, mai devreme sau mai tîrziu, la adulter. Era o prejudecată veche de cînd lumea, dar el ar fi vrut s-o considere propria sa descoperire, rezultatul final al frămîntărilor sale, de aceea, în dimineața cînd Teréz merse pentru întîia oară la serviciu, o conduse la redacție, îi sărută chiar mîna și îi făcu semne de rămas-bun pînă ce femeia dispăru în casa întunecoasă a scării.

În primele zile, cînd Teréz venea acasă, îi urmărea mișcările pe furiș, fiind convins că femeia arăta extenuată și tristă din cauza lucrului, oboseala face ca vocea să-i fie stinsă, privirea înnegurată, ceea ce constituia o dovadă în sine a faptului că ispitele generate de trîndăveală pot fi înăbușite numai prin torturarea trupului, lucru de multă vreme cunoscut de preoți, ba chiar și de călugărițe... De fericire, își luă soția în brațe, căută s-o dezmierde, iar Teréz îi era recunoscătoare și pentru atît, accepta și surogatul acesta de dragoste după primirea penibilă ce i se făcuse la redacție ; cu un gest șovăielnic își trecu degetele prin părul bărbatului, își lipi chiar obrazul de al său și, zărind pe trotuarul de peste drum o tînără pereche care împingea un cărucior de copil, i se adresă pentru întîia oară așa cum îi vorbește o femeie tovarășului ei de viață, prietenului, iubitului :

— Noi cînd o să avem un bebeluș, Károly ?...

În acest moment se petrecu însă din nou un lucru inexplicabil : Kató sări ca ars și o zvîrli pur și simplu din brațe.

— Dacă m-ating de dumneata, trebuie să te gîndești de îndată la progenituri ? ! strigă el scos din fire. Află că nu sînt animal de prăsilă, și mă indignează lipsa dumitale de bun-gust !...

Dar după cîteva zile îl săgetă un gînd chinuitor : poate că Teréz făcuse o ultimă încercare cu el ; de mult nu mai e satisfăcută de apropierea sa din an în paște, s-ar zice că a și găsit pe cineva care să i se potrivească. Cînd vine acasă, nu mai e atît de prost dispusă în vreme ce-și schimbă hainele, și glasul i-e mai vioi, gesturile i-au devenit mai conștiente, expresive — într-un cuvînt, și-a dat seama de pro-

pria ei valoare... S-a și dăruit precis vreunui nenorocit de scîrța-scîrța-pe-hîrtie dintre cei de la redacție, pe care el îi disprețuise totdeauna, considerîndu-i niște visători neserioși care trăiesc cu capul în nori, lucru cu care se grozăvesc nevoie mare în fața celorlalți oameni lucizi și sănătoși. O și vedea pe Teréz cu trupul ei alb străluminînd în penumbra unei locuințe de burlac, auzea șoapte tulburate, apoi un glas profund de bărbat tivit de un clinchet ușor, rîsul tîrfei aceleia, gîngureala cu care răspundea mîngîierilor și înduplecărilor amantului, zicîndu-și poate în gînd : chiar așa ! nu se poate spune că-mi înșel soțul, fiindcă el n-are nevoie nici de trupul, nici de sufletul meu ; să fie dar mulțumit că-l suport !

Nu mai putea îndura plăsmuirile acestea ce-i sfredeleau carnea, se repezi în oraș, de la un telefon public din apropierea Operei o chemă pe Teréz și, cu vocea schimbată, îi mărturisii că o urmărește de săptămîni de zile, se gîndește la ea cuprins de adorație și deznădejde, știind cît de scandaloașă și nereușită i-e căsnicia și că ea însăși se răzvrătește într-ascuns împotriva acestei legături consfințite de lege, dar umilitoare... Nu, să nu așeze încă receptorul în furcă, să nu-l ia drept un derbedeu... Dimpotrivă, el e profesor, de familie bună, predă franceza și literatura la liceu... Iar dacă acum n-are pentru el două-trei minute, o imploră să-i acorde o întîlnire, să-i spună numai unde ar putea s-o vadă, și el va alerga fericit într-acolo...

Teréz întrebă de mai multe ori cine e la telefon, apoi trînti receptorul în furcă, iar Károly ieși din cabină roșu la față și, sleit de emoție, de gelozie și de senzația de ușurare care le urmă, nici nu mai știa încotro s-o pornească. Aflați, vă rog, că sînt femeie măritată, și nu fac cunoștințe nici pe stradă și nici prin telefon ! Această frază care pusesese capăt convorbirii i se întipări în auz cu limpezime în ciuda zgomotului produs de izbitura receptorului ; se simți atît de fericit că îl luă cu ameteală cît era el de trupeș, și zîmbea întruna...

Teréz bănuia că el o chemase, dar hotărî să nu pome-nească nimic despre asta. Ce-ar mai fi putut spune ? Că uneori o încearcă o durere de cap surdă, laterală, care o ține luni de zile, și că doctorul îi dă sfaturi de parcă ar avea de-a face cu o codană îmbobocită peste noapte, poftitoare, și nu cu o

femeie căsătorită ?... Și, pe deasupra, trebuie să îndure și gelozia asta prostească ! se indignă ea, dar după aceea își zise că e mai bine să tacă și să-și încredințeze destinul în mâinile lui Dumnezeu, care se va îndura poate de ea și îi va orîndui viața după cum merită. Și chiar de a greșit cu ceva, se pot oare măsura păcatele ei cu păcatele altora, care au înșelat, au ucis, au atras în cursă suflete nevinovate și candidе ?...

La gândul acesta, amintindu-și de Kató Pista care a scos-o la mezat, îi venea să plîngă de furie și de durere, și în fața ochilor, nici ea n-ar fi putut spune prin ce asociație de idei, îi apărea micuțul teterist blond care ieșise din detașamentul morții pentru a-i mărturisi atît cît se poate mărturisi în clipa din urmă și pentru a lua cu sine poza ei mititică în linia întâi, în tranșeele jilave și deprimante, în care totul putrezește, totul, în afară de sentimente... De ce n-a avut ea norocul să întâlnească un asemenea om, afectuos, tandru, cu privirea caldă, cu care s-ar fi înțeles, cu care ar fi putut deveni cu adevărat un trup și-un suflet ?... Ajunsese acasă și privi ca o străină clădirea în care locuia, dar primirea ce i se făcu avu darul s-o surprindă : Károly, de parcă ar fi pîndit-o de după perdea, îi deschise curtenitor ușa, lucru fără precedent, o strînse la piept și o privi cu o uimire îmbucurată.

— Nici nu-ți închipui cît de mult ai crescut în ochii mei !... Păi dumneata ești o femeie serioasă !... O femeie cumpătată, virtuoasă !...

— Sînt încîntată de descoperirea dumitale, spuse Teréz. De atîta timp de cînd trăim împreună n-ai reușit să te convingi de asta, dar o singură convorbire telefonică ți-a fost de ajuns...

— Așadar dumneata știai că vorbești cu mine ! exclamă Károly stupefiat. Prin urmare m-ai refuzat din prudență, dar altuia i-ai fi dat întîlnire !...

— Te rog foarte mult, scutește-mă măcar de scenele de gelozie ! dădu Teréz să plece, dar bărbatului gestul i se păru evaziv și în clipa asta era convins că nevastă-sa e dispusă oricînd să-l înșele, dacă nu cumva a și făcut-o pînă acum.

— Curvă ! strigă el scos din minți. Tîrfă ordinară !... Călugăriță fățarnică !...

A doua zi Kató Károly se făcu din nou nevăzut, de astă dată pentru săptămîni de zile, astfel că Teréz doar la redacție mai vedea chip de om. Renunțase să mai gătească acasă, lua prînzul împreună cu redactorii la Comitetul orășenesc de partid. Îi studia pe furiș, ar fi vrut să se lămurească în privința fiecăruia în parte, era dornică de prietenie, de înțelegere, fiind de multă vreme ahtiată să i se poată confesa măcar unuia din ei ; nădăjduia într-ascuns ca întîmplarea să-i scoată în cale vreun scriitor, care i-ar putea eventual utiliza într-un roman calvarul și mai cu seamă căsnicia, ce i se părea unică în felul ei, căci nu auzise și nu citise nicăieri despre ceva asemănător ; își zicea că dacă ar istorisi cuiva toate cele prin cîte trecuse, s-ar simți nițel mai ușurată.

Dar se orienta cu greutate cînd era vorba de redactori ; unii, veniți de curînd, nu-și aflaseră încă rostul în redacție, proveneau de obicei din rîndul muncitorilor, fuseseră scoși pentru un stagiul de probă de la cazangerie, tăbăcărie ori turnătorie ; pe alții Porkoláb i-a și transferat ori i-a dat afară, fie din cauză că nu prezentau încredere, aveau origine nesănătoasă ori o căsnicie compromițătoare, fie pentru că într-una din scrierile lor comiseseră vreo gafă politică care, după părerea lui, nu putea fi răscumpărată decît prin muncă fizică. Și Teréz se temea de el, nu putea ști niciodată ce are de gînd cînd intra pe ușă, cînd îi punea în față manuscrisele parcurse, cînd i se adresa prefirîndu-și glasul prin pieptenelui acela de os ieșit în afară, cînd se apleca cu o veselie ironică pe față asupra decolteului ei. Chiar și vestimentația lui Porkoláb i se părea ciudată, treningul acela albastru-deschis cu o dungă laterală roșie, cîteodată avea impresia că redactorul șef nici nu are vreun alt costum în afara acestui echipament sportiv, în care trece parcă în fugă prin viață, în chip de alergător de cursă lungă calm și sigur pe sine care, odată ce și-a atins țelul, se va tolăni pe pajiște, va scoate un suspin și-și va închide ochii pe vecie. Ar fi vrut să afle cîte ceva despre boala lui, deși știa că despre asta nu are voie să întrebe nimic, cel mai mult o deranja însă faptul că nu i-e îngăduit să-și exprime în nici un fel pasiunea, chiar dacă ea îl zărește prima dimineața și, în ciuda orei matinale, îl vede atît de sfîrșit și de livid la față de parcă ar fi propriul său duh, ce s-a strecurat prin crăpătura

ușii ori prin gaura cheii pînă în fața măsutei și a mașinii de scris, ca s-o bage pe Teréz în sperieți. Se temea de el, dar nu se încumeta să ceară de la nimeni lămuriri în privința lui.

Kardos, omul de serviciu, intuise curiozitatea dactilografei, dar o lăsa să se zbată în nesiguranță, Teréz era în ochii lui rivalul numărul unu, care îndeplinea, întocmai ca și el, o muncă fizică, dar se credea totuși, după părerea lui, o „intelectuală”, și ajunsese cu obrăznicia pînă într-acolo că-și permitea să-i distribuie lui sarcini, ori îl punea să-i fiarbă cafeaua, deși el, Kardos, se integrase cu mult înaintea ei în colectivul ziarului, se tutuia și cu redactorul-șef, chit că era doar o tutuială tovarășească... Dar într-o zi, cînd redactorul recent destituit Kálmánfi îi făcu cinste dis-de-dimineață cu două sute de șliboviță pentru a sărbători întîlnirea lor, Kardos veni afumat la redacție și, căutînd s-o cîștige pe Teréz de partea lui, îi servi o caracterizare a lui Porkoláb, arătînd întruna cu degetul spre biroul redactorului-șef, se prefăcea că îndoiaie și bagă în plicuri numerele de ziar ce urmau să fie date la poștă, dar în răstimp vorbea :

Șeful fusese pe vremuri activist de UTC, pe urmă a urmat școala de scriitori la București, tovarășii îi preziceau că va ajunge poet de seamă ; mai tîrziu a lucrat la agit-propul regional din Baia Mare, de acolo l-au mutat aici, la „Oglinda Banatului”... E un om mare, cel mai deștept om pe care l-a întîlnit vreodată și, pe deasupra, un tip original... Bunăoară, dacă invită pe cineva la el în birou și începe să-l descoasă despre situația lui familială, „cadrul” respectiv poate fi sigur că nu va mai face mulți purici pe-aici și nu-i mai rămîne decît să facă ocolul redacției pentru a-și lua rămas bun de la colegi... Iar cel căruia i s-a dat astfel pașaportul nici măcar nu se poate plînge ulterior că Porkoláb nu s-a interesat de condițiile sale de viață... Destituirea n-o aduce niciodată el însuși la cunoștință, fiindcă mai tot timpul e internat în spital, de-acolo îi trimite vorbă lui Sebes să se ducă la Comitetul regional și să pună să i se desfacă lui „ipsigrec” contractul de muncă... Da’ și pe el îl așteaptă domiciliul de veci lat de-un stînjen și adînc de trei... Ficatul i se atrofiază de ani de zile, nici rinichii nu-i mai sînt etanși și, pe deasupra, l-au operat și de ulcer... Probabil că ar hodîni de mult la cimitir dacă nu și-ar petrece

cîte jumătate de an la spital, unde are la dispoziție salon separat, cu radio și telefon, și primește toate medicamentele de care are nevoie ; ba într-un rînd i-au adus cu avionul Crucii roșii și sînge de la Cluj sau de la Tîrgu Mureș... Dar cît o s-o mai tragă în felul ăsta, că doar nici medicii nu-s zei, ca să facă minuni, nu-i așa ?

Teréz își aminti multă vreme de spusele lui Kardos și începu să-l privească pe Porkoláb cu alți ochi ; zîmbea cîte-odată în sinea ei auzindu-l pe omul de serviciu că spune pentru a suta oară „ ipsigrec”, dar, într-o dimineață, cînd redactorul-șef scoase capul din birou și, cu o voce stinsă, îl convocă neîntîrziat la el pe Kardos, îș ridică privirea înspăimîntată. Pesemne mirosul său de o sensibilitate bolnăvicioasă îi semnalase iar lui Porkoláb că omul de serviciu a tras sliboviță la măsea, și în zadar înfuleca apoi nenorocitul un hering afumat cu ceapă ori morfolea o legătură întreagă de pătrunjel, fiindcă lucrurile astea îl deranjau și mai mult la stomac ; pentru el, soarta omului de serviciu era decisă.

— Ia spune, tovarășe Kardos, tot în locuința aia de la subsol te aciolești împreună cu copiii tăi ?...

Își lipi palmele împreunate de buze, măsurîndu-l din priviri cu severitate pe Kardos.

— Mi-am zis că ce-ar fi să dau un telefon la regiune... E totuși inadmisibil ca un cadru ca tine...

Dar omul de serviciu gemu din rărunchi :

— Lasă, tovarășe Porkoláb, nu mai spune la nimeni... Nu te deranja, pentru Dumnezeu...

Dar redactorul-șef se arătă neînduplecat :

— *Mie* mi-ar plesni obrazul de rușine dacă un om cu funcție de răspundere ca tine...

Omul de serviciu scînci asudat :

— Nu vreau să ies de-acolo, înțelege-mă, tovarășe Porkoláb... Stau foarte bine cum stau...

Curgea nădușeala pe el cînd ieși cu chiu cu vai din biroul redactorului-șef, se holbă înlăcrimat în șapcă, înghiți zdravăn în sec și îi spuse Terézei care îl aștepta cuprinsă de presimțiri rele :

— Gata, s-a zis cu mine !... Mi s-a împlinit și mie destinul... Vrea să-mi dea cu orice preț locuință...

După ce Kardos părăsi biroul, pe Porkoláb îl cuprinse un entuziasm neobișnuit, îl bucura poate ușurința cu care a

izbutit să scape de cel mai vechi om din redacție : nu era chip să-l mai țină, asta-i adevărul, fiindcă cel care continuă să bea, în pofida avertismentelor repetate, dă dovadă de lipsă de voință ; iar cel care e lipsit de voință este lesne influențabil ; iar omul lesne influențabil poate da apă la moară dușmanului : poate să-i umble gura despre treburile redacției, să divulge secrete de partid, într-un cuvânt, devine un om periculos. Trebuie așadar să se debaraseze de el, ca atmosfera redacției să fie cît mai curată, ca nimeni și nimic să nu poată slăbi coeziunea colectivului. Își scoase din nou capul din birou, îl chemă pe Sebes, apoi și pe ceilalți : pe Vizhányó, redactorul articolelor de fond, pe Gerezna, reporterul, pe urmă pe Barátosi și pe Kozocsa de la rubrica industrială, iar pînă să dea buzna cu toții în biroul redactorului-șef, Porkoláb și ridicase scaunul peste masă, îl așezase în mijlocul covorului și își puse pe el piciorul slăbănog, alb ca laptele, încălțat în pantofi de sport.

— Vino încoa', tovarășe Sebes, c-așa ceva n-ai văzut nici tu de cînd mama te-a făcut ! spuse el suflecîndu-și cracul pantalonului. Apasă-mi pulpa cu degetul !... Hai, fără frică, apasă mai tare !... Așa ! Ei, vezi ?... Ia uite, aproape că ți-a ieșit degetul pe partea cealaltă !...

Și își arată triumfător carnația afinată, în care degetul lui Sebes se înfundase ca într-o bucată de chit alb. Apoi îi îndemnă de zor și pe ceilalți să repete operația, n-au de ce se codi, fiindcă pe el nu-l mai doare, tocmai asta-i interesant, că nu-l doare deloc... Pînă și Teréz fu chemată să asiste, pe urmă porniră cu toții în căutarea lui Kardos și-l aduseră dintr-o cîrciumă din apropiere. Omul de serviciu, necăjit, nu-și putea închipui ce vrea Porkoláb, că doar abia se despărțiseră, intră la el cu pași împiedicați, cuprins de speranță, și se opri în fața biroului cu șapca în mînă ; în zîmbetul redactorului-șef se citea un reproș înveselit :

— De ce-ai spălat putina după ce i-am convocat pe toți, camaradește ?... N-aș fi vrut să te lipsesc nici pe tine de încrederea mea... Nu cumva te-ai supărat pe mine, tovarășe Kardos ?... Crede-mă, asta m-ar îndurera din cale-afară, dacă ai lua demiterea ta drept o răfuială personală... Nici vorbă de așa ceva... Dimpotrivă : vreau să-ți dau o mînă tovarășească de ajutor, ca să te poți ridica iarăși prin muncă onestă, asiduă... Mai întîi te angajezi, să zicem, ca

paznic de noapte — și îi voi solicita pe tovarăși ca să-ți acorde tot sprijinul în această privință —, după aia, te califici pe un șantier, și în vremea asta ajungi iar destoinicul corespondent voluntar al vreunui ziar, vei fi iar descoperit, te vor scoate iar din producție, așa cum te-am scos eu de la mesageria poștei, ți-amintești?... Deci o vei lua de la capăt, cu mintea limpede, totul de la capăt!... Ei, asta-i bună, acum te-apuci să plîngi!... Hai, tovarășe Kardos, nu mă pune într-o situație penibilă..., încheie el ridicîndu-se în picioare, apoi ieși dindărătul biroului, îl luă pe după umăr și, făcîndu-i-se parcă dintr-o dată milă de el, își suflecă din nou cracul pantalonului și îi făcu semn omului de serviciu să-și înfunde și el zdravăn degetul în pulpa sa. Iar cînd Kardos se ridică de pe covorul pe care îngenunchease, Porkoláb luă mai întîi aminte la găurica întunecată, ce părea urma unui glonte în piciorul unei statui de ghips, apoi îi aruncă lui Kardos o privire întrebătoare și dezgustată, așteptînd ca și pe obrazul acestuia să se ivească aceeași expresie...

De la o vreme Porkoláb se topea văzînd cu ochii, iar cînd reveni în salonul 27 al secției de boli interne, camera sa obișnuită care în absența sa stătuse închisă, examinările relevară deja în ficat, în cadrul procesului cirozei, hemoragie și descompunere tisulară, fapt agravat și de starea alarmantă a rinichilor. Pe bolnav îl torturau tot felul de mirosuri, nu-l suporta nici măcar pe acela al propriului său trup, se schimonosea întruna chinuit și erau nevoiți să-l fricționeze de mai multe ori pe zi din cap pînă-n picioare cu spirt, lucru primejdios, pentru că evaporarea rapidă putea cauza și o pneumonie; Teréz trebuia să-l viziteze de trei ori pe săptămîină, cînd înainte de masă, cînd după-amiezele, după cum o convoca, atunci cînd dorea ca ultimele gînduri și versuri să-i fie stenografiate. Prima dată cînd urcă la el, stătea culcat pe pat într-o pijama cu dungi verzi și se uita cu o privire indiferentă la soția sa, sosită pesemne de curînd în vizită; femeia mătăhăloasă, lată în trup, stătea tăcută lîngă pat, doar uitătura-i plutea în aer, aruncînd parcă asupra bolnavului o umbră grea, ca o năframă de doliu; Porkoláb era convins că într-una din zilele acestea se va descoperi un medicament ori o terapeutică nouă care să-l salveze; și chiar de nu s-ar realiza această speranță, își zicea, persoana lui se

bucură de protecția unor forțe care nu-l vor lăsa pradă morții, care vor strânge în jurul patului său de spital, dacă va fi necesar, pe cei mai buni medici din lume... Dar privirea funebră a femeii îl irita, îi tulbura credința, în cele din urmă își pierdu răbdarea și izbucni :

— După aia vezi să-ți comanzi veșminte de doliu frumoase, la modă, ca să fii o văduvă cuceritoare, și nu tînji prea multă vreme de una singură !...

Teréz se opri în ușă, așteptînd momentul în care să poată intra, căci nu dorea să asiste la o dispută familială ; spre norocul ei, Porkoláb o observă la vreme și îi făcu semn că dictarea din ziua aceea nu mai are loc, așa că se întoarse și porni spre casă, unde o așteptau și acum doar cei patru pereți. A doua zi reveni la aceeași oră și, mînată de un îmbold, aduse cu sine un fir de garoafă roșie ; floarea, stingheră în albeața salonului și în mirosul de doctorii, părea totuși o solie de bună vestire. Bolnavul privi garoafa mîndră de pe noptieră, pe obraz îi trecu o umbră de repulsie, dar pe urmă se înturnă mișcat spre dactilografă :

— Știi, drăguță, că la început m-am opus angajării dumitale ? o întrebă el.

Teréz clătină din cap, zîmbind a mirare.

— Chiar așa. Cînd ți-am răsfoit dosarul și am văzut că ai primit o educație religioasă, m-am înfuriat...

Teréz zîmbea și acum uimită.

— Dar eram totodată curios, voiam să te cunosc, urmă Porkoláb. Și am adunat de peste tot caracterizări favorabile...

Acum zîmbea și el ; își scoase în afară micuța greblă a dinților și spuse evocator :

— Pesemne că și pe alții i-ar tenta o călugăriță, una în carne și oase, acum, cînd vremea clericalismului a apus...

Teréz dădu să explice că ea n-a fost călugăriță, a urmat numai școala la maici, dar se lăsă păgubașă și se întoarse stîmjenită cînd simți privirea lui Porkoláb atingîndu-i pieptul ; tocmai atunci se ivi în salon și doctorul Marinca, conferențiar la universitate, care se ocupa personal de redactorul-șef, din însărcinarea Comitetului regional. Era un om mărunțel, firav, cu obrazul uzat de trudă, de țigări și de nervozitate, care căuta să-și risipească propria osteneală și totodată temerile bolnavilor făcînd neconținut haz și uzînd de expresii deochiate. Se așeză și acum pe marginea patului

lui Porkoláb și chipul său mic, zbîrcit și cenușiu se coloră de un crîmpei de vioșie.

— Ei, ce te uiți la mine de parcă ți s-ar fi înecat corăbiile ? îl întrebă pe Porkoláb, ca și cînd nici n-ar mai avea vreun rost să-l examineze cu de-amănuntul. Dacă nu-ți dau drumul acasă definitiv în patru săptămîni, să știi c-o fac numai din egoism, ca să am și eu aici un om deștept, cu care pot sta de vorbă... De la care să mai ciugulesc și eu cîte ceva... Da' pentru Dumnezeu, ce ești așa de apelpisit ?... Te pomenești că s-a frînt tauru-n dărab !...

Îi plăcea grozav expresia asta care, după părerea lui, avea asupra bărbaților un efect mai calmant decît orice sedativ, izbucni primul în rîs și făcu un gest încurajator : nu-i nimica grav, Porkoláb se și află pe calea cea bună, dacă va birui acum boala, a învins o dată pentru totdeauna ; dar cînd ieși din salon și se întîlni pe culoar cu sora de serviciu, o luă de braț, o însoți o bucată de drum și îi spuse mormăit :

— Mîine începem administrarea morfinei !

Teréz vedea mîna destinului în faptul că, și ca soră de caritate, are parte doar de un bolnav față de care nutrește repulsie ; de cînd simțise privirea dibuitoare a lui Porkoláb pe pieptul ei venea în silă, acum îl vizita mai mult din compasiune : vedea că obrazul bolnavului se sfrijește împreună cu ficatul său, că toate trăsăturile i se ascut, devin proeminente ; numai dantura îi creștea din zi în zi, proțăpindu-se ca un gard alb de os deasupra unei surpături argiloase ; cînd adormea, nădușeala curgea șiroaie de pe el, trebuia să i se schimbe pijamaua de mai multe ori pe zi de mîncat abia mai mîncă, îi era deja silă și de apă, iar de cîte ori se trezea, arunca priviri ofensate în jur, căutînd parcă pe cineva căruia să-i ceară socoteală ; apoi se moleșea, închidea iar ochii și bolmojea ceva despre boala sa, al cărei nume nu-l poate destăinui nimănui pentru că e secret de stat... Cînd își veni totuși în fire, lîngă pat stătea deja nevastă-sa, masivă, tăcută, întunecată ca un monument funerar.

— Numai ție pot să-ți mulțumesc c-am să mor, îi spuse într-un rînd Porkoláb cu convingere.

Femeia își duse uimită mîna la gură, dar bărbatul o privea din ce în ce mai acuzator.

— Nu ne-am ales cu nimic împreună... N-avem nici viitor, nici credință, nici copii... Pe mine m-a slujit moartea, iar pe tine viața... Ne-am împuțit... De ani de zile ma simt puturos... Dar poate că nu-s numai eu puturos, ci și tu... Iar dacă mai apuc o dată să ajung acasă, mă voi îmbăia de două ori pe zi, și o să te silesc și pe tine să faci la fel, ai să vezi...

Ostenise, dar mai avea ceva de spus :

— Mi-aduc aminte, odată mi-ai aruncat în obraz că trăiesc din boala mea, și că te întrețin și pe tine din ea...

— Lasă, nu te mai gîndi acum la lucruri din astea, o năpădi pe femeie plînsul. Am spus-o doar așa, de durere...

Porkoláb închise ochii, zîmbea.

— Ar fi păcat să-ți renegi singura vorbă inteligentă care mi-a fost dat s-o aud din gura ta în decurs de cincisprezece ani...

Ațipi din nou, se trezi learcă de sudoare și se plînsă că numai de pe brațul drept i s-au scurs în pat treizeci de găleți de apă, pe urmă ceru să i se aducă naămăliguță cu lapte și balmuș, cum mîncase în copilărie, la Șimleul Silvaniei, mai tîrziu cumpăni dacă ar putea oare nimeri ușa salonului de o sută de ori la rînd cu papucul, iar deodată îl înfurie liniștea, începu să urle și proferă amenințări la adresa direcțiunii spitalului care îi sabotează tratamentul și însănătoșirea grabnică, îi înjură pe medicii care îl chinuiesc, deși știu prea bine că la numărul douăzeci și șapte e internată o personalitate de seamă. Teréz puse jos mapa pe care o ținea în poală și veni în grabă lîngă pat, dar doctorul intră iar la timp.

— Ce s-a întîmplat, scumpul meu, tovarășele drag ? întrebă el cu glasul său profund și îi făcu semn asistentei care aștepta în spatele său să pună seringă la fiert și să pregătească morfina. Ai visat poate că te-a lăsat mască vreo păpușică dulce ?... Nu cumva s-a roit bestia din așternut înainte de a fi aranjat-o Ori te pomenești, dragul meu, că s-a frînt tauru-n dărab ?...

Ședea deja lîngă el, îl ținea de braț, îl domolea ; dar acum Porkoláb n-avea de gînd să se liniștească :

— Am gura amară de parc-aș fi înghițit un ciubăr de borhot, spuse el dezgustat. Și parcă nu-s de ajuns betesu-gurile cîte le am, da' dușmanii mei, care așteaptă colo jos

să-mi dau duhul, mi-au trimis acum pe cap și o otită.... Spune-le să plece, spune-le să se ducă aracului !...

Teréz se uimea văzîndu-l pe omul acesta, odinioară cînd indiferent, cînd aparent ironic față de propria-i boală, că devine atît de deznădăjduit de apropierea morții : la un moment dat îi căsună ca măruntaiele să-i fie scoase și aninate în fața sa, ca să vadă cu ochii lui ce se ascunde în ele, să-și pipăie ficatul, inima, rinichii, fiindcă nimeni în afară de el nu e-n stare să stabilească tratamentul ce trebuie urmat în viitor, de vor să-l vindece cu adevărat ; după aceea scoase de sub pernă *Jurnalul* lui Tolstoi, cu ajutorul Terézei se ridică cu chiu cu vai în capul oaselor și începu să citească :

— „Trebuie să ne adîncim în noi înșine atunci cînd suferim... Nu e îngăduit să dibuim după chibrite, ci trebuie să stingem și lumina ce mai arde, căci ea ne împiedică să ne zărim șinele...”

Aruncă cît colo cartea, valurile moi ale pernei aproape că i se involburară deasupra obrazului cît pumnul, în vreme ce spuse scîncit :

— Nu vreau să privesc în mine însumi !... Mi-e teamă de mine însumi !... Mi-e silă de Porkoláb György !... Aprindeți toate lămpile, vreau lumină, multă lumină... Facă-se lumină !...

Zăcu o vreme cu gura deschisă, nemișcat, pe chip i se înstăpîni o expresie de revoltă amară și de zădărnice ; îi ceru dactilografei să se așeze la căpățiul patului, ea fiind singura persoană în vecinătatea căreia nu-l încearcă gînduri „diavolești” ; din clipa în care înțelese că îndeplinește ultima dorință a unui muribund, Teréz nu se mai temu. Se plecă asupra bărbatului, îi șterse fruntea asudată, îi aranjă perna sub cap, iar Porkoláb îi făcu semn că dorește să-i dicteze. Teréz se așeză la locul ei, luă în poală mapa și simți că o trec fiorii, auzise de multe ori că în clipele din urmă conștiința muribunzilor se iluminează uneori puternic, atunci ei spun lucruri stranii, la care nu se aștepta nimeni din partea lor. Oare ce gînduri poate zămisi un astfel de om, aflat între genuni și țării, la ceasul cînd s-a eliberat de orișice răspundere, în afară de aceea față de sine însuși, cînd poate alege sinceritatea, în chip de șansă supremă ? se întrebă ea emoționată, și cu atît mai mare îi fu mirarea cînd Porkoláb

spuse că va dicta o poezie, enunțându-i pe dată titlul : *Mesaj către Lonea*. Apoi recită rar, răspicat, silabă cu silabă :

*Tovarăși dragi, voi nu cățați
L'ai inimii-mi tăciuni —
Ca și azi, mine să dați
Cărbuni mai mulți, mai buni...*

Urmară mesaje pe adresa Hunedoarei, citadela oțelului, a fabricii de vagoane din Arad, către stahanoviști și către țesătoarele din schimbul de noapte, care lucrează la patru războaie deodată ; ultimele cuvinte le rosti în șoaptă, febra îi creștea cu repeziciune, pulsul i se accelerează și el ; dar înainte de a-și pierde definitiv cunoștința se mai ridică o dată anevoie și amenință pe cineva rînjind :

— Ce tot îndrugi acolo verzi și uscate ?!... Pe mine tovarășii mei n-o să mă lase să mor !... Chiar acum câteva clipe au fost desemnați doi miniștri, ca să se ocupe de mine !... Unul se va îngriji numai de boala mea, iar celălalt îmi va ocroti liniștea... Auziți ?... Au și sosit miniștrii !... Urcă deja scările !...

Căzu apoi îndărăt în așternut și nu-și mai reveni.

A doua zi dimineată Teréz merse la redacție îmbrăcată într-un taior de culoare închisă, se pregătise suflătește că cele patru-cinci ore vor trece greu. Dar, spre uimirea ei, încă din casa scării o întâmpină râsul lui Sebes. Deschise ușa cu grijă, își aducea aminte involuntar de primirea ciudată ce i se făcuse în prima dimineată, dar acum nu-și putea nici măcar imagina ce o fi găsind de râs, tocmai în ziua de doliu, omul care ar trebui să se ocupe poate de comandarea coroa-nei, de redactarea necrologului și de alte angaraie legate de înmormîntare. Sebes nu avea telefon, împiedicase chiar de mai multe ori instalarea unui aparat la domiciliul său, pentru că ținea morțiș să-și păstreze independența vieții personale, iar acum se amuza de faptul că venise la redacție îmbrăcat într-un trening leit ca cel pe care-l purtase Por-koláb, cu toate că aflase abia pe stradă de moartea redac-torului-șef... Stătea acum în anticameră, cu spatele lipit de soba de teracotă, privea la colegii săi care soseau rînd pe rînd și rîdea de fiecare dată la vederea expresiei de uluială

pe care o provoca îmbrăcămintea sa. În cele din urmă spuse, strîmbînd din nas a dezvinovăţire :

— Nici nu vă puteţi închipui ce simţi cînd Moartea îţi porunceşte, îţi comandă... Aştia trei ani alături de el au fost cumpliţi... Nici nu ştiu cum am putut îndura...

— Ia nu te mai plînge tocmai tu, spuse Kozocsa. Ai dus la îndeplinire ordinele Morţii *ad litteram*, ba le-ai mai şi supralicitat, de zelos ce erai...

Şi dădu să intre în camera sa ; dar Sebes, care simţea în persoana pamfletistului un vechi duşman, se repezi acum în urma lui.

— Stai, 'mnezeii tăi ! strigă el neconvingător. Ce am supralicitat eu, ia spune ?... Mă zădăreşti tu cam demultişor, dar cu chestia asta am să mă duc pînă la regiune !...

— N-ai decît, pentru mine tot un căcănar rămîi ! spuse Kozocsa şi îi trînti uşa în nas.

În vreme ce Sebes, în treningul său aidoma celui al redactorului decedat, se trase îndărăt lîngă sobă, îşi făcu apariţia Kardos, omul de serviciu mazilit. Judecînd după lacrimile care îi învîrstaseră obrazul cu dungi negre, cărase pesemne nişte cărbuni ; îşi grămădea şapca în pumn cu înduioşare turmentată.

— Tovarăşul Porkoláb a fost pentru noi ca un tată, se smiorcăi el. Eu ştiu cît de mult ne-a iubit... cît de mult ne-a vrut binele... Chiar dacă a fost sever...

Şi izbucni într-un plîns zgomotos. Asistînd la meandrele bruşte şi surprinzătoare ale destinului lui Kardos, Teréz lacrimă şi ea, apoi îl conduse pe omul de serviciu în lavaboul mititel, ca acesta să-şi aranjeze ţinuta şi să nu se mai dea în spectacol.

Cum îl poate strivi viaţa pe un nenorocit ca ăsta ! îşi zise, răzvrătindu-se şi împotriva propriului ei destin. Samavolnicia pustieşte mîndria din sufletul omului, şi o face temeinic, izbutind să-şi dobîndească pînă şi dragostea victimei — acesta fiind, dintre toate, aspectul ei cel mai odios !...

Invocație pentru alungarea disperării

Pe cînd zăcea bolnav și părăsit, în fața lui Bárány Lajos se arătă după spiritist un alt bărbat, venit parcă la priveghi. Era un om în vîrstă, mătăhălos, îmbrăcat într-un costum negru din răscoiala căruia strălumina sărbătorește albeața cămășii de pînză apretate, purta pantaloni de postav fin, în picioare îi străluceau cizme noi. Adăstă o vreme cu capul plecat, strîngînd Biblia la piept, apoi vorbi cu glas domol, cîntat : venise să recruteze credincioși pentru o nouă adunare, ce se vrea Glasul Domnului, izbăvitoarea tuturor celor care-i aud graiul în ceasul din urmă... Deocamdată, casa de rugăciuni e doar o sală închiriată, dar se și înalță zidurile falnicei biserici, pentru ridicarea căreia nouă care cu boi transportă zi și noapte piatra, cimentul, cărămizile... El însuși e comanditarul, a vîndut tot ce-a mai putut salva din averea sa înainte de a fi trecut pe lista chia-burilor și i-a înmînat predicatorului venit a îndeplini această slujbă banii, precum Barnabas, levitanul din Cipru, care a așezat prețul primit din vînzarea domeniului său la picioarele celor doisprezece sfinți... I-a urmat pilda, ca un bun gospodar, avînd în fața ochilor pilda lui Isus, care, ispitit de farisei și saducei, în loc să le arate vreun semn ceresc, le-a răspuns astfel : „Cînd se înserează, voi ziceți : are să fie vreme frumoasă, căci cerul este roș. Și dimineața ziceți : astăzi are să fie furtună, căci cerul este roș-posomorît. Fățarnicilor, fața cerului știți s-o deosebiți, și semnele vremurilor nu le puteți deosebi ?...” El însă s-a priceput să deslușească semnele vremurilor, a lăsat tot ce-avea și a venit în Sodoma de-aici, ca să lupte în oastea lui Cristos împotriva Satanei...

Suspină apoi și începu să citească dintr-un caiet subțirel vîrît între paginile Bibliei pilde despre moarte : — Faptele toate ar trebui să-ți fie ca și cînd ți-ai trăi ziua ori ceasul de pe urmă... Dacă ai avea conștiința curată, moartea nu te-ar spăimînta... Dar ziua ce o trăiești e nesigură, și nu poți ști dacă o vei mai apuca pe cea de mîine... Și vai, viața

lungă nu ne face totdeauna mai buni, ci ades ne înrăiește în păcatele noastre. De-ai apucat dimineața, spune-ți că seara n-o vei mai apuca, iar de ți-a fost dat să vezi înserarea, nu-ți făgădui o nouă dimineață... Și dacă nu te vei osîrdui acum pentru tine însuți, avea-vei oare pe cineva care să vază de tine în zilele ce vin ?... Sfetitu-s-a ora de preț, sosit-a ceasul să-ți cauți izbăvirea... Iacătă, frățîne-meu drag, te poți slobozi din mare primejdie, de vei trăi cu teamă necurmată și cu privirea ațintită spre moarte !... Începi dar să mori de pe acum, ca să poți trăi atunci întru Cristos... Dezgustă-te de pe acum de toate cele, chinuiește-ți acum trupul, ca să poți pomi atunci la drum făr-de teamă... Mulți sînt cei ce fost-au înșelați și, fără să vrea, s-au smuls din trupul Lui... De cîte ori auzit-ai vorbindu-se astfel : cesta a fost tăiat, cela s-a înecat, cestălalt și-a frînt gîtul, celălalt a înțepenit pe cînd stătea la masă... Pierit-au, de foc ori de sabie, de pestă ori de mîna tîlharilor. Căci viața omului e trecătoare precum umbra. Cine să-și mai aducă aminte de tine după ce-ai murit ?...

Suspină din nou, îngenunche apoi lîngă patul bolnavului și îi ceru să se roage împreună cu el pentru alungarea desperării, ca Domnul să nu-și abată mînia peste frunza uscată, să nu-și arate tăria față de firul de praf ; să se roage pentru biruința asupra diavolului, căci oriîncotro s-ar întoarce Bárány, necuratul îi dă tîrcoale, și pe drum, și la ceas de odihnă, și în vis, și la ceas de veghe, silindu-l cu puterea sa, ademenindu-l cu perfidia sa la rău ; să se roage împotriva ispitelor trupești, ca păcătosul să nu mai slujească poftelor cărnii, ci celui care pentru el fost-a crucificat, ca trupul ce putrezește dimpreună cu sufletul căzut în mrejele dorinței să nu se robească de-a pururi, de dragul plăcerii sale scurte și scîrbavnice ; să se roage împotriva desfrînării, ridicîndu-și glasul astfel înspre El : Nu lăsa, Dumnezeu al meu, să-mi întinez trupul care e lăcașul Tău sfînt ; să se roage împotriva lăcomiei, chemîndu-l într-ajutor pe Isus, cel care a vrut să pună stavilă îmbuibării trupului omenesc, arătîndu-ne pildă prin viața sa și nu s-a mulțumit să flămînzească patruzeci de zile încheiate pentru noi, dar în ceasul morții a ales oțetul și fierea ca să-și stingă cu ele setea ; să se roage pentru blajinătatea sufletului, pentru curăția vieții, să se roage împotriva pizmei și a duhului de

ceartă, să se roage pentru speranță, căci, după cum spun și *Psalmii*, cei ce s-au încrezut în Domnul n-au avut nicicînd de ce se rușina...

Cuprins de febra beteșugului care îi măcina din nou oasele, Bárány asculta mărturia omului care din țaran înstărit s-a înălțat la rangul de misionar, aproape că-și pierduse cunoștința, dar cuvintele îi răcoreau totuși arșița, ca tot atîția stropi de apă picurîndu-i între buze. Îi făcu plăcere să-l audă vorbind chiar și de ispitele trupești, de lăcomie și de desfrî-nare, fiindcă în glasul său nu desluși nici un dram de trufie ori amenințare, ci doar milostivenie. Dar unde a dispărut omul acela, de ce nu l-a provocat la o dispută, iar dacă găsea că e important să încerce a-i cîștiga sufletul, de ce n-a stat să-i asculte pînă la capăt și calvarul său ? se revoltă Bárány cînd rămase singur. E ușor să măsoari după ureche păcatele celui rătăcit, dar cu atît mai greu e să-l ascuți răbdător cum se jeluie, istorisindu-ți cum l-a burdușit viața, cum l-a tras pe roată și i-a făcut oasele țandări, cum i-a sfîrtecat sufletul în patru, pînă a devenit eretic și a rămas să-și poarte schiopătînd povara, grămada de carne de-un sac, crucea asta vie, trupul său... Mai e de mirare că, trecut prin atîtea chinuri, inima i s-a vrăjmășit, gîndul său bun s-a hainit, chiar dumicatul cel dulce s-a prefăcut în gura sa în fiere ?... Unde ești dar, omule, care ai apărut la patul meu ca o umbră și mi-ai vorbit de ceasul care „sfetit-u-s-a”, cînd frățîne-tău se poate „slobozi” din mare primejdie de va trăi cu teamă necurmată și-și va aținti privirea înspre moarte ?... De unde ai luat vorbele astea dulci, din vremi străvechi, iar dacă tot ți-au fost la îndemînă, de ce nu m-ai iscodit despre spaima mea cumplită, care mă ține în puterea ei din ziua în care am stat de vorbă cu duhul fetei moarte ?... De mă întrebai, ți-aș fi spus poate că păstrez încă în mine un locșor curat, cît să poată adăsta pe el nădejdea o clipă-două, ca un ram verde înălțat deasupra torentului murdar, și m-aș fi înduplecat poate să intru în rîndurile noii secte, chiar de-aș fi făcut-o numai ca să-i scandalizez pe cei care s-au și grăbit să-mi cînte prohodul... Da, pesemne că așa aș fi făcut : de ce te-ai oprit dar la jumătatea drumului ?... Ori nu știi că, pe lîngă supușenie, cel ce face mărturia credinței trebuie să fie dăurit și cu harul

divin al răbdării ?... Știu, fiindcă am umblat și eu în călătorii de convertire pe vremuri !...

Își simțea ochii arzînd de febră, își întoarse anevoie capul într-o parte și se îngreșă cînd din pat îi ajunse în nări exalația stătută a trupului său scăldat în sudoare dimpreună cu mirosul greu al cearșafului jilăvit și al păturii, își suci gîtul, sperînd că măcar prin crăpătura ușii va răzbate pînă la el o mică adiere care să-l trezească la viață. Starea sa mizeră îi aminti iar de vechea ascunzătoare din pod, cînd își strînsese ciolanele în culcuș și gemuse noaptea întreagă cu genunchii aduși la gură și cu ochii închiși, în vreme ce Erzsike, speriată, orbecăia prin preajmă între grinzile de sub acoperiș și aduna cîrpe pe care să le grămădească peste el... Va mai apuca oare ziua de mîine, ori va muri pînă dimineață ? se întrebă el deznădăjduit.

Dar nu muri ; peste o săptămînă, cînd apăru iar Juhos Sándor, țaranul cu spirit de antreprenor, mergea deja cătinel, sprijinit în baston ; misionarul era acum mai vesel, mai încrezător, îi spuse că n-a vrut să-l obosească prea mult cu prilejul primei sale vizite, a lăsat pe seama sufletului bolnavului să digere cuvintele grele și virtuose ce vor răsuna din gura Domnului în ceasul al doisprezecelea dinaintea apocalipsului. Bárány își zise că și-a biruit deja slăbiciunea și că nu-i va fi greu să facă un drum pînă la adunare, pentru a se întîlni cu predicatorul, să-i mărturisească rătăcirile sale, ca omul cutremurat pentru a doua oară de puterea cuvîntului divin ; dar pe stradă îl luă iar cu sîrșeală. Își simțea oasele golite parcă de măduvă, ca niște crengi de soc zuruitoare prin care suieră un vînt arzător, trupul i se broboni de sudoare ; totul îl înspăimînta, îl speria forfota străzii, clădirile care se înălțau în fața sa masive în greoaia lor materialitate, dar parcă stăteau șuie, gata să se prăbușească, toate deveniseră înfricoșătoare și nesigure. Cu atît mai fierbinte îl încercă acum dorința să ajungă cît mai repede la casa de rugăciuni, să cadă în genunchi, în mijlocul sălii răcoroase și să se cramponeze de o bucată de lemn de fag rece, marginea băncii, care i-ar putea oferi cît de cît un reazem în starea aceasta de amețală și de slăbiciune...

Ținîndu-l de braț, Juhos îl conduse nu departe, pe o stradă lăturalnică din centrul orașului, la colțul căreia, în aerul încărcat cu praf de var, țacăneau ciocanele zidarilor.

de-a lungul trotuarului se înșirau care trase de bivoli, iar în văzduh se și înălțaseră, ca niște uriașe mîini împreunate, ferestrele ogivale ale unei clădiri ridicate de curînd ; misiionarul se opri locului, își scoase apoi pălăria și zîmbi ; dorința lui e ca glasul Domnului să prindă a răsună aici puternic, ca un vuiet de ape, spuse el, și cu toate că l-a costat o groază de bani pînă a reușit să pună mîna cu bani și vicleșug pe terenul acesta splendid, așezat în colțul străzii, merită sacrificiul ; Bárány își înălță și el privirea arsă de febră, dar pietrele puse una peste alta, mirosul de mortar proaspăt, zarva și forfota îi băgară spaima în oase, așa că plecă, împungînd de zor cu bastonul asfaltul trotuarului.

Cînd păși în casa de rugăciuni, fosta sală de scrimă a unei asociații sportive, mai întîi nu zări pe nimeni, dar îndată băgă de seamă că în colțul din stînga se află un podium, dintr-acelea întocmite pentru muzicanți în sălile de dans de la țară, iar în mijlocul acestei estrade, așezat ca într-un jeț, se umfla în pene însuși predicatorul adunării pe care el o părăsise, Székács, cel dus în ispită de „diavolul în fustă” la fiecare drum de mărturie. Iar acum trona la înălțime, strîngînd în pumn mingea de cauciuc a tensiometrului primit în dar de la el în schimbul înduplecării Rózei Nánási la divorț, și urmărea îngrijorat urcarea acului indicator ; în fața lui, o fată tînără învăluită într-o mantie albă stătea ingenuncheată și-și lipea obrazul, într-un soi de extaz prostesc, toropit, de piciorul ticălosului înscăunat la putere ; vechiul potrivnic, marele rival îl zări în sfîrșit pe infirmul istovit care, sprijinit în baston, abia-și trăgea sufletul ; își aduse pesemne aminte că în fața adunării rămăsese mereu pe planul al doilea din pricina elocvenței ceasornicarului, apoi își aminti probabil de scrisorile pline de ocară și batjocură pe care, din creierii munților, Bárány le adresase lui și credincioșilor ; îndată ce-și veni în fire din stînjeneala și uimirea sa iritată, o cortină lunecă în fața estradei acoperind-o vederii, mai putu fi deslușită doar umbra fetei făcîndu-se nevăzută îndărătul vălului. Bárány gemu de mirare, dar nu apucă să rostească vreun cuvînt, pentru că din patru difuzoare enorme prinse a răsună o voce tunătoare :

— Eu sînt cel pe care nu-l poți zări, doar glasul i-l poți auzi !... eu sînt glasul Domnului !...

Iar acum, de-ai venit aici, omule, te întreb : ce folos să câștigi întreaga lume, cîtă vreme te pierzi pe tine însuși ? !

Și te-ai pierdut ! Ori nu știai că mădularele trupului nostru sînt mădularele lui Cristos ? ! Știut-ai prea-bine, și ai sfîrtecat mădularele lui Cristos și ai făcut din ele mădulare ale desfrînării !

De aceea, te dau pe mîna Satanei, ca trupul să-ți fie aruncat pradă flăcărilor ! Te dau pe mîna morții !

Bárány ar fi vrut să strige „ticălos, ticălos, fariseu”, își și ridicase bastonul în aer, dar Juhos îl opri, șoptindu-i tulburat că nu poți purta discuții, mai ales în contradic-toriu, cu glasul Domnului, fiindcă adunarea se bazează pe revelație și nu recunoaște drept viziuni profetice decît *Vedeniile cerești ale lui Ioan* ; scopul noii secte este acela de a le insufla credincioșilor o stare neîncetată de teamă, în aceste zile din urmă ale lumii, înainte ca totul să fie mistuit de foc ; iar codana cinchită adineaori la picioarele predicatorului principal întruchipează îngerul care va rupe rînd pe rînd cele șapte peceti... Dar șaptele înfrigurate ale misionarului fură înghițite în curînd de glasul care tună iar din cele patru surse :

— Și, chiar de m-aș milostivi de tine și aș da uitării scîrbavnicele-ți desfrînări, ce folos ?

Căci nu e cu puțință ca cei luminați într-un rînd, cînd gustară mana cerească, și apoi căzuți în păcat, să se convertească încă o dată, precum cei care îl crucifică pentru ei înșiși pe fiul Domnului și îl batjocoresc !

Asupra lor s-a împlinit pilda cea adevărată : Cîinele s-a întors la vîrsătura sa, iar porcul curățit în noroiul mocirlei !

— Curvar fățarnic ! strigă acum Bárány și izbi puternic cu bastonul în banca din primul rînd. Reduceți-l odată la tăcere pe neguțătorul acesta de suflete, căci el e cel care le mînjește pe toate în numele Domnului — el e cel care se instalează în lăcașul Domnului și se făloșește în chip de zeu... Și nu vor fi defel șapte peceti rupte de înger, ci de șapte ori șapte feciorii batjocorite de monstrul acesta ivit din adîncul mării !... Să piară dar, să i se șteargă și numele din rîndul celor vii !...

Vru să pălească din nou cu bastonul în bancă, dar din-dărătul perdelei răzbātu atunci un rîs gros, Juhos îl apucă

iar, de asta dată brutal și furios, ca servul unui sanctuar, și începu să-l târască după el, pînă îl zvîrli afară în stradă. Cînd își veni mai târziu în fire, se trezi șezînd lîngă un tomberon de gunoi, într-o poartă prin care șuiera vîntul, nu mai avea vlagă nici cît să se ridice ; rămase pe cimentul rece, cu capul sprijinit în palme, bastonul îi zăcea la picioare ; simțea că în minutele pe care le trăise a avut parte de cea mai mare surpriză și decepție a vieții sale.

Pe mine mă irita existența adunării, fiindcă îmi amintea neîncetat de un lucru care fusese bun cîtă vreme aveam un reazem în Domnul, cînd mai credeam ; dar, după ce m-am lepădat de credință, adunarea devenise iritată de existența mea, în ochii lor ea pilduia că pînă și cel mai cucernic credincios poate ajunge să se îndoiască, ispitindu-i la aceasta și pe ceilalți, chibzuia el zorit. Tocmai de aceea m-am tocmnit la Satana, iar cînd am văzut că și acesta se codea să mă ia cu trup și suflet în slujba sa, mi-am ridicat brațele imploratoare spre Atotputernicul, la îndemnul sufletelului acela dus pe lumea cealaltă, dar iată, am dat tot peste un mișel notoriu, peste un ticălos și mai fățarnic decît mine, care s-a proțăpît în jilțul de predicator principal al unei noi secte și vrea să-și înalțe un palat din banii chiaburului... Ce să fac în strînsoarea acestor două puteri, care azi-mîine îmi va măcina nu numai oasele, dar și sufletul ? ... Poate exista moarte mai cumplită decît să rămîi aninat o veșnicie între credință și îndoială, între cer și pămînt, și să te stingi de foame, în lipsa unei hrane sufletești ?... De ce nu mi-e dat să pot crede în ceva, de ce nu mă mai pot crampona nici de oameni, nici de Dumnezeu ? !... Dar de nimic nu mă voi lăsa nimic — o, nu !... Iar dacă tot mi-e scris să crăp, piară atunci odată cu mine toată lumea !... Voi distruge, orbește, neîndurător, dar înainte de toate voi dărîma acel turn Babel !... Îl voi face una cu pămîntul, iar pe terenul de-acolo voi pune să se sape, în semn de veșnică pomenire, un pisoar...

Hotărîrea îl întremă oarecît și, cu toate că era amețit, reuși să se târască cu chiu, cu vai pînă la atelier ca să dea la o parte sculele de pe masă, să-și aștearnă în față o coală de hîrtie albă și, cu litere mari și ascuțite, să scrie că tot cartierul protestează împotriva sectei Glasul Domnului, care și-a acaparat cu bani și vicleșug unul din cele mai bine

situate terenuri din centrul oraşului, unde vrea să-şi ridice din pietrele negre ale perfidiei un sanctuar, în vreme ce toată zona nu are nici măcar un pisoar public, astfel că cei aflaţi în trecere prin oraş, şi mai cu seamă străinii, se văd nevoiţi să se roage de locatarii străzii, pentru a-şi putea satisface la ei nevoile... După se scrisa petiţia adresată Sfatului popular, luă la rînd casele aşezate pe străduţele din preajma construcţiei, smuci şnururi de sonerii, strigă sprijinindu-se în ostreţe de gard ţepoase, bocăni în porţi cu pietre apucate de pe jos, lovi cu bastonul în streşini, urcă etajele suflînd din greu, cu plămîinii şuietînd şi hîrînd ca o orgă pe cale de a se înfunda. Şi, de cîte ori se arăta vreun locatar, Anticristul ambulant mişca ameninţător din bărbie, fulgera din ochi şi îi cerea fiecăruia socoteală : a adormit cumva, de n-are ochi să vadă priveliştea dezgustătoare şi dezonorantă care i se înfăţişează, aici, la doi paşi, aproape sub nasul său, n-a auzit că terenul ăla de mai mare frumuseţea a încăput pe mîna unor habotnici vicleni şi făţarnici, ca să aibă unde să se vaiere cită-i ziua de lungă, să fojgăie despuiaţi şi să se împreuneze, făcîndu-le parcă în ciudă locuitorilor din împrejurimi, şi asta în numele glasului Domnului, care vesteşte sosirea ceasului al doisprezecelea, cînd bucuria fără margini degenerază în neînfrînare şi desfrînare ?... Aşadar, tovarăşi, cei delăsători să facă bine şi să se trezească la realitate, să protesteze la Sfatul popular, iar, pînă una-alta, să-i ardă o iscălitură sub petiţia asta, ca să ştie şi edilii oraşului ce se petrece la o aruncătură de băţ de centru, să afle că elemente turbulente caută să înalţe acolo un monument trufiei lor, un turn Babei, în loc să pună umărul la construcţia socialismului...

Strînse trei sute zece semnături, petiţia făcu vîlvă. Chiar şi ziarul local se ocupă de ea, scriind că o mîna de funcţionari s-au lăsat mituiţi şi i-au vîndut sectei terenul, care ar putea fi întrebuinţat în multe alte scopuri, chiar şi acela în vederea căruia tovarăşul Bárány Lajos a cerut sprijinul locuitorilor din împrejurime, dar poate că cel mai nimerit ar fi să se amenajeze acolo un teren de joacă pentru grădiniţă, un parc pentru copii ; apoi ziarul creionă imaginea chiaburului cucernic, care i-a chemat pe ţăranii satelor de pe malul Arieşului la contribuţie voluntară, făgăduindu-le celor creduli marea cu sarea ; subtitlurile, tipărite cu

caractere groase, îl atacau pe Juhos și îl luau totodată în târbacă : *Viață veșnică în schimbul unei jumătăți de calup de caș ; Chipul Sfintei Fecioare pe geamul dat cu petrol ; Chiaburului care propovăduia sfârșitul lumii i-a fugit pământul de sub picioare.* Iar Bárány se afla acolo, în mijlocul străzii, când muncitorii trimiși în grabă începură să demoleze neisprăvitul turn Babel, pentru a săpa apoi fundația unui bloc-turn cu zece nivele, gesticula de fericire ca apucat și chiuia vesel, de parcă dădea și el o mână de ajutor la distrugerea templului ; scena fantastică, truda și zarva unei armate de oameni învîrtejiți într-un nor de praf îi apărea ca prima sa mare biruință, nu-l mai irită acum nici credinciosul zălud care tăbărise de atîtea ori asupra lui pe stradă și la talcioc și care apăru acum iar lîngă el.

— Fugiți din calea lui, căci păcatele sale s-au ridicat pînă la cer, și Domnul și-a amintit de ticăloșiile lui ! striga nebunul. Răsplătiți-l pe măsura faptelor sale !... Dați-i îndoit să bea din cupa cu care i-a îmbiat el pe alții !... Se înălțase în glorie și bunăstare, dar la fel de adînc se va afunda în caznă și amărăciune !... Și îl vor plînge regii pământului care au luat parte la necurăția și destrăbălările sale !... Și cînd vor zări fumul rugului său, se vor văita, și nu se vor apropia de locul cel cumplit, și-și vor pleca privirile în pămînt... Vai, vai, vai — astfel se vor jelui ei...

Iar cînd își pierdu suflul, începu să izbească cu pumnii în spatele ceasornicarului, să-l bușească disperat. Dar lui Bárány tocmai această răzbunare neputincioasă îi era pe plac, răbdă rîzînd atacul netotului și, înveselit, porni șontic spre atelier, ca să se relaxeze fericit între cei patru pereți, să-și savureze biruința picătură cu picătură. Acum putea da uitării toate înfrîngerile, toate umilințele, după atîtea încercări începea să creadă că se va descătușa în el mult-temutul Anticrist, geniul cel rău care dezlanțuie prăpădul pământului și căruia Dumnezeu, în ultima clipă, îi va ceda cu adevărat stăpînirea...

Pătruns de această convingere triumfătoare, apăsă clanța, dar ușa se deschise doar de o palmă și se lovi de ceva, iar Bárány, după se izbuti totuși să se strecoare cu greu prin crăpătură, îl zări uimit pe pălărierul bolnav de inimă : zăcea pe jos cu răsuflarea întretăiată dar cu ochii deschiși și părea să arate cu degetul îndoit spre soba pe care stătea

pregătită punguța cu tabletele de nitroglicerină ; Bárány vru să le ia, dar se răzgîndi, chipul i se luminează de buna dispoziție pe care o adusesese cu sine din preajma locului unde se prăbușeau pietre, se învolbura praful și răsunau vaietele nebunului, zăvorî ușa, își trase un scaun în mijlocul camerei și, punîndu-și piciorul schilod peste celălalt, se holbă în obrazul omului prăbușit.

— A venit aia cu coasa, bătrîne ! strigă el. Acum n-ai decît să vînturi și o sută de pălării prin aer : adio lume, eu m-am dus !... Ori poate speri să te ajut ?... Cu ce drept te-aștepți la una ca asta din partea mea ?... Ce mare brînză ai făcut în viață ?... Nici fapte bune, nici fapte rele... Chiar așa, n-ai fost în stare să te dovedești nici măcar hain, deși asta nu-i prea greu... N-ai încercat nici gustul înalturilor, nici pe cel al abisurilor... Ți-ai trăit viața pe tărîmul cenușiu care le desparte pe cele două, laolaltă cu milioanele de ființe care mișună acolo și fac umbră pămîntului degeaba... Du-te dar, n-am să te plîng... Și-așa îmi stăteai în cale... Ai zis că sînt afemeiat, m-ai pîndit în vreme ce mă drăgosteam, apoi mi-ai pus în vedere să mă mut din vecinătatea atelierului tău, fiindcă la tine vin clienți „onorabili”... Iar acum să te ajut, nu ?... Uite, nu m-ar costa decît o mișcare și aș putea să te salvez, dar nu-mi arde să mai salvez pe nimeni !... Și îndeosebi pe cei care mi-au făcut un rău...

Luă de pe sobă punguța de medicamente, o flutură deasupra bolnavului, apoi o așeză la loc, dădu din mîna și, cu chipul de-acum cenușiu și surpat, intră la el în atelier, plictisit parcă de discuția aceasta unilaterală ; se așeză la bancul de lucru, ascultă o vreme de acolo zbaterea pălărierului, care aducea cu bătaia de aripi a unei curci cu gîtul tăiat, pe urmă nici nu mai luă aminte, se lăsă toropit de indiferența și plictiseala sa. După un sfert de ceas și mai bine se ridică, căscă și se întoarce șontîcîind în camera alăturată, ca să aștearnă un ziar peste obrazul înnegrit al mortului...

După ce medicul legist se deplasă la fața locului și constată lipsa oricărei violențe, mașina morgii îl luă pe domnul Karikás, iar Bárány porni în oraș ; moartea pălărierului.

care urma distrugerii casei de rugăciuni aflate în construcție, îi apărea ca fiind a doua mare victorie repurtată în decursul unei singure zile ; iată, împărțind lovituri în dreapta și-n stînga, le vine totuși de hac vrăjmașilor săi, își atinge scopul, se realizează pe sine însuși, dînd astfel un sens destinului său zbuciumat de pînă acum, calvarului său, devine cu adevărat ceea ce năzuise să devină : o putere temută și pustiitoare... Forța aceasta, fericirea asta se cuvine a fi arătată în văzul lumii, purtată pe toate străzile orașului, trebuie să se fâlească cu ea prin cîrciumi și în piețe — pretutindeni, ca să vadă cu toții că manifestarea liberă a răutății este la fel de înălțătoare ca viața plină de abnegație, ba chiar mai înălțătoare...

Bătînd străzile sub stăpînirea acestui extaz fericite, nici nu băgă de seamă cum trecu ziua, cînd se așternu întunericul asupra orașului, căci ajunsese și pînă-n Tăuri ; cercetă iar totul, cu ochii gospodarului care revine în casa sa, luă aminte la mobile, la pereții coșcoviți, la streășina ruptă, la sticlele de rom aruncate pe sub masă și sub scaune ; degustat, împinse la o parte cu vîrful bastonului sticlăraia, un ciorap de mătase făcut rotocol și puful de pudră care îi trezeau amintiri neplăcute și se uită primprejur, ca omul care are planuri de viitor, vrea să repare, să zugrăvească, să primească tot ce trebuie primenit ; să aducă o femeie cu ziua, care în două-trei zile freacă dușumeaua, deretică prin casă, aerisește, ca să nu rămînă nici urmă care să mai amintească de ziua cînd nemernicul ăla i-a rupt Bibilicii piciorul și s-a adunat lumea buluc la poartă... Își fîgăduise ca de acum înainte să fie mai prudent, să nu mai umble cu ciurda după el ; va veni aici serile doar în doi, pînă cînd, mai devreme sau mai tîrziu, va da cu siguranță printre numeroasele fete și peste una vrednică s-o înlănțuie la bătrînețe de el, pe care o va modela, care se va arăta bucuroasă dacă o va îmbrăca și îi va da de mîncare, care o să-i sărute recunoscătoare cicatricele rănilor și îi va răbda fără o vorbă și izbucnirile de cruzime... Pentru că s-au găsit și se vor găsi întotdeauna femei care doresc să sufere, de-a dreptul năzuiesc la acest sentiment, sub imboldul tainic al sufletelor lor... Chiar și Roma, n-a devenit ea oare leagănul creștinismului datorită faptului că pînă și barbarii, la vederea martirilor arzînd ca niște torțe vii, au rîvnit la prigonire și la

martiriu ?... Se spune că fetele de la orfelinat sînt cele mai ascultătoare, cele mai cumsecade, cele mai răbdătoare, așa că ar face poate bine să-și caute tocmai una dintr-astea... Își zise în vreme ce se opinea de la pămînt cu pieptul bombat ; începu chiar să fredoneze un cîntecel :

*Ciur și sită, răzătoare, bidinea la-nsurătoare
Fire-n sită, fată lungită în pat de răchită...*

Cam la un ceas după miezul nopții, cînd se îndură totuși s-o pornească spre casa luînd-o prin centru, la vreo cincizeci de metri de el oblonul pe jumătate coborît al cîrciumii se ridică hîrîind lîngă trotuar și de sub el se ivi bălăbă-nindu-se un bărbat înalt în care Bárány îl recunoscă pe spiritist : lunganul își cumpăni greutatea o clipă, dar înainte de a fi apucat să pășească pe trotuar, alți doi bărbați se iviră dinăuntru și îl îmbrîncira, de se prăbuși cu fața în jos ; nici nu se mai putu desluși dacă geme ori se vaită, fiindcă atacatorii se năpustiră asupra lui și începură să-l lovească cu picioarele, în lumina tulbure Bárány mai zări doar capul invocatorului de spirite ridicîndu-se încă o dată de jos — arăta ca un glob luminat din interior —, căzu apoi din nou la pămînt, iar unul din cei doi bărbați îl și îndemnă pe tovarășul său :

— Cotonogeste-l, Dezső, cotonogeste-l !... M-a tapat de cinci sute de lei, da' n-am putut să schimb nici măcar o vorbă cu răposata maică-mea!... Ei, lasă, tîrîtură, că stăm noi acum de vorbă cu mă-ta !...

Și tot îmboldindu-l pe celălalt, scoase el însuși din buzunar cuțitul, se așeză peste omul căzut la pămînt și îi trecu lama peste coastele dezgolate, iscînd un zgomot care lui Bárány îi sugeră o seceră care se agață de marginea unui coș de nuiele ; în acest moment răsună un fluier de milițian și cei doi o luară la fugă, dar nici măcar țiuitul strident nu izbuti să alunge din ceasornicar senzația plăcut-amețitoare pe care i-o provocase spectacolul de adineaori ; se simțea înotînd parcă în șampanie caldă ; ajungînd la grădina bisericii, aruncă cît colo bastonul, ca și cînd și-ar fi tămăduit infirmitatea în această baie făcătoare de minuni... Așadar, ticălosul umbla cu escrocherii ! zîmbi el malițios. Făcea pe spiritistul, născocea tot felul de baliverne, c-așa și pe

dincolo, că el nu mai pune strop de băutură în gură de cînd s-a pornit să susure în el izvorul bucuriei... Ei, acum izvorul a izbucnit nu glumă, a fîșnit în sus ca un gheizer și l-aopărit de nu uită cîte zile mai are... Dar mie asta-mi convine, îmi convine de minune !... M-am descătușat și de ultima mea legătură ; dorințele moartei mele nu mă mai obligă la nimic, fiindcă, după cum se vede treaba, nici n-a stat de vorbă cu ea, totul a fost o minciună sfruntată ! Cît de strașnic s-au aranjat toate astăzi, cît de minunat !...

Oprit în fața ușii atelierului ca să-și caute cheile, începu să îngîne iar cîntecul deocheat care i se încuibase-n auz după-amiaza, pe cînd hoinărea, îl relua de atunci întruna, la nesfîrșit ; deschise ușa, o trase după sine, dibuia deja după întrerupător cînd o lovitură fulgerătoare îi amorți brațul pînă la cot, de parcă se curentase ; fusese atît de neașteptată că scăpă și cheia din mîna, dar cînd să se aplece după ea, auzi cu groază că cineva încuie în grabă și energic ușa cu propria lui cheie.

— Cine-i aici ? dădu să strige, dar glasul i se poticni, cinci degete puternice ca cinci chei îi astupară gura, așa că scînci doar jalnic și înfricoșat, în vreme ce cheile acelea îl împingeau în jos, spre fotoliu. Odată așezat, lampa de masă pusă pe dușumea se aprinse, în revărsarea de lumină, cu obrazul palid dar strălucitor, stătea rînjind Mártonka, în mîna stîngă strîngea o teslă cu coadă scurtă ; ceva mai încolo, pe lada cea veche ședea cinchit Elifáz, care, văzînd ce se pune la cale, era și mai înspăimîntat decît tatăl său ; chiar și pînă aici venise în silă, fratele său mai mare îl scolese pe furiș din spital și îl obligase pur și simplu să participe la procesul familial. Acum Mártonka veni lîngă Bárány și, apucîndu-l de bărbie, îi dădu capul pe spate.

— Nu care cumva să-mi chirăi, că-ți tai gîtița, căcănar bătrîn ce ești !...

Scoase din buzunar un burghiu lung și subțire și îl apropie la un deget de fața tatălui său.

— Cît privește averea, să n-ai teamă, nu se uită la ea nici dracu' ! urmă el. N-am venit aici să jefuim, ci să ne răfuim !... Astă-noapte te vom judeca, te vom condamna și vom duce pe loc sentința la îndeplinire... Așa că fă-ți rugăciunea, sau cheamă-l în ajutor pe Scaraoțchi, nu știu pe

care dintre cei doi îi slujești acum... Ai țopăit de la unul la celălalt ca vrabia șchioapă printre grămăjoarele de ba-legă !...

Îl privi pe bătrîn cum clipește arar, cuprins de groaza, îi lăsă bărbia numai după ce îi aruncă peste umăr fratelui său mai mic :

— Dă-i drumu', citește actul de acuzare !... Hai, mișcă, că de nu, te leg împreună cu el ! îl zori cu dîrzenia proprie foștilor pușcăriași. Elifâz se ridică de pe ladă, veni în mijlocul atelierului, apoi scoase din buzunar o coală împăturită și începu să citească :

— „Eu, Bárány Márton, după ce am stat în mai multe dăți la popreală din cauza lui taică-meu, m-am hotărît împreună cu frate-meu al mic Bárány Elifâz, care suferă de beteșugul rău, să-l acuz pe bătrîn și să-l condamn, fiindcă de-ar fi făcut rele numai pe jumătate din cîte a făcut și tot ar merita să i se pună ștreangul de gît. Mai întîi, ne-a lăsat, ca pe niște păduchi, pe capul unei femei sonate, fără biștari și fără haleală, și s-a cărăbănit frumușel în munți ; de acolo, în loc să ne trimeată niscai lovele, se amuza expediindu-ne nouă și celor din adunare scrisori pline cu dădăceli și măscăreli, de parcă el era Ezechiel al cu blestemele, iar noi o adunătură de borfași, bulangii și idolatri. Mai tîrziu, cînd i s-a aplecat de viața alpină, fiindcă zînele din munți nu dădeau pe el doi bani, a făcut un circuit foarte mișto prin Moldova, s-a umplut de mardei, ca să aibă din ce se curvăsări, apoi s-a șontorogii îndărăt, printre noi, și a ancorat drept în mijlocul unui bordel de clasa cincea, fiindcă nici pînă la vîrsta asta nu i-au trecut căldurile. De noi nu vrea să audă, a uitat că pe vremuri l-am îmbucurat, răsplătindu-i osteneala cu care s-a osîrduit pentru nașterea noastră. Pe mine m-a vîrît la școala de corecție, m-a silit să fur și să fac escrocherii, pe frate-meu l-a luat la el, fiindcă-și pusese porcește în cap să-i șucărească pe bătrîni adunării și s-o facă pe maică-mea și pe noi de baftă. Dar noi s-a mulțumit să-l ademenească la ei, ci i-a făcut șusta codoșul cu tîrfe consumate, pînă l-a îmbolnăvit de lues... Ce i se cuvine unui asemenea om ?... Eu m-am decis să-i fac de petrecanie, chiar să știu că-mi putrezesc ciolanele la pîrnaie !”

Elifáz lăcrima deja la ultimele fraze, coala de hîrtie începu să-i tremure în mîină, dar fratele său se stropşi iar la ei :

— Acum ce te-ai apucat să plîngi că-l judecăm pe tîl-harul ăsta ?... Las' să se zbată şi să miorlăie el, nu tu !

Bárány zăcea în fotoliu nemişcat, cu ochii închişi, îşi lăsa capul să atîrne în spate, ca şi cînd ar fi sperat că poate scăpa dacă nu ia la cunoştinţă cumplita realitate ; Mártonka îl privi batjocoritor, pe el nu-l păcălea Bárány făcînd pe mortul ; apoi aşeză în mijlocul atelierului sca-unul pe care obişnuia să şadă ceasornicarul, luă din colţ frînghia cu laţuri la ambele capete pe care o furase de la nişte hamali de mobile, îl agăţă de cîrligul bîrligat din tavan de care era aninat cîndva un candelabru şi se zborşi la tatăl său :

— Hai, fără fasoane !... Vîră-ţi frumuşel bila în laţ şi lasă-te să cazii, de parcă te-ai pregăti să faci nănică, iar noi aşteptăm afară, pînă te linişteşti... Dacă mă ascuţi, o să venim pînă şi la înmormîntarea dumitale, şi n-o să fie nici un şucăr... Chiar şi autorităţile o să creadă că te-ai săturat pîn' la urmă de viaţa spurcată şi scandaloasă pe care ai dus-o şi ţi-ai făcut singur seama... Hai, mişcă !...

Aruncă o privire spre toporişca pe care o aşezase pe colţul bancului de lucru, apoi îl privi din nou pe Bárány, care zăcea şi acum cu obrazul cenuşiu, doar bărbia i se mişca din ce în ce mai repede, arăta ca o capră care rume-gă ; Elifáz se aţinea lîngă perete întors într-o parte, tremura cuprins de friguri ; în cele din urmă băiatul cel mare izbucni, de parcă-l lovise cineva :

— Ie-te, l-a apucat pe rahatul ăsta tremuriciul... Ar vrea să mai trăiască şi să se curvăşărească, iar noi să ne prăpădim pîn' la unul, şi asta cît mai degrabă !...

Îşi pierdu dintr-o dată răbdarea, îl apucă pe taică-său, îl aruncă la pămînt şi începu să-l calce în picioare. Era deja ametit, ochii i se injectaseră, cuprins de beţia răzbu-nării nu se mai putea stăpîni ; după ce îl lovi în coaste şi în cap cu picioarele, dăntui pe trupul său ca pe un morman de zdrenţe, apucă apoi patentul de pe masa de lucru şi, căscînd fălcile omului zdrobit în picioare, îi zvîrli dinţii din gură unul cîte unul, ca pe nişte cuie ruginite ; dar Eli-fáz stătea de-acum îndărătul său ; degetele întinse ale mîinii

stîngi i se crispară pentru o clipă, de groază nu putu rosti nici o vorbă, dar cu mîna cealaltă ridică toporişca în aer şi îl izbi cu ea în cap pe Mártonka. Nici nu-i păasă că fraatele său se rostogoleşte fără un vaiet de pe trupul bătrînului, că s-ar putea să nici nu mai aibă viaţă în el, ci se plecă asupra tatălui său, îl îmbrăţişă şi, plîngînd în hohote, sche-unînd, chelălăind, începu să-i sărute gura înspumată de sînge...

Viespi de încercare

Cartea Terézei IV.

Kató Károly era din nou acasă. După săptămîni întregi de absență, se întorsese pe înserate, cum făcuse și mai demult. Deschisese ușa tot pe neauzite și intrase în sufragerie, doar lumina dindărătul sticlei mate a ușii îi trăda sosirea neașteptată, iar Teréz nu simți nici o dorință să intre la el, pentru nimic nu voia să-i ceară socoteală, ar fi preferat să fugă și să nu se mai întoarcă niciodată. Bărbatul de dinăuntru desfăcuse pachetul cu o sută de grame de salam de Sibiu, aprinsese lumînările din sfeșnic, ridica în răstimpuri cojile de salam în dreptul flăcărilor pîlpîtoare, le lăsa apoi să cadă printre firimituri ; începuse să chibzuiască, nu știa cum să mai dea ochi cu Teréz după repetatele sale absențe, încotro să mai îndrepte destinul lor comun ; mototoli în cele din urmă hîrtia împreună cu resturile, le aruncă în sobă, scoase din portvizit o bucată îngustă de hîrtie, își notă ceva, apoi se ridică în picioare și porni hotărît spre nevastă-sa.

— Uite ce e, Teréz, spuse el cu cel mai profund glas de care era în stare, căutînd să-și păstreze cumpătul. N-aș vrea ca absența mea să dea loc la neînțelegeri ; tocmai de aceea, am rezumat în opt puncte motivele în măsură să justifice întîrzierea mea, pentru ca dumneata să poți trage din ele o concluzie finală, independentă de sentimentele dumitale de moment...

După ce termină această alocuțiune, își recîștigă dintr-o dată vechea superioritate, stătea de-acum lîngă dormeză ca unul care, în ceea ce-l privea, își făcuse datoria și se afla în așteptarea răspunsului celeilalte părți, pentru a-și expune explicația sintetizată în cele opt puncte. Dar Teréz zîmbi nedumerită la văzul acestei scene de teatru, a acestei siguranțe de sine strigătoare la cer, pe urmă spuse :

— Foarte bine, Károly. Dacă dumneata ai izbutit sa rezumi în opt puncte motivele purtării dumitale scandaloase și umilitoare, și ai reușit să te scoți basma curată, atunci voi trage din ele o concluzie finală, independentă de „sentimentele mele”, după cum te-ai exprimat...

Dar nu se mai putu stăpîni, izbucni în plîns și se întinse pe dormeză, de parcă ar fi renunțat totodată și la viață. Kató îi privi spinarea scuturată de spasmele plînsului, fusta ce i se trăsese în sus, pielea albă a gîtului, și îl încercară rînd pe rînd sentimente tulburi : furia îi fu înghițită de un val de compasiune, îl cotropi o undă de dragoste și de duioșie, iar îndată după aceea începu să se uite cu adorație la femeia podidită de plîns ; de pe o clipă pe alta izbuti să-și sugereze sieși că niciodată, nici măcar în primele zile ale căsniciei lor n-a iubit-o atît de mult ca acum. Deși explicația era mai simplă : văzînd-o pe femeie în starea ei nevolnică, îl cuprinse pe neașteptate dorința și-și dădu seama că gingășia suferindă face parte și ea dintre circumstanțele, puține la număr, care mai exercită asupra lui o oarecare atracție și îi trezesc încrederea în sine...

Își lepează sacoul, își desfăcu cravata, se așează pe marginea dormezei și începu să-și treacă tulburat degetele prin părul Terézei ; îi înfioră cu răsuflarea sa puful delicat al gîtului, îi atinse urechea cu buzele, mormăind în răstimp că de azi înainte totul va fi altfel, fiindcă pînă acum nu numai vanitatea sa fusese pusă la încercare, dar îl îndurerase și neputința de a-și arăta adorația față de soție cîtă vreme nu se putuse dovedi bărbat în toată puterea cuvîntului. Teréz răbdă în tăcere, cu ochii închiși, apropierea bărbatului, îl lăsă să-și strecoare mîna sub mijlocul ei și s-o întoarcă cu fața în sus, s-o giugiulească, să-i scoată ciorapii, să-i desfacă nasturii bluzei, se temea că îi va găsi ei vină dacă dorința lui, atît de rar învăpăiată, se va stinge fără rezultat ; prin resemnarea ei mută, ar fi vrut să-și îndrepte răzbunarea împotriva ei însăși, să se pătrundă din cap pînă-n picioare de starea ei de aservire, de faptul că se află la cheremul bărbatului, că el o poate umili ori de cîte ori i se năzare, fiindcă ea nu are nici forța, nici curajul să se apere, să-l înfrunte...

Cîteva săptămîni mai tîrziu Teréz şedea în faţa maşinii de scris şi dactilografia un articol de fond despre rolul colturilor roşii şi al brigăzilor de agitaţie culturală, cînd, simţind mirosul de lapte dat în foc ce răzbătea din laboratorul cofetăriei de la parter, îşi puse mîna la gură şi se repezi la toaletă. Ieşi de acolo roşie la faţă şi lăcrimînd, dar peste senzaţia aceasta chinuitoare se înstăpînea o fericire nouă, neştiută, acum îşi dăduse seama că era însărcinată. Lui Károly nu-i spuse nimic, dar pe zi ce trecea urmărea mai tulburată ce se petrece înlăuntrul ei, şi ardea de dorul pruncului, cîteodată şi-l imagina chiar în trupul ei ca pe o păpuşă rozalie de cauciuc, nu mai mare decît degetul cel mic, dintr-acelea pe care le îmbăiase pe cînd era fetiţă.

Cumpără într-ascuns un trusou de copil : o pernuţă de scutec, cămăsuţe de-o palmă, o şepcuţă tricotată, iar auzind că nu se găseşte totdeauna tifon, cînd găsi într-un magazin din colonia Ronaţ, cumpără o sută de metri. De unde să fi ştiut de cît tifon va fi trebuinţă ? Nu avea pe nimeni căruia să-i fi putut mărturisi taina, de la care să fi cerut vreun sfat. Károly remarcă pachetul enorm, îi bătu la ochi şi aerul cu care îl adusese Teréz ; îl desfăcu bănuitor la un capăt — se îngrijea întruna că femeia face risipă, că depăşeşte cu mult cei „plus-minus cincizeci de lei” : sub degetele sale, legăturile plesniră ca nişte strune prea încordate, aruncă apoi balotul pe masă şi privi întrebător la nevastă-sa. Zîbind sficioasă, Teréz îi mărturisi că e însărcinată ; în timp ce vorbea, urmări expresia soţului ei, îşi închipuise că vestea îl va îmbucura, că o va primi ca pe o satisfacţie din partea lumii ahtiate de bîrfă — cine ştie, îşi zise ea, poate că, de încîntare, o va lua chiar în braţe ; dar Kató o privi stupefiat, de parcă ceva mai rău nici că i se putea întîmpla, apucă de pe masă tifonul şi-şi desfăsură în faţă un strat din materialul vaporos :

— Cum poţi fi însărcinată, că doar abia m-am atins de dumneata ? !... răcni el. Iar dacă tot s-a întîmplat minunea, această *imaculată concepţiune*, de ce n-ai spus-o din vreme ? !

Teréz păli, abia putu articula :

— Eram convinsă că dumneata vei fi cel mai fericit om, cînd vei afla că sînt însărcinată...

— Fericit ? !... De ce-aş fi fericit ? !... Dacă aş şti că vei da naştere la o pisică siameză, poate c-aş fi impresionat... Dar de ce m-aş bucura mă rog de un plod gol puşcă ? !...

Şi începu să smucească de tifon, să-l desfăsoare învîrtindu-se în jurul său, materialul moale umplu bucătăria, se învîrtejea de-acum sub bec, împresurîndu-l în hăţişul său pe omul furibund care, în frenezia sa, se încurcase în el ca într-un nor pufos, dar indestructibil. Teréz scînci toată noaptea, în răstimpuri, cînd se mai liniştea, vorbea cu mititelul, îl încuraja, încurajîndu-se şi pe sine ; dar aceasta o făcea să-şi dea din nou seama de situaţia ei lipsită de apărare şi o lua de la capăt cu plînsul, în vreme ce bărbatul sforăia alături nepăsător. De cînd se întorsese, nu s-a apropiat de ea decît o singură dată, în ceasurile sosirii sale, iar după criza de furie din bucătărie, văzînd-o pe Teréz pe zi ce trece mai îngreuiată, se înfiripă în el un nou soi de animozitate. Începuse să-i caute pricină femeii, zicea că e leneşă şi comodă ; dornic de răzbunare, prindea viespi, le omora cu penseta şi le pitea prin diverse colţuri ale locuinţei, ca să verifice dacă Teréz deretică prin casă în fiecare zi ; denumise aceste cadavre de insecte „viespi de încercare” ; alteori arunca priviri spre pîntecele femeii, cătînd să vadă dacă se bombează deja, apoi începea să chicotească cu palma la gură văzînd seriozitatea tăcută a Terézei şi arăta spre capul de femeie lucrat în relief din aramă, care atîrna pe perete :

— Colo o mutră de aramă, ici o mutră capsomană !...

Aceasta era scena pe care Teréz n-o putu uita nici după ani şi ani de zile, pe care o revedea mereu biruind cu pregnantă ei toate suferinţele şi mizeriile îndurate în decursul căsniciei sale, căci hohotele de rîs ce îi scăpau bărbatului printre degetele apăsate pe buze, felul în care tot obrazul i se congestionă vineţiu, se umflă, se lăţi de atîta veselie frenetică o făcură să-şi dea seama uluită că pentru ea omul acesta nu numai că era un străin, dar de-a dreptul un duşman, care-şi urăşte propria progenitură. Se duse la fereastră şi, cu capul vîjiînd de gînduri, scrută îndelung întunecimea, încă nu-şi revenise din stupoare văzînd că un „om cult” poate deveni atît de josnic şi, după ce şi-a bătut joc de ea şi a umilit-o, iar locuinţa lor a preschimbat-o într-o casă a slujbei, acum o ia în derîdere şi pe viitoarea mamă, căci

nu mai are nimic sfînt. Mai tîrziu se retrase în camera ei, se întinse în capot pe dormeză și, ca să-și mai alunge gîndurile negre, deschise, pentru întîia oară după atîta vreme, Noul Testament : „Dragostea este îndelung răbdătoare, este plină de bunătate : dragostea crede totul, nădăjduiește totul, suferă totul ; dragostea nu va pieri niciodată...”

Închise Biblia și o așeză îndărăt pe noptieră, lîngă îngerul care veghea asupra lui Hânsel și Gretel, gîndindu-se între timp că, oricît ar vrea să se amăgească, trebuie să-și mărturisească sieși că în ea nu mai există nici o scînteie de iubire ; acum simțea cu adevărat cît de mult se mistuise alături de acest bărbat, că sufletul ei nu mai e decît o zăngăneală de talangă, o zdrăgăneală de țambal, cu toate că n-a ținut dușmănie, nu și-a urmărit folosul, nu s-a mîniat, nu l-a dojenit pe cel hain la inimă. Dar cu cît se străduia să se pătrundă de sentimentul sfîrșelii, cu atît mai mult se gîndea la mititelul din ea, care trăia și creștea în liniște, netulburat de soarta mamei...

Cu șicanele și ironiile din urmă, Kató Károly pusese parcă și el punct relațiilor dintre ei, își vedea de treabă fără să scoată o vorbă cu zilele, s-ar zice că vestea sarcinei Terézei îi hotărîse soarta, se pregătea să plece, să fugă de aici. De la o vreme, ori de cîte ori se întorcea acasă, aducea cu sine noi și noi cumpărături ; mai întîi veni cu o geantă uriașă de voiaj din piele de porc, apoi cumpără o pijama și papuci, își schimbă trusa de ras ; se oprea cînd și cînd în mijlocul camerei chibzuind grav cu privirea ațintită pe paginile carnetelului, pleca pe urmă iar, revenea zorit, desfăcea noi pachete, se osîrduia adus din mijloc, uneori chiar fluiera.

De cînd era însărcinată, Teréz se gîndea la ai săi zi de zi, nu-și putea închipui de ce nu mai dau nici un semn de viață, de ce nu-i răspund la scrisori. De mult timp se pregătea să-și viziteze mama, dar se petrecuseră atîtea în vremea din urmă — mutarea, aranjarea locuinței, vîlmășagul celor dintîi zile și săptămîni, disparițiile lui Károly, silnicia și ticăloșia socrului ei, îngrijirea zilnică a redactorului muribund, numai griji și necazuri —, că nici nu-i mai venea să se înfățișeze, pătimită cum era, în fața mamei, care i-ar fi citit în suflet și, cu temerile și experiența ei, ar fi

ghicit pe dată că unica ei fiică a căzut în capcana întinsă de un om bolnav, dezaxat. Dar acum îi era deja tare dor de ei și, înainte de culcare, căuta să se convingă din ce în ce mai des că soțul îndrăznește s-o umilească și s-o batjocorească numai pentru că vede : nimeni nu se interesează de ea, nu are pe nimeni care s-o apere la nevoie. Se temea totuși să se zdruncine în tren în starea ei, și ar mai fi amînat cîine știe cîtă vreme călătoria, dacă într-o dimineață n-ar fi bătut la ușă poștaşul. Speriată, adormită încă pe jumătate, merse pe dibuite să deschidă, ca să citească apoi telegrama :

MAMA GRAV BOLNAVĂ ! VINO IMEDIAT !

Telefonă la redacție, ceru trei zile de concediu și începu să-și împacheteze cîteva lucruri în valijoara ei lăcuită. Barbatul îi era atît de străin încît s-ar fi simțit stînjenită să-și împartă cu el durerea, de aceea se hotărî să nu-i spună nici o vorbă despre călătoria ei, după cum nici Károly nu dăduse vreo lămurire despre preparativele sale. Kató se prefăcu că pregătirile Terézei nu-l interesează, dar o privea din ce în ce mai bănuitor, deveni apoi nervos și neliniștit ; în cele din urmă nu mai putu răbda și îi ceru socoteală :

— Nu cumva pleci și dumneata de acasă ?... Pentru că, în cazul acesta, trebuiesc luate anumite măsuri...

Teréz nu-l învrednici nici măcar cu o privire ; îi întoarse chiar spatele, tocmai își așeza în valiză lenjeria de corp.

— Ori poate că destinația călătoriei duminică e secretă ? vorbi din nou bărbatul și în glas i se citea suspiciune.

— Dumneata te pregătești sub ochii mei de zile întregi, dar pe mine nu mă interesează unde te ia naiba, se înroși la față Teréz.

— Zău, nu te interesează ? Kató îi veni acum mai aproape. Păcat, fiindcă, te rog să mă crezi, eu te iubesc și... te compătimesc...

— Cam târziu te-a cuprins mila, spuse Teréz, ocolind încă privirea bărbatului. Dacă aveai pic de suflet, ți-ai fi căutat o femeie versată, și-ați fi putut trăi amîndoi fericiți !...

— Dar eu nu umblam niciodată după astea... Dimpotrivă, mie îmi trebuiau tocmai cele inocente, de bună-credință...

De tulburare, Teréz închise și deschise de mai multe ori valiza fără rost.

— Adineaori te apucase mila de mine, iar acum te grozăvești cu ticăloșia dumitale și mai multe nu !

— Te-nșeli, clătină din cap Kató zîmbind. Nu mă grozăvesc, o mărturisesc doar, așa cum aș declara de pildă că m-am îmbolnăvit de erizipel, sau că am rîie... Nici medicii nu fac deosebire între boli frumoase și boli urâte.

— Dar de-a dumitale s-ar îngrozi totuși... Iar acum, te rog din inimă, du-te de aici, măcar din politețe, lasă-mă !

Kató Károly o privi cu uimire întristată, se trase ceva mai încolo și mormăi cu glas tărăgănat și profund :

— Ai dreptate, sînt bolnav... Mult mai bolnav decît îmi imaginasem eu însumi... Am nevoie de noi și noi transfuzii de sînge... Iar cea care mi s-a dăruit o dată și m-a primenit nu mă poate ajuta a doua oară... Și atunci, trebuie să caut o altă victimă, apoi iar alta... Probabil că așa am dat și peste dumneata...

Teréz se întoarse spre el stupefiată ; abia acum înțelese cu adevărat de ce a spus bătrînul Kató Pista că fî-su are nevoie de codane, ori de călugărițe...

— Dacă nu te-aș vedea cu ochii mei, nici nu mi-ar veni să cred că aceste cuvinte sînt rostite de un om viu, dăruit cu simțire... Păi, dumneata nici nu te mai poți numi om !... Dumneata ești un monstru !...

Bărbatul zîmbi îndurerat, cu o doză de autoironie.

— De ce ?... Pentru că mă iubesc mai mult pe mine însumi decît pe alții ?... Pentru că vreau să trăiesc, chiar cu prețul vieții altora ?... Dar toți gîndesc la fel...

— Nu e adevărat ! strigă Teréz cu ochii împăienjeniți de lacrimi. Ți se pare că toată lumea e bolnavă pentru că ești pătruns pînă în măduva oaselor de stricăciune... Chiar și ochii îți sînt atinși deja de betesug ! Există pe lume și dragoste, că, de n-ar exista, s-ar fi ales de mult de ea praful și pulberea, cu dumneata cu tot !...

Kató Károly zîmbea înainte, dar privea în gol, își amin-tise parcă de ceva.

— Vezi, tocmai această naivitate copilărească m-a atras la dumneata de la început... Ți-aduci aminte ce ți-am spus la măsuța aia de la cafenea ?... „Mă poți face fericit

numai cîtă vreme mai ești în stare să roșești și la auzul unui cuvînt obscen...” Dar mărturisesc deschis că nu mă așteptam totuși la chiar atîta bunătate și naivitate...

În sfîrșit Teréz își închise geanta de voiaj, dar din pricina lacrimilor, nu-și mai zărea nici mîinile.

— De ce nu taci odată ? izbucni ea din nou. După atîtea roluri infame pe care le-ai interpretat, ce rost mai are să joci acum și rolul omului sensibil, sincer ?... Nu ți se potrivește... Nu ești în stare să convingi pe nimeni. Rolul acesta îl joci ca un cabotin !...

Ofensat, Kató Károly veni lîngă ea ; o apucă de umăr și i se holbă în ochi; redevenise bărbatul brutal, violent, care nu suporta să se vadă înfrînt.

— Tocmai acum, în ultimul moment, vreau să mă milos-tivesc de dumneata, înțelegi, nefericito ! Tocmai acum vreau să-ți destăinui ceea ce n-aveai de unde să afli !... Ascultă-mă : dintr-o legătură anterioară am mai avut copii... Și anume, gemeni... Dar, de izbutiți ce erau, îi păstrează pînă azi conservați în spirt... Așa că, ferește-te nu numai de mine, dar și de progenitura mea...

Mai tîrziu, în tren, Terézei tot nu-i venea să creadă că bărbatul spusese adevărul și că femeia aceea necunoscută adusese pe lume într-adevăr niște monștri din legătura cu Kató ; considera vorbele sale ca o manifestare a celei mai perfide răzbunări cu putință, ca pe o faptă criminală, prin care bărbatul aflat pe picior de fugă încercase să împroaște cu venin și fătul care creștea în pîntecele ei, s-o arunce în brațele îndoielii mistuitoare, ca s-o facă să urle atît de durerea trupului, cît și de aceea a sufletului. Luă cuvintele lui Kató drept o minciună, mai ales pentru că voia să se menajeze, presimțind că trebuie să se pregătească pentru o altă lovitură care se va abate asupra ei la Oradea, zicîndu-și că, dacă nu va alunga din juru-i umbrele care o împresurau, nu va fi în stare să facă față numeroaselor îndatoriri care o așteptau. Pe ușa căsuței din fundul grădinii stătea un bilețel, Józsi o anunța că se află la urologie, în salonul 7.

— Blocarea rinichilor... spuse el cînd o zări, cu glasul sec și stins al omului care își impune cu mare efort să rămînă calm. Azi nici nu m-au lăsat să intru la ea. Aștept aici consiliul medical...

Teréz privi spre ușa salonului și lumea din jurul ei se albi dintr-o dată, de parcă s-ar fi scufundat într-o baie caldă de lapte de var.

După înmormântare se întoarse la Timișoara într-o casă părăsită. Kató Károly nu se mulțumise să-și ia costumele, își luase și actele, și colecția de timbre, fapt din care Teréz înțelese că bărbatul nu va mai reveni din schimbul de experiență din Danemarca despre care îi pomenise în treacăt. Mergea la redacție îmbrăcată în haine de culoare închisă, cu basma neagră pe cap, nu numai doliul o pusese la grea încercare, dar se temea că-și va pierde și slujba din cauza soțului fugit în Occident, ori că va avea alte neplăceri. Nu s-ar fi gândit poate atât de des la asta, dacă nu simțea în ființa ei făptura ce se dezvoltă, ceea ce nu făcea decât s-o înfioare cu noi năluciri ; nu cumva greața din stomac, stările ei însoțite de leșin erau cauzate de răutatea pe care mititelul acesta de-un deget o arăta de pe acum, și el, față de maică-sa, continuând astfel răutățile criminale ale tatălui său ?...

Urmări intimidată viața din redacție. De când Porkoláb fusese înmormântat, se temea mai mult decât înainte ; veșnicul muribund își petrecuse aici doar o parte a timpului său, iar atunci când îi venea cuiva „în ajutor” aceasta avea un temei, chiar dacă concedierea era anunțată pe neașteptate ; dar de la reabilitarea lui Sebes și numirea sa în funcția de redactor-șef, nu se mai putea orienta defel, deși munca de redacție decurgea mai repede și mai lin ca înainte. Noul șef nu lăsa manuscrisele să zacă prin sertare, nu-și făcea probleme privitoare la răspunsul pe care urma să-l dea ; primea poeziile, nuvelele chiar acolo, în anticameră, se aburca pe masa lungă și îngustă pe care erau rînduite colecțiile de ziare, își trecea privirea cu aviditate și suspiciune de-a lungul rîndurilor și apoi restituia pe loc manuscrisul colaboratorului care aștepta în tăcere, speriat : — E o poezie frumoasă, ermetică, păstrează-o, tovarășe, ca suvenir ; dar nouă să ne-aduci alta, despre luptă, despre construcție ; — Regret, dar nuvela asta nu e cu nimic mai puțin periferică decât cele furnizate pînă acum ; v-aș recomanda să nici nu mai încercați să publicați ceva la noi pînă cînd nu veți

izbuti să evadezi din această tematică ! — Și pentru a risipi atmosfera de apăsătoare gravitate a sentițnelor, vîra manuscrisul făcut sul în buzunarul de la piept al prozatorului uimit, iar altădată, cînd avea de-a face cu vreun colaborator pe care îl stima cît de cît din pricina vîrstei sale, sărea de pe masă, se apleca și, țuguindu-și șezutul, zicea : — Dacă vrei, dă-mi un șut în cur, știu că sînt un tîmpit, un ageamiu cînd e vorba de poezie ; dar crede-mă, asta, așa cum e, nu pot s-o public ! — Însă veselia sa de odinioară, din vremea cînd nu lui i se spărgeau oalele în cap, îi pierdea pe zi ce trecea ; era tot timpul încordat, mustăcioara lui ca o periuță și sprîncenele-i groase tresăltau la auzul fiecărui cuvînt ; cît de retras ar fi fost colțul în care stăteau de vorbă ori se contraziceau tovarășii, el se băga în discuție, de parcă nu-i scăpase nici o iotă. Dar se temea, lua pînă și cele mai nevinovate observații drept aluzii la persoana sa ; pălea, buzele i se învînețeau și, de nervi, îl apuca diareea.

Teréz începu să descopere în viața de redacție o lume ciudată, unică în felul ei, n-ar fi crezut niciodată că ziarul e făcut de oameni atît de feluriți, fiecare cu firea lui proprie, că și aici poți întîlni oameni blajini și inimoși, dar și carieriști, fărnici, că sînt și timizi plini de talent, care resimt orice discuție neprincipială, orice ceartă ca pe o adevărată suferință, dar se găsesc și dintr-aceia care-și maschează nulitatea prin neconținute vociferări și clovnerii ; toate aceste remarci noi o îmboldiră să citească mai atentă tot ceea ce dactilografia, în dorința de a descoperi raporturile dintre viața de redacție și cea din afara ei, fiindcă i se părea cu neputință ca una să poată exista independent de cealaltă. Iar în ziua cînd Sebes fu investit în funcție, citi toate manuscrisele cuvînt cu cuvînt, înainte de a fi început să le dactilografieze.

Observator cultural

Nu putem înceta vreodată să pretindem caracter ideologic din partea poeziilor ; oricît ne-ar oferi poetul acest caracter, n-o să ni se pară nicicînd prea mult. Actualmente, cea mai vizibilă, cea mai viabilă

primejdie ne amenință din partea intimismului și a ermetismului, așadar împotriva lor trebuie să ne îndreptăm tirul... Dar lupta pe două fronturi nu poate fi divizată în așa fel încît unii să lupte doar pe un front, iar ceilalți numai pe al doilea... Conglomeratul de fapte și date adunate de pe teren rămîn fără nici o valoare cîtă vreme poetul nu se arată în stare să evidențieze corelațiile existente între ele, dacă nu știe să-și sistematizeze observațiile...

Însemnări despre literatură ; În cazul intrării în scenă a unui erou — bunăoară directorul vreunei uzine — este indispensabil, în conformitate cu cerința creării situației tipice, ca scriitorul să zugrăvească totodată și imaginea cîte unui reprezentant al diferitelor organizații, brigăzi, consfătuiri de producție din uzină.

Viața nouă pe scenele țării : Cu toate calitățile piesei lui Baranga (*Arcul de triumf*) și în pofida demascării societății burgheze, principala eroare de care se face vinovată este aceea că plasează pirateria trădătorului strecurat în rîndurile partidului într-o perioadă în care partidul își purificase deja rîndurile... În vreme ce în piesa menționată personajele negative sînt oameni de acțiune, figura eroilor pozitivi, reprezentanți ai noului, este lipsită de viață.

Cîteva probleme ale artei plastice : În acuarela intitulată *Un partizan*, P. J. a zugrăvit figura comunistului luptător. Privirea este atrasă din primul moment de costișa acoperită de nea, de ramurile colțuroase și întortocheate, de liniile delicate ale satului pierdut în ceața dimineții...

Dealtfel, trebuie lichidată concepția eronată potrivit căreia atitudinea combativă ar fi obligatorie numai în cazul picturii cu tematică industrială, la portretele muncitorilor fruntași, la cele ce înfățișează gospodăria colective și la alte teme asemănătoare, iar în cazul peisajului — nemaivorbind de natura moartă — ea n-ar fi obligatorie.

Despre raporturile de forțe dintre clase

Analizînd această problemă, să nu ne lăsăm induși în eroare de faptul că adeseori chiaburul duce o viață caracteristică straturilor celelalte ale țărănimii... Prin urmare, în zadar e cineva un chiabur harnic, în zadar duce o viață asemănătoare cu aceea a majorității țărănimii, aceasta nu schimbă cu nimic postura sa de exploatator.

Iată ce va salva capitalismul de la pieire !

Prin folosirea culorii verzi muncitorii pot fi dezvățați de prostul obicei de a privi mereu la ceasul de perete. Pictați pe ceas în culoare verde chipul proprietarului fabricii — le propune Mr. Kelley asociaților săi. Majoritatea oamenilor nu agreează cercul de culoare verde, care le dă o senzație neplăcută, și astfel vor renunța să se uite întruna la ceas.

În cele din urmă Teréz rectiti manuscrisesele dactilografiate, corectă ici și colo cîte un cuvînt ori vreo literă greșită, dar cînd ajunse la ceasul cu cadran verde și își imagină fața tot verde, de culoarea mucegaiului, a proprietarului fabricii, o apucă dintr-o dată plictiseala și deprimarea, căscă și-și sprijini vreme de-o clipă fruntea de mașina de scris.

După moartea mamei lor, Terézei îi fu dat să afle că fratele ei mai mare a cîștigat iarăși cîte un proces, în care avusese ca potrivnici oameni cu greutate, și se bucura de succesele lui Józsi, la asta năzuise întotdeauna, ca măcar el să se realizeze din familie, dacă viața tatălui lor fusese curmată într-un chip atît de tragic. Dar uneori o încerca totuși un soi de invidie dureroasă, gîndindu-se că Józsi, omul care se dovedea curajos și hotărît cînd trebuia să-i apere pe alții și se pricepea să deslușească resorturile ascunse ale intențiilor, cît ar fi fost ele de perfide, cînd a fost vorba de ea, nu i-a sărit în apărare, a lăsat-o de izbeliște, la cheremul unui vampir ; dar acesta era doar un sentiment trecător, pînă la urmă îi găsea mereu cîte o scuză, se gîndea și acum la el, consolîndu-se la gîndul că-i va cere sfatul în legătură cu făptura care se înfiripase înlăuntrul ei : să-i dea naștere, așteptînd sorocul, fără a lua în seamă mărturisirile înfricoșătoare ale lui Kató Károly, ori să se adreseze unui medic, mai înainte ca o nouă tragedie să se abată asupra-i și să aducă pe lume un copil pe care va trebui să-l jelească zi de zi, ori de cîte ori se va uita la el... Se decise în cele din urmă și îi scrise fratelui ei că dorește să-i vorbească într-o chestiune de importanță vitală.

Józsi nu se lăsă așteptat, sosi peste cîteva zile. Era îmbrăcat într-un sacou ușor de pînză albă, pantaloni de vară bleumarin, pe cap purta o pălărie albă cu găitan ; Teréz găsi că seamănă cu Bródy Sándor *. Își îmbrățișă dragăstos surioara, dar nu vru să mănînce și să bea nimic, ceru doar o felioară de pîine, ca puritanii care duc o viață austeră, o îmbucă umblînd de colo-colo prin cameră, fiindcă se deprinsese, cum spunea el, să nu facă mare caz de alimen-

* Bródy Sándor (1863—1924) — scriitor, ziarist, personalitate de mare influență în cadrul literaturii maghiare de la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.

tație, să prînzească și să cineze ce s-o nimeri, la repezeală ; vorbind, se înturnă spre soră-sa și o strînse iar în brațe.

— Doar noi am rămas din familie ; cine știe, poate că de-acum încolo nici n-ar trebui să trăim despărțiți !... Dar munca mă absoarbe în așa hal că abia mai am vreme să mă gîndesc și la alte lucruri...

— Tu ai fost întotdeauna plin de ambiție ; orice făceai, o luai în serios ; se vorbește mai cu seamă de unul din procesele pe care le-ai cîștigat...

Jóska o lăasă din brațe ; zîmbi trist, dus pe gînduri ; își aminti de cazul cu pricina, în care președintele unei gospodării colective pusese ca clopotarul comunei să fie călcat cu jeepul.

— Așa n-a fost un caz serios, spuse el în cele din urmă evaziv. Apărătorii cei zeloși au lăsat o mulțime de fisuri la îndemîna acuzării... Dealtfel, nu prea mă bucur cine știe ce că am atras atît de mult atenția asupra mea...

Chipul Terézei încremeni ; își uitase deja necazul ; acum îl asculta numai pe fratele ei.

— De săptămîni de zile umblă coadă după mine, urmă Jóska. Îmi intercepează convorbirile telefonice, trimit pe capul meu provocatori... Nu că mi-ar fi frică, dar e neplăcut... Și, mai ales, jignitor... De ce m-or fi considerînd dușman cei care vociferează atîta în numele socialismului ?... Doar tatăl nostru nutrea încă de pe-atunci sentimente de solidaritate cu muncitorimea... Pe lîngă truda sa de zi cu zi, a găsit timp să încropească și o bibliotecă pentru muncitori și, cît era el de trupeș, alerga întruna încoace și încolo pentru rezolvarea problemelor lor... Iar cînd oamenii din jurul său aveau vreo revendicare, pe el îl puneau s-o susțină, fiindcă se pricepea să vorbească, și, cu corectitudinea sa, își cîștigase pînă și stima și încrederea domnului Wolf... E posibil ca o clasă să facă dictatură în defavoarea propriilor sale interese ?... Iată, asta n-o pot pricepe nici să mă tai...

Se opri ; văzu că soră-sa nu mai e atentă la vorbele sale, ci numai la faptul că el intrase într-o belea cu procesul ăsta.

— Dar ce vor de la tine ? întrebă ea timidă. De ce te hărțuiesc ?... La urma urmei, rolul tău este să aperi dreptatea...

— Da, dar nu-i totuna de partea cui e dreptatea și împotriva cui se cere ea apărată... Dacă lucrurile vor continua astfel, legalitatea va fi zdruncinată din temelii și vom fi expuși la tot felul de abuzuri... O, de nu s-ar îndeplini prorociile mele ! Însă mi-e teamă că nu greșesc, tare mi-e teamă...

Dar se răzgîndi dintr-o dată, nu voia s-o înfunde pe Teréz în hățișul politicii de moment, al moralei și al dreptului, și izbucni în ris cu aerul omului care-și dă seama înveselit că a luat-o razna.

— Doamne Dumnezeule !... Tu m-ai chemat aici ca să-mi ceri sfatul, iar eu te plictisesc cu treburile mele !...

Se așează și ascultă tăcut, cu seriozitate. Teréz îi istorisi întreaga ei căsnicie și-și mărturisi și groaznica îndoială în care se zbate din pricina mititelului. Vecserda József întâlnise pînă acum tot felul de cazuri, avea cunoștință de tărășenii specifice tribunalului, acum o asculta însă pe soră-sa din ce în ce mai uimit, asudă în răstimp, își tampona obrazul, cînd și cînd împletea în firul cumplitei și neverosimilei povestiri și cite o tuse aducînd a strănut tînguios, ce trăda parcă un plîns lăuntric.

— Cum de-ai putut trece toate astea sub tăcere, fără să-mi dai de știre ? ! izbucni el în cele din urmă. Ai pățimit aici, în apropierea mea, iar eu n-aveam nici habar că ai căzut în mrejele unui depravat !... Dimpotrivă, îmi închipuam că duci o viață liniștită și ordonată — și că, pe undeva, m-ai dat poate chiar uitării...

Și, îndată ce-și reveni din uluială, începu să urzească de zor planuri : se va muta la Teréz, își va cere transferul cît mai repede cu putință, are toate motivele să părăsească Oradea și s-o sprijine, s-o apere, s-o oblăduiască de acum înainte pe soră-sa ; dar mai întîi trebuie găsită femeia care a născut copii din legătura cu Kató Károly, ca să afle cît anume este adevărat din cele spuse de soțul fugar ; totodată, trebuie cerută și părerea unui medic cu experiență... Situația e oarecum complicată de faptul că prea-distinsul tată a dat bir cu fugiții, dar poate că nu e încă totul pierdut și că Teréz va putea da naștere unui copil sănătos !... Porni în aceeași zi să cutreiere orașul în lung și-n lat, iar seara știa deja ceea ce Teréz nu izbutise să afle de atîta vreme de cînd locuia aici : femeia cu care Kató Károly întreținuse relații

înainte de căsătorie și care născuse gemenii monștruoși lucrează și în prezent la Direcția Hidrotehnică și se numește Harmat Vera !

Tocmai aceasta o uimi din cale-afară pe Teréz, ea și-o închipuise pierdută undeva în trecutul îndepărtat, în vreun orășel dosnic de provincie, îndărătul cețurilor tulburi ale amintirilor, și iată, i-e dat să afle că se văzuseră poate zi de zi ; Vera asta de bună seamă că îi cunoștea și numele, se întorcea pesemne după ea pe stradă și chicotea malițios, fiindcă știa ea ce știa despre omul acela ; și-o imaginea mărunță și slabă ca un țîr, firavă și palidă, o Harmat Vera pe potriva numelui ei *, iar cînd reuși să-i obțină a doua zi adresa și o porni într-acolo, își propuse să se poarte plină de delicatețe și menajamente față de ea, să n-o ia gura pe dinainte și să-i scape cumva vreo vorbă din care nefericita ar putea bănuî că o disprețuiește sau că o consideră vinovată de monstruoșitatea gemenilor ; dealtfel, ea era cea care avea nevoie de Vera, de aceea trebuia să-și asume orice, chiar și umilința. Cînd găsi în sfîrșit adresa, urcă la ultimul etaj al unei case de raport din centrul orașului și sună la ușa apartamentului din capătul unui coridor ticsit de dulpuri stricate, mese așezate una peste alta și tot felul de ciurucuri, dar se trase imediat îndărăt speriată : în crăpătura ușii se ivi femeia care, odată, demult, se oțărise la ea pe stradă și o urmărise o bucată de drum, doamna mustăcioasă cu chip de cal care se legase de ea și o amenințase.

— O caut pe Harmat Vera... îngăimă Teréz, nevenindu-i încă să creadă că e una și aceeași persoană ; femeia dădu ușa de perete fără o vorbă, privind-o cu chipul ei cabalin, mare și trist.

O conduse într-o cameră prost luminată, pe pereții căreia tapetul stacojiu se coșcovise și în care probabil că nu pătrunsese vreodată nici măcar o rază firavă de soare ; tapițeria celor două fotolii era și ea destrămată, ponosită, arcurile atîrnau pînă la pămînt ; doar perna de pe canapea mai risipea oarecum posomorea încăperii cu culoarea ei de un roșu țipător ; în fața divanului stătea o măsuță cu picioare de fier, pe ea, în loc de scrumieră, o farfurie murdară. Un miros de stătut și de sărăcie domnea peste toate obiectele,

* Harmat = rouă (mgh.).

dar stăpîna casei se simțea aici în largul ei ; aprinse lampa slabă din tavan, o pofti pe Teréz să șadă într-unul din fotolii, iar ea se aburcă pe divan și-și aprinse pe dată o țigară. Aștepta aparent indiferentă ca Teréz să înceapă a vorbi, dar în cele din urmă își pierdu răbdarea.

— Ia spune, gîndăcel, cărui fapt îi datorez vizita dumitale ? o întrebă ea cu vocea calmă și groasă, ca de bărbat, din care răzbătea conștiința superiorității proprii, de la înălțimea căreia privea la Teréz ca o femeie încercată, cu un trecut furtunos. Nădăjduiesc că ai o căsnicie fericită, pisicuțo... Mijind din pleoape, își închise ochiul stîng în vreme ce-și culegea de pe vîrfurile limbii un fir de tutun : în acest moment pe Teréz o cuprinse teama ; se mira că Harmat Vera se preface ca și cînd nu ar avea cunoștință de fuga lui Károly, deși lucraseră împreună, în aceeași clădire. Chibzui la răspunsul pe care urma să-l dea.

— După cum știi, dragă Vera, Károly a rămas în Occident. Dar pe mine altceva mă îndurerează...

Și faptul că îi spusese femeii pe nume și, mai ales, „dragă”, o făcu să prindă nițel curaj, deși rămase ea însăși uimită că fusese în stare să adopte un ton confidențial față de creatura asta înspăimîntătoare, o adevărată muma-pădurii, a cărei urîtenie devenea din clipă în clipă mai bătătoare la ochi ; fața îi era boțită și cenușiu-murdară, deasupra buzelor marcate, bărbătoase mijea o mustață deasă, umărul stîng i se teșise.

— Deci n-am greșit cînd am presupus că ai un necaz, spuse Harmat Vera cu aceeași voce groasă, fără să se arate defel uimită de vestea fugii bărbatului, apoi tăcu din nou, așteptă iar, vrînd să preschimbe însăși spovedania adversarei sale într-o tortură, din care nu avea de gînd s-o mai salveze nici măcar cu o întrebare ajutătoare, dar bucuria răutăcioasă o făcuse și curioasă, și emoționată.

— Hai, spune, spune, te ascult cu cea mai mare atenție, o îmboldi ea încurajator. Că doară de-aia ai venit, fiindcă ai nevoie de mine, așa-i, steluțo ?...

Dar Teréz încă șovăia. Îi era teamă că femeia asta se va năpusti asupra ei cînd îi va spune motivul vizitei sale.

— Și, după cum se vede, treaba care te-aduce încoace nu-i un flecușeț, de vreme ce ți-ai luat inima-n dinți s-o cauți pe cea căreia i-ai răpit tovarășul de viață !...

— Iartă-mă, te rog, dar n-am avut intenția asta, izbucni Teréz înspăimîntată. Eu n-am știut nimic despre...

Harmat Vera o privi cu neîncredere ; în ochi i se aprinse o scînteie de satisfacție ; nasul mare îi tremura.

— Deși ți-ai fi putut da seama din primul moment, suflețelule, că acela nu era un bărbat oare să ți se potrivească. Kató Károly este un om de o inteligență excepțională, pe care viața spirituală îl bucură mai mult decît cea trupească. Un om care se răzvrătește cînd o femeie încearcă să-l încătușeze în strînsoarea genunchilor ei...

Teréz abia mai înțelegea ceva ; Harmat Vera urmă :

— Ce știi dumneata despre lumea asta, despre dragoste, scumpișor ?... Ai citit măcar o singură psihanaliză, ai trăit vreodată sentimentul că umbli desculță deasupra unor hăuri și te înfiori în răstimpuri ?... Ești o prostuță, care n-are nici cea mai vagă idee de relația, uneori ciudată, care se înfiripă între iubire și intelect... Căci dacă ai fi în stare să pricepi asta, ai bănuî și obîrșia sentimentului contradictoriu, de dragoste și ură, pe care îl nutrește bărbatul inteligent față de femeie...

Sări de pe canapea cu un gest mlădiu, energic și, venind în fața măsutei, urmă :

— Un bărbat cum e Kató Károly urăște femeia cu atît mai mult cu cît senzualitatea îi copleșește și îi paralizează rațiunea. Dar alături de mine n-a simțit niciodată această constrîngere... Pe parcursul conversației, noi treceam pe ne-simțite din maghiară în franceză, din franceză în germană, de parcă am fi vorbit mai multe limbi materne... Ne admiram reciproc ideile, și trebuie să spun că noi am ajuns la bucuriile trupești prin intermediul spiritului nostru, pe calea cea mai firească cu putință...

Așteptă puțin, se pregătea să dea lovitura cea mai crîncenă.

— Și să nu te miri dacă-ți spun : alături de mine și-a aflat de mai multe ori fericirea amoroasă decît în patul conjugal... De ce mă privești așa de mirată, pisicuțo ?... Păi, ori de cîte ori o ștergea de la mătăluță, bătea la ușa mea... Aici se zbuciuma, aici se jeluia, aici căuta și-și afla deseori alinare, în vreme ce dădea în vileag toate tainele vieții sale de familie...

Zîmbind, își ridică umărul căzut și trase din țigară cu aerul că a câștigat partida. Pe Teréz o luă cu un frig lăuntric, buzele îi amortiră ; de-abia acum o pătrunse vuietul gândului că încă nu cunoaște decît prea puțin din viață, că e într-adevăr o „prostuță”, cum o numise adineaori Harmat Vera, deși în gînd o ținea precis de gîscă neroadă ; dar de unde ar fi putut ghici toate misterele, toate murdăriile, toate grozăviile care îi impresuraseră căsnicia, atît de umilitoare chiar și fără acestea ?... Se uită la femeia din fața ei care, în pofida sluțeniei, arăta întinerită în urma biruinței, doar rădăcina părului îi dogorea roșietic și trădător sub șuvițele vopsite în negru.

— Fie-ți milă de mine, spuse în sfîrșit Teréz și privi în jur, cerînd parcă ajutor de undeva. N-am vrut să fac nimănui vreun rău, dar dacă am greșit totuși față de dume-neata, te rog să mă ierți...

Harmat Vera rămase uimită, nu se așteptase la atîta umilință, la atîta puritate inocentă ; strivi stînjenită chiștocul țigării de fundul farfuriei, dar nu se îndura încă să se împace.

— Ai greșit, și încă cum, floricio ! spuse ea clătînînd din cap a încuviințare. Mi-ai distrus viața. Dar, totodată, ți-ai distrus-o și pe a dumitale, asta e cea mai mare consolare a mea... Precum și faptul că te vād deznădăjduită, cu burta dumitale umflată... Nu cumva te-a lăsat Károly grea, blagoslovi-te-ar Dumnezeu ?... N-ai fi vrînd să dai naștere copilului său ?...

O măsură din priviri neîncrezătoare. Teréz se ridică în picioare și porni anevoie, nu mai putea îndura apostrofările, situația ei aservită, renunțase să mai afle ceva de la persoana asta. Dar pînă izbuti să-și croiască drum printre fotolii, Harmat Vera îi tăie calea.

— Ei, nu te grăbi chiar așa, îngerelule !... Cine știe, poate că-ți va fi de folos dacă mai stai puțin : dacă mai suferi două-trei minute coale...

Își sili oaspetele să se așeze la loc, se așeză și ea. Redevenise bătrînă, ostenită și dezamăgită.

— Judecînd după înfățișarea mea, mă crezi pesemne o zgripturoaică, una dintr-alea care se ocupă cu coruperea oamenilor, spuse ea cu glas coborît. Dar te-nșeli, scumpișor... Nu sînt un personaj ieșit din paginile unui roman de

Dickens, care a jurat să se răzbune pe întreg neamul omenesc, numai pentru că soarta și-a bătut joc de el și l-a deghizat în sperietoare de ciori... Și, te rog să mă crezi, dacă m-am arătat astăzi haină față de mătăluță, mâine voi plăti răutatea mea cu vîrf și îndesat, voi suferi toate chinurile iadului...

Scoase o altă țigară din pachet, dar n-o aprinse, o înmuia doar între degetele ei subțiri și zbîrcite.

— Sînt și eu o biată nenorocită... Noaptea mă trezesc, mă gîndesc la moarte și m-apucă teama... Stau și mă frămînt în întuneric : de ce-oi fi trăit, ce rost a avut viața mea ?... Cui i-am făcut vreun bine, cine-mi poartă recunoștința măcar pentru o vorbă bună ?... Dealtfel, știam că ai să mă cauți... Și mai știi și pentru ce-ai venit... Ascultă-mă, dragă, acum îți vorbesc ca unei surori... Nu-ți asuma nici un risc !... Nu da naștere copilului... Pe linie paternă cît și pe linie maternă, Károly se trage dintr-o familie degenerată... Două surori de-ale lui s-au sinucis, fratele său și-a sfîrșit zilele la ospiciu...

La plecare Teréz știa deja că trebuie să se pregătească sufletește pentru întreruperea sarcinii ; deși sperase că certitudinea o va ușura, că orice i-ar fi fost dat să afle era de preferat îndoielii ucigătoare, se simțea acum și mai deznădăjduită ; se obișnuise cu mititelul, îi și dăduse un nume, își și făcuse deja planuri cu ce hăinuțe o să-l îmbrace, cum o să-l educe ; cînd se culca, i se părea că și „Tom Degețel” doarme în lăuntrul ei, iar cînd se trezea din somn își închi-puia că prunculețul începe și el să se foiască și-și freacă ochii cu pumnișorii. Îi simțea uneori chiar și atingerea mîinilor pe obraz, gingia lui caldă gîdilîndu-i sînul, și îl considera vlăstarul ei, numai al ei, căutînd din ce în ce mai conștient și mai hotărît să-l separe de sfera neguroasă și incertă a noțiunii de Tată...

Cîndajunse acasă și îi povesti lui Józsi care o aștepta deja neliniștit întîlnirea cu Harmat Vera, primirea pe care i-o făcuse femeia aia ciudată, fratele ei izbucni într-un rîs nervos.

— „Spirit superior !” spuse el înroșindu-se la față de minie. „Inteligență ieșită din comun”, „contradicția dintre senzualitate și libertatea spirituală, în cazul bărbaților inteligenți” !... De ce vorbe pompoase uzează uneori perversi-

tatea ca să-și ascundă fața !... Acum îmi dau seama că ticălosul ăla nici n-avea altă cale de ales ! A trebuit să spele putina, să-și piardă urma în colcăiala unui oraș occidental, în care nu-l cunoaște încă nimeni, unde poate renaște din propria-i ordură !...

Plecă îngrijorat, cu inima strînsă ; în pragul ușii, după ce-și sărută sora, făgădui să se transfere cît mai degrabă, să se mute la Teréz, dar, pînă atunci, s-o cheme la telefon, ca să afle dacă a vorbit deja cu un medic și cînd va avea loc intervenția... Nemaiauzind glasul fratelui ei prin casă, Teréz se simți și mai însingurată ca înainte. Chiar și orașul îi devenise mai străin, știa de-acum că-i va fi cu neputință să se acomodeze vreodată cu clădirile sale înfatuete spoite în galben, cu piețele pustii, care se dovediseră atît de indiferente față de soarta ei. După vizita la Harmat Vera, după ce-și luase rămas-bun de la Józsi, se culcă devreme, ostenită de emoțiile din timpul zilei. Înfrigurată, se înveli cu plapuma, iar cînd reuși să se încălzească oarecît, începu dintr-o dată să se observe cu un soi de teamă amestecată cu bucurie. Avusese impresia că fătul ce se dezvoltă i-a dat pe dinăuntru un bobîrnac peste burtă și s-a retras pe dată chicotind, gîngurind ușor. Teréz zîmbi în întuneric, așteptă încordată, mișcată, apoi începu să-l cheme, să-l încurajeze în gînd pe mititel ; dar acesta nu răspunse, iar cînd ațipi în așteptarea unui nou semn, în vis îi apăru Harmat Vera împreună cu medicul în halat alb, întindeau mîinile veseli spre ea, îmbărbătînd-o, îi făceau chiar semne, vrînd parcă a-i spune că totul e deja pregătit...

Și, într-adevăr, trebui să recurgă la întreruperea sarcinii, dacă nu voia să sporească riscurile nefaste ale vieții ei de pînă acum, printre care se număra mai nou și acela că purtase atîta vreme fătul și se zbuciumase părăsită...

Exercita spiritualia

Cu toată tinerețea lui, preotul eparhiei Între-ape, reverendul Kenyér Pál, se și afla în contingent de boală, acum venea iar de la medici. Se îndrepta din zona spitalului spre centru, pășea cuprins de toropeala lîncedă, a cărei cauză internistii și psihologii o căutau de luni de zile în zadar. Tre-cuseră deja patru luni, și se hotărîse acum să renunțe pentru totdeauna la continuarea consultațiilor, de la bun început fusese convins că, oricum, doctorii n-o să fie în stare să descopere obîrșia maladiei sale, iar împăcarea cu gîndul acesta îi dădu acum o stare plăcută de moleșeală ; toate zgomotele îi ajungeau în auz venind parcă din depărtări, uneori păreau chiar roadele unor năluciri ; văzîndu-i mersul rigid și nesigur, trecătorii se fereau din calea lui.

La o intersecție, între hotelul-restaurant din piața centrală și librărie, cînd coborî de pe trotuar simți o lovitură în partea stîngă a corpului, auzi scrișnet de frîne, un țipăt de femeie, iar în clipa următoare stătea deja cinchit pe marginea trotuarului cu obrazul însîngerat, pipăindu-și brațul și coastele dureroase : din ruptura pantalonilor i se șteea genunchiul zdrelit, pe cămașă îi cădeau picături de sînge din pleoapa ruptă. Vreo patru oameni dintre cei ce se adunaseră buluc în jurul său îl ridicară și îl duseră sub poarta farmaciei, iar farmacistul venit în grabă îi spălă rănile și îl pansă, căutîndu-l apoi să vadă dacă accidentul nu-i provocase vreo fractură, în vreme ce o bătrînă începu să țipe isteric că șoferul, porcul ăla bețiv e de vină, a văzut cu ochii ei cum a vrut să-l calce într-adins pe domnul reverend cu mașina.

Cîndcineva propuse să se cheme salvarea, Kenyér Pál se împotrivi, o ținea morțiș că nu are nevoie de tratament, în cele din urmă fu nevoit să-și taie drum cu de-a sila prin cercul mulțimii de gură-cască și-și urmă șchiopătînd drumul, cu hainele murdare și zdrențuite. Mai tîrziu, cînd se mai liniști, căută să găsească o legătură între nenorocirea de adineaori și hotărîrea sa de a renunța să-și mai plimbe boala prin cabinetele medicale, luă accidentul drept consimțămîntul

prevenitor al Domnului, și începu să se disculpe blajin în fața lui ; nu îngrijarea îl mînase pe el de la un medic la altul, cum și-ar fi putut închipui unii, ci bănuiala, dornică de a se preschimba în convingere, că febra sa este mai mult o ardoare permanentizată a sufletului decît una a trupului, o vîlvoră neînteruptă aflată în slujba unei vreri, care nu va înceta să-l înfierbînte cu căldura ei pînă nu-și va fi dus misiunea la îndeplinire...

Și, în timp ce chibzuia astfel, i se perindă prin minte într-o clipă tot calvarul prin care a trecut : se vînturase încoace și încolo pe coridoarele spitalului, îl dibuiseră iar și iar cu stetoscopul pe spate, pe piept, căutînd să afle cu ajutorul a tot felul de aparate moderne ce anume îi provoca de atîta vreme febra misterioasă, dar toți medicii sfîrșeau doar prin a îngăima că dintre zece milioane de cazuri dacă se întîlnește unul ca ăsta, și nu erau în stare decît să descrie simptomele, fără să poată prescrie vreo terapie oarecare, iar el, văzîndu-le neputința, încuviința din cap zîmbitor.

N-aveți decît să aduceți și o mie de aparate noi din străinătate, că tot nu veți izbuti să măsurați cu ele tainicul imbold al lui Dumnezeu ! își zicea el fericit, cu un dram de maliție. Las' să creadă și frații mei întru preoție că m-am retras din serviciul pastoral nu din pricina acestui straniu foc lăuntric, ci pentru că viața monahală și povara lecturilor mi-au dăunat sănătății !... Nici habar n-au ei despre faptul că cel care iubește cu ardoare ajunge să trăiască în însăși ființa adorată, și cu atît mai mare i-e bucuria cu cît reușește să se depărteze mai mult de sine însuși ; iar cînd își vine în fire, nu mai știe pe unde i-a hălăduit sufletul, de a rămas în trup ori s-a desprins din el, de a dormit ori a meditat în trezie, simte doar atît, că în starea aceea extatică fusese din cale-afară de fericit și că nu-și mai dorea nimic altceva decît să rămînă de-a pururi în această necugetare... În ea, de-a dreptul în ea se află izvorul tuturor exaltărilor religioase...

Pășind astfel ca un lunatic, contrazicîndu-se în gînd cu sine însuși și cu interlocutori imaginari, ajunsese în sfîrșit acasă, în cămăruța luată cu chirie, în care se mutase din Centrul vechi de cînd îl cuprinsese febra. Chichineafa, nu mai mare de cîțiva metri pătrați, se oploșea de-a dreptul sub acoperiș, în lunile de vară se încingea așa de tare încît

acum, în august, era un chin să stai în ea, darmite să citești, să-ți scoți note, cum ar fi dorit preotul. După ce intră pe ușa al cărei scîrțîit îi curmă șirul gîndurilor, durerea îl junghie deodată în tot trupul, se tîrî pînă la pat trăgîndu-și cu chiu cu vai piciorul stîng și se lăsă să cadă pe el. Era sfîrșit, la cheremul durerii, dar nu voia să-și recunoască slăbiciunea umilitoare, care-i lua parcă în derîdere lunile de înfometare, claustrarea, exercițiile sufletești ; se amăgea singur, din dorința de a ispăși.

Nici nu mai știa de cîtă vreme zăcea astfel, doborît de noua lovitură, la un pas de inconștiență, cînd își deschise ochii auzind că cineva își tîrșia picioarele suflînd din greu, trebăluind primprejur și deschizînd apoi larg și cu zgomot fereastra: era lelea Kapcza, femeia de serviciu a eparhiei, care de zeci de ani strîngea cu devotament impozitul și daniile pentru lăcașul Domnului ; căuta acum să facă nițică ordine prin cameră. După ce aerisi, se apropie de patul lui Kenyér Pál. Văzîndu-l pe preot că se trezește și o ațîntește cu o privire străină, adumbrită de suferință, exclamă :

— Dar ce s-a-ntîmplat, domnule reverend ? !... Cînd vă văd cum arătați, îmi vine să plîng !

Rămase în picioare lîngă pat și urmă cu îngrijorare încărcată de reproș :

— N-ar trebui să umblați pe stradă dacă aveți întruna febră... Și locuința asta, în ce hal e !...

Se vedea că îl compătimentește din toată inima.

— V-ați lăsat frumusețe de apartament cu două camere și tot confortul din centru, ca să stați aici, în mizeria asta. De atunci răbdați de foame și mai multe nu...

Kenyér Pál se ridică în capul oaselor, străduindu-se să ascundă vederii ruptura pantalonilor săi necălcați ; compasiunea îl îndurera chiar mai mult decît suferința fizică.

— Trebuie să alegem între sfințenie și comoditate ! mormăi el indispus. Legea se înstăpînește din ce în ce mai mult asupra-ne... Legea vieții civilizate...

Bătrîna îl privi cu neînțelegere.

— Lege-nelege, de mîncat omu' tot trebuie să mănînce... Da' părintele nu îmbucă nici cît o pasăre !

Preotul scutură din cap, era nerăbdător.

— Am ajuns să nu mai putem răbda setea nici preț de cîteva minute, cum ne e puțin cald sau frig începem imediat

să ne văicărim, de umblat pe jos nu ne place să umblăm ; devenim leneși — nu numai pentru a acționa, dar și pentru receptarea slovei.sfinte...

Lelea Kapcza îl mai privi un răstimp, părea că se gîndește, pe urmă se întoarse.

— Eu nu știu cui i-e frică și cine cîrtește, da' am adus niște supă de carne cu tăieței... Asta-i mai bună decît orice balsam făcător de minuni : îl pune și pe-un mort pe picioare !

Și trase pe dată un scăunel fără spetează lîngă pat și așeză pe el cratița de sufertaș din care se înălțau aburii supei.

— Nu trebuia totuși atîta deranj, spuse Kenyér Pál în timp ce desfăcea încet și stînjenit lingura învelită într-un șervețel. Cel care se îngrijește de păsările cerului și de gîngăniile de sub pietre mi-ar fi hărăzit și mie strictul necesar...

— Că bine spuneți, părinte ! îi luă bătrîna vorba din gură. Tocmai de-aia m-a trimis pe mine încoace, fiindcă are grijă de fiștecare !...

Kenyér Pál afundă lingura în supă, dar cînd să soarbă, de bărbie i se lipi un fir de fidea, ceea ce i se păru a fi o umilîntă nouă, ridicolă, după săptămînile și lunile sale de austeritate. Întrebă reprobator :

— Cu ce-s eu vrednic să mă hrănescă tocmai pe mine o bătrînă din bănișorii ei adunați cu greu ?...

— Dar noi am ținut foarte mult la dumneavoastră, părinte, spuse lelea Kapcza. Sînteți un om simplu, ca și noi, și predicați așa de frumos că ne făceați pe toți să plîngem... De-aia ne-a părut rău că ne-ați părăsit...

— Dar aveți și acum un preot...

— Om fi avînd noi, dar, să mă ierte Dumnezeu... Nici nu-i mîngîie pe credincioși îndeajuns, nici nu-i răscolește... Nici măcar nu-i dojenește așa cum trebuie...

— Ei vezi, lele Kapcza, zîmbi Kenyér Pál istovit dar nițel mișcat, Domnul m-a făcut să înțeleg tocmai acest lucru, că slujba nu face doi bani dacă nu trăim noi înșine cea mai strictă viață religioasă cu putință, dacă nu ajungem la desăvîrșire... Iar cea dintîi treaptă a acesteia e sărăcia, opusă bunăstării ; a doua e disprețul lumii, opus gloriei lumești ; a treia...

Dădu să spună de supușenie, care-i opusă împăunării, dar se înecă, începu să tușească, dădu la o parte cratița sufer-

tașului și din piept îi izbucni un glas plângăreț, jeluitor :
— Nu pot mânca, crede-mă, draguță... Nu pot înghiți nici măcar o lingură de supă... Sînt obosit și bolnav... Nu că m-aș plînge, nu... Că doar de bunăvoie m-am înhămat la jugul ăsta...

Bătrîna se retrase cu părere de rău de lîngă pat, privi în jur, voia să facă măcar puțină ordine în camera răvășită, dar văzîndu-l pe preot că e atît de nervos și abia așteaptă să scape de ea, începu să se plîngă cu un aer confidențial și ușor reprobator, pe care și-l îngăduia uneori în schimbul rîvnei sale în a da o mîină de ajutor :

— M-am întîlnit deunăzi cu mama dumneavoastră, părinte... Tare-i necăjită că nici nu mai dați pe la ea cu lunile... C-ar fi trebuință și-acolo de cîte o vorba de mîngîiere... de cîte un sfat înțelept...

Kenyér Pál se ridică acum în picioare, dădu roată camerei șchiopătînd și frecîndu-și brațul, dar se vedea că suferă mai mult din cauza vorbelor femeii, că îl supără prezența ei.

— Astea-s vorbe necugetate, lele Kapcza, spuse, să-ți amintesc de cuvintele lui Isus, care a spus așa : dacă vine cineva la Mine, și nu urăște pe tatăl sau, pe mamă-sa, pe nevastă-sa, pe copiii săi, dacă nu-și urăște pînă și sufletul, nu poate fi ucenicul meu...

— Așa-i, cum să nu, se apără bătrîna intimidată. Nici c-aș fi pomenit de lucrul acesta, numai că nea Kenyér, ori de cîte ori suflă în fundul paharului, îi zogonește pe toți ai casei în stradă... Mai sînt necazuri multe și cu fata mijlocie, Jolán... N-are cine s-o țină în frîu...

Kenyér Pál scutură din cap impacientat.

— Mai înainte de a judeca vreo pricină, gîndește-te întotdeauna la Cristos, El a spus așa despre zavistia din familie : n-am venit să aduc pace pe pămînt, ci mai degrabă dezbinare. Căci, de acum înainte, din cinci care vor fi într-o casă, trei vor fi dezbinați împotriva a doi, și doi împotriva a trei... Am venit să-l dezbin pe tatăl împotriva fiului, pe fiică împotriva mamei...

După plecarea bătrînei, Kenyér Pál fu cotropit de nerăbdare, sub acoperișul fierbinte de beton rănile începură să-l ardă, făcîndu-l să jinduiască din nou la spațiul liber

al unor piețe largi, cutreierate în voie de vînt ; de cînd se înfiripase în el conștiința misiunii ce o avea de îndeplinit, era atras, ademinit de imaginea lor ; rîvnea la ele însetat și neostoit, precum rîvnise Socrate la agora și Cristos la ținuturile blînde din preajma lacului Tiberias, unde cuvintele pogorau molcom în suflete, ca petalele florilor pe luciul apei. Își perie sacoul de praf și murdărie, îmbracă alți pantaloni în locul celor rupți și plecă iar de acasă.

Dar în stradă, după ce merse o bucată de drum, i se făcu dintr-o dată lehamite, chiar silă de oraș ; pe cît își dorise adineaori să evadeze din locuință, acum îl deranja zarva, forfota oamenilor, mirosul de benzină. În febra viziunilor sale i se înfățișau piețe întinse năpădite de mulțime și de lumină, de osanale și de o așteptare ferice, plină de împăcăciune dar și de emoție, ca în ziua intrării lui Isus în Ierusalim, și se vedea pe sine propovăduind evanghelia de undeva de sus din înălțimea unei coloane ; dar iată că, ajuns în apropierea oamenilor, îl cuprindea iritarea, de parcă tocmai ei l-ar fi deșteptat din visare, mai degrabă îi venea s-o ia la fugă decît să-l iscodească pe vreunul dintre ei cu privire la soarta și la viața sa, iar recunoașterea acestei contradicții îl arunca și mai mult în brațele desperării :

Cît m-ar călăuzi de mult iubirea de oameni, am ajuns prea repede să-l cunosc pe cîte unul din ei, ca să-l mai pot iubi pe fiecare în parte ! își zise. Am văzut prea multe mizerii, am avut parte de prea multă infamie, ca să pot gîndi numai frumoase și bune despre ei... După toate acestea, nu mai sînt în stare să iubesc decît *mulțimea*, căreia nu-i poți desluși trăsăturile, nu-i poți ghici inima înveninată ; care e precum un bloc de piatră bine proporționat, șlefuit pe toate părțile ; care nu e nici trup, nici suflet, ci doar o noțiune abstractă ; care nu se numește Kis Péter ori Nagy János, e doar Omul, Cuviosul, Turma credincioșilor... Iar eu mă pot adresa numai acesteia, dacă vreau să-i cer socoteală că s-a depărtat de Lege, de tîlcul fiecărei litere a ei... Pentru că cel care azi uită de cîte o literă, mîine își va uita credința... Tocmai de aceea ne avertizează Domnul, prin gura evangheliștilor săi : Din scriptură nimic să nu luați, la ea nimic să nu adăugați... Iar de vrem să aflăm pricina risipirii turmei, aici trebuie s-o căutăm mai întîi !...

Și chiar dacă avea momente în care se îndoia de puterea sa, conștiința hărăzirii sale îl făcea să se gîndească ironic la cei care dăduseră năvală la Teologie, pe vremea cînd el umbla deja în legație; erau printre ei și cîțiva băieți blajini, ambițioși, inteligenți și plini de supușenie, care simțeau că vocația lor este cariera preotească și căutau să-și potrivească viața cotidiană pregătirii acesteia, însă ceilalți, ce adunătură carnavalescă a vanității, a aroganței, a lăcomiei, a desfrînării și a îndoielii !... Se găseau chiar unii care participau la bătăi cu scaune la „Cerbul”, scandalizau orașul cu purtarea lor, se aruncau peste gardul din grădina Teologiei fugind din fața milițienilor și se vîrau sub pătură îmbrăcați și încălțați, ca să li se piardă urma. Erau cu toții puști pieptănați cu îngrijire, rîzgîiați, plini de fumuri și cu punga bine garnisită de acasă, care, după ce nu reușiseră să intre nici măcar la Agronomie din cauza tatălui, fost fabricant, moșier sau pus de curînd pe lista chiaburilor, își căutau un refugiu la Teologie, mulțumindu-se la nevoie și cu o parohie micuță și mănoasă, numai să aibă studii superioare și să scape de armată... Oare cîte decenii vor trebui să treacă pînă ce biserica va fi mântuită de efectele funeste pricinuite de acești păstori iresponsabili, hrăpăreți, chiar lași, care în ioc să pască turma, se pasc pe ei înșiși ?...

Muncit astfel de gînduri, o luă în cele din urmă pe o stradă lăturalnică mai răcoroasă, ca să scape de larmă ; dar nu prea avu noroc, căci în curînd auzi un glas cunoscut, iar cînd se întoarse, îl și văzu pe tatăl său, Kenyér Márton, poștașul, făcîndu-i semne cu mîna și pornind deja spre el. Vreme de o clipă mai speră că bătrînul dăduse cu ochii de altcineva, dar pe toată ulicioara nu se zărea decît o calfă de tapițer care scărmăna niște zegras cu daracul așezat în fața atelierului, Kenyér Márton își strânse fiul la piept, își lipi obrazul neras, impregnat de aburii rachiului, de obrazul său și glasul i se frînse de bucurie și înduioșare turmentată :

— De ce ne ocolești, scumpul meu băiat ?... Că doară nici n-am furat, nici n-am înșelat, nici n-am omorît pe nimeni... Și chiar de-aș fi făcut așa ceva, nu ești tu acela care mi-ar putea-o ierta cel dintîi ?...

Părintele păli, la orice se aștepta, dar întîlnirea aceasta îl găsi nepregătit ; după jelania plină de reproș a lelei Kap-

cza, ivirea tatălui beat venea să-i adeverească bănuielele sinistre și chinuitoare că în acest oraș, orice ar încerca, nu-i va izbuti nimic, după cum nici Isus nu fusese în stare să facă minuni în Nazaret, în preajma alor săi, care nu-i recunoșteau însușirile divine și îl compromiteau cu îndoielile lor...

— Nu striga, că se-adună aici tot orașul ! spuse el cu glas înăbușit. Ce rost are să strigi ?... Ei poftim, acum te-apuci să-mi plîngi... Dar asta n-are nici un sens...

Lăcrimînd, bătrînul scutură din cap.

— Odinioară îmi ziceam că într-o bună zi voi putea să le spun tuturor, arătîndu-te cu mîna : iată-l pe fiul meu drag, deștept, oblăduitorul nostru, pe care l-am ținut la carte ca să mă pot mîndri cu el... Dar tu nici măcar pe strada noastră nu vrei să mai calci, scumpul meu Palika...

Părintele privi în jur, apoi începu să se scotocească prin buzunar și scoase o hîrtie boțită de zece lei ; bazîndu-se pe experiența din trecut, își zise că astfel va scăpa poate mai ușor de taică-său, dar acesta îi apucă mîna, i-o strînsă pumn, ca să nici n-o mai poată desface a doua oară și spuse pătruns de demnitate :

— Nu mă umili, că atîta s-o mai găsi și la mine !... Nu despre asta-i vorba, fiule... Altu-i necazul care a dat peste capul meu, că-mi venea să cad în genunchi acum cîteva minute, gîndindu-mă ce bine era să fi fost cu mine la masă, ca să mă poți apăra !...

Îșilăsă fiul din brațe, după atîtea reproșuri ar fi vrut totuși să-și desfete nițel privirea cu el, dar cînd îi observă pleoapa crăpată și juliturile de pe frunte, pe chip i se ivi o expresie de uimire ce alternă cu o compătimire șovăielnică, mahmură ; dar în cele din urmă, pe toate le birui celălalt sentiment, mai egoist, triumful la văzul ajutorului sosit la vreme, ceea ce îl făcu să se aprindă din nou :

— Un individ a vrut să mă facă de dîrvală, scumpul meu băiat !... Și de l-ai vedea ce ifose își dă cu cele opt clase ale lui !... Iar de mine zice că-s analfabet... Vino, suflețelule, nu mă lăsa de rușine în fața secăturii aceleia !...

Și îl luă de braț pe fiul său, purtîndu-l cu mîndrie, afectuos și deznădăjduit, în zadar se codi și se scuza Kenyér Pál, n-avu încotro, trebuia să-l însoțească.

— De trei ori am citit pe vremea mea *Păcatul papilor*, dar lepădătura aia tot îmi dă peste nas că n-am habar de războiul religios și că nu știu nici măcar pe ce boabe s-au încăierat... Ba chiar că nu-mi cunosc nici propria religie... Da' cînd am auzit-o și pe asta, mi-am pierdut și eu sărita. Ia-n ascultă, dom'ne ! i-am zis. Pe mine n-ai decît să mă jignești, fiindcă eu, ca membru de partid, sînt fără de confesiune, dar dacă te agăți de protestanți, să știi că ți-ai dat foc la valiză...

Cînd intrară în cîrciumă, Kenyér Márton, sigur de sine, se adresă în gura mare adunării :

— Stimați prieteni !... Dragi tovarăși !... Vă solicit atenția pentru o clipă !... Fiindcă a dat peste mine un noroc neașteptat !... Am prilejul să vi-l prezint pe fiul meu, savant în ale religiei, care cunoaște toate credințele, începînd cu cea evreiască pînă la aia turcească și hindusă... Cum spune Atotputernicul în Biblie : Acesta-i fiul meu iubit, în care îmi găsesc plăcerea mea !... Despre asta-i vorba și acum, mă rog frumos !... Și eu îmi găsesc plăcerea în profetul acesta, care îmi poartă numele !... Cu toate că șmecheru' ar fi vrut să se facă ofițer, dar nevastă-mea, scumpa de ea, se ruga de el în fiecare zi ca la un zeu să aleagă cariera preotească ; Atîtea nelegiuiri s-au petrecut în casa asta, că doar tu mai poți să-l împaci pe Dumnezeu, rugîndu-te și pentru iertarea păcatelor noastre din urmă ; că taică-tu nu e o zi să nu mă țintuiască pe cruce cu vorbele sale mai ascuțite ca piroanele, iar surorile tale mă torturează și mă scuipă ! Așa îl implora muieruța mea, biata de ea, c-are nervii slabi, săraca, și mă muștruiește uneori și pe mine, vîzîndu-mi starea iluminată... Dar nu aici am vrut să ajung, prieteni !... Am dorit doar să vi-l prezint pe fiul meu care, iată, stă acum în fața dumneavoastră în bomba asta prăpădită, în care altă dată nici c-ar călca, darmite să se așeze cu noi la masă !...

Pastorul se simți stîngenit din pricina perorației nesfîrșite și lăudăroase și a privirilor tulburi ațintite asupra sa, îl încercă un soi de veselie silnică numai cînd îl auzi pe tatăl său spunînd „acesta-i fiul meu *iubit*”, dar se cătrăni pe dată iar la gîndul că, lovit și boțit cum arăta, ar putea fi luat mai degrabă drept vagabond, care fusese izgonit în chip rușinos de undeva, ba poate chiar și snopit în bătaie, decît drept preot ; pe de alta parte, simți că îl ia cu leșin

în cârciuma afumată și rău-mirositoare, ai cărei aburi grei treceau parcă de-a dreptul prin stomacul său ulceros. Bătrînul îl conduse la una din mese ; pe scaunul de lîngă perete ședea un fel de conțopist, îmbrăcat în haine de vară de culoare deschisă, dar arăta deja șifonat și veștejit, pe masă în fața sa se proțăpea o cutie de ghete plină cu ouă ; polemistul însingurat nici nu băgase de seamă că adversarul său s-a întors, însă poștașul îi răcni în obraz :

— Hei, nu te fă că dormi !... Pe mine nu mă duci cu preșul !... Își aprinse o țigară, dădu ocol mesei, era în al nouălea cer de fericire, îl și cuprinsese o adevărată euforie că-l putuse tutui pe străin. — În fața ta se află fiul meu, care îi are pe toți sfinții laolaltă cu învățăturile marxiste în degetul cel mic... Așa că încinge-ți zdravăn brăcinarii la izmană, că adineaori te dădeai tare și mare cu cele opt clase ale tale !...

Străinul îl mai privi o vreme amețit, apoi își holba uitătura încetoșată la tînărul în sacou negru, rănit, palid, slab și cu o înfățișare ciudată ; înțelese pînă la urmă cine-i noul comesean, scoase pe dibuite o țigară scuturată din buzunar și, trezindu-se de-a binelea, spuse zeflemitor :

— Așadar, de-acum vi-s doi ?... Felicitările mele !... Dar îngăduie-mi să-i spun tînărului titan că, în ochii mei, la capitolul politețe a și picat la examen... Și la capitolul bună-creștere de asemenea...

Și bălăngăni ostentativ țigara în fața preotului, în semn că dorește să-i atragă atenția asupra faptului că așteaptă cam de mult să i se ofere un foc ; dar Kenyér Pál îl evită indispus :

— Nu fumez, vă rog, spuse el.

Însă străinul se înveseli și mai mult la auzul acestor cuvinte.

— Zău, nu fumezi ?... Pasămite, nici nu bei, și nici de muieri nu te ții ?... Păi ce naiba faci atunci de dimineața pînă seara ?... Nu cumva cugeți, tovarășe frate ?...

— Ai ghicit, cuget, bombăni Kenyér Pál posomorît. Cuget din zori și pînă-n noapte...

— Ei, vom vedea acușica cu cît folos ! zise individul îmbrăcat în haine de vară, înviorat după primele fumuri, îndată ce izbuti să-și aprindă țigara. Să continuăm de la punctul la care papa a dat chix... Deși el s-a trezit să-mi

vină cu chestii religioase... Iar eu, ce mi-am zis : dacă el se simte aici în largul său, fie, hai să clămpănim și pe tema asta... Mie mi-e inclusiv, eu și-n domeniul ăsta sînt ca acasă... Spune-mi, așadar, frățioare, ce s-a-ntîmplat în noaptea cînd pe Sfîntu' Bartolomeu și pe hughenoți i-au făcut harceaparea... Cam cînd s-a petrecut asta, care a fost miza jocului, ecetera, ecetera...

Văzîndu-l pe străin cu cîtă ironie și superioritate strîmbă din gură pronunțînd „papă”, reverendul se simți și mai doborît de dezgust și de oboseală, dar nu voia să facă jocul necuratului și spuse împăciuitoare :

— Acestea nu sînt discuții potrivite pentru cîrciumă, credeți-mă...

Omul îmbrăcat în haine de culoare deschisă luă răspunsul drept o eschivare, i se păru că tînărul dă bir cu fugiții și izbucni într-un rîs batjocoritor.

— Și de ce, mă rog, n-ar fi potrivite pentru cîrciumă ?... Vai, vai, ce fasoane !... Ai fi vrînd să zici că pe dumneata te-au aranjat în halu' ăsta în turnir cavaleresc, și nu în cafteală de crîsmă ?... Hai, nu mai umbla cu mișmașuri, răspunde-mi la întrebare : cum l-au omorît franțujii pe Sfîntu' Bartolomeu ?...

Hohoti în obrazul stîlcit al preotului, iar Kenyér Márton încremeni lîngă masă ; pînă și țigara i se stînsese între buze, credea că fiul său chiar nu e în stare să dea un răspuns străinului cu opt clase absolvite ; își plimbă desperat privirea de la unul la celălalt. Reverendul își scoase batista și tuși în ea cu o voce tînguitoare, de parcă umilinta suferită în cîrciumă l-ar fi făcut să izbucnească în plîns ; își șterse apoi obrazul și spuse încet, cu ochii pe jumătate închiși :

— Eu înțeleg că sînteți prost informat în materie, dar la ce bun să vă făliți cu asta în gura mare ?... Păi Sfîntul Bartolomeu n-a murit atunci, ci cu un mileniu și jumătate mai devreme, în Arabia Felix... Dumneavoastră încurcați noțiunile și jigniți pe toată lumea...

Străinul îi aruncă o privire uimită, apoi, clipind mărunț din pleoape, începu să stupească firele de tutun ce i se lipiseră de limbă ; nu găsea nici un răspuns.

— Mă rog, e-n regulă, să zicem că asta ai nimerit-o... Dar s-auzim, ce s-a-ntîmplat mai încolo ?...

— Nici un „mai încolo”, gata, ai dat cu mucii-n fasole ! strigă poștaşul aplecîndu-se triumfător peste masă. Măi, cap de bou, n-ai știut nici măcar că Sfîntu’ Bartolomeu era mort de o mie cinci sute de ani, și te-ai încumetat să-l provoci la discuție pe fiul meu, căruia nu ești vrednic să-i legi nici șireturile de la pantofi !... Aoleu, să știi că m-ai scos din pepeni cu fandoselile tale !... Hai, cară-te de-aici, atîta-ți spun, șterge-o, că nu știu ce-ți fac !...

Străinul se ridică anevoie și, cu capul vîrît între umeri, se pregăti bombănind de plecare ; în grabă, luă de pe scaun doar geanta burdușită cu zarzavaturi, cutia de ghetе rămase pe masă ; Kenyér Márton băgă de seamă din vreme și în ochi i se aprinse o scînteie de răutate, strigă în urma adversarului învins :

— Alo, ce faci cu ouăle, le lași aici ?... Or fi și astea la fel de clocite ca dovleacul tău !

Dar nu așteptă ca fugarul să se întoarcă, se repezi el însuși la masă și, beat de fericire, începu să-l pocnească cu ouăle în obraz, în cap și în spate pe compromisul polemist în ale religiei, iar cînd Pál îi păși în față cu gînd să-l apere pe străin, cîteva ouă îl nimeriră și pe el. Părăsi cîrciuma înfuriat, pe hainele sale pătate dimineața cu ocazia accidentului de mașină tremura acum și un strat gros de zeamă gelatinoasă, ceea ce stîrni din nou privirile consternate ale trecătorilor.

De acum înainte nu mi-e îngăduit să mai ies dintre cei patru pereți decît în ultimă instanță, spumegă el ajuns acasă în odaia de la mansardă și începu să-și curețe cu o cîrpă udă sacoul de urmele uscate ale ouălor. Dar dacă nu-mi arunc privirea în jur, dacă exercițiile sufletești nu mă vor ajuta să pot păși într-o bună zi în fața oamenilor înarmat cu o mai mare încredere în mine, ce rost mai au solitudinea și autotorturarea ? De ce nu m-am mulțumit cu amvonul ridicat deasupra celor patruzeci-cincizeci de credincioși ?... Simion Stîlpticul și-a putut permite să petreacă treizeci de ani în rugăciune cocoțat în vîrful unui stîlp, la fel și anahoreții, care-și duc zilele pascănd iarba cîmpului, însă cel care a pășit pe calea misionarismului, trebuie să fie alături de discipolii săi... Dar după cele două accidente grave care s-au abătut azi asupra-mi, mai pot spera că voi avea vreo-

dată îndrăzneala să mă arăt în fața mulțimii ?... Sînt timid, lipsit de curaj, nu numai cînd am de-a face cu oameni străini, dar chiar și în casa părintească, unde nici un ceas nu pot sta fără să trec prin toate chinurile iadului, iar la auzul tînguierilor mă cuprinde mai degrabă o mînie reprobatoare față de ai mei, în loc să fiu pătruns de dragoste, de îngrijare, de compasiune...

Și începuse să se dezvinovățească în proprii săi ochi pentru că nu dăduse cu săptămînilor, cu lunile pe la casa părintească, și-și rememora ultima sa vizită, cu prilejul căreia s-a petrecut o altă scenă scandaloasă ; după ce intrase și se așezase în bucătărie pe lada de rufe de lîngă ușă, după cum îi era obiceiul, sosi în graba mare un bărbat tînăr cu o servietă în mînă care, în loc să salute, anunță că a venit să pună sub sechestru niscăi lucruri, fiindcă Jolán, fata mijlocie, cumpărase un aparat de radio în rate ; dar cum nu plătise vreme de doi ani nici o rată, întreprinderea comercială sechestrează cîteva obiecte și le scoate la licitație ! Își și însemnă pe dată în catastif soba de gătit și dulapul de bucătărie prăpădit, dar cînd să treacă din bucătărie în cameră, Kenyér Márton se proțăpi în fața lui și-și ridică brațul scurt dar puternic a opreliște :

— De-ajuns cu cercul ăsta !... În casa asta nu e nici măcar un capăt de ață care să aparțină tîrfei ăleia !... Iar dacă s-a băgat în datorii, n-aveți decît s-o vîriți la țuhaus, să muncească acolo pîn' și le plătește !

Funcționarul zîmbi mirat dar ironic, cu convingerea că aici el reprezintă legea, însă realizează și faptul că, fata fiind majoră, părintele nu este obligat să răspundă pentru ea, așa că își închise pînă la urmă servieta și porni să plece, fără să salute nici de astă dată ; dar mama îl urmă fuga în pridvor, încălțată în pîslarii ei, scoase din sîn o bancnotă și îl imploră pe funcționar să primească suta aia, pe care o pusese deoparte pentru gaz, pînă cînd îi vor veni iar fetei mințile la cap și se va angaja undeva într-o fabrică. Kenyér Márton nu văzu nimic din toate acestea. De întăritat ce era, îl cotropi de pe o clipă pe alta o foame cumplită, măsură o vreme camera cu pași țanțoși, aruncînd în răstimpuri priviri semețe înspre curte, cu aerul biruitor al celui care l-a izgonit pe intrus, apoi zvîrli pe soba încinsă o tigaie

cu niște ulei și sparse în ea un ou ; simțind duhoarea de ars ce se înalță pe dată spre tavan, îl cuprinse din nou mînia, apucă tigaia și, trîntind-o de perete, îi împrășcă pe toți cei ai casei cu cele mai murdare vorbe. Pe urmă începu să amenințe : va face reclamație la miliție că trăiesc cu toții pe spinarea lui, fără să dea un ban în casa pe care au și transformat-o în bordel. Jolán, pe al cărei copil din flori mama îl luase în grijă imediat după naștere, stătea culcată în cameră, pe dormea îngustă de sub fereastră, ca de obicei, mahmură de viața nocturnă pe care o ducea ; după plecarea funcționarului, se zvîrli în sus pe saltea hohotind, apoi se porni să țipe isteric că n-au decît să-i sechestreze și să-i scoată la licitație toată viața, că ea, oricum, nu mai are nevoie de ea ; tatăl dădu din mîna a lehamite, scui pă, pe urmă, în neputința sa, se înturnă către fiul său, preotul, care ședea pe ladă :

— Dar cum de v-ați îndurat să ne vizitați, eminența voastră ?... Cărui fapt datorăm înalta cinste ?... Și ce părere aveți de Sodoma asta ?... Îl veți ruga pe Domnul să ne acorde un mic împrumut scutit de dobîndă ?... Ori poate că se îndură de noi însăși „sfinția voastră” ? Am auzit c-aveți niscai bani puși la ciorap, iar aici, cît ar fi săracii de fericiiți, tot ar avea căutare cîteva sutare !...

Plecă de acolo bolnav de cîte văzuse. Maică-sa îl conduse pînă la poartă, îl îmbrățișa, îl sărută, plînsă de durere că-i făcuseră și lui o astfel de primire, deși era un oaspete atît de rar, îl rugă să-i ierte și să se roage pentru ei, și să nu pună la inimă ce spusese omul acela sălbăticit, iar pentru bani să nu-și facă griji, știe că boalește și el în ultima vreme, și mai auzise că se pregătește de un drum lung, poate chiar în străinătate, iar acolo, printre străini, va avea nevoie de fiece bănuț. Așa îi vorbi maică-sa, iar el știa de-acum că rugăciunile vor rămîne singurul mijloc cu care le va mai putea veni într-ajutor, pentru că va trece multă vreme pînă să mai calce pragul casei părintești, ca să nu se expună ispitelor atît de puternice ale iadului... Iar dacă pînă acum avusese motivele sale întemeiate să nu-i ajute materialicește, de aici înainte va da cu atît mai puțină apă la moară indolenței, trîndăviei și desfrîului ; dar va înalța rugi fierbinți ca Domnul Isus să se milostivească de oamenii aceștia și să

semene printre ei sîmburii iubirii, în speranța că, poate, cîțiva dintre ei vor încolți...

După ce-și rememoră cu de-amănuntul întreaga vizită, își împături sacoul murdar și boțit, ca să-l ducă la curățatorie, dar pe urmă se răzgîndi, îl zvîrli ca pe o zdreanță pe scaun și nu se mai preocupă de asta. Cărțile și însemnările sale stăteau claie peste grămadă pe masă, vrafurile lor umpluseră și scaunele, abia de mai rămîneau în odaie cîțiva metri pătrați în care să se poată învîrți în ceasurile sale de autoflagelare și zbucium sufletesc, și i se părea atunci că gîndurile i se izbesc de pereți ; deși ar fi fost necesar să pună grabnic orînduială în răvășeala asta, atît exterioară, cît și lăuntrică, fiindcă examenele ultimului an al Facultății de istorie, unde se înscrișese la fără frecvență după absolvirea Teologiei, băteau deja la ușă. De multe ori citea și-și lua notițe chiar nouă-zece ore pe zi, dar progresele sale în domeniul moralei religiei precum și în acela al materiilor de examen i se păreau totuși lente și, cuprins de îndoieli, sfîrși prin a se întreba dacă nu cumva neputința aceasta se datorează faptului că, în ciuda vocației sale, nu s-a bucurat de har îndestulător... Căci, după cum ne avertizează tocmai pilda lui Petru cel cu nume vîrtos, credința, cît ar fi ea de nezdruncinată, nu este îndestulătoare, dacă grația divină nu se revarsă cu întreaga ei strălucire asupra-ne...

Se încurcă iar în ițele acestei îndoieli, o vreme se mai îmbărbăta, apoi își pierdu din nou siguranța de sine și îl cuprinse un soi de înverșunare revoltată împotriva „oamenilor de nimic”, colegii săi întru preoție, care nu fac decît să-l suspecteze și să-l învinuiască fără încetare, considerîndu-l smintit, fără să fi încercat vreodată supliciiul misionarismului și îndoielile de ordin superior, căci nu s-a înfiripat în ei nici măcar o singură idee de ctitorire a sufletului și a bisericii. Nici nu-și mai dădea seama cît timp trecuse de la întoarcerea sa acasă după rușinoasa pățanie din cîrciumă și pînă izbutise să dea uitării infernul dinafara zidurilor, cînd auzi scara de lemn scîrțîind și bufnind sub greutatea pașilor unui vizitator trupeș care urca de zor. Se deschise ușa, era Pénzes László, Goliatul ochelarișt, cu care se încontrase și se ciondănise întruna la Teologie, fără să fi rupt vreodată relațiile în mod definitiv ; în personalitatea lui

Laci prietenii întrezăriseră de la bun început trăsăturile unui mare scriitor și orator bisericesc în devenire, promitea să ajungă un al doilea Ravasz László *, iar concepțiile sale erau senine, liberate de constrângeri, s-ar putea spune chiar liberale, în comparație cu închistarea lui Kenyér Pál. Nu făcea un secret nici din faptul că, în ceea ce privește predestinația, este mai degrabă adeptul lui Melancton decât al lui Calvin, iar o lucrare de-a lui de seminar avusese darul să-i pună sub semnul întrebării situația la Teologie încă de pe băncile anului doi.

De fapt, nici nu era o lucrare, ci mai degrabă o nuvelă scurtă, o parabolă lirică, pe care a așternut-o pe hîrtie în perioada reorganizării teologice, văzînd îmbulzeala meschină a cîtorva profesori în jurul catedrelor pe cale de a deveni vacante și auzind calomniile injurioase. Scrierea lui Pénzes a circulat din mînă-n mînă printre prietenii săi mai intimi, iar el, uzînd de o minciună bine intenționată, căută să acrediteze ideea că prelucrase o lucrare apocrifă, în care, pe muntele Măslinilor, alături de Isus, concomitent cu acesta, mai predicase și un alt mîntuitor ; și acela era nazarinean, se zămislise și el de la Duhul Sfînt și îl născuse o fecioară frumoasă pe nume Estera, al cărei soț era rotar ; și El venise pentru a ne mîntui de păcate, propovăduia și el iubirea și iertarea, le vorbea celor care-l ascultau, întocmai ca și Celălalt, de împărăția cerurilor și se pricepea să facă minuni : orbului îi reda vederea, pe olog îl îndemna să-și arunce cîrjele și să vină astfel la el. Într-o singură privință rămînea doar în urma Celuilalt : nu știa să se exprime ca Isus, nu cunoștea minunatele metafore ale abstractizării, iar în vreme ce frazele Maestrului erau învăluite de-un farmec blînd, el era mohorît, iar vorba sa seacă ; se înfricoșa neîncetat la gîndul crucificării care îl aștepta și parcă îl și împresuraseră umbrele muntelui Căpățîinii ; în timp ce predica, trăgea cu coada ochiului la rivalul său, la început chiar încuviința din cap la auzul pildelor acestuia, încredințat că amîndoi duc la îndeplinire unul și același țel divin, dar cînd îi văzu pe mulți dintre discipolii săi că se furișează dincolo,

* Ravasz László (1882—1975) — autor al unor lucrări de teologie, filozofie, estetică ; episcop al Bisericii reformatе, celebru pentru elocvența sa.

pentru a-l asculta pe Celălalt, păli și, de invidie, se încrîncenă carnea pe el ; mai târziu, el însuși fu acela oare, în cârdășie cu Iuda, l-a vîndut pe Isus, a renunțat să mai convertească oamenii la credință, s-a năimit ca informator la guvernatorul roman și s-a pricopsit cu o avere imensă... Scrierea asta n-avea cum să fie un apocrif, Pénzes i-o și des-tăinuise, ba îi mărturisise chiar mai mult decît atît : pilda celor doi Cristoși a vrut să arate că pînă și cea mai sfîntă cauză comună poate izvodi vrăjmășie și ură dacă în fruntea ei nu se găsesc oameni la fel de dotați, la fel de pregătiți, sau atunci cînd în vreunul din ei nu se află capacitatea și supușenia necesară pentru a ști să îndure prezența camaradului de idei mai dotat decît el, ori dacă i se năzare să devină mîntuitor de unul singur...

Pénzes urma facultatea de științe naturale la fără frecvență, dar de întîlnit se întîlneau foarte rar, de două-trei ori pe an, chiar și atunci preotul din Ierbioara era veșnic grăbit, avea, cu veselia sigură de sine, proprie oamenilor practici, mereu cîte ceva de aranjat ; conducea pînă și brigada de apicultură, îl și evidențiaseră în gosopdăria colectivă, dar la auzul unor asemenea vești Kenyér Pál se mulțumea doar să zîmbească ; nu-i plăcea că un pastor, fie el chiar și protestant, se amestecă în astfel de treburi, pe care le considera ca fiind în afara menirii preoțești, prea lumești ; și acum, nici nu intrase bine în cameră acest Goliat, îi și turuise că se află într-o călătorie de achiziție, fiindcă Ierbioara, mica sa așezare din Sălaj, urmează să fie înzestrată cu canalizare și apă curentă, și trebuia să facă rost din pămînt, din iarbă verde de țevi de beton și de fier în cantități industriale... Și de ce tocmai el s-a pornit la drum ?... Fiindcă președintele Sfatului popular îl considera cel mai iscusit achizitor, care se pricepe să vorbească chiar și pe limba magazionerilor șmecheri, unși cu toate unsorile... Așa a făcut rost și anul trecut de un vagon de plăci de sticlă pentru sere... Nici nu voia să se așeze, cu vioiciunea și graba cu care sosise se zborși pe dată la stăpînul casei :

— Da' ce-am auzit, că te-ai închis pur și simplu în găoacea ta, duci o viață de schimnic și ți-ai lăsat și parohia de izbeliște... Ce-i fi vrînd cu asta ?... Și ce s-a-ntîmplat cu tine de arăți ca mucenicul bătut cu pietre ?... E-adevărat că omul nu poate ști niciodată în ce ape te scalzi... Nici

nu-mi dau seama cum de ne-am însoțit noi doi la Teologie, că doar nu ne aveam deloc la inimă... Ba ai mai și uneltit împotriva mea !...

Kenyér Pál își încrucișă degetele mâinilor osoase deasupra genunchiului ; nu se mai bucura de venirea fostului său coleg, cu vivacitatea sa, cu marea sa vitalitate, cu franchețea cu care îi cerea socoteală, îi tulbura tihna și liniștea pe cale de a i se așterne în suflet. Zîmbi ofensat.

— N-am uneltit împotriva ta, mai degrabă te-am iubit... Dar cînd au început să mă iscodească dacă am citit parabola ta despre cei doi Mîntuitori, n-am fost în stare să mint, nici la Teologie, nici în fața altor organe... Le-am spus să treacă la subiect fără nici un fel de ocolișuri, să spună ce anume îi interesează, iar eu le voi răspunde exact la întrebări... Și prin aceasta nu te-am calomniat, ci am slujit adevărul...

— Care adevăr ?... Există oare adevăruri eterne ?... Dar dacă îți voi spune că eu am răspuns tot unui comandament moral și că Duhul Sfînt a fost cel care mi-a călăuzit pana, cînd am încercat să demasc niște metehne atît de inimaginabile ?... Se mai poate numi oare adevăr acela pe temeiul căruia m-au tracasat apoi luni de zile, și am ajuns să fiu considerat ereticul Teologiei ?...

Suflă indignat, dar pe urmă, potolindu-se, dădu din mînă.

— Te iert, fiindcă nu-ți dădeai seama ce faci... Cu toate că nici Isus însuși nu se considera pe sine un mincinos și un fățarnic atunci cînd, pomenind pentru înțîia oară de pătimirile care îl așteptau, i-a rugat pe discipolii săi să nu-l mai numească Hristosul lui Dumnezeu, cum îi zisese Petru. Ori te pomenești că ai osîndi și în vorbele sale îndemnul la complicitate ?... Dar să lăsăm asta : spune-mi mai bine cum de reușești să te închistezi în halul ăsta și ce himere bolnăvicioase te torturează ?...

— N-am ajuns încă să spunem cu exactitate unde începe boala sufletului și unde se sfîrșește sănătatea sa ! își înălță privirea gazda cu demnitate. Dar cînd într-o zi am coborît în stradă desculț ca să-mi alin arsura stomacului cu o cană de lapte și i-am văzut pe oameni că-și întorc capetele zîmbind după mine, am început să zîmbesc și eu rușinat de buimăceala

mea, însă după aceea mi-am zis că pesemne și Isus umblase la fel de năuc, atunci cînd s-a despărțit de discipolii săi...

Preotul din Ierbioara își scoase haina și se așeză pe scaun cu aerul unui om hotărît să se lămurească acum o dată pentru totdeauna cu cîteva lucruri, chiar cu riscul de a-și neglija alte treburi.

— Am observat de mult că numele lui Isus a ajuns să servească drept justificare pentru orice, vorbi el cu asprime. Dar nimic n-a fost mai străin de spiritul său decît claustrarea, iar reformatorii noștri, care au arătat că singura cale a mîntuirii este credința, se opuneau autoflagelării și disprețuiau ascetismul... În pilda lui Isus trebuie să vedem și simbolul bucuriei vieții, al unei seninătăți de ordin superior. El s-a arătat în stare să zîmbească la gîndul propriei sale lucrări, pentru că era mai presus de ea, și nu-i îngăduia să-l covîrșească... Altfel, cum ar fi putut năzui să plăsmuiască raiul sufletelor fericite?... Cum ar fi putut dărui oamenilor religia creștină, precum Socrate îi dăruise filosofia, iar Aristotel știința ?...

— Aceasta-i numai una din fețele lui Isus ! se apăară Kenyér Pál. Ori nu-l cunoaștem noi și pe celălalt Isus, suferindul ?...

— Eu îl cunosc pe acela care, trecînd într-un rînd discipolii săi pe lîngă un hoit de cîine aflat în putrefacție și plîngîndu-se că miroase urît, le spuse : dar priviți-i dinții, cît sînt de albi ! Există oare exemplu mai minunat al dragostei de viață ?... Dealtfel, omenescul din el s-a trezit într-adevăr pentru cîte o clipă ; îl cuprindea spaima, îndoiala, făcîndu-l cît pe ce să cadă într-o sfîrșeală mai adîncă decît moartea... Căci cel care și-a jertfit tihna și bucuriile la care te îndreptățește viața pe altarul unei idei înalte, se prăbușește în hăul deznădejdiei ori de cîte ori îi apare în față spectrul morții, încercînd să-l convingă că totul e deșertăciune...

— Nu știu unde vrei să ajungi, spuse Kenyér Pál indispus. Mi-e dat să aud lucruri ciudate din gura ta...

— Vreau să spun doar atît, dacă ai răbdare să-ți pleci urechea, că tristețea Mîntuitorului era pricinuită deseori de gînduri omenești ; poate că-și aducea aminte de apa limpede a izvoarelor din Galilea cu care și-ar fi putut răcori arșița trupului, de vița și smochinul la umbra cărora s-ar fi

putut odihni ; de tinerele fete care l-ar fi iubit de bună seamă. Și-și blestema soarta care l-a oprit de la aceste bucurii, și regreta, regreta din inimă că i-a fost dăruită ursita sublimă ce nu-i îngăduia să rămână un meșteșugar de rînd din Nazaret...

— Aceasta-i deja o apocrifă, mai mult : e materialism, profanare !... Dar zi-i, zi-i 'nainte !... Hai, dă toate cărțile pe față !...

— Știi prea bine că eu nu umblu cu ascunzișuri, și am avut destule de pățimit din cauza asta. Deci, vreau să spun numai că Isus este omul care a făcut cel mai mare pas înspre dumnezeire : omul în care Dumnezeu se oglindește mai cu osebire...

— Și asta pare un citat din făuritorul celei mai lumești religii dintre toate, care a negat obîrșia divină a lui Cristos ; dar nu mă mai miră că vorbești astfel, ai fost dintotdeauna de partea celor care nu doreau să limiteze accesul în biserică ci, dimpotrivă, năzuiau să-i deschidă larg porțile în fața îndoielii și libertinajului, ca să poată da năvală în ea toată armia Anticristului !

Lui Pénczes László răspunsul i se păru o ofensă, dar se stăpîni și strîmbă ironic din gura sa mare.

— Omului bolnav toate ideile sănătoase i se par bolnavicioase... Iar tu ești un exaltat fanatic. Te-a înrobit un fel de vrajă, din care se poate ghici deja o gravă tulburare a sufletului !

Kenyér Pál intui intenția jignitoare disimulată în cuvintele adversarului său, dar acum profesiunea de credință era pentru el mai importantă decît orice altceva :

— Ei bine, da, m-a înrobit o vrajă ! exclamă el. Domnul, el m-a subjugat cu vraja sa și-mi pîrjolește de luni de zile oasele și-mi dogorește creierul, ca să nu-mi aflu tihna pînă ce nu-mi voi fi îndeplinit chemarea, pînă ce nu voi fi curățat biserica de lîncezii cuprinși de îndoieli și nu voi fi risipit banii celor care se lăfăie în două luntre și îi plătesc bir atît Domnului Isus, cît și celor care-l neagă ; cei care se ațin cu un picior pe pragul bisericii, iar cu celălalt pe solul necredinței ; cei care nu intră prin pronaos, ci se strecoară prin uși lăturalnice, ca să nu-i scandalizeze nici pe aceia care îi socoteau de partea ateilor, dar nici pe cei-

lalți, în ochii cărora treceau drept oameni cu frica lui Dumnezeu !...

Chipul său suferind, plin de răni, se înfrumusețase ; ochii îi străluceau febril de văpaia înțepită a focului lăuntric.

— Vreau să propovăduiesc Evanghelia, precum Sfântul Ioan Botezătorul, să predic credința în piețe mari și strălucitoare, în fața mulțimii care mă înconjoară și stă cățărata chiar și în pomi și se înghesuie pe acoperișurile caselor ca să mă poată asculta în vreme ce-mi ridic glasul și vestesc spre cele patru vânturi : „Foc, foc, pregătiți calea !”... Trebuie să curăț biserica de elementele libertine și nesupuse, cum zicea Calvin, ba eu aș merge și mai departe : de vreme ce biserica catolică a căzut în dizgrație și s-a vlăguit, eu aș fi de părere să pornim la luptă ca să redobîndim măcar o parte din împărăția sufletelor renăscute, pe care iezuiții ne-au luat-o cu japca de la Contrareformă încoace !... Aș propune de asemenea ca să-i izgonim în viitor din sînul bisericii pe acei bărbați și femei care se căsătoresc cu papistași și-și educă copiii fără deosebire în spiritul credinței catolice !... Dar, înainte de toate, aș pretinde din partea enoriașilor credință, credință și supunere oarbă și, mai cu seamă, respectarea întocmai a Legii !...

Își pierdu suflul, tușea îl înăbuși, își duse degetele la buze și le cercetă apoi, de parcă s-ar fi temut că-l podidise sîngele urcat din stomacul său ulceros.

— Călăuzit de Sfîntul Duh, urmă el într-un tîrziu cu glasul scăzut din pricina extenuării, apostolul Iacov spune așa : cine păzește toată legea și greșește într-o singură poruncă se face vinovat de toate... Ori nu așa scrie el în epistola sa ?

— Numai că prin lege el înțelege comandamente morale, nu articole de cod penal !... Dar dacă tot te-ai referit la apostolul Iacov, hai să-ți citez și eu din el, și anume de acolo unde spune : „Frații mei, ce-i folosește cuiva să spună că are credință, dacă n-are fapte bune ? Poate oare credința aceasta să-l mântuiască ?”... Iar tu, care te mărginești să tălmăcești doar litera Scripturii, i-ai alunga pesemne din biserică și pe aceia care, ascultînd de Iacov și nu de Pavel, ar gîndi că credința, dacă n-are fapte bune, este moartă în ea însăși.

— Firește că i-aș alunga, pentru că religia noastră ne spune că singura condiție a mântuirii e credința !

— Dar micile deosebiri care există între confesiuni n-o să stea totuși în calea mântuirii unuia sau altuia dintre credincioși, nu-i așa ?... Iar dacă nutrim această convingere, recunoaștem prin aceasta și că cercul de lumină al Cuvîntului poate fi lărgit pe măsura suprafeței mereu crescînde de viață pe care trebuie s-o cuprindă în raza sa ; gîndește-te numai la Luther, la duritatea și fermitatea lui în chestiunea predestinației ; dar Calvin e și mai aspru, fraților săi întru credință el le propovăduiește, chiar le impune ideea că omul creat de Dumnezeu e hărăzit vieții ori morții, indiferent dacă e sau nu e vinovat. Iar asta, nu-i așa, te poate pune pe gînduri, îți cam stîrnește îndoielile ?...

— Niciodată, doar dacă aș fi eretic !... Dimpotrivă, nicăieri în altă parte nu se manifestă mai bine dreptatea pe care o împarte Dumnezeu decît în domeniul predestinației !

— Dacă-i așa, mi se pare cu atît mai uimitor faptul că înșiși primii discipoli ai lui Luther se îndoiau deja de asprimea aceasta neîndurătoare a lui Dumnezeu și îi tortura gîndul că nu pot face efectiv nimic pentru mîntuirea lor sufletească, cu toate că pînă și biserica catolică asigură o oarecare libertate de voință în ceea ce privește acțiunea... Și atunci Melanchton, care nu era doar înțelept, dar și răbdător, înțelegător, nici n-a mai așteptat ca ilustrul său prieten să închidă ochii pe vecie și a spus că omul poate fi osîndit la damnațiune veșnică numai în urma păcatelor sale...

— Dar ce-avem noi acum cu ei ?... Vorbești cîte-n lună și-n stele, ca să-mi arunci nisip în ochi !

— Asta-i impresia ta, fiindcă ești orbit și intolerant față de adevărul altora, în ciuda vocației apostolice pe care chipurile o ai ! Cu toate că n-am vrut să spun decît atît : de vreme ce unii dintre reformatori s-au arătat atît de înțelegători chiar și în problema vieții veșnice și a damnațiunii, cum de poți pretinde ca după cinci sute de ani să mai stăpînească asupra-ne tot litera Legii, și nu lumina Cuvîntului ce se răspîndește în mai multe direcții ? !...

— Slova încremenită în timp e ca o statuie de granit ! protestă iar Kenyér Pál înroșindu-se la față. Dacă respectul și frica nu vor fi suficiente ca s-o apere de atacurile lumii

laice, pietatea o va ocroti cu brațele sale de fier de cei care vor încerca s-o ocărase sau s-o dărîme la pămînt !... Literale încastrate în zidul dogmei sînt precum pietrele din zidul stăvilărilor, iar dacă eu voi tolera ca interpretarea falsă sau arbitrară să clinească azi o piatră din lăcașul său, iar mîine alta, torentul cel murdar se va revărsa cîrînd între zidurile Cuvîntului, ca să năruie credința în litera sa...

Preotul din Ierbioara sări în picioare, își aruncă sacoul pe umeri și dădu să plece cuprins de mînie.

— Nici nu trebuia să trec pragul unui ortodox cu mintea tulbure ca tine !... tună el.

Kenyér Pál nu se uita însă la oaspetele său, stătea cu privirea pierdută, ațintită în colțul camerei și spuse :

— Urmează-ți dar calea, iar pe mine lasă-mă să ispășesc în solitudine și suferință...

Dar cînd să fi ieșit pe ușă, Péntes László se întoarse, mînat de indignarea care îl cuprinsese dintr-o dată :

— Despre ce ispășire în solitudine vorbești, iezuitule cu tichie de calvinist ?! spuse el în șoaptă, tremurînd din tot trupul. Cruciat cu pieptul scofilit, care mai vrei și acum să răspîndești credința în patru zări, în loc să încerci a o aprofunda !... *Sanguina fundata est religio* ! — că bine a spus apostatul Iulian, iar dacă s-ar uita la tine, ar putea constata din nou că nici fiarele sălbatice nu-l dușmănesc pe om așa cum se dușmănesc între ei credincioșii diferitelor ramuri ale religiei !

— Eu n-am vorbit de violență ! se apără Kenyér Pál, dar Goliatul și tăbărî asupra lui :

— N-ai vorbit de ea, dar țelul tău o presupune, chiar dacă nu trupul, ci sufletul, convingerile vor fi silnicate !... Păi, paterii iezuiți tot despre milostivenie predicau și ei, dar în dosul altarelor ascuteau tășurile vorbelor pentru războiul religios !... Căci intoleranța cea pustiitoare izvorăște nu din credință și religie, ci din credința oarbă și din prejudecăți !... Pe Ignățiu de Loyola preoții palestinieni l-au izgonit din pricina exaltării sale, iar papa Clement al XIV-lea privea și el cu dezgust osîrdia ordinului cel întunecat, și i-a împrăștiat !... Și se mai găsesc și acum destui oameni care se întreabă dacă ar mai fi curs oare atîta sînge în cazul în care căpitanul acela spaniol murea în asediul Pampelonei, ori dacă medicii care îi îngrijeau piciorul nu

i-ar fi dat să citească *Floarea sfinților*, ci i-ar fi vîrît în mîină, să zicem, *Amadis*, romanul de aventuri pe-atunci la modă ?...

— Taci, nu-i invoca spiritul !...

— Ei, asta-i bună ! izbucni în rîs preotul din Ierbioara. Spiritul său se afla deja între aceste ziduri, înainte de a fi intrat eu pe ușă ; trăiești alături de el, s-a îmbibat în toate lucrurile din casa asta ; te zbați în vraja sa morbidă, tu, un pastor protestant... Dacă mă gîndesc bine, intuisem dintotdeauna în tine un soi de ambiție milităroasă... Tocmai asta mă face să intru la bănuieli... Căci orice credință izvorită din silnicie e primejdioasă !... Chiar și atunci, ba chiar cu atît mai mult, dacă deasupra victimei se înalță umbra Legii, întru justificarea silniciei ! Și după dărîmarea templului din Ierusalim apăruseră zilnic noi și noi legi. Pînă la urmă totul devenise un păcat, nu mai puteau fi mîncate nici fructele, fiindcă nu era chip ca partea lor mai fragedă să fie oferită ca jertfă în biserică ; și atunci au trebuit să fie promulgate alte legi, ca poporul să nu moară de foame ; ori ai uitat de Avraam, care se ruga astfel pentru Sodoma și pentru lumea întreagă scufundată în păcat : De vrei Tu, Doamne, ca lumea să dăinuie, nu poate fi dreptate și Lege ; iar de vrei ca să fie dreptate și Lege, lumea nu poate dăinui !

Iar Isus a adus și el legi noi și a desființat o serie de legi vechi, spunînd că nu ce intră în gură spurcă pe om, ci ce iese din gură ; dar cel care nu e capabil să priceapă adevărurile și abstractizările de ordin superior nu va înțelege în veci că Isus nu e un întemeietor de dogme, ci un făuritor de simboluri, iar dacă ar fi știut în ce chip vor fi răstălmăcite vorbele sale de buzele îndărătnicilor și proștilor care se cramponează cu ghearele și cu dinții de litera slovei sfinte, s-ar fi exprimat și mai lămurit, ca să poți pricepe pînă și tu...

Dar Kenyér Pál nu mai putu îndura jignirile, își ieși deodată din fire :

— De-ajuns cu injuriile !... Ce-i fi vrînd de fapt, de ce-ai dat buzna aici ?...

— În nici un caz de dragul polemicii religioase ! spuse Péntes László triumfător. N-are nici un sens să porți astfel de discuții decît cu oameni întregi la minte, oameni de bună voință !...

— Doar nu vrei să spui că eu nu sînt om de bună voință ? Își ridică privirea ascetul ofensat, dar speranța care i se aprinsese în ochi se și stinse pe dată.

Pe preotul din Ierbioara mai că-l pufni rîsul.

— Vei fi fiind tu orice altceva, dar om de bună voință să știi că nu ești, pentru că în loc să stingi vîlvătaile ce mistuie lumea, agiți torțe în curtea din dos a intențiilor tale : pentru că tocmai acum cînd e mai mare trebuință ca nicio dată de înțelegere și frățietate între un om și altul, între un creștin și alt creștin, tu te trezești că vrei să pornești la luptă !... Și în ce fel vei fi vrînd tu să mîntui biserica, de vreme ce nu ești în stare să pui capăt nici măcar luptei care se dă în tine însuși și în jurul tău, în familia ta, pe care ai părăsit-o ; cînd îl renegi pe omul sărman, a cărui suferință și umilință a fost cîntată de profeți și de psalmiști, cu toții vestindu-i mărirea lui viitoare ?!...

— Eu îl iubesc pe cel sărman și îl ajut, pe măsura modestei mele putințe, spuse Kenyér Pál cu capul plecat, frîngîndu-și mîinile, dar simțea că glasul nu i-e îndeajuns de sincer nici pentru a se convinge pe sine însuși, iar îndoiala care se ghicea din vorbele sale aprinse și mai tare mînia preotului din Ierbioara :

— Nu e adevărat că-l miluiești pe omul sărman, pe cel slab, pe cel smerit, moștenitorul împărăției lui Dumnezeu ; dacă-l miluiai, nu te-ai fi lepădat de familia ta care se zbate în mizerie, n-ai fi renegat-o, nu i-ai fi refuzat și ultimul bănuț de ajutor !... Bagă de seamă, Kenyér Pál, știu mai multe decît îți închipui, tocmai de aceea am venit aici, ca să-ți cer socoteală !... Ce vrei tu să propovăduiești în „piețele mari și strălucitoare”, în umbra cărora sora ta se destrăbălează în ochii lumii ?... După toate astea, am temeiuri să cred că sub masca izolării tale tănuiești doar vanitatea și ambiția unui fățarnic cu orgolii napoleoniene și că ispășirea ta nu face nici doi bani. Mai mult mi-e pe plac milostivenia decît jertfa ! — a răsunat puternic glasul lui Isaia. Ce-Mi trebuie Mie mulțimea jertfelor voastre !... Mi-e scîrbă de ele !

Suflînd din greu, se așază îndărăt pe scaun și îl privi pe anahoret, îi urmărea fiecare mișcare, ca să se poată năpusti din nou asupra lui de îndată ce acesta va începe

să vorbească ; dar flagelatul tăcea, iar adversarul său, luînd tăcerea lui drept o mărturisire, îl biciui mai departe :

— Unul dintre cei mai mari filosofi a numit Reforma „fiica ideii renăscute” ; pe drept cuvînt, fiindcă Biblia a dobîndit o adevărată înrîurire abia atunci cînd literele sale au prins viață, iar oamenii au început să-și afle desfătare nu în inițialele ci în spiritul ei ; cînd literatura și-a croit drum spre amvon, cînd s-a găsit un om care s-a priceput să vorbească de la catedra universității pe limba științei, în biserică pe limba poporului, iar în presă pe limba tuturor, ridicîndu-le pe toate trei la rangul de mari puteri !... Reforma a început abia atunci cînd un poet a asemuit truda iobagului cu împărțășania, ridicîndu-și glasul în fața lumii întregi pentru a-i spune că el, obiditul acesta a semănat grîul ce se preschimbă în mîna preotului în Dumnezeu !...

— Bine, bine, slăbește-mă acum cu conferința asta despre istoria dogmelor..., dădu din mîna Kenyér Pál și-și închise ochii istovit de moarte, se lăsă chiar pe spate nițel pe dormeaza cu arcurile rupte, cu aerul că e cît p-aci să leșine.

— Nu vorbeam despre dogme, deși ți-ar prinde bine o lecție, două și la capitolul acesta, ți-ai da măcar seama cît de învechite, de anacronice sînt dogmele tale, chiar și în comparație cu dogmele vechi, cu sensul lor retrograd, care te zvîrle îndărăt în trecut, în loc să te îmboldească spre viitor ; îți închipui probabil că ele se călăuzesc spre profunzimi, dar eu cred că te-așteaptă doar fundătura întunecată a confuziei... Dealtfel, nici nu știu la ce-mi pierd vremea cu tine... Ce știi tu despre tumultul vieții adevărate, aflate dincolo de cei patru pereți ai acestei cuști ?... De unde mai știi ce mănîncă, ce gîndesc în ziua de azi credincioșii tăi, dacă or mai exista ?... Ieri m-a vizitat un funcționar de la minele de caolină, venise însoțit de o fătucă de vreo cinci-sprezece ani. Eu am crescut-o de mică, părinte ; am luat-o la mine de suflet, eu am pieptănat-o, eu am îmbăiat-o... Și uite că sub ochii mei, de pe o zi pe alta, s-a făcut fată mare... Colecționează fotografiile lui Cerkasov, serile stă la fereastră și oftează, și-mi mărturisește rușinată că acum îi vine să plîngă, acum o umflă rîsul... Iar eu mă trezesc că pe furiș trag cu ochiul la ea, o urmăresc înfrigurat cînd se dezbracă, cînd se îmbracă, iar cînd mă gîndesc că o va strînge în brațe cine știe ce canalie... Mă-nțelegeți, părinte,

nu-i așa ?... Salvați-o pe orfana asta, de mine salvați-o, că nici eu nu-s mai breaz ca alții, și n-am de unde ști ce ticăloșie îmi va trăsni prin minte peste un minut... Așa mi-a vorbit funcționarul acela, iar cu câteva zile înainte de venirea lui a intrat la mine șontic-șontic un bătrînel, dintr-ăia smeriți și sfioși, năpăstuiți o viață-ntreagă, dar care nu și-au pierdut încă speranța ; mi-a povestit că a crescut șase copii, și toți cei șase s-au angajat în scris că-l vor ajuta la bătrînețe cu cîte cincizeci de lei pe lună, dar nici că a primit de la ei vreun ban de-atunci. Ce puteam să fac ? M-am așternut la drum, ca să bat la ușa „copiilor” care au uitat și de Dumnezeu, să le amintesc de porunca a patra, înainte de a așterne pe hîrtie chemarea în judecată, pe care mă rugase bătrînul să i-o scriu...

Era acum și el obosit ; vorbea încet, cu amărăciune, de parcă regreta că a deschis discuția asta lungă :

— Dar să nu crezi că eu sînt mulțumit cu starea bisericii, spuse el fără să-l privească pe Kenyér Pál. Dimpotrivă, doresc și eu transformări grabnice ; dar nu prin înlocuirea unei dogme cu o alta, ci prin înnoirea vieții religioase, pentru că văd, spre rușinea mea, că Holandia Răsăritului, cum erau numite meleagurile noastre protestante, s-a fosilizat și a devenit mai vîrtoasă decît toate pietrele Bizanțului și toate pietrele Vaticanului... Abia mai pot asculta pînă la capăt cîte o predică, cîte o liturghie de îngropăciune, fără să roșesc, fiindcă pe zi ce trece se găsesc mai puțini confrăți de-ai mei întru preoție cărora „li se dă de știre” la momentul convenit ce anume trebuie să spună... Pentru oamenii simpli, vorba lor e de neînțeles, iar pentru cei învățați, care sînt și vor fi din ce în ce mai mulți, e de o naivitate copilărească, capabilă să stîrnească cel mult zîmbetul... Apoi, tinerii din ziua de azi, ce știm noi despre ei ?... Am mai păstrat cu ei vreo legătură ?... Ce știm de familiile numeroase, de cei care se zbat în lipsuri, în boală, de cei neputincioși ?... Viața aleargă înainte, gonește la doi pași de noi, prin ușa bisericii răbufnește mirosul de benzină, iar noi continuăm să le predicăm tot celor care ne-au ascultat și acum cincizeci de ani... Ar fi deci nevoie de înnoiri, de o nouă Reformă în sînul bisericii, dacă nu vrem să pierdem și turma asta împutînată la număr... Iar de grijile aproapelui ar trebui să știe nu numai preotul, dar și credincioșii, ca să-și poată

veni într-ajutor, să se apere și să se îmbărbăteze între ei, să trăiască în iubire destoinică, așijderi micilor comunități întemeiate de apostolul Pavel, care au izbutit să țină piept egoismului și tuturor celorlalte ispite rele tocmai grație dragostei care îi lega între ei...

Lăsat pe spate, Kenyér Pál își mișca buzele fără să scoată vreun cuvânt, de parcă trăgea să moară, iar preotului din Ierbioara i se făcu dintr-o dată milă de el, se ridică în picioare și spuse încet, pornind spre ușă :

— Chibzuiește dar la toate acestea, frate, și izbăvește-te pe tine însuși, înainte de a te încumeta să ajungi izbăvitorul altora !

Se scurseră minute întregi pînă ce asctul își veni în fire și băgă de seamă că Péntes László plecase, dar avea senzația că de-abia ieșise, se repezi în urma lui și strigă după el spre casa scării :

— Ești mai eretic decît toți ereticii la un loc !... Ai vrea să prefaci lăcașul Domnului în cîrciumă, iar credința într-o tîrfă cu care se poate destrăbăla oricine după bunul său plac !... Îți interzic să mai calci în locuința mea și să mă contaminezi cu îndoiala ta !...

Dar hăul întunecat răsună rece ; decepționat, părintele se întoarse încet în odaia sa și, sleit de ura tardivă, de durere și de foame, se prăbuși pe pat și izbucni în hohote de plîns.

Bulevardul Damasc

Kenyér Pál ședea în scaunul directorial al școlii generale nr. 28 și asculta zgomotele care răzbeau de la etaj — fata închisă țipa și izbea cu piciorul în ușă —, apoi apăsă pe butonul soneriei, iar când femeia în halat albastru intră în birou, îi dădu dispoziție să verse niște apă peste „puștoaica aia zărghită”. — Nu te mai zgîi la mine așa, lele, nu te mai zgîi, ci fă ce-am zis ! Nu mai răbdă să șadă într-un loc, preferă să dea roată biroului zornăindu-și legătura de chei. El însuși o dusesese sus într-o pauză pe fata trupeșă din clasa a opta, devenită codană de pe o zi pe alta, și o încuiase într-o sală de clasă goală, pînă la sosirea căpitănului Scrob de la secția delincvenților minori, oare urma s-o ducă la ginecologie, pentru a fi controlată dacă și-a păstrat fecioria după scandaloasa aventură despre care aflase abia nu de mult. Dar după un minut ședea din nou la masă, își strînse colile de hîrtie răsfirate și mîzgălite cu însemnări, citi iar titlul articolului care îi fusese solicitat : *Dragoste fi căsătorie în societatea socialistă* și, cu toate că dăduse ordin să nu fie deranjat sub nici un motiv în dimineața asta, îl pătrunse un fel de moleșeală, ca odinioară, pe vremea cînd îl vlăguia o febră misterioasă ; ridică receptorul telefonului, ca să ceară o amîinare de la revista pedagogică, apoi dădu din mîină și renunță să mai formeze numărul. O să fie bucuroși dacă-l scriu pentru numărul viitor, își zise, doar știu și cei de acolo că în problema asta fiecare cuvînt, fiecare literă trebuie să fie la locul ei, iar dacă e vorba de răspundere, apoi în acest domeniu chiar că răspunderea educatorilor a devenit imensă...

Într-adevăr, fata încetă să se mai agite, iar Kenyér Pál zîmbi satisfăcut de priceperea sa : ce știu aceia care nu provin din păturile de jos ale vieții, unde omul are prilej să le învețe pe toate la timpul lor ? Își aduse aminte de maică-sa, o și vedea parcă stropind-o cu apă pe Joli, care avea pe-atunci vreo șapte-opt ani, în vreme ce aceasta se zvîrcolea pe jos cu obrazul învinețit ; fata, care l-a făcut

de ocară și i-a dat atîta bătaie de cap încît fusese nevoit să întrerupă orice legătură cu ea, s-a căsătorit în cele din urmă, ceea ce îi amintea de trecerea anilor. Atît în el cît și în jurul său se petrecuseră transformări de necrezut, și îl lua cu fiori cînd își rememora seara în care preotul din Ierbioara îl părăsise după discuția avută ; și-ar fi putut oare închipui adversarul său că peste trei ani ei — doi preoți răspopiți, ajunși la discordie cu ei înșiși —, se vor întîlni aici și că tocmai el, Péntes, va fi adjunctul său ?... Avea senzația de parcă abia ieri dăduse buzna în odaia sa ca să-l scuture din amorțeală ; după ce vizitatorul plecă, lui șederea în cameră i se păruse iar insuportabilă, într-atît îl tulburaseră vorbele lui Laci, așa că, înfometat, însetat și bolnav cum era, o porni iar în oraș ; dar nu apucă să parcurgă în goană decît o scurtă bucată de drum, că lelea Kapcza îl opri :

— Părinte, duceți-vă iute acasă, s-a-ntîmplat o nenorocire !... Imrus, băiatul Jolankái, a căzut peste balustradă și și-a dat sufletul, bietul de el... Fugiți, pentru numele lui Dumnezeu, că de la dumneavoastră așteaptă cu toții mîngiere, numai de la dumneavoastră !

El dăduse doar din umeri, bolmojise ceva despre morții care trebuie lăsați în seama morților și goni mai departe. Fugea, nu voia să se gîndească la nimeni și la nimic, dar în fața ochilor îi apărea neconținut imaginea copilului, așa cum îl văzuse ultima oară, pe balconul nu mai mare de-un metru pătrat, împrejmuit ca vai de lume cu balustrada aia șubredă de lemn, plutind colo între viață și moarte ; îl vedea cocoțat în vîrfurile scării lui Iacov, pe fondul albastru de-un stîmjen al cerului, ținîndu-se de păsărică ; de jos, cămășuța lui părea și mai scurtă, de sub poala ei i se ivea buricul răsfrînt ca o garoafă mică și pală ; își arăta rîzînd dinții, capul mare i se bălăngănea nesigur pe gîtul subțire, ochii îi erau înrouați de lacrimi. Gonind înainte, Kenyér Pál îl vedea apoi pe Imrus alunecînd în propria sa urină pe cimentul rece și căzînd peste stinghia de jos a balustradei ; ajuns cu închipuirea la acest punct, din pieptul său izbucni un strigăt, își desfăcu brațele de parcă ar fi încercat să-l prindă pe copilul ce se prăbușea, apoi căzu lat, ca Saul în goana sa spre Damasc, numai că în cazul lui toate se petrecuseră de-a-ndoaselea : pe el nu-l aureolă lumina, ci

întunericul se lăsă asupra sa, el nu după Dumnezeu zorea, ci după diavolul care-l ispitea sub chipul grijilor și suferințelor din timpul zilei, el nu alerga gîfîind de supărare din pricina amenințărilor, ca să-i ducă în fața legii pe discipolii lui Cristos, ci fugea din fața necazurilor fără număr, ca să-și întărească în suflet credința. Lui nu i se adresă un glas, ca să-l întrebe „de ce mă urmărești ?”, nu-l avertiză că-i va veni greu să se împotrivească pornirilor sale, doar maică-sa, femeia aia chinuită îl privi cu ochi îndurerați și înlăcrimați deasupra micuțului sicriu, iar de cele întîmplate mai apoi nici nu-și mai amintea...

Zăcu în spital șase săptămîni. De cînd i se făcuse rău pe stradă, vechea, enigmatică febră, focul lăuntric care-i înfierbîntase atîta vreme creierul și îl mînașe ca pe un posedat către țelul său, încetă dintr-o dată ; dar organismul îi era atît de șubrezit, nervii atît de sfîrtecați de pe urma tensiunii continue, că trebuiră să-l pună pe picioare, să-l întremeze, mai ales că examenul de stat bătea la ușă. La cîteva zile după internare veni să-l viziteze de la țară Pénczes Laci ; îi aduse lapte și miere, nu mai vădea nici un dram de supărare, era mai degrabă întristat, aproape zguduit, privea la el cercetător și îngrijorat ; în cele din urmă se porni totuși să zîmbească, cu aerul că nu vrea să-i amintească de necazuri ; deschise Biblia, ca să-l consoleze cu vreun pasaj alinător, dar el își scoase brațul de sub pătură și îi dădu la o parte mîna ce ținea Scriptura :

— Lasă, în starea în care mă aflu, asta nu-și mai are rostul... Am impresia că nu mai dăinuie în mine nici o fărîmă de credință... M-a părăsit pentru totdeauna, de cînd sînt aici, dimpreună cu febra aceea stranie... S-a rupt din mine fără nici un fel de luptă, fără zbucium... Dintr-o dată, am simțit că nu mai există, că mi-e străină ; pînă și amintirea ei mi-a devenit atît de dezgustătoare cum e, pesemne, pentru unele femei, evocarea îmbrățișărilor lor de demult, odată ce sevele trupului le-au secat... N-aș fi crezut niciodată că o asemenea prefacere se poate petrece cu atîta simplitate, cu o nemărginită simplitate...

Laci nu se arătă contrariat. Ședea și îl asculta. Își scoase ochelarii și îi șterse, îi lustrui îndelung, apoi și-i puse îndărăt, dar nu spuse nimic, astfel că tăcerea sa îi păru în cele din urmă bolnavului de-a dreptul jignitoare, avu impresia

că îndărătul ei se ascunde confirmarea unei vechi presupunerii, constatarea faptului că, iată, într-adevăr, s-a adevărit bănuiala de odinioară, potrivit căreia el, Kenyér Pál, ferventul adorator, poate ajunge în orice moment la discordie cu sine însuși ; dar dacă nutrise o astfel de bănuială mocnită de ce nu făcuse aluzie la ea, măcar în focul disputei ?...

— Dar vorbește odată ! îl îmboldi el după ce așteptă în zadar vreun răspuns. Ori cazul ți se pare atît de uimitor, că nici nu-ți vine a crede ce ți-am spus ?... După cum se vede, se petrec o mulțime de minuni chiar și în cursul zilelor cenușii, obișnuite, s-au petrecut întotdeauna, ca în vremurile biblice, numai că acestea n-au apucat încă sa intre în legendă ! !...

Auzind aceste cuvinte, Péntes zîmbi, clătina din cap, ochii parcă i se aburiră. Se vedea că el, deși fusese mai liberal, și-a păstrat credința nezdruincinată, dar nu se indignază la vederea celui căzut sub povara crucii, fiindcă nutrise totdeauna convingerea că și credința e un dar divin, iar cel care n-a fost înzestrat îndeajuns cu acest dar — deși iezuiții susțin că Dumnezeu l-a revărsat asupra tuturor deopotrivă —, mai devreme sau mai tîrziu se va clătina în credința sa, cel puțin o dată în viață. Ne-o dovedește chiar cazul apostolului Petru, care n-a avut parte de grație suficientă atunci cînd l-a renegat pe Isus. Dar preotului din Ierbioara poate că nici nu-i trecuseră astfel de gînduri prin minte, se baza numai pe observațiile sale de cunoscător al oamenilor, căci la plecare, înainte de a-l lăsa singur la spital, zîmbi cît se poate de ciudat, în doi peri, și spuse doar atît :

— Ai grijă de tine, hrănește-te de-acum înainte ca lumea și ai să vezi că dacă-ți vei întrema trupul, îți vei limpezi și sufletul mai degrabă...

Fata începuse iar să țipe în capătul coridorului, țipa și izbea cu picioarele în ușă ; directorul ridică receptorul telefonului, iar peste un minut, cînd Péntes László intră în birou, slab, cu părul scurt, în halat alb, îi întinse cu un gest energic și poruncitor o cheie.

— Tovarășe director adjunct, spune-i poamei ăleia să-și țină pliscul, că de nu, cu mine își găsește nașul !

Péntes roși ; se uită mirat la cheia din mîna directorului.

— Abia acum am aflat de cele întâmplate... Dar ce a apucat-o pe Hencz Zsuzsa asta ?... Doar e o fată inteligentă...

Kenyér Pál zvîrli cheia pe masă.

— Ca să-și desfacă picioarele n-are nevoie de inteligență, tovarășe *director adjunct* !... Iar fufiștina asta se săruta ziua-n amiaza mare cu un recrut în Făget !

— Și ce-ai de gînd cu ea ?...

— I-am dat telefon căpitanului Scrob de la secția delincvenților minori. Domnișoara trebuie supusă unui control la ginecologie... Trebuie să aflăm ce consecințe a avut aventura... Dacă și-a pierdut fecioria, o zburăm imediat din școală !...

— Dar e absurd... Pe ea o îmbolnăvim de nervi, familia o facem de ocară, iar școala o împrăscăm cu noroi... Nemai-vorbînd de faptul că ne depășim atribuțiile...

— Tovarășe *director adjunct* !... Nu te-am convocat aici ca să facem schimb de opinii !

— Mi-am închipuit, tovarășe *director*... Cu toate acestea, aș vrea să știu...

Kenyér Pál nu-l mai asculta ; ridicase receptorul telefonului, formă numărul, iar cînd femeia în halat albastru își făcu din nou apariția, îi spuse :

— Mai toarnă o dată apă peste puștoaica aia. Apoi îi făcu semn lui Péntes László : Șezi, tovarășe *director adjunct* ! la loc !... Aș dori ca tu însuși să-ți clarifici aspectele morale, etice ale cazului... Pentru că în acest domeniu sîntem guvernați de legi în care nu e cuvînt, ba chiar literă care să nu fie sfîntă !...

Își puse mîinile la spate, se plimbă astfel printre mobilele negre ; era din cale afară de revoltat, dar căuta să se stăpînească, pentru a putea expune problema cu gravitate, pe măsura importanței sale :

— Femeia are, un rol deosebit în reproducerea vieții umane ! spuse el încrețindu-și fruntea. Totodată, trebuie să avem în vedere faptul că particularitățile ei fizice și psihice reclamă din partea noastră, a bărbaților, un comportament delicat, demn, respectuos... Datorită faptului că raporturile bărbatului față de femeie, raporturi sociale în esența lor, se bazează pe deosebiri și legăturile dintre sexe, ele sînt un indicator al gradului de umanizare la care au ajuns relațiile naturale dintre oameni — spune Marx.

— Pai tocmai despre asta e vorba, tovarășe director...

— Scuză-mă, dar încă n-am terminat, tovarășe *director adjunct* !... Îmi permiți să închei ?... Așadar, odată cu dezvoltarea civilizației umane, relațiile față de femeie au suferit și ele în cursul istoriei transformări, dar în acest domeniu progresul a fost deosebit de contradictoriu... Pe de o parte, s-au cristalizat formele respectului exterior față de femeie, însă, pe de altă parte, egalitatea femeii în viața socială nu a ajuns să fie recunoscută și, prin aceasta, demnitatea ei ca om a avut de suferit... Îndărătul cultului frumuseții feminine se ascundea deseori raportul față de femeia considerată o pradă și un instrument de plăceri...

— Bine, dar ce legătură are asta cu fetița aia ?...

— Scuză-mă, dar încă n-am terminat... Binevoești a-mi permite să termin ?... Kenyér Pál se opri locului, își ridică privirea spre tavan și mișcă din bărbie a suferință, vrînd să arate că nici măcar grosolana întrerupere n-a izbutit să-l facă să-și piardă cumpătul, apoi porni iar să se preumbe și urmă cu glas scăzut : Exploatarea sexului slab în societatea burgheză de azi este ilustrată prin diferitele forme dezagreabile ale cultului trupului femeii, cum sînt concursurile de frumusețe, striptizul și alte forme rafinate ale exploatării femeii... Societatea socialistă recunoaște efectiv egalitatea femeii în muncă și în activitatea social-politică. Dar acesta este numai un prim pas pe calea eliberării totale a femeii — spune Lenin.

— Dar mai lasă-mă să spun și eu ceva, fir-ar să fie ! îl întrerupse Péntes László cu obrazul aprins. Ori mă iei drept un tîmpit, căruia trebuie să-i dai totul mură-n gură ?...

Kenyér Pál strînse din buze, se holbă la el stupefiat, dar cînd începu să vorbească, spuse invariabil :

— Scuză-mă, dar încă n-am terminat...

— Și dacă ai de gînd s-o ții așa pînă la miezul nopții, eu sînt obligat să stau aici cloșcă și să ascult litania asta interminabilă și adormitoare ? !...

Din izbucnirea lui, directorul ghici o dubla ofensă ; vedea în ea disprețul față de principiile sale expuse cu atîta relevanță și, totodată, o aluzie la trecutul său preoțesc ; merse la fotoliu, se așeză, își masă un răstimp fruntea, apoi își lăsă mîinile să-i cadă în poală.

— Așadar, pentru tine, etica marxist-leninistă a raporturilor față de femeie este o litanie adormitoare...

— Eu n-am spus asta : numai expunerea tăgănată mi se pare adormitoare ; dar cu atât mai mult mă scoate din sărite și mă exasperează interpretarea practică a acestei etici...

— De-ajuns, a fost de-ajuns ! îl opri printr-un gest directorul ridicându-se pe jumătate din fotoliu, iar glasul îi era gătit. La urma urmei, ești subordonatul meu, și-ți interzic să mai intri în acest birou fără să fii chemat și să mă întrerupi atunci când vorbesc, ai înțeles ? !...

După ce Pénzes ieși, directorul trânti ușa, apăsă siguranța broaștei Damm și se întoarse cu pași nesiguri la fotoliul său : acolo, la birou, își aminti apoi că directorul ad-junct venise nu din proprie inițiativă, ci pentru că fusese chemat, iar gândul acesta avu darul să-l scoată din fire în așa hal că trebui să stea o vreme cu ochii închiși, împresurat de o liniște vuitoare ; fata se potolise, se pare că al doilea tratament cu apă rece avusese un efect mai mare decât primul.

Dacă aș crede în blesteme, mai c-aș spune că mă apasă un blestem, că, în toate situațiile vieții mele, mereu aceiași oameni se cramponează de mine și mă trag îndărăt, fiindcă așa mi-a fost scris... Și, cu toate că nu cred în nici un fel de superstiții, mă pune totuși pe gânduri că, nu știu prin ce stranie întâmplare, soarta l-a trimis iar lângă mine, în chip de *alter ego* cu semn contrar, pe omul acesta care critică totul și caută să zădărnicească orice ambiție care mă pune pe jeratic ori mă înverșunează... În vreme ce eu mă simt vinovat pentru anii iroșiți în sterila carieră preotească, ceea ce mă stimulează să pornesc la acțiune, respectînd litera marxismului întocmai cum respectasem și Sfînta Scriptură, el se arată în chestiunile ideologiei la fel de senin, de descătușat și de libertin cum se simțea și se vădea în interpretarea credinței și a dogmei... Deși nu se poate făli nici măcar cu faptul că a trecut prin starea superioară a discordiei cu sinele, în care să fi auzit din necunoscut glasul necesității, poruncindu-i să se alăture cauzei drepte... A lepădat mantia preotească cuprins de mînie, din răzbunare personală, declarînd sus și tare că biserica nu mai cunoaște viața reală a credincioșilor, că a devenit mai rigidă ca pietrele Vaticanului și că ar fi trebuință de o nouă Reformă, una interioară...

Dar dacă tot a procedat astfel, ce capriciu al îndoitei zămisliri ne-a hărăzit să fim ca niște frați siamezi, hotărînd ca el să părăsească definitiv amvonul odată cu mine, să intre în profesorat la fel ca și mine, să-și asume sarcini agitatorice și să cuture cartierele mărginașe și satele întocmai ca și mine, iar după doi ani de catedră să fie numit tocmai lîngă mine director adjunct, de parcă drumurile noastre se despărțiseră doar pentru scurtă vreme ?... Dar, de a fost să fie așa, trebuia să-mi dau seama din timp de pericolul pe care-l reprezintă legătura dintre noi, trebuia să trasez o linie de demarcație fermă între sferele noastre de activitate și să fac și pe dracu-n patru ca elevii să nu se mai dea în vînt după orele lui, cum o fac, ca popularitatea sa în rîndul lor să nu o depășească cu mult pe a mea ; trebuia să țin socoteala tuturor vorbelor sale, spuse într-o doară, care ar putea fi considerate crîmpeie ale unei concepții liberale ori revizioniste, ca să pun din timp șaua pe el, să-l compromit în fața forurilor superioare și să-l fac să joace așa cum îi cînt eu... Dacă procedam astfel, n-aș fi ajuns în situația de acum, să nu mai pot expune nici măcar o biată idee în fața lui fără să mă întrerupă cu forța și cu lipsă de tact...

Se auzi o bătaie în ușă. Era căpitanul Scrob, un bărbat înalt, ciolănos, cu tîmplele cărunte, căruia directorul i se adresase pînă acum de mai multe ori în chestiuni de moravuri, mai cu seamă în cazuri de furt. Ofițerul de miliție își scoase chipiul, își șterse fața nădușită și gîtul ; nu nui avea mult pînă ia pensie, în funcția sa neobișnuită văzuse multe, avusese de-a face cu tot felul de cazuri ; în vreme ce directorul, luîndu-l de braț, îi spuse în șoaptă și dintr-o suflare despre ce era vorba, pe chipul său se statornici un soi de dezgust ostentat.

— De supus, putem s-o supunem unui control pe fată, dacă ții cu tot dinadinsul, spuse el mai apoi. Cu toate că mie concluzia mi se pare exagerată și aș fi de părere să lăsăm chestiunea în seama părinților, ca nu cumva, vrînd-nevrînd, să ne depășim atribuțiile...

— Niciodată n-am reușit să fac o delimitare între școală și stradă sau între școală și casa părintească ! spuse cu demnitate Kenyér Pál, fără să fi simțit ironia ce se ascundea în glasul căpitanului. Odată ce copilul mi-a fost dat în grijă, trebuie să-i cunosc pînă și visele !...

Mai târziu se bucură că ofițerul sosise înainte de a se suna de ieșire și astfel Hencz Zsuzsa putu fi luată fără nici un fel de vîlvă ; i se părea că prin măsurile sale prompte și energice repurtase deja o biruință asupra lui Pénzes László și zîmbi în gînd : ce ciudat, cum s-a jigărit Goliatul ăsta în vremea din urmă, curg hainele de pe el, în vreme ce el, ascetul bolnav de stomac de mai ieri, care scuipa deja sînge, nu s-a simțit nicicînd atît de viguros, plin de putere de muncă, deși, ce-i drept, s-a cam îngreuiat în ultima vreme și a ajuns la nouăzeci și șapte de kilograme... Cînd a ocupat catedra de profesor aici, la școala nr. 28 și voia să se angajeze cu toate forțele sale la muncă, s-a hotărît să se pună pe picioare, să se înzdrăvenească ; făcu un timp tratament cu glucoză, dar așteptările nesfîrșite în anticamera dispensarului îl exasperară, așa că se decise să-și asume propriul său tratament. — Și sperați că veți fi în stare să înghițiți sonda și fără ajutor ? îl întrebă asistenta, iar el, roșind, răspunse sigur de sine : — Poate că n-aș fi în stare s-o fac, dacă sarcina pe care mi-am asumat-o nu m-ar obliga să-mi întăresc organismul ; așa însă, sînt convins că voi reuși. Și reuși într-adevăr ; la început înghițea țeava subțire de cauciuc lăcrimînd, cu ochii cît cepele, o împingea pe gîtlej pînă cădea de pe divan și icnea chinuit de senzația de vomă, dar o lua mereu de la capăt, pînă ce lucrul ce părea cu neputință deveni posibil, minunea se înfăptui : zi de zi se sonda de unul singur !... De îndată ce ulcerul i se cicatriză, apetitul îi crescua enorm, după masa de prînz dădea pe gît și cîte o stacană de vin roșu, și în cîteva luni nu-l mai recunoșteau pe stradă nici cele mai vechi cunoștințe, iar el putea să se laude că rezultatul se datorează exclusiv voinței sale, după cum și șubrezirea trupului său fusese odinioară urmarea unei austerități pe care și-o impusese de bunăvoie...

Dar cu cît creștea mai mult în proprii săi ochi în vreme ce se măsura cu colegii săi, preoți răspopiți odată cu el, cu atît mai des se ridica în față-i obstacolul celălalt, *familia*, părinții și frații, care îi aminteau cînd de îndatoririle pe care și le neglijase, cînd de vechile și actualele prejudicii pe care i le cauzau prin însăși existența lor nevolnică, prin viața ușuratică și iresponsabilă pe care o duceau, cu veșnicele răzvrătiri absurde ale demnității lor, cu dramele și caraghioasele lor meschinării. Vedeă în închipuire copilul aco-

perit cu lințoliu, obrazul său golit de sânge, umbra găvanelor parcă umplute cu cerneală, și începea să se dezvinovățească : doar le spusese să nu accepte locuința aia de la mansardă, fiindcă scările care urcau în gol și balconul acela șubred întocmit din scânduri reprezintă un pericol de moarte, dar în zadar, nu i-au dat ascultare... Mai târziu, când începuse să predea la școală, căuta să-i ajute și materialicește, e drept că bani nu le-a dat pe mînă, ca să nu-i prăpădească, în schimb le căra alimente, uneori chiar de două ori pe săptămînă le ducea ulei de gătit, făină la pungi de două kilograme, zahăr și tăiței ; dar lucrul acesta se întorsese tot împotriva lui, pentru că într-o bună zi maică-sa izbucni în plîns.

— Nu ne mai aduce de-ale gurii, dragul meu băiat, că de mîncare s-o mai găsi chiar și în sărăcia noastră, și de cîte ori te zăresc cărînd plasa aia de șfoară, mi se pare că nu fecioru-meu vine în vizită, ci oarecine de la bucătăria săracilor, ori de la asistența socială de pe vremuri, ca să ne salveze să nu murim de foame... Nu ne mai aduce nimic, scumpul meu, vino doar cu inimă miloasă și cu cîte o vorbă bună, și eu-s mulțumită...

Deși pe-atunci chiar că aveau nevoie să fie ajutați, fiindcă în urma unui caz revoltător și de neînțeles bătrînul părăsise poșta și se afla în concediu de boală. Unul din factori îl pizmuia pentru sectorul în care distribuia mandate și scrisori recomandate și unde îi mai picau și niscai bani de buzunar, și de la o vreme începuse să trimită zilnic direcțiunii scrisori calomnioase, semnate de fiecare dată cu alt nume ; fără să se mai aștepte rezultatul cercetărilor, bătrînul fu mutat ca factor de scrisori în sectorul cel mai dificil din centru, în care era nevoit să urce scările cîte opt-zece ore pe zi cu platfusul și cu inima sa beteagă. În cele din urmă închirie o mașină, luă la rînd adresele denunțătorilor, iar cînd acestea se dovediră a fi de la prima pînă la ultima false, se îmbătă criță și din ziua cu pricina desfăcea acasă toate scrisorile și le citea înainte de a le distribui. Cărase pînă acum vrafurile de trimiteri și hîrțogăraia ca un animal de povară căruia nu-i pasă ce greutate îi încovoiaie spinarea, zicea el, dar mai văzuse la viața lui și cai cărora oameni haini la suflet le vîrîseră mucuri aprinse de țigară în coamă... Ei bine, de-acu-nainte ei unul n-o să mai ducă focul la casa

nimănui... Musai trebuie să știe care dintre plicuri poartă în el scrisoare cu calomnii, care ascunde vreun denunț, ca să le poată dezamorsa din vreme, ca pe niște bombe cu explozie întârziată... Și desfăcea nopți întregi la scrisori, le buchisea și le lipea la loc, pînă cînd, în cele din urmă, totul ieși în vileag, iar bătrînul fu zburat pentru totdeauna de la poștă și dat afară și din partid... Iar pentru Kenyér Pál tocmai această excludere reprezintă o adevărată nenorocire, fiindcă după ce declarase pînă acum atît verbal cît și în scris că a urmat Teologia fiind silit de părinți, în ciuda faptului că avea o concepție ateistă despre lume și îl atrăgea idealul comunismului, de aici înainte trebui din nou să se ascundă și să mintă, pentru că îi era silă de urmări, iar ori de cîte ori era pus să completeze o fișă personală, în dreptul apartenenței politice a bătrînului scria „fără de partid”, pînă cînd i se atrase discret atenția la secția de învățămînt că povestea e cunoscută, n-are nici un rost s-o înfrumusețeze, s-o tăinuiască... Fu atît de uluit că se hotărî să se dezică măcar în aparență de tatăl său, întrerupse orice legătură atît cu el cît și cu familia... Pe vremea cînd se pregătea să se dedice misiionarismului, îi tulburau sihăstria suferindă cu veșnicele lor jelanii, iar acum îi aruncă în spate propriile lor păcate, ca să-i împiedice ascensiunea... Nu, nu — a fost de ajuns, nu se va mai solidariza cu ei ! se răzvrăți, căutînd să se justifice în propriii săi ochi.

Din discuția imaginară îl dezmetici țîrîitul telefonului : la celălalt capăt al firului vorbea căpitanul Scrob :

— Cu Hencz Zsuzsa nu e nici o problemă ! spuse el. Fetița e neprihănită, dar de rușine nu vrea să se mai întoarcă la școală, așa că am trimis-o acasă, ca să n-o pornească teleleu...

Directorul răspunse nervos :

— Cum adică neprihănită ?... Ei da, să zicem că din punct de vedere medical așa o fi... Dar din punct de vedere moral ?... O pișăcioasă de paispe ani să nu se sărute ziua-n amiaza mare în Făget, c-o pun la stîlpul dezonoarei și o exclud din Uniunea Tineretului Comunist... Bine, bine, știu că asta nu vă privește pe dumneavoastră, tovarășe căpitan...

Trînti receptorul în furcă, era nemulțumit, îi răsuna parcă în auz rîsul batjocoritor al lui Pénzes, la drept vor-

bind s-ar fi bucurat să afle că presupunerile sale n-au fost lipsite de temei ; zornăindu-și legătura de chei, se preumblă multă vreme prin birou. Unii privesc cu prea mare ușurință rătăcirile morale ale minorilor, gândi el, căutînd să-și întrețină nemulțumirea. Dacă e să te iei după ei, „nu e nici o problemă” — pînă ce elevul nu ajunge la școala de corecție sau nu cide victimă fărădelegii...

Înainte de a se duce să ia masa la Casa Profesorilor, telefonă la secretariat și ceru să se caute adresa acelei „fufe” ; avea de gând să treacă pe la familia ei, care fără îndoială că-și va exprima recunoștința pentru controlul medical impus din oficiu, apoi el le va vorbi despre contradicțiile și primejdiiile pubertății, iar la unul din consiliile profesorale va uza, în chip de exemplu pedagogic, de această vizită ciudată, despre care nu trebuie să aibă cunoștință deocamdată nimeni, mai cu seamă directorul adjunct nu trebuie să afle... Las’ să se mai legene o vreme în iluzia că directorul judecase cazul superficial, pripit și nu că el fusese singurul care întrevăzuse profundele implicații morale și sociale ale „nevinovatei” aventuri...

Era un miez de octombrie limpede, călduros, binecuvîntat de lumina scînteietoare a unei adevărate veri tîrzii, puteai umbla chiar și în cămașă ; Kenyér Pál își bău jumătatea de vin cu care încheia de obicei prînzul și o luă pe jos spre apartamentul său de trei camere situat în Cetate, la etajul al doilea, deasupra unui magazin de antichități ; își dezbracă pardesiul și-l puse pe braț, băutura îl cam încinsese și ea, apoi scoase îndată din buzunar legătura de chei și începu s-o zornăie ritmic, de parcă ar fi fredonat vreo melodie. Îl pătrunse unda unei senzații de încîntare, își imagina că poate umbla prin oraș ca și cînd ar avea chei potrivite la toate porțile și intrare liberă în toate apartamentele ; în vreme ce se lăsă pradă acestei reverii, un om se ținu de pasul lui și îl urmă o bucată de drum în tăcere, zîmbitor, un bărbat cam la vreo treizeci de ani dar deja chel, ai cărui dinți mari cu coroane metalice luceau stins ca niște linguri scufundate în apă : era Káló, pedagogul, care fusese adus de la sat în oraș din greșală, ca să se completeze în corpul profesoral procentajul cadrelor provenite din rîndul muncitorilor ; absolvise liceul la seral, dar fusese printre codași, era un

mister cum de reuşise să se tîrîie de-a lungul anilor de facultate, nu ştia nici măcar să vorbească ; de pildă, în loc de haos spunea mereu „hoas” ; Kenyér Pál luptase pentru numirea altuia, a lui Balló, un băiat silitor, inteligent, provenind tot dintr-o familie de muncitori, care nimerise la Mocirla împreună cu Káló, iar cînd văzu pe cine-i aduseseră din eroare, nu se mai putea face nimic. Era şi acesta unul din motivele pentru care căuta să-l evite, abia dacă schimba cîte o vorbă cu el din an în paşte. Acum pedagogul îi pîndea uitătura ca un ciine hămesit în aşteptarea ciolanului şi în răstimp zîmbea arătîndu-şi dinţii mari cu coroane de metal.

— Ce vrei de la mine, tovarăşe Káló ? îl apostrofă Kenyér zărindu-l, dornic să scape de el.

Dar băiatul păsea cu rîvnă, nici gînd să rămînă în urmă.

— To'a'se director, de mult caut prilejul să schimb cîteva cuvinte de la inimă la inimă cu dumneavoastră...

— Şi iată că prilejul mult aşteptat s-a ivit, nu ?... Chiar așa, taman în mijlocul pieței ți-ai găsit dumneata să discutăm...

Se opri locului şi ridică legătura de chei în dreptul frunții lui Káló, de parcă ar fi vrut să descuie acolo vreo uşită ; dar pedagogul îşi mlădie din vreme demnitatea pe măsura ofenselor.

— Ştiu că to'aşu' director nu prea mă are la inimă, fiindcă pe mine m-au adus din greşeală, în locul lui Balló..., urmă el de zor de îndată ce porniră. Dar ce contează eroarea asta neînsemnată ?... De vreme ce nu există adevăr absolut, nu există vrasăzică nici conştiinţă absolută. Iar scăparea aia mărunţă nu are mai mare importanţă decît, de exemplu, faptul că America se deplasează spre nord cu doi centimetri pe an...

— Káló, să ştii că mă înfurii dacă începi să-mi torni acum verzi şi uscate. Ce doreşti de la mine ?...

— Să primiţi o mînă ce vi se oferă, mîna unui aliat, a unui luptător de nădejde, asta-i tot... Şi eu mi-s de origine proletară, dumneavoastră, to'a'se director, vă trageţi tot dintr-o familie nevoiaşă, vrasăzică...

— Asta n-are nici o importanţă ! spuse directorul înroşindu-se la faţă, căci îşi amintise pe data de situaţia tatălui său. Originea nu înseamnă încă nimic !... Meritele trebuie dobîndite prin muncă !...

Îşimişca enervat bărbia, începuse să scuture legătura de chei prin aer, de parcă-şi chema valetul ca să-l zvîrle afară pe acest domn ; zîmbind, Káló păşea însă neabătut în stînga lui.

— Păi tocmai despre merite e vorba... Eu vă stimez şi vă iubesc... Vă stimez ca pe un adevărat om de ştiinţă... Sînteţi la fel de drag sufletului meu ca József Atilla... Cu ce-aş putea să v-o dovedesc ?... Dacă vreţi, vă sărut mîna, aici, în plină stradă...

Şovăielnic dar încrezător, pătruns de adoraţie, întindea deja mîna spre dreapta directorului, chiar şi privirea i se umezi de un licăr înrourat, însă Kenyér Pál se trase de lîngă el cu indignare.

— Acum chiar că ai întrecut măsura !... Ia-ţi tălpăşiţa de-aici, că de nu, te pălmuiesc !...

Nici acasă nu izbuti să scape de amintirea scenei penibile, care mai că se terminase cu un scandal... Ce individ !... S-a scrîntit la cap, tot văzînd că de luni de zile nu l-a primit la el în birou nici măcar o singură dată, era de ajuns să-l zărească vîrîndu-şi capul prin crăpătura uşii că-i şi făcea semn să plece, să se ducă învîrtindu-se, acum n-are timp, altă dată, la paştele cailor... Nu voia să stea cu el de vorbă tocmai pentru că-i intuisese firea de lingău. „Şi eu mi-s proletar neaoş, dumneavoastră, to'ăşe director, vă trageţi tot dintr-o familie nevoiaşă... Noi trebuie să fim uniţi...” Căcăciosul. De parcă identitatea destinelor ar însemna neapărat şi identitatea concepţiilor şi a caracterelor... Şi gestul acela, cu care a dat să-i apuce mîna, ca să i-o sărute... Ptui !... Pînă la următoarea curăţenie generală trebuie adunate niscăi date şi împotriva āstuiā, ca să-i poată face vînt, iar dacă nu va fi chip altfel, o să lanseze despre el zvonul că e un pederast şi nu poate îndeplini sub nici o formă funcţia de educator al tineretului...

Luă o pastilă — după varza à la Cluj de la prînz, simţea nevoia —, îşi aprinse trabucul de după masă şi se întinse pe dormeză ; fumul gros, cu miros înţepător se răspîndi prin locuinţa spaţioasă, dîndărătul vālului său rafturile cu cărţi se ghiceau ca nişte ziduri îndepărtate pe cale de a se surpa. O vreme nu reuşi să se gîndească decît la Káló, apoi se înfurie tocmai pentru că se surprinsese preocupat tot de

„individul acela bălos” ; întinse mîna după manualul de *Materialism dialectic*, ca să mai citească un capitol-două, înainte de a trece pe curat articolul făgăduit revistei de pedagogie și deschise volumul așezat pe măsuta de fier la locul însemnat :

„În opoziție cu idealismul și cu metafizica, materialismul dialectic vede izvorul dezvoltării în lupta interioară a contradicțiilor ce sălășluiesc în mod obiectiv în toate lucrurile și fenomenele... Procesul dezvoltării din natură și societate, care duce de la un grad inferior de dezvoltare spre unul superior, are loc nu prin desfășurarea armonioasă a fenomenelor, ci prin ascuțirea contradicțiilor, prin izbucnirea luptei contrariilor... Stalin a caracterizat astfel acest caracter legic al dezvoltării...”

Dar în acest moment telefonul aflat la capătul dormezei prinse să sune, directorul întinse mîna spre receptor cu un gest sever și bănuitor, iar cînd recunosc glasul lui Pénzes, se ridică chiar în capul oaselor :

— A băut sodă caustică ?... Ei, asta-i bună !... Am spus eu că nu-i permis să simplificăm acest caz !... Acum n-aveți decît să mîncăți ciorba în care v-ați vîrît !... Cum adică fățarnicie ?... Ce demagogie ? !... Ascultă, tovarășe director adjunct : în primul rînd, îți interzic să vorbești pe-un astfel de ton cu mine, superiorul tău... Iar, în al doilea rînd, am să te dezvăț eu să mă deranjezi la mine acasă ori de cîte ori îți se năzare, ai înțeles ? !...

Trînti receptorul în furcă, aruncă înfuriat trabucul stins și amar în sobă și caută un calmant în sertarul biroului, dar cînd se mai liniște oarecît, în loc să-și găsească vreo vină, se gîndi mai degrabă cu ură și mînie la directorul adjunct și la căpitan, la Hencz Zsuzsa și la părinții ei, ba chiar și la soldatul care îi făcea curte și la ginecologul care constatase că fufiștina aia era „neprihănită” ; se duse în antreu, scoase din geantă ciorna articolului pedagogic și, mișcînd din nas și din urechi a dezgust, începu să citească poate pentru a suta oară conceptul, dar, de astă dată, de cîte ori întîlni expresia „responsabilitatea școlii”, o șterse și scrisese deasupra ei „responsabilitatea organizației de tineret și a familiei”, iar într-un rînd o înlocui cu noțiunea abstractă a „colectivității”...

Vreme de cîteva săptămîni pe coridoarele şcolii mocni o tăcere înfricoşată, rău-prevestitoare, elevii şuşoteau că medicii îi montaseră lui Hencz Zsuzsa o trahee de argint în gîtlej şi că abia putea înghiţi, lăcrimînd, chiar şi o boabă de strugure ; unii profesori aflaseră că părinţii l-au dat pe director în judecată pentru că a făcut fetiţa de ocară şi a discreditat-o, nenorocind copilul pe viaţă. Kenyér Pál era chemat cînd la secţia de învăţămînt, cînd la comitetul regional, îl mustrară că a întrecut măsura, că a abuzat de puterea sa, totuşi nu căzu în dizgraţie, iar el interpretă aceasta ca pe o confirmare în funcţie, ca pe o absolvire de orice responsabilitate. Iar dacă-i aşa, nu cumva e rîndul lui să profereze acuzaţii, cum că unii, ca directorul adjunct, împreună cu alţi cîţiva profesori, în loc să militeze pentru întărirea disciplinei şi aplicarea slovei sacrosancte a moralei comuniste, au favorizat *prin liberalismul lor* fandoseala, frivolitatea şi desfrînarea ? se întrebă el, pregătindu-se de contraatac, căci simţea liniştea suspicioasă care-l înconjura, auzea cînd în închipuire, cînd aieveya şoaptele ameninţătoare. Dar în criza prin care trecea el vedea un rău necesar, din care şcoala va ieşi întărită, iar duşmanii săi personali vor fi nevoiţi să recunoască cît de mare trebuinţă a fost de consecvenţă şi de neabătută principialitate în această perioadă, cînd îi avea pe toţi împotriva sa...

Suspendă toate acţiunile disciplinare, ca să nu poată fi învinuit de răzbunare meschină de către cei pe care îi bănuia că îl vorbesc în spate şi uneltesc contra lui ; se făcea că încuviinţează totul, că nu caută nimănui prilej de ceartă, dar stătea la pîndă, cu ochii-n patru, supraveghea într-ascuns munca fiecăruia şi aştepta clipa răfuielii, cînd avea să-i convoace în faţa lui pe vinovaţi, ca să le desfacă pe loc contractele de muncă, fără nici un fel de protocol. Dar clipa mult aşteptată întîrzia, iar dimineţile, cînd intra pe poarta şcolii, simţea că toţi, începînd de la elevi şi pînă la omul de serviciu, de la femeia cu curăţenia şi pînă la pedagog, se uită la el ca la un om temut, din faţa căruia tănuiesc, cocoşesc o mulţime de lucruri, aşteptîndu-i de bună seamă des-tituirea ; pe zi ce trecea îi sporeau temerile că va fi exclus din viaţa ce se desfăşura în jurul său, că va ajunge să nu

mai poată pătrunde nici măcar tainele cancelariei, să nu mai știe ce se gîndește și ce se bîrfește în privința lui, așa că într-o dimineață, cînd Káló, pedagogul, își vîrî capul în biroul său, îl strigă pe nume și îl poftește înăuntru.

— Stai puțin jos ! arată el spre fotoliul negru de piele. Noi doi parcă avem cîte ceva de pus la punct, nu-i așa ?...

Pedagogul zîmbi stînjedit, dinții mari și strălucitori îi sclipiră în gură ; n-avea de unde să știe ce vrea directorul de la el, se apropie totuși șovăielnic dar plin de speranță și se așeză ; era în halat alb, în mîină strîngea un clopoțel cu mîiner de lemn ; Kenyér Pál îl privi, văzu că, de tulburat ce era, Káló uitase să-și scoată și șapca din cap, bereta aceea caraghioasă împărțită în felii, ale cărei boruri moi i se pleoșteau peste urechi și pe ceafă, ca lui Ulrich Zwingli * în desenele de epocă ; văzîndu-l, mai că-l pufni rîsul, apoi, întorcîndu-se într-o parte, îi spuse :

— Tovarășe Káló, nu te-am chemat aici ca să-ți reamintesc de incidentul acela neplăcut... Consider ca și cum nici nu s-ar fi întîmplat...

— Iertați-mă, dar atunci eram cam... Strîmtorat, se ridică pe jumătate din fotoliu. Atunci eu eram cam bine dispus, ca să mă exprim astfel...

— Ți-am spus doar că nu-ți reproșez ! dădu enervat din mîină Kenyér Pál și începu să măsoare biroul cu pași mari. Asta n-ar fi nimic. Alta-i buba, și anume că pe dumneata noi te ținem aici dintr-o eroare...

Se întoarse la masa de scris, se așeză și îl privi îngîndurat pe pedagogul în halat alb, cu clopoțelul sau cu mîiner de lemn și cu bereta gen Ulrich Zwingli ; las' să fiarbă nenorocitul preț de-un minut-două, ca să simtă că-l poate mătrăși de-aici oricînd. Se ridică apoi iar în picioare, veni din nou în fața biroului și își reîncepu preumblarea prin încăpere.

— Spune și dumneata, eu ce să fac acum ?... Să te trimit îndărăt la Mocirla, unde nu te bărbiereai cu lunile și trăgeai la măsăa țuica de fructe împuțită ?... Deși, se pare că asta-i singura soluție...

* Zwingli, Ulrich (1484—1531) — umanist și reformator religios elvețian.

Káló se ridică iar pe jumătate din fotoliu, clopoțelul din mîna lui clincheti.

— Nu, acolo nu mai vreau... Eram parcă uitați de lume în sălbăticia aia... Pînă și lemnele trebuia să le furăm, ca să avem cu ce ne-ncălzi, și ascuteam lamele de ras ruginite pe fundul paharului... Dacă-i pe-așa, prefer să mă fac portar, da' să rămîn aici !...

Kenyér Pál zîmbi disprețuitor.

— Nu mai începe iar cu prostiile, tovarășe Káló !... Dumneata îți închipui că statul ține oamenii la învățătură ca să se facă apoi măturători de strada sau barmani, cu diploma universitară în buzunar ?... Ar fi un lux prea mare...

Se opri, își sprijini bărbia în pumn, chibzui o vreme.

— Ei, mai văd eu ce-am putea face... Pînă una-alta, aș vrea să-ți încredințez o mică sarcină... Vreau să sper că pot conta pe dumneata, în situația dificilă în care ne aflăm.

— Puteți conta pe mine oricînd, tovarășe director... Voi îndeplini totul cu dragă inimă... Orice doriți...

— Stai, așteaptă ! îl opri Kenyér Pál și se așeză în celălalt fotoliu. E vorba de o sarcină care reclamă discreție... Ai observat probabil că scandalul moral în cazul Hencz Zsuzsa a dezbinat cadrele în mai multe tabere... Se găsesc chiar unii care luptă împotriva mea, adică împotriva disciplinei, se țin de intrigă...

— Lăsați-i numai în seama mea !...

— Dar de ce mă tot întrerupi ?... Sarcina dumitale îți cere doar atît : să umbli cu ochii larg deschiși și să mă ții la curent cu tot ce se întîmplă... Acum ai înțeles ?...

— Păi așa mi-am închipuit și eu !...

— Ai ceva experiență în treaba asta ?...

Káló își arată dinții de metal strălucind stins, își vîrî mîna sub halat, scoase la iveală din buzunarul interior al sacoului un blocnotes gros și, ciocnind cu degetul în copertă, spuse :

— Știți ce-i asta ? Un călindar atoateștiutor... Dar eu îl numesc doar Noul Testament...

Expresia biblică stîrni în Kenyér Pál amintiri înfiorate ; întrebă fără voia lui :

— De ce tocmai Noul Testament ?...

— Fiindcă am avut și la Mocirla o sarcină dintr-asta, și cînd vreun organ avea nevoie de informații exacte despre

cîte ceva, la mine venea... Aici nu mi-a solicitat încă nimeni sprijinul, dar, cu toate astea, eu mi-am notat scrupulos tot ce mi s-a părut mai important, că nu se ştie niciodată cînd se vor dovedi observaţiile astea de folos...

— Ia te uită, nici n-aş fi crezut că bat la porţi deschise ! Îşi înălţă sprîncenele directorul a veselie ironică, apoi, posomorîndu-se, adăugă : Dealtfel, e foarte bine așa, eu îţi cer doar atît, tovarăşe Káló, ca să mă informezi în viitor despre toate. Bineînţeles că unele cadre mă interesează în mod special... De pildă, directorul adjunct... Aş vrea să ştiu pe cine primeşte în vizită, despre ce se discută, ce părere au despre treburile şcolii şi despre mine... Pentru că nu-i uşor să diriguieşti în așa fel ca toată lumea să fie mulţumită... Cadrul de conducere, vrînd-nevrînd, îşi face duşmani...

Pedagogul zîmbi din nou, deschise blocnotesul la un loc însemnat şi începu să citească :

— Am devenit un vizitator obişnuit al lui P. L., îmi împrumută cărţi. Ultima întîlnire : 28 noiembrie, orele 8 şi jumătate, la domiciliul său. A mai fost prezent B. A., care se ocupă cu algele la universitate. P. L. a expus pe larg cît de înalt e nivelul de trai în Suedia şi a încheiat cu următoarea afirmaţie : „Idealul socialismului este măr eş, dar nu toţi promotorii săi sînt nişte titani.”

Îi întinse directorului carnetul, în care, pe pagina opusă textului, locul biroului şi al scaunelor era marcat prin pătrăţele haşurate şi arată unde a stat fiecare dintre participanţii la discuţie. Kenyér Pál era numai ochi şi urechi, îl cuprinse un soi de regret stingherit privindu-l pe pedagogul de care nu demult se debarasase pe stradă şi îl făcuse de două parale : descoperea pe neaşteptate în persoana lui un aliat dintre cei mai preţioşi. Se emoţionează de-a dreptul şi îl întrebă :

— Dar despre mine ce ţi-ai însemnat ? şi îi aruncă lui Káló o ochiadă complice. Uite, îţi jur că n-am să mă supăr, orice-ar fi în carneţel... Îţi dau cuvîntul meu !...

Dar pedagogul închise blocnotesul cu coperte pepit şi-şi legănă genunchii osoşi cu un zîmbet neîncrezător pe chip.

— To'aşu' director nu e de resortul meu, spuse el apoi. Pe dumneavoastră eu n-am căderea să vă urmăresc...

Şi, privindu-se, izbucniră amîndoi în rîs, Káló se hlizea chiar mai tare decît superiorul său, simţea că obţinuse acum, în nici jumătate de oră, ceea ce nu fusese în stare să

obțină în luni de zile, dintr-un fitecine batjocorit și disprețuit devenise dintr-o dată favoritul directorului. Kenyér Pál chiar îl conduse pînă afară, pe coridor, îi întinse mîna și îl privi încurajator în ochi, cu aerul că, după vorbe, se așteaptă cît mai curînd la fapte din partea lui — autorul Noului Testament...

După un timp directorul consideră că tevatura din jurul scandalului moral se mai potolise, părinții fetei renunțaseră să se mai judece, sosise așadar momentul să impună din nou disciplina de dinainte. Zornăindu-și cheile, își băgă nasul prin toate cotloanele, făcu cu rîvnă pînă și numărătorea găleților și măturilor cu care lucrau femeile de serviciu, își trecea degetul peste coloanele din foaier, ca să vadă dacă nu cumva erau prăfuite ; în fiecare zi asista pe neaunțate la cîteva ore, întrerupea explicațiile profesorului, corecta și completa cele spuse de *colegul* și arareori se arăta mulțumit de metodele pedagogice ale acestuia ; dar cel mai mult îl nemulțumeau orele de științe naturale ale directorului ad-junct, îi găsea vină că elevii nu cunosc cum trebuie dialectica evoluției, aceasta pentru că Péntzes nu accentuează îndeajuns contradicția antagonică dintre materialism și idealism, nu pomeneste de primordialitatea materiei asupra conștiinței și, mai cu seamă, de evoluție, rezultanta luptei contrariilor...

— Bine, dar dialectica nu e o litanie, s-o turui ca o moară stricată, chit că vorbesc despre canguri sau despre bradul gigant ! izbucni Péntzes. Eu vreau să-l fac pe copil să-și formeze o concepție dialectică în mod indirect, ca să vadă și să simtă la ce anume vreau să-l educ !

Dar directorul se mulțumi să înghită zdravăn în sec, clătină de zor din cap, de parcă ar fi vrut să spună : „O ții întruna pe-a strîmbă”, apoi vîrî legătura de chei în buzunar, întoarse spatele profesorului și părăsi clasa, pentru ca elevii, cuprinși de îndoieli și înfricoșați, să poată trage singuri concluziile necesare din umilirea ai cărei martori fuseseră. Mai tîrziu Péntzes bătu la ușa biroului său, ochii îi străluceau de lacrimi.

— Spune-mi, de ce mi-ai făcut una ca asta ?

Kenyér Pál îl privi, apoi se întoarse într-o parte.

— Dacă ești răvășit, caută pricina în tine însuși !

Într-o dimineață, după ce intră pe poarta școlii și urca din foaier spre mezanin, unde se aflau birourile, băgă de seamă că femeia de serviciu, înainte de a începe să împingă pe ciment cîrpa udă legată de prăjină, se apleacă, ridică ceva de jos, se uită cu un zîmbet mișcat la obiectul găsit, iar cînd îl zărește pe director, își duce iute mîna la spate și caută să-l strecoare în buzunar. În primul moment Kenyér Pál avu intenția să se prefacă de parcă n-ar fi observat nimic, dar pe urmă se răzgîndi : cazul Hencz Zsuzsa și bîrfa în floare îi făcuse nu numai pe profesori să umble cu ascunzișuri față de el, dar contaminase și personalul, care de atunci tănuiește întruna cîte ceva din fața lui, se ferește și caută să-l inducă în eroare... Se duse deci lîngă femeie și o întrebă cu severitate :

— Ia spune, lele Sajtis, ce-ai ridicat de jos ?... Și ce-i cu fereala asta, cu fățarnicia, cu mișmașurile ?...

Femeia desfăcu pumnul și îi arătă palma zbîrcită și arsă de sodă, care ținea o oleografie micuță, o Madonă de dimensiuni reduse a lui Leonardo da Vinci : pruncul Isus lasă sfîrcul plin și pietros și se întoarce spre privitor, s-ar zice că a auzit un glas zglobiu, un îndemn șăgalnic, poate rîsete, care îl preocupă în acest moment chiar mai mult decît inconștienta fericire a hrănirii ; dar din mișcarea lui oprită în loc se ghicește că buzele sale pline și rozulii erau lipite adineori de sin, plosca vie și trandafirie plină de lapte bine-mirositor, iar dacă a abandonat vreme de-o clipă izvorul cel dătător de hrană și bucurie, a făcut-o cu siguranța de sine senină a celui încredințat că nimeni nu-i poate lua ceea ce îi aparține numai și numai lui...

— O să vedem noi cine l-a pierdut ! spuse directorul și vîrî iconița în portvizit. Mata vezi-ți numai de treabă, restul lasă-l în seama mea ! se mai întoarse el o dată spre femeie.

Dădu pe dată dispoziție la cancelarie ca toți profesorii, pe măsură ce sosesc, să fie trimiși fără întîrziere la el ; lăsă vorbă să fie chemat secretarul U.T.C. și responsabilul sindical ; omului de serviciu îi porunci să închidă la orele opt și cinci minute atît poarta de la stradă, cît și intrarea dinspre curte și să nu lase pe nimeni să mai iasă, nici să intre. La ora opt fix se uită la ceas, lungindu-și gîtul îi trecu în revistă dindărătul biroului pe cei chemați, își notă absenții în carnețel, apoi spuse :

— Tovarăși, am convocat această ședință inopinată într-o chestiune ce nu suportă amânare ; și anume, azi dimineață, după ce am intrat pe poarta școlii, am descoperit o dovadă concretă a activității reacțiunii clericale, a infiltrării ideilor idealiste. Rog insistent pe toată lumea să caute bine prin clase, să cerceteze fiecare bancă, iar dacă găsește vreun obiect care să poată fi pus în legătură cu concepția metafizică, să-l confiște imediat și să-mi raporteze cazul !... Atît pentru azi, tovarăși, puteți pleca !...

Dar lui Pénzes, ca director adjunct, îi făcu semn să mai rămînă ; surpriza o păstrase pentru el, numai pentru el ; de îndată ce rămaseră singuri, scoase zelos din portvizit iconița și i-o întinse ; rămase apoi în așteptare, ca încredințat că va desluși pe chipul lui László aceeași stupefacție pe care o simțise el la vederea micuței oleografii ; dar, privind-o, directorul adjunct zîmbi.

— Și-acum de ce zîmbești ? întrebă Kenyér ofensat. Ce-i fi găsind atît de amuzant ?...

— Cunosc pictura aceasta, zise directorul adjunct. E cea mai pămînteană, cea mai umană născătoare de Dumnezeu din cîte am văzut.

— Pe mine nu mă interesează tablourile din muzee, ci microbii care se răspîndesc aici, sub nasul nostru !...

Pénzes László îi înapoie mica pictură și îl privi pe director cu un zîmbet deschis și ironic.

— Rîzi tu, rîzi ! își închise portvizitul Kenyér Pál înfuriat. Pesemne că rîdeai în sinea ta și atunci cînd am luat poziție împotriva libertinajului moral, cînd vorbeam de etica comportamentului față de femeie, cînd am reprobat metodele tale pedagogice, iar acum uite că rîzi și cînd îți semnalez pericolul contaminării de idealism... Deși susții tu însuși că între știință și religie se afla o contradicție antagonică... În vreme ce știința se bazează pe fapte, religia se întemeiază doar pe niște legende biblice... Ei poftim, iar te-a apucat rîsul... Cum să-mi explic această atitudine, tovarășe *director adjunct* ?...

— Rîsul nu e străin nici de spiritul Scripturii ! dădu din mîină Pénzes, de-acum ostenit și se așează în fotoliu fără să fie poftit. Rîd și eu de bîcșnicia voastră și vă batjocoresc, cînd va sosi ceasul de care vă temeți ! — se spune în *Pilde*, iar Sfîntul Augustin zise așa : *Haec tu misericorditer irride*,

ut eis ridenda ac fugienda commendes ! Să-ți rîzi cu milă de greșalele lor, ca să le vadă ei înșiși caraghioase și să se ferească de a mai cădea în ele !

Își închise ochii pentru o clipă, rîsul nervos de adineaori îl obosise parcă de moarte ; era din ce în ce mai bătător la ochi cît de mult slăbise, se topise, îmbătrînise acest om atît de zdravăn pe vremuri ; Kenyér Pál îl privea totuși mîniat, cu ură, nu mai putea îndura că, orice i-ar spune, îi ripostează pe dată și, ca să-i amintească trecutul, își moaie săgețile vorbelor în veninul dulceag al slovei sfinte. În înverșunarea sa de acum, i se păru că etalarea rangului său nu era de ajuns, căută așadar să-și rănească și el adversarul :

— În zadar te străduiești să evoci prin aluziile tale timpurile în care am trăit înrădăcinat în credință, fiindcă, iată, plesnesc de sănătate, deși am smuls-o cu rădăcini cu tot din sufletul meu, în vreme ce de tine, răspopit odată cu mine, abia se prinde ceva din hrana cea nouă...

Pénzes își deschise ochii și luă aminte la directorul cel mătăhălos, fostul preot jigărit, cu stomacul sîngerînd.

— Nici nu-i de mirare ! răspunse el cu glas domol, dar pe chip îi apăru din nou o umbră de maliție. Pe mine ideile mele mă mistuie, dar pe ale tale ți le mistui tu însuși !...

— Nu cumva de-asta rîdeai adineaori ?...

— Ah, nu, contemplam doar rîvna exagerată și tocmai de aceea falsă, cu care te ocupi de iconiță ; mă uitam la tine cum tragi cu tunul după vrăbii, și-mi ziceam : deocamdată, noțiunile lumii materiale au în gura ta un aer atît de nefiresc ca o proteză dentară, și, pe măsură ce-ți miști placa asta cu mai mare gravitate și eroism, gura ți se schimonosește din ce în ce mai mult ; se prea poate că pe alții reușești astfel să-i înspăimînți, dar pe mine mă faci să rîd, fiindcă eu n-am uitat încă ziua în care căutai să mă convingi, cu ochii arzînd de febră, că lumea n-are decît să piară, numai credința să dăinuiască... Și iată că pentru tine nu mai are acum însemnătate decît universul șui pe care l-ai întocmit în sinea ta, nu-ți mai pasă de nimic, chiar de-ar fi ca zidurile acestei lumi să se înalțe din osemintele adepților noii idei — așijderi lui Leon al X-lea, care vroia să construiască biserica Sfîntul Petru din prețul biletelor de indulgență papală, cu alte cuvinte, din lîna, carnea și oasele oițelor sale...

Directorul se postă în firida ferestrei, urmări de acolo forfota străzii largi, în josul căreia îl împresuraseră tenebrele și-și pierduse cunoștința, în vreme ce căuta să fugă din fața imaginii copilului mort, a necazurilor reale și a răspunderii ; în sinea sa, denumise strada *bulevardul Damasc*, în memoria sfîrșelii de cu totul altă sorginte a apostolului Pavel, iar acum, cînd Pénzes îi reproșă trecutul, avu impresia că toate acestea se petrecuseră nu cu ani în urmă, ci parcă ieri-alaltăieri ; căută o ieșire din situația sa strîm-torată, voia să cadă la învoială cu dușmanul său.

— Nu vreau să ne războim, spuse el cu glas coborît, și din vorbele sale se desluși parcă un dram de bunăvoință. Cere-ți transferul, eu te voi sprijini...

Se întoarse totuși după ce rostise aceste cuvinte, era curios să vadă chipul celuiilalt, privirea, gesturile cu care îi întîmpină somația.

— În interesul tău, te rog, pleacă din preajma mea ! urmă el repezit. Nu mă întreba de ce stăruie s-o faci... Mai tîrziu ai să-ți dai seama și singur...

— O să-mi dau seama că a fost în interesul meu, nu-i așa ?...

— De ce să neg, poate că e și în interesul meu, nu numai al tău... Vreau să fiu acum sincer față de tine... Atît de sincer pe cît e cu putință ; uite, îți mărturisesc că simpla ta prezență are darul de a-mi evoca niște lucruri pe care nu vreau să mi le mai reamintesc... În al doilea rînd, aici tu ești iubit, în vreme ce eu sînt doar temut... Și-apoi, tu îmi cunoști prea bine metehnele ca să mă mai pot simți puternic în apropierea ta, mi se duce de rîpă toată încrederea în mine însumi, înțelegi ?... Mergi dar în pace, pleacă de-aici, pînă nu-i prea tîrziu...

— Nu cumva mă ameninți ?...

— Nu eu te ameninț, situația, ea a devenit amenințătoare. Există lucruri care nu depind de vrerea noastră...

— Dar de cine ?... N-ei fi vrînd să spui și acum că de Dumnezeu ?... Și, chiar de-ar fi așa, nici el n-ar voi să te vadă alungîndu-mă din calea mea, pe mine, pacifistul... Ori te pomenești că „necesitatea istorică” cere ca tu să întru-chipezi aici în persoana ta, de unul singur, principiul conducerii colective ?... Mă apucă și frica, cînd stau să mă gîndesc...

Kenyér Pál aruncă iar o privire rapidă și bănuitoare spre adjunctul său. Căuta să evite capcanele cuvintelor.

— Cu toate că pricinile le cunoști chiar mai bine decât mine, spuse el cu glas scăzut, surescitat. Ori nu tu ai scris parabola aceea scurtă despre cei doi mîntuitori ?... Nu tu ai susținut că cei angajați în lupta pentru idealuri comune trebuie să fie deopotrivă de dotați, că, altminteri, devin primejdioși unii pentru alții ?... Multă vreme după ce ți-am citit nuvela, n-am reușit să-i pătrund întru totul sensul, deși te-am denunțat pentru ea la decan... Dar acum am descoperit marele adevăr pe care-l conținea mica ta scriere... Acel Celălalt, care predica pe muntele Măslinilor, fără să fie însă dăruit, ca Maestrul, cu priceperea de a îmbina frumoasele, masivele, sculptatele pietre ale cuvintelor, acela sînt eu !... Da, sînt chiar eu, Kenyér Pál, acum ți-o mărturisesc, oricît de mult mă vei disprețui în urma acestei confesiuni... De ce n-aș recunoaște, de vreme ce puterea se află în mîna mea și, oricum, mai tîrziu, în public, tot aș tăgădui ?...

— Aici ai dreptate : puterea și gloria îți aparțin în întregime !

— Nu-i adevărat, gloria e a ta, și tocmai asta-i buba : ai mai pomenit vreodată putere care să nu dorească a-și dobîndi cît mai degrabă și gloria ?... Dacă vei pleca de-aici, cine știe, poate că, cu timpul, voi fi nu numai temut și respectat, dar mă vor și îndrăgi, mă vor aprecia...

Pénzes László se ridică în picioare, zîmbi a neîncredere.

— Dacă nu te-aș vedea stînd aici în fața mea, nici nu mi-ar veni să cred că tu ai spus vorbele acestea ; așadar, omul talentat e periculos, iar arivistului ambițios trebuie să i se dea mînă liberă, ca să poată acționa... Ciudată teorie, n-am ce zice ; parcă o aud din gura lui Șigaliiov urecheatul, unul dintre demoni... Dar ce spui tu e pur și simplu îngrozitor, pentru că, nimicindu-l pe cel talentat, l-ai condamnat totodată la pieire și pe omul inteligent... De-ar fi numai atît și-ar fi de ajuns ca să mă facă să nu plec de-aici... Dacă ar cere-o interesul public, m-aș duce fără întîrziere oriunde m-ar trimite ; dar cîtă vreme îți stau numai ție în gît, rămîn... Și trebuie să rămîn, cu atît mai mult cu cît, după cum știi prea bine, am început anul școlar cu o clasă experimentală !...

— N-are a face, asta să nu te rețină !...

Cuvintele îi scăpară instinctiv, pe negîndite, rămase el însuși mirat auzindu-se ; Pénzes se sculă, merse la el și îi pipăi brațul, pieptul, apoi se retrase cu un pas.

— E aproape de necrezut că ești același om care mai ieri voia să propovăduiască Evanghelia „în piețe mari și răsunătoare”, care năzuia să cucerească împărăția de mult pierdută a sufletelor și, dornic de ispășire, voma sînge și fiere... Numai imaginîndu-ți una ca asta și te apucă groaza, iar eu am fost osîndit să mă conving zi de zi, ceas de ceas, ba chiar minut de minut că nu e defel o închipuire... Să nu crezi așadar că ești singurul care suferă din pricina acestei coexistențe silite... Ori de cîte ori te vād, tremură ficatul și rinichii în mine și prind iar și iar ură față de mine însumi, vāzîndu-mă în tine, monstrul neofit, a cărui viață ia o nouă întorsătură nu prin revelația conștiinței iluminate, ci sub vālul întunecimii așternute pentru o clipă asupra ei !... Dar tu n-ai schimbat o credință cu alta, ci ai înlocuit doar vechile dogme cu altele noi, care-ți erau mai utile, fiindcă pentru tine credința nu era o realitate a lucrurilor nădăjduite, ci iluzia de împlinire a măreției tale ; după cum nici socialismul nu este pentru tine un ideal, ci numai posibilitatea de a parveni !...

— N-ai nici un drept să faci astfel de presupuneri ! strigă directorul. Ai să-mi ceri scuze pentru cuvintele astea !

— Să-ți cer scuze ție, unui neofit ?... Iudei iudelor ? !... Prefer să mă spînzur !...

— Și de ce mă rog aș fi eu iuda iudelor ?...

— Pentru că l-ai renegat nu numai pe Dumnezeu, dar și pe mama ta, pe tatăl tău și pe sora ta, iar în aceste clipe și pe fostul tău coreligionar și actualul tău coleg... Și poate că nu peste multă vreme, mai înainte ca să răsune al trei sute treizeci și treilea cîntat de cocoș, îți vei renega și idealul în numele căruia te-ai înveșmîntat în mantia însîngerată a inchiziției !... Adu-ți aminte de cuvintele mele atunci cînd vei fi biruit asupra-mi și vei fi dobîndit ca moștenire întreg disprețul ce ți se cuvine !...

Directorul adjunct se trase spre ușă cu obrazul gol de sînge, ca și cînd s-ar fi temut că, după toate loviturile și decepțiile de care a avut parte în nici jumătate de ceas, i se va face rău în preajma lui Kenyér Pál, și nimic nu i-ar fi repugnat mai mult decît una ca asta.

Directorul dădu parcă să se ia amenințător după el.
— Cară-te de aici, calomniator ticălos ! urlă ei cu furie tardivă. Provocator ordinar !... Uite-acu' dau telefon la regiune și le spun că nici o clipă nu mai sînt dispus să lucrez în aceeași instituție cu un agent al clericalismului !...

Dar nu dădu telefon la regiune, ci de îndată ce directorul adjunct părăsi biroul trimise după pedagog și îi ordonă ca din acest moment să fie cu ochii pe Péntes în permanență, să se țină după el pas cu pas, iar dacă-și va da seama că e urmărit, cu atît mai bine, se va furișa astfel pînă și în visele sale, îi va rînji din fundul ceștii, va adăsta, hlizindu-se, în preajma temerilor sale, pînă ce o va lua la fugă cuprins de teamă ; dar degeaba va fugi, fiindcă nu va izbuti să scape de urmăritorul său, după cum nici pisica nu se poate descotorosi de clopoțelul aninat de gît !... Hai, de-ajuns cu prostiile !... Acum, la treabă !...

Al trei sute treizeci și treilea cîntat de cocoș

Pe Péntzes László nu-l trăsesese inima să locuiască la oraș nici după ce se mută de la parohie și ocupă o catedră de profesor la școala medie. Alipi două camere casei vechi din Finațele, moștenirea soției sale, și venea la cursuri cu micuțul său Topolino de la șaptesprezece kilometri. Ținea să trăiască în preajma pădurii și a cîmpului, nu se îndura să renunțe la orătăniile, iepurii și porumbeii de pe lîngă casă, și tuturor celor din comună le spunea că azi-mîine orașul va ajunge atît de suprapopulat că oamenii vor prefera să locuiască ceva mai departe de centru, numai ca să-și poată bucura ochii măcar cu un petic de iarbă verde. Mai avea și o bucătică de fîneață, fiinul adunat de acolo ajungea pentru iernat unei văcuțe mititele dar vrednice, așa că aveau copiii de unde bea lapte. De cînd se afla pe drum cel de-al treilea, își asumase toată grija și povara treburilor casei, de multe ori pregătea și cina, amesteca și mămăliguța, îi asculta pe copii lecțiile, mulgea și vaca.

Era profesor și agricultor, tată de familie și naturalist, un om care-și educa copiii într-un spirit de simplitate, aproape puritan, de dragoste de muncă, de disciplină ; îi plăceau sentimentele elevate, dar șfichiuia sentimentalismul, disprețuia mofturile și urmărea cu ochi atent înclinațiile puștilor săi. Pe Csaba, cel mai răsărit, îl lua cu sine în toate hoinărelile sale, simțea că lui îi va lăsa lupa, aparatul de fotografiat demodat dar înzestrat cu un obiectiv sensibil și telescopul pe care și-l meșterise singur și cu care observa constelațiile mai apropiate și fenomenele cerești. Băiatul se aținea în apropierea lui prin pădure și pe cîmp, ba rămînea nițel în urmă, ba i-o lua fuga înainte, reușea să deosebească în covorul verde, aparent uniform al vegetației țîntaura, hrișca tătărească sau omanul ; lua în palmă șarpele de apă, șopîrla, tritonul, avea o colecție frumoasă de fluturi, era în stare să scurme toată grădina în căutarea vreunui „exemplar

splendid” de coropișniță, și, o zi peste alta, se pricepea deja sa clasifice insectele după familii.

Pénzes nici nu și-ar fi putut duce la bun sfârșit toate treburile dacă n-ar fi avut mașinuța aia hîrbuită, dar care, fie iarnă, fie vară, se opintea credincioasă la deal. Cu ea a dus-o pe Emilia la maternitate, cu ea își făceau cumpărăturile, mergeau la dentist, la cunoscuți ; cu trenul ori cu autobuzul nici n-ar fi reușit să ajungă la timp la școală și de-acolo, seara tîrziu, îndărăt la Fînanțele. Iar de cînd se încontra aproape zilnic cu directorul, cît ar fi fost de înfuriat văzînd exagerările lui Kenyér Pál, sectarismul său în pas cu vremea, în cele douăzeci de minute, cîte îi trebuiau să ajungă acasă cu mașina, se mai liniștea oarecît, deși simțea că situația sa devine pe zi ce trece mai insuportabilă alături de acest om care, din două-n două vorbe, chiar și atunci cînd erau singuri, i se adresa ostentativ cu „tovarășe director adjunct”, căruia îi era ciudă că puștii țin la profesorul lor de științe naturale, în vreme ce directorul le inspira doar teamă.

Face mare caz de gradul cel mai înalt de umanism, dar nu s-ar da în lături să-i facă de petrecanie pînă și camaradului său ! Își zicea el, scrișnind din dinți revoltat. Și toate acestea din pricină că, după ani de zile, a intuit adevărul unei parabole pe care ani scris-o în tinerețe și a simțit pe pielea lui că în fruntea unei cauze ar trebui să se afle într-adevăr numai oameni deopotrivă de capabili și de instruiți, fiindcă altminteri, mai devreme sau mai tîrziu, ajung să-și facă de petrecanie : mi-a înțeles prorocirea și vrea să mă înlătore din drumul său !

Într-o zi Pénzes László primi o citație de la secția de circulație a miliției ; ajuns acolo, locotenent-colonelul îl pofti să ia loc, îi oferî o țigară, însă permisul de conducere pe care i-l ceruse în prealabil îl puse sub ochii lui în sertarul biroului, apoi, rezemîndu-se în coate, îl măsura cu suspiciune înveselită și îl întrebă cum se simte la volan în vremea din urmă. Pénzes se uită la locotenent-colonel și îi trecură puzderie de presimțiri rele prin cap, îl bătu chiar gîndul că pesemne cineva a fost călcat pe șosea cu mașina, făpta-

șul a spălat putina, iar acum miliția îl bănuiește pe el, pe baza semnalmentelor furnizate de martori.

— Nu-mi aduc aminte să fi comis nimic neregulamentar, spuse el, ca să isprăvească cât mai repede, dar îmi asum responsabilitatea pentru orice aș fi făcut.

Locotenent-colonelului îi plăcu franchețea interlocutorului, ceea ce îl făcu parcă și mai stingherit decît fusese la început.

— Deocamdată nu e vorba nici de contravenție, nici de vreun delict, ridică el din umeri zîmbind, dar tocmai de aceea v-am chemat, tovarășe profesor, ca să preîntîmpinăm răul...

Pénzes nu mai înțelegea nimic ; ochelarii i se aburiră dintr-o dată, fu nevoit să și-i scoată ; privi uimit, aproape ofensat la ofițerul de miliție, dar gestul său de a-și scoate ochelarii îi veni acestuia la țanc.

— Sper că n-aveți necazuri cu vederea. Încă nu e necesar să vă măriți dioptria lentilelor, așa-i ?... Ori poate c-a crescut tensiunea în fundul de ochi, sau ceva asemănător...

— Asta-i exclus, vă rog, recent am fost la control. Pot să vă asigur că vîd perfect...

De-acum situația locotenent-colonelului devenise de-a dreptul penibilă.

— Cunoașteți și dumneavoastră foarte bine, tovarășe profesor, articolul respectiv din normele de circulație care ne cere să dispunem efectuarea unui nou control medical ori de cîte ori considerăm că unul sau altul dintre șoferi nu mai stăpînește volanul la perfecție. Or, în cazul dumneavoastră, potrivit unor observații exterioare, se manifestă anumite tulburări în timpul conducerii... Deci, să nu credeți că v-am chemat aici ca să vă căutăm cu tot dinadinsul noduri în papură.

Și îi puse în față o coală, formularul controalelor medicale obligatorii, la vîzul căreia pe directorul adjunct îl luă cu călduri și-l trecură sudorile, căci știa prea bine cît va trebui să umble de colo-colo și să aștepte prin anticamerele dispensarelor pînă cînd hîrtia va ajunge să poarte cele zece ori douăsprezece parafe cerute ; dar n-avea încotro, fiindcă în locul permisului reținut primi doar o adeverință temporară, valabilă numai douăzeci și patru de ore...

Îi trebuiră două săptămîni pînă izbuti să termine toate controalele, de mai multe ori întîrzie de la orele de consultație ori nici nu mai apucă să se prezinte la policlinică. Dar între timp se abătu asupra lui și un alt necaz : directorul revizui orarul și operă niște modificări, îi dispersă orele, ca el să nu se mai poată ocupa de clasa experimentală : pe cîteva dintre ele le mută la ciclul seral, iar jumătatea de normă a unui profesor tînăr care predase acolo o trecu la zi, numai ca să-i facă lui Pénzes un rău. De cînd ordonase să fie controlate băncile, și nu se găsiră psalmi ori cărți de rugăciuni din care bănuise că ar fi putut să cadă micuța poză cu Madona, era ca turbat ; văzînd zarva ce se iscase și că profesorii umblă de colo-colo înfuriați, femeia de serviciu se prezentă de bunăvoie la director și mărturisi cu lacrimi în ochi că poza era a ei, îi căzuse din sîn în dimineața cu pricina, o primise de la feciorul ei, care a fost în schimb de experiență la Leningrad cu o echipă de muncitori. Uluiț, Kenyér Pál scoase din portvizit oleografia mititică și, într-adevăr, descoperi pe verso eticheta Ermitajului. Simțea acum și el că făcuse din țințar armăsar, era o gafă asemănătoare umilinței cu grave urmări la care o expusese cu cîteva săptămîni în urmă pe Hencz Zsuzsa ; parcă și auzea ce-o să spună Pénzes cînd va afla treaba, de aceea, cuprins de furie neputincioasă, atacă el cel dintîi :

— Toate grijile-s pe capul meu, asta pentru că unor domni le place să fie prezenți numai cînd e vorba de luat decizii ! spuse el la sfîrșitul celei de-a doua săptămîni, văzînd alergătura directorului adjunct. De acum înainte le voi cere subordonaților mei să dea socoteală pentru fiecare minut petrecut în afara zidurilor școlii ! urmă el.

Pénzes n-avusese intenția să-l inițieze în calvarul său, dar acum fu totuși nevoit să-i istorisească întîmplarea ciudată ; directorul făcu mai întîi pe miratul, dar apoi izbucni pe dată :

— Tovarășe director adjunct, eu nu-s pus aici ca sa mă ocup de rișnița ta !... Vinde-o și basta !... Așa cum alții fac naveta cu trenul sau cu autobuzul, poți s-o faci și tu !... Vrei să fugi cu tot dinadinsul de greutăți !...

Pénzes dorea să evite altercația, acest du-te vino îl os-tenise de ajuns, dar la auzul atacului neașteptat se simți ca pălmuit.

— Eu fug cu tot dinadinsul de greutăți ?! întrebă el înăbușindu-se, palid la față. Eu, care stau de dimineața pînă seara în școală și mi-am mîncat jumătate din sănătate alături de tine ? !... Dar cine-i omul la toate în școala asta dacă nu eu ? !... Și cine-i cel care-și zornăie întruna cheile ca pe niște lanțuri și împarte porunci dindărătul biroului ? !...

— Te-am avertizat în repetate rînduri să nu mă mai subminezi !...

— Regret, dar se pare că pe tine faptele te subminează, nu eu... Vei fi vrînd acum să zici că acuzațiile tale calomnioase sînt pătrunse de intenții constructive !...

— Eu vorbeam de comoditate, atît și nimic mai mult !

— Comoditate ! De mînie, Pénczes izbucni în rîs. Cum de îndrăznești să uzezi de cuvîntul acesta, tu, care ți-ai cărat aici din biroul de-acasă pînă și mobilierul ăsta lăcuit în negru și ni l-ai vîrît pe gît în schimbul unei sume frumoșele, ca să-ți ai la îndemînă și trecutul dimpreună cu prezentul !... Cum altfel se poate numi asta, dacă nu comoditate ? !...

— Tovarășe director adjunct, îți interzic !... strigă Kenyér Pál și-și repezi mîna cu gestul său binecunoscut spre receptorul telefonului. Chiar acum am să informez comitetul regional despre noile tale denigrări !...

— Care denigrări ? !... Păi, fotoliile astea două, canapeaua de piele și dulapul de cărți le-ai plătit din banii pe care i-am strîns prin comitetul de părinți pentru un magnetofon ; o sută de martori pot s-o dovedească, că doar am protestat din răsputeri, vîzînd că vrei să bagi banii-n buzunar !...

Degetul directorului încremeni pe discul telefonului, se holbă la adjunctul său, apoi trînti receptorul în furcă.

— Aici eu sînt stăpîn, și fac ce vreau !... Pe mine tu nu mă poți trage la răspundere !...

— Din păcate, asta am simțit-o pe pielea mea !... Dar o să te tragă la răspundere timpul, care se pîrguiește în copiii aceștia care forfotesc aici, în jurul tău și despre care nu știi nimic !... Măi... castratule !

Roșu ca para focului, răvășit, Pénczes László ieși val-vîrtej din biroul directorial, ca peste cîteva minute s-o pornească în goană spre miliție, după permisul său de conducere.

Locotenent-colonelul cercetă îndelung, foarte îndelung formularul împestrit de parafe medicale, chibzui un răstimp, apoi începu iar să-l studieze ; în cele din urmă se duse la dulapul de fier ; dar înainte de a-i fi restituit permisul, zîmbi resemnat și spuse :

— Cazul este atît de ieșit din comun, încît am făgăduit familiei dumneavoastră să păstrez o discreție absolută, însă acum mă văd nevoit să vă informez despre sesizarea ce ne-a fost înaintată...

Și netezi pe masă în fața directorului adjunct o scrisoare scrisă de mînă :

„Dumneavoastră nici nu vă puteți închipui prin ce spaime cumplite trecem ori de cîte ori soțul meu ne obligă sa călătorim în mașina pe care o conduce ; de mult timp suferă de grave tulburări ale vederii, le resimte el însuși, la vremea respectivă a obținut certificatul medical necesar permisului de conducere numai grație relațiilor pe care le are... Vă rog din suflet, în numele copiilor mei și al meu personal, să ne ajutați, fiindcă orice am încerca să facem noi, ar duce inevitabil la certuri groaznice, avînd în vedere că soțul meu e înnebunit după mașină...”

— Acesta nu e scrisul soției mele ! spuse în sfîrșit Pénzes ridicîndu-și privirea întristată și intui dintr-o dată că fusese tîrît într-o luptă în care dispune de resurse mai slabe și al cărei rezultat final nu poate fi nici măcar întrezărit. Cu toate acestea, acasă nu zise nimic, nu voia s-o tulbure pe Emilia, care pe-atunci era în patru luni și jumătate cu ăl mic. Și pînă acum îi spusese doar că șoferii trebuie să se prezinte la control medical și că zile de-a rîndul nu izbutise să intre la oftalmologie...

În timpul nopții femeia îl trezi, gemuse tare, chinuit, mai că sculase și copiii din somn. O vreme se holbă buimăcit la Emilia, apoi bolmoji „m-am aflat în pericol”, dar după aceea nu reuși să mai adoarmă. Îi era frică. Pentru înfîia oară în viața lui îl cuprinse teama și, ceea ce era mai chinuitor, frica lui era complet lipsită de obiect, nici un om anume n-ar fi fost în stare să i-o insuflă. Pe vremuri, această siguranță de sine i-o dădea gîndul că nu făcuse niciodată nimănui vreun rău, nu comisese nici o faptă și nu rostise nici un cuvînt pentru care să nu-și fi putut asuma întreaga responsabilitate. Și, totuși, acum, de pe o zi pe alta, îl

pătrunseseră temerile. După ce Emilia adormi și în casă se așternu din nou liniștea, ieși în bucătărie, scoase din sertarul mesei satîrul de carne și îl puse în pat, la picioare, ca să-l aibă la îndemînă în cazul în care va auzi vreun zgomot suspect... De îngrijare nu-l mai prinse somnul, stătea nemișcat și-și încorda auzul, pînă cînd începu să fie torturat de liniște, Liniștea — menită să adăpostească în sînul ei primejdia care se va abate asupra-i pe negîndite și fără să-i lase vreme nici măcar pentru a se apăra... Aprinse lampa de carte, încetul cu încetul se calmă și pe la două și jumătate ațipi din nou, dar avu un vis scurt și înspăimîntător : se făcea că prin fereastra deschisă sare în cameră Káló pedagogul, cu o mînă scutură clopoțelul, în cealaltă strînge un cuțit ; se apropie încet, pas cu pas, amenințător de patul său, iar el nu se poate nici măcar clinti, e nevoit să privească neputincios la celălalt cum îi vine din ce în ce mai aproape ținînd în mînă cuțitul ridicat ; dar înainte de a se arunca asupra lui ca să-l omoare, începe să scuture ca un apucat clopoțelul și să urle : — A sosit ceasul de pe urmă, ceasul de pe urmă, trebuie să pieri ! — și-atunci se trezi și se frămîntă pînă-n zori, încercînd să ghicească de ce i se arătase oare în somn tocmai individul acela caraghios ; aproape se rușina că se putuse speria, chiar și numai în vis, de bîcîsnicul acela pe care îl iau în rîs pînă și copiii și care, dintr-un fitecine, devenise dintr-o dată favoritul directorului. Ajuns la acest punct, se sculă brusc în capul oaselor și începu să-și maseze fruntea și tîmplele, intuise o legătură între visul său deprimant și persoana reală a lui Káló, își aduse aminte din ce în ce mai deslușit că în vremea din urmă, oriunde s-ar fi dus, pedagogul apăruse în preajma lui ori îl urmărise de la distanță, și n-o făcea, de bună seamă, din proprie inițiativă...

La școală fu prost dispus toată dimineața ; copiii îi aminteau de clasa experimentală care îi fusese luată, ceea ce îl ducea cu gîndul la director, și numai la ideea că-l va întîlni, că va trebui să stea de vorbă cu el, fie chiar și despre treburile banale, îl apuca sila. Îl evita și pe pedagog, nutrea față de el un sentiment de stinghereală și de culpabilitate, pricinuite de antipatia, de-a dreptul de ura pe care i-o stîrnise visul nocturn și pe care fără îndoială că nenorocitul nu le merita, doar temerile îl făcuseră să-și închipuie tot

felul de blestemății despre el... Rememoră noaptea prin care trecuse, începînd din momentul în care l-a trezit Emilia ; deodată își aminti că uitase toporișca la picioarele patului, pesemne că nevastă-sa a și găsit-o, a sucit-o nedumerită în mîină, i-a cercetat probabil tăișul, de parcă ar fi vrut să descopere pete de sînge ori vreun fir de păr lipit de el, fără să înțeleagă însă nimic ; iar acum el va trebui să scornească o minciună, în caz că nu se va îndura să-și mărturisească rușinoasa lașitate și nălucirile absurde... Orele se scurgeau cu pași de plumb, spaimele îl împresurară iar și iar, de-acum s-ar fi vrut cît mai curînd acasă, ca să-i vadă măcar pe ai lui liniștiți și să se încredințeze că toporul n-o înfricoșase pe Emilia...

Spre ușurarea sa, ultima oră pe care o avea cu a VI-a B s-a suspendat, deoarece elevii trebuiră să plece la micro, așa că își aruncă pardesiul pe umeri și porni numaidecît spre partea din spate a clădirii, unde obișnuia să-și parcheze mașina ; dar, stupefiat, îi fu dat să descopere că toate cele patru roți erau pe geantă, cineva le scosese pînă și ventilele ; peste drum de intrarea din dos a școlii, de unde se prefirau zgomotele micuței tipografii, adăsta doar un camion, dar șoferul acestuia nu se zărea pe nicăieri ; cedînd primului impuls, se întoarse, fără să știe de ce, în clădirea școlii, de parcă ar fi vrut să-i ceară cuiva socoteală acolo pentru gluma de prost gust. Pe coridor îl podidiră lacrimile și, colac peste pupăză, tocmai atunci ieșea și directorul din biroul său și se îndreptă spre el.

— Da' ce-ai pățit ? întrebă, mai degrabă cu uimire posacă decît compătimitor. Arăți jalnic !... Pur și simplu jal-nic !...

Ieși în stradă, se opri pe marginea trotuarului, în bătaia soarelui, lacrimile îi mai curgeau și acum pe față ; vedea forfota trecătorilor ca prin ceață, și nu-i venea nici un gînd salvator ; stătea ca paralizat, fără să știe cine și cînd îl va smulge din neputința care-l cuprinsese. În cele din urmă porni spre oraș, ca să facă rost de la vreun atelier de reparații de ventile, pînă le găsi și umflă și cele patru cauciucuri se făcu după-amiază tîrziu ; în mașină, cu volanul în mîină, se mai liniști oarecît, și s-ar fi liniștit pînă acasă de-a binelea dacă după primii kilometri nu i-ar fi apărut

neconținut în fața ochilor imaginea directorului. Cu câtă reprobare malițioasă repetase : „arăți jal-nic !” Era limpede ce anume voia să insinueze ; de-ar fi fost cât de cât sincer, ar fi putut începe cam așa : „Iată, astfel îl umilesc și-l calc în picioare pe cel care se pune împotriva voinței mele, pe cel care nu se retrage din calea mea !” Ținea volanul doar cu stînga, cealaltă mîină și-o trecea întruna peste față, privi apoi de mai multe ori în oglinda retrovizoare, ca să vadă dacă într-adevăr chipul i-e chiar atît de răvășit încît provoacă uimirea pe care o vădise Kenyér...

Ajunse acasă întors pe dos ; Emilia îl aștepta zîmbitoare în pridvor, starea ei sufletească înrîurită de-un soroc o făcu să nici nu observe tulburarea soțului, dar din zîmbetul ei Pénzes ghici că se amuzase la gîndul satîrului pe care, uimită, îl descoperise cînd a strîns așternuturile patului ; ar fi dat să zîmbească și el, dar după noua pățanie nu-i ardea defel, căuta de-acum pornit pricină de ceartă ; din fericire, își demască din vreme propria intenție, năravul șicanării și al arțagului îl considera josnic și îl disprețuia la alții, era de părere că omul nu trebuie să aducă cu sine nici măcar în curtea casei tîna lipită de talpa ghetelor în preumblarea sa prin locuri imunde ; zidurile cîminului să-i fie pavază împotriva ofenselor lumii dinafară ! Așa că, în loc să pornească vreo sfadă, preferă să tacă, făcîndu-se că nu bagă de seamă zîmbetul cu care Emilia îl îndemna să-și deschidă sufletul ; după ce se spală pe mîini și se așează în fața prînzului întîrziat, spuse doar în treacăt, bombănind :

— Vreun cîine și-a rupt pesemne lanțul prin vecini și s-o fi agățat de gardul nostru, îmi venea de-a dreptul să-l omor, că m-a sculat a doua oară din somn, după visul acela urît...

Într-o duminică dimineață apăru în curte un bărbat cu servietă, îmbrăcat în haină de piele, venise să facă numărătoarea vitelor și orătăniilor ; după ce trecu în catastif pînă și porumbeii și iepurii, întrebă chiar de două ori dacă e adevărat că directorul adjunct are douăzeci și cinci de familii de albine, iar mai tîrziu lui Pénzes i se păru că la auzul răspunsului său funcționarul ridicase din sprîncene, ba chiar zîmbise cu un dram de neîncredere. Cine știe, poate

că n-ar fi trebuit să-i dea socoteală chiar așa de exact, își zise mai apoi, că doar ăștia n-au cum să-l controleze de-a fir a păr ; dar acum era prea târziu, greșeala a fost săvârșită, te pomenești că nu mai e nimic de făcut, din cele douăzeci și cinci de familii de albine cei de sus vor trage concluzia că au de-a face în cazul lui cu o ditamai gospodărie, cineva va intra pînă la urmă la bănuieli, iar el va ajunge să fie considerat o oaie neagră... Și în zadar încercă să-l convingă Emilia că exagerează și intră în panică fără motiv, fiindcă văzuse el cu ochii lui țărani din Ierbioara care, cu două mîrtoage prăpădite, doi juncani și niscăi găini, s-au pomenit trecuți pe lista chiaburilor, pentru că le-a pus cineva gînd rău și, din răzbunare, a vrut să-i vadă ridicați și făcuți una cu pămîntul. Iar, dacă-i vorba de dușmani, nu duce nici el lipsă de ei...

Aceasta îi aminti de faptul că pe vremuri, cînd relațiile dintre el și director nu se deterioraseră încă într-atîta, ori de cîte ori le ducea colegilor în servietă niște roșii, ardei, ceva fructe pentru gustarea de la ora zece, Kenyér Pál zîmbea în doi peri : — Am impresia, chiaburule, c-ai fost pus la o cotă prea mică, de nu ești în stare să consumi împreună cu familia tot ce produci. Pun prinsoare că faci și pe precupețul. — Chibzuind la toate astea, încetul cu încetul se înstăpîni în el convingerea că, în urma unor denunțuri calomnioase, ajunsese să fie pus pe lista chiaburilor, că o să i se ia casa și cele cîteva răzoare ale grădiniței de zarzavaturi, bucățica de fîneață și văcuța, iar în vreme ce Emilia și copiii, ajunși de pripas, vor flămînze aciuai în vreo odăiță mizeră, el va fi dus la muncă forțată... Și unde-i omul care să-i țină partea cînd va fi la ananghie și asupra lui va plana umbra bănuielii ?... Cîtă compasiune ar avea semenii, cînd e vorba de primejdie, sînt atît de fericiți dacă-și pot salva pielea că, în lumina orbitoare a acestei fericiri, nici nu mai observă năpăstuirea celor nevinovați...

La două săptămîni după vizita recenzorului de animale, într-o după amiază tîrzie o ducea cu mașina pe Emilia la ginecologie, pentru controlul periodic, îi însoțeau puștii, Csaba și Ákos ; era o zi mohorîtă, jilavă, cețoasă, la volan Péntes simțea de parcă negurile năpădite pe dealuri atîrnau și deasupra șoselei în chip de zdrențe puturoase ; după

cîtiva kilometri pomi iar ploaia, în lumina fazei lungi a farurilor se putea vedea că din bazinul de decantare al abatajului de minereu de fier zeama cleioasă ca borhotul s-a scurs și s-a prelins pe asfaltul drumului. Ar trebui să vînd vreo zece familii de albine, poate că atunci n-ar fi atît de bătător la ochi că țin gospodărie ! își zise el din nou, sucind cînd și cînd volanul la dreapta, ca să ocolească mîlul mîzgos, iar Emilia, chinuită, s-ar zice, de presentimente negre, de data asta îl povățuia întruna : — Nu mergi prea repede, Laci ? — Vezi că-i un car cu boi în față ... Auzind-o pe mama lor, băieții prinseră și ei curaj, își avertizau tatăl de orice mișcare pe șosea, de fiecă semn de circulație, iar Pénzes deveni din ce în ce mai iritat. — Ar trebui să las totul baltă și să mă mut la oraș, dacă a ajuns să fie atît de primejdioasă creșterea animalelor și cultivarea zarzavaturii ! căută el să-și abată focul revoltei asupra domeniului în care ciudatele năluci izvodite de teama sa se înmulțeau de la ceas la ceas. Între timp devie iar la dreapta, intră cu două roți pe acostament și, la un moment dat, auzi un zgomot ca de explozie ; mașina se lăsă într-o rîină. Pénzes abia reuși să sucească volanul în direcție opusă ; judecînd după puternica detunătură, știa de-acum că s-a spart camera. Ieși din mașină în ploaia torențială, în dezolanta și împuțita jilăveală de afară, străbătută în răstimpuri de lumini supărător de puternice, iar cînd își dădu seama că n-are roată de rezervă, ci doar o cameră peticită și răspeticită, îl copleși o exasperare bolnăvicioasă :

— Dați-vă jos ! urlă el. Hai, dați-vă jos, repede !... Voi sînteți de vină pentru toate belelele ! Mă mir că nu m-ați băgat în primul pom de pe marginea drumului !...

Cei doi copii tăceau speriați ; nu le venea să creadă că tatăl lor, care pînă acum se jucase cu ei, îi dezmierda cu vorba și nu admitea nici între ei, puștii, purtări brutale și nedreptățire, care îi învățase mereu că omul trebuie să pună orînduială mai întîi și-ntîi în sine însuși, și-atunci va fi și în lume orînduială mai mare, acum, nitam-nisam, începe să răcnească, îi împoașcă cu cuvinte tari și vrea să-i alunge din mașină. Simțeau ei de la o vreme încoace că s-a petrecut ceva cu el, cîteodată zîmbea cam ciudat, începea să clatine fără vreun motiv vizibil din cap, ba l-au văzut parcă și

vorbind de unul singur și amenințînd din cînd în cînd pe cineva. Cuprinși de milă și uimire, nici nu erau în stare să articuleze vreun cuvînt, dar cînd Ákos văzu că maică-sa iese în ploaie și se pornește pe plîns, scoase speriat un țipăt și se grăbi să iasă după ea.

— Tot ce mai lipsește-i să-ncepeți acum să-mi bociți ! spuse Péntes îndreptîndu-se spre spatele mașinii ca să scoată din portbagaj cricul și cheia ; de-acum însă era și el speriat, i se făcuse și rușine din pricina neașteptatei crize de nervi, începu dar să izbească cu piciorul în cauciucul roții, ca să vadă toți trei că adineaori își pierduse cumpătul din cauza situației disperate, a ciubărului de borhot în care s-a prăvălit pînă-n gît, cu mașină cu tot...

După întîmplarea alarmantă, atît Emilia cît și copiii, temători, se fereau din calea lui prin casă și îi urmăreau fiecare mișcare ; femeia nu intrase la cine știe ce gînduri cînd găsisese satîrul în pat, ce-i drept, avusese ea niște presimțiri în vreme ce-l spăla și îl punea îndărăt în sertarul mesei din bucătărie, dar explicațiile lui László o liniștiseră totuși, crezuse povestea cu cîinele care îi stricase noaptea și în care se pregătise să dea cu toporișca, însă, după scena petrecută pe șosea, întrezări o legătură între prezența armei aceleia în așternut și purtarea bărbatului în vremea din urmă, ceea ce avu darul s-o umple de neliniște ; de pe o zi pe alta, simți că băieții nu se mai află în siguranță și începu să se roage de omul dezechilibrat să-i dea ascultare și să se interneze pentru cîteva săptămîni la neurologie, unde va fi tratat și se va putea odihni după anii lungi de corvoadă. Péntes se temea de-acum și de sine însuși, la vorbele Emiliei se mulțumea să răspundă printr-o tăcere îndărătnică, ca și cînd nici nu i-ar sta mintea acolo, ci la lucruri mult mai depărtate, dar, de un timp încoace, exasperatele rugămințile femeii, de îndemnurile drăgăstoase și de văicăreală, se repezea adeseori, din răz bunare, în fața oglinzii și se cerceta în ea schimonosindu-se.

— Da' ce-ai pățit, tovarășe director adjunct ? se prostea el cu glas subțire, imitîndu-l pe director ; se mîngîia pe obraz făcînd pe măscăriciul și se mlădia cochet din mijloc. — Arăți jalnic, ai auzit ?... Pur și simplu jal-nic !... Trebuie să te tratezi cît mai degrabă !... Ai ajuns și pentru familia

ta o povară, nu vezi că le provoci silă și că încearcă să scape de tine ? !... Ce-i mai fi așteptînd ?... De ce nu-ți pregătești odată funia săpunită ? !...

Tot în acele zile, pe cînd umbla prin dulapul cu uși de sticlă aflat în biroul său, în care totdeauna era ordine, i se păru că descoperă urma unei mîini străine, cineva îi răvășise cărțile și însemnările, de parcă ar fi căutat ceva : dar ce să fi căutat oare ?... Neliniștit, pînă la prînz făcu întruna presupuneri peste presupuneri ; cheie la dulap în afară de el n-avea decît directorul. Înainte de a încuia ușa dulapului, ajunsese cît pe ce să se convingă pe sine că exagerase, că i se năzărise, pesemne că el singur, în graba-i nervoasă, răscolise cîteva volume și uitase apoi, își zicea, dar deodată îl străfulgeră un gînd : în dulap, printre dosare se află subiectele de examen, pe care le alcătuiseră de curînd împreună !... Își îmbrăcase deja paltonul, dar acum se dezbracă iute, deschise din nou ușa dulapului, scoase subiectele, le confruntă cu cuvintele-titlu numerotate din caietul său de lucru, și, din ce în ce mai stupefiat, constată că o bună parte din ele fuseseră furate... Se așază la masa de scris, tăie fișii-fișii cîteva coli de hîrtie și, cu muncă trudnică, alcătui și puse la loc subiectele care lipseau ; pînă termină, se făcu seară tîrzie. În indignarea sa, se consolă mai apoi încercînd sa-și imagineze deruta ciudată în care se va afla elevul „ajutat” pe bază de mită ori de pilă, împreună cu sprijinatorii săi, cînd îi va fi dat să constate că subiectul pe care-l tocise în preajma examenului a fost tras de un alt coleg al său și, pe deasupra, înaintea lui, astfel că va fi nevoit ori să răspundă din subiectul care i-a căzut în realitate, ori să dea potlogăria în vileag ; în orice caz, își propuse să anunțe din timp inspectoratul învățămîntului și să cheme pe cineva să asiste la examen ca martor...

Însă, dintr-o dată, începură să-l cotopească fiori de spaimă : ce se va întîmpla dacă, tocmai în perioada examenelor, se vor dispensa de serviciile sale ? sau dacă va fi ales într-o altă comisie de examen ? ori dacă-l vor trimite la țară, dacă-i vor da de înțeles pur și simplu că sentințele sale nu sînt concludente, avînd în vedere deteriorarea mereu mai vizibilă a nervilor săi, la care atît directorul cît și

pedagogul făceau aluzii din ce în ce mai insistent ? Pe zi ce trecea, i se întârea convingerea că era neputincios, fiindcă toată lumea s-a coalizat împotriva lui. Noaptea îl treceau sudorile și delira, iar odată, intrînd în casă din curtea pustie luminată de razele lunii, începu să se plîngă cu voce tare că afară ninge cu fulgi mari și că va trebui să se scoale de cum se crapă de ziuă, ca să măture zăpada...

Emilia era din ce în ce mai deznădăduită văzînd că starea soțului ei se agrava, spaimele lui se înteteau, obsesiile stranii și nălucirile i se înmulțeau cu trecerea timpului ; femeia era cu atît mai îngrijorată cu cît Pénzes László nu-i povestise nimic din cele ce se petrecuseră la școală, motivele gravei sale tulburări psihice. Dar de spus nu mai îndrăznea să-i spună nimic de cînd László, maimuțărindu-se în oglindă, jucase rolul acela isteric și o acuzase că s-a dat de partea directorului și că a ajuns și pentru ea o povară, ca și pentru *neofitul* ăla.

Într-o dimineață directorul trimise după Káló, îi făcu semn să ia loc și se preumblă apoi o vreme posac și tăcut pe lîngă el.

— În săptămîinile din urmă n-ai prea venit să-mi prezinți raportul... Ia spune, cu ce te-ocupi acum ?...

— Mă-nsor, to'ăse director, spuse Káló îmbujorîndu-se la față și zîmbi. Nu-i bine ca omul să trăiască de-unul singur...

— Nu e bine, zici ? îl iscodi Kenyér Pál bănuitor și în sinea lui își zise : a ajuns și dobitocul ăsta să-mi vină cu citate din Biblie, ca Pénzes !... Nu cumva îndrăznește să facă aluzie la mine ?...

Și, după ce cugetă vreme de-o clipă la ciudățenia vieții sale solitare, întrebă :

— Și cu cine te însori, dacă-mi dai voie să te întreb ?... Ai dat peste vreo femeie cu bani, te pomenești...

— Dimpotrivă, to'ăse director, zise pedagogul arătîndu-și dinții lucitori de metal. Am pus ochii pe-o fată de condiție cît se poate de modestă, dar de încredere... Poate o știți, că doar lucrează la bucătăria Casei Profesorilor...

— Așa deci, dumitale ți-au căzut cu tronc porțiile duble ?... Ei, tovarășe Káló, tovarășe Káló ! Directorul clătină din cap a reprobare ironică, ca să nu se arate cîtuși

de puțin mișcat la vestea acestei însoțiri bizare și pentru a-și semnala în continuare superioritatea. Ia te uită, cine și-ar fi închipuit că ești atît de calculat!...

— Păi, n-am ce zice, Lenuța m-a omenit întotdeauna, dar nu-i vorba numai de asta... Mai are nevoie omu' de cîte o cămașă călcată, de-o izmană acolo, carevasăzică... Și-apoi, ce mi-am zis eu : doar n-o să-mi înnegresc acum dosarul de la cadre prin cine știe ce căsătorie mic-burgheză... Trebuie să iau pe-una care vine de jos, ca și mine !... Un element neaoș, de origine sănătoasă, muncitorească...

Și, rostind aceste cuvinte, începu să se zvîrcolească în fotoliul de piele scuturat de hohote de rîs, cu aerul că și-a jucat în sfîrșit cartea cea mare, prin care și-a cîștigat de acum înaintea încrederea și mai deplină a directorului. Dar Kenyér îl privi dezgustat, pedagogul era primul om, după Péntes, de care ar fi vrut să se descotorosească cît mai repede.

— Treaba dumitale cu cine te-nsori, zise el în cele din urmă ; dădu din mîna a lehamite și își întoarse privirea. Aș vrea doar să-ți atrag atenția asupra faptului că, de cînd flirtezi cu fetele de pe la bucătărie, ți-ai cam neglijat sarcina pe care ți-am încredințat-o... Și în loc să trag vreun folos de pe urma activității dumitale, intru pîn' la urmă în vreo belea !...

Káló încremeni în fotoliu și clipi ofensat, de parcă i s-ar fi turnat în cap pe neașteptate o găleată de apă rece ; directorul merse la ușă, o încuie pe dinăuntru cu cheia și spuse cu glas înăbușit :

— Știi, Káló, că directorul adjunct a descoperit mișmașul și a înlocuit imediat subiectele de examen sustrase ?... Acum degeaba te zgîiești la mine, că asta e situația... Deși eu te-am avertizat să pui toate lucrurile la loc așa cum le-ai găsit... Dar probabil că dumneata ardeai de nerăbdare să pleci la întîlnire, și te-ai grăbit...

Îl lăsă pe pedagog să sufere nițel, să se muncească, cu gîndul la neglijențele pe care le-a comis, apoi îi făcu semn să se apropie de masă, se așează în fața lui și îl țintui cu privirea.

— Eh, n-au ieșit chiar toate așa cum le-am prevăzut, dar putem afirma totuși că terenul a fost pregătit... Acum, la atac !... E clar că mania contrazicerii, grandomania și

teama născută de bănuiele l-au împins pe Pénzes într-o adevărată criză sufletească, a sosit așadar timpul să-i asigurăm un concediu de boală pe termen nelimitat... Deci, vom redacta un raport așa cum scrie la carte, iar eu mă voi îngriji să ajunga acolo unde trebuie...

Îl privea neabătut pe pedagog.

— Principalele mele capete de acuzare sînt următoarele : a numit etica marxist-leninistă a raportului față de femeie litanie adormitoare ; a instigat împotriva educației tineretului în spirit comunist și a propagat ideea distructivă a liberalismului moral ; a spus despre materialismul dialectic că e o tîrfă cu care oricine se poate destrăbăla după bunul său plac etc. etc. Noroc că mi le-am notat pe cele mai importante... Iar, din însemnările duminicale, cea mai mare pondere o are aceea cu „idealul socialismului e măreț, dar nu toți promotorii săi sînt niște titani”, precum și declarația prin care caută să dovedească superioritatea societății capitaliste, ținîndu-le elevilor prelegeri despre nivelul de trai al suedezilor... De-acum, urmărește-i fiecare mișcare, ține-te scai de el, urmează-l ca o umbră... Metoda asta are un deosebit efect psihologic... Iar acum poți pleca, Káló, și, te-nsori, nu te-nsori, caută să fii la înălțimea situației, ai priceput ?...

După un timp directorul adjunct Pénzes László începu să fie convocat zilnic la comitetul orașenesc. Trebuia să se prezinte la tovarășul Bunácsi, care îi spusese chiar de la bun început că a primit de la inspectoratul învățămîntului un dosar conținînd lucruri din cale-afară de întristătoare ; el, tovarășul Bunácsi, ar fi cel dintîi care ar dori să se ajungă la concluzia că nu toate acuzațiile sînt întemeiate, doar știe că tovarășul Pénzes a muncit, a activat din răsuputeri, neprecupețindu-și uneori nici sănătatea ; dar, pe de altă parte, mai știe din experiență că oamenii de felul său fac cîteodată afirmații dintre cele mai primejdioase ; nu prea-și păzesc gura, fără să-și dea seama că, prin declarațiile lor nechibzuite, ce reflectă rămășițe ale vechii mentalități, ajung să submineze securitatea statului. Tocmai de aceea l-a convocat aici pe tovarășul director adjunct, ca să încerce să lămurească împreună cu el cazul, înainte de a preda dosarul celor în drept...

— Și, ceea ce e mai întristător în toată chestiunea, spuse el cu regret sincer în glas, afirmațiile dumneavoastră au fost auzite chiar de mai multe persoane în același timp ; s-a notat aici despre fiecare declarație în parte, cînd, unde și în ce împrejurări anume a fost făcută ; pare așadar exclus să avem de-a face în cazul acesta cu incriminări nefondate, cu o acțiune de subminare întreprinsă de inamic ; e cu atît mai puțin verosimil cu cît în rîndul martorilor se numără și cîteva persoane care se bucură de stima generală, oameni față de care comitetul orășenesc nutrește o deosebită încredere și nu are nici un temei să pună la îndoială adevărul mărturiei lor... Uite, bunăoară, tovarășe Pénzes, declarația dumneavoastră potrivit căreia idealul socialismului e măreț, dar nu toți promotorii săi sînt niște titani... Hai, spuneți-mi deschis, concret, la cine anume v-ați referit ?...

— Bine, dar... spuse Pénzes uluit. Mie nici măcar nu mi-a trecut prin cap una ca asta... Voiam să spun doar că, din păcate, de la moartea lui Lenin înapoi s-au născut mult prea puține personalități de prim rang care să fi dezvoltat în continuare marxismul în mod creator... La fel ca și atunci cînd am luat poziție în apărarea purității și consecvenței gîndirii și am protestat împotriva tendinței ca dialectica să fie interpretată arbitrar, după bunul gust, plac ori interes personal al oricui, am spus, dimpotrivă, ca dialectica nu este o tîrfă...

Bunăci ar fi vrut să-i dea crezare, dar n-o putea face ; pe masă, în fața lui, se afla dosarul plin cu mărturii zdrobitoare, timpul îl zorea și el, în anticameră oameni cu cele mai diverse necazuri așteptau cu zecile să intre. În cele din urmă spuse :

— Mai gîndiți-vă, tovarășe Pénzes, eu vă sfătuiesc să recunoașteți măcar o parte dintre acuzații ; dacă veți da dovadă de spirit autocritic, am să vă ajut și eu cît îmi stă în puteri... Poate voi izbuti să obțin ca să nu vă pierdeți catedra...

Și curînd l-au convocat din nou, apoi îl chemară de cîte trei-patru ori pe săptămînă, cînd dimineța, cînd în orele după-amiezei, cînd seara ; nu-și mai putea ține nici cursurile conform orarului, iar oriunde se ducea, era de ajuns să se oprească locului și să se uite primprejur ca să-l zărească

negreșit pe Káló pedagogul clefăind întruna miezul nucilor pe care le zdrobea în căușul palmelor. L-am mirosit eu demult că mă urmărește ! își zise Péntzes. Dar ce semnificație să aibă oare nucile astea zdrobite ?... Că, de însemnat, înseamnă ele ceva, nici nu mai încape îndoială ! O lua pe străzi lă-turalnice, sărea în umbra porților, căuta să-și piardă urma în vâlmășagul trecătorilor ; dar în zadar, cînd să iasă din mulțime, omul acela era iarăși în preajma lui și, zărindu-l din nou, o lua cîteodată la fugă pe străzi...

Într-o seară deprimantă, pe cînd se întorcea din nou de la tovarășul Bunácsi, tăindu-și drumul prin strada Morii de apă unde pe un loc viran se instalase un carusel, își propuse ca la următoarea discuție să recunoască totul, să ia asupra-și orice învinuire, cît ar fi ea de grea, numai să se isprăvească odată cu tracasarea asta, căreia i-e de preferat pînă și pierderea catedrei și soarta de agricultor. Gîndul acesta îl mai liniști oarecum, dar cînd se opri ca să-și scoată batista, îl zări peste drum pe Káló ; stătea lîngă parapetul spoit în alb al ulucului morii și, cu pumnii aduși ca de obicei în dreptul pieptului, zdrobea nuci, iar lui Péntzes i se păru că pedagogul nu-l pierde nici o clipă din priviri.

Acum știu ce înseamnă gestul acesta, îl cotropi groaza. Ticălosul, vrea să-mi dea de înțeles că, orice aș face, oricît m-aș apăra, pînă la urmă, el, împreună cu directorul, tot îmi vor sfărîma țeasta !

Și începu să se retragă de-a-ndăratelea, se dădea pas cu pas înapoi, în fumăraia de friptură străbătută de țipetele stridente ale trompetei care îmbiau la distracții publicul puțin numeros. Retrăgîndu-se, simți dintr-o dată că-și pierde echilibrul și cade într-unul din scaunele caruselului, care porni să se balanseze cu el, nici nu mai apucă să sară în picioare, ajutorul manipulantului îi încopcie pe dată lanțul în dreptul pîntecului și se și înălță numaidecît în aer, începu să zboare în văzduh, se rotea de-acum deasupra chioșcului de ziare și al cortului în care sfîrșiau fripturile, deasupra firului lucitor al apei morii și al barăcii de tir, deasupra rigolelor, a acoperișurilor și a coșurilor, deasupra oamenilor, deasupra tihnei, deasupra vieții, zbura în gol, în vidul cel cumplit... Își duse deodată mîna la inimă, apoi capul îi căzu moale în piept, nu mai auzi nici strigătele celor de dedesubt, care cereau să fie oprit scrînciobul ăla drăcesc, fiindcă

unui om i s-a făcut rău acolo sus... Când îl desfăcură din legături și îl scoaseră din scaun, nu mai avea viață în el... Murise în urma unui atac de cord, iar pentru orășeni rămase pe veci un mister motivul care-l făcuse pe acest om serios, chibzuit, care se bucura de stima tuturor, să se urce într-un carusel.

În noaptea aceea Kenyér Pál se încuie în camera sa, aprinse lumânări, apoi scoase dintr-un sertăraș Biblia prăfuită pe care o dosea de ani de zile și o deschise ; dar, înainte de asta, se rugă :

— O, Doamne, iartă-i păcatele și milostivește-te de mine, om slab, care, din calcul, mi-am întors pentru o vreme privirea de la tine ! spuse el cu ochii închiși, împreunându-și mâinile în rugăciune.

Și în clipa aceea auzi cocoșul, țipătul său strident, ca de sirenă, cînta poate pentru a trei sute treizeci și treia oară, așa cum îi prorocise *celălalt*, cel hărăzit *la mai mult, cel adevărat*, că-și va renega la sorocul împlinit și noul ideal, în numele căruia se înveșmîntase cu mantia însîngerată a inchiziției...

Miraculoasa scriere de pe zid

Stabilimentul ospiciului, aflat la marginea oraşului, servise pe vremea primului război mondial drept spital militar, după aceea a fost folosit pentru găzduirea bolnavilor contagioşi. Clădirile sale fără etaje au acoperişurile teşite ca hambarele, iar zidurile presărate de pete, urmele tencuielii coşcovite. Direcţiunea spitalului s-a instalat aici doar în mod provizoriu — în zona păduroasă din partea de nord-vest a oraşului a fost deja trasat locul viitorului institut psihiatric bazat pe terapia prin muncă —, tocmai de aceea se zgîrceşte să cheltuiască bani pentru înlocuirea conductelor de apă, a instalaţiei electrice ori a încălzirii centrale, aflate toate într-o stare de plîns. Personalul auxiliar ştie că lucrează în condiţii chiar mai grele decît cel de la secţia izolaţilor, aşezată în deal, lângă grădina cimitirului, iar infirmierele, paznicii, grădinarii şi fetele de la bucătărie, cunoscînd această situaţie, îşi cam iau nasul la purtare ; unul zbiară la bolnavi şi îi îmbrînceşte în piept, altul strecoară băutură în spital şi o vinde bolnavilor la preţ întreit, al treilea îşi vîră mîinile pînă la coate în stocul de alimente ori îşi încropeşte un depozit particular de medicamente din doctoriile şterpelite, nedistribuite, iar dacă vreun internat îndrăzneşte să se răzvrătească, îl ameninţă că-l trimite la Borşa, la furioşi.

Cînd sună cineva la intrare, durează mult şi bine pînă portarul Vasilca se arată vederii cu faţa scaldată într-o lumină roşiatică, de parcă ar veni din preajma cuptoarelor de cărămidărie, deşi, mai mult ca sigur că s-a beţivit cu şligoviţă, pitulat împreună cu grădinarul în umbrarul de ficuşi şi palmieri pitici. Locuieşte într-un sat de cîmpie din apropiere, dar de cînd şi-a pus în cap să se însoare cu vreo domnişoară dintre cele internate, o „tovarăşă” de treabă, care are bani la ciorap, un „caz mai uşor”, căreia îi va trece „bolunzeala” cît ai zice peşte alături de el, de atunci nu prea se mai duce acasă, ci e-n stare să şadă seri întregi, pînă la miezul nopţii, pe banca din curtea spitalului, mor-

măind și bombănind cîte unei femei. Dacă pe poartă intră un bărbat, îi vine fuga în întîmpinare un băiețel cam la vreo șapte-opt ani : de sub cămașă i se ițește burta puhavă, mișcă din fund ca o rață ieșită din baltă, internații i-au poreclit, nu se știe de ce, Truman ; îl arată pe străin cu degețelele sale murdare și fața i se încrețește toată a fericire în vreme ce repetă în neștire : — Taica, a venit taica ! — iar portarul, considerînd că printre atribuțiile sale se numără și aceea de a-și cere scuze, în numele stabilimentului, pentru vorbele acestea fără noimă, zvîrle cu șapca după el : — Unde vezi tu pe tac-tu ?... Tu nici n-oi fi avut tată ! Truman se retrage dezamăgit, dar numai pentru un răstimp, căci în curînd se repede iar asupra vizitatorului și-i pretinde pîine, deși din buzunarul său se ivesc capete de cornuri și coltucuri de franzelă.

Bolnavii, care umblă de colo-colo sau zăcăresc pe bancă, poartă halate vineții, decolorate de spălat, spatele fiecărui halat, exact în același loc, e sluțit de cîte o arsură rotundă, mare cam cît o lipie. Mulți dintre vizitatori nu pricep care să fie cauza acestor pîrlituri, după cum nici Bárány nu înțelesese, atunci cînd a ieșit pentru înfiia oară din salon în curte și a simțit că mădularele-i bicisnice se înalță parcă în aer dimpreună cu pijamaua sa prea largă, umflată de adierea vîntului. Nici nu mai știa dacă-i de pe această lume ori a nimerit pe-un alt corp ceresc, unde va îi adus în fața judecății, și rămase din cale-afară de uimit la vederea ciudatului semn purtat pe spate de bolnavi — urma sobei încinse de care se sprijină ei în lunile de iarnă.

— Iată pecetluiții din Apocalipsa lui Ioan ! gîngăvi Bárány cu gura surpată, știrbă. O sută patru zeci și patru de mii de pecetluiți, din toate semințiile fiilor lui Israel !... Și patru îngeri suie dinspre soare-răsare, care au pecetea Dumnezeului celui viu și căroră le-a fost dat să vatăme pămîntul și marea...

Iar cînd Vasilca deschise poarta pentru primirea unui grup de studenți de la medicină, pe ceasornicar îl prinse teama că printre tinerii necunoscuți se află ascuns și Mártonka, venit cu gînd să-l omoare, așa că șonticăi anevoie îndărăt în salon. Dar mai tîrziu apăru din nou, se uita pe furiș prin ușa de pe culoar la „pecetluiți” care, aduși de spate și trudiți, își urmau drumul, ca și cînd pe ei nu i-ar

mai alina nici măcar stigmatul izbăvirii ; doar Péntek János, flăcăul de la țară, călca bățos, de parcă de la paricid încoace ar fi fost osîndit să umble în cerc de dimineța pînă seara și să susțină pe obrazu-i amorțit povara boltei cerești : dintr-o ceartă, l-a pălit pe bătrîn cu sapa, de l-a lăsat lat pe cîmp...

Cît ar fi fost curtea de pustie uneori, pe alee se arată întotdeauna o pereche bizară : bucălatul Daniló Dani, cel cu umblet de urs, îmbrăcat în trening și teniși, împreună cu ciolănosul și costelivul Tilinka, care, în izmene lungi și cu beretă ruptă de marinar pe cap, își tîrîie anevoie bocancii fără șireturi. Merg mereu întins, zorind spre o țintă neștiută, dar se trîntesc pe prima bancă întîlnită în cale și șed o vreme fără să scoată o vorbă ; în timpul acesta Tilinka aruncă priviri îngrijate spre Dani ori îi aranjează treningul pe trup ; dar pe chipul bucălat al acestuia se întrezărește și în astfel de momente doar lumina egală a placidității, ca și cînd creierul i s-ar fi uscat precum miezul nucii în învelișul sau dur, iar în vidul arid din interior ar continua să mai funcționeze doar un mic mecanism, care se declanșează din cînd în cînd și îl face să spună alternativ : — Mi-e foame ! Mi-e sete !...

Ceilalți s-au deprins deja să-i vadă împreună pornind pe neașteptate, gonind și adăstînd apoi din nou toropiți pe bancă, doar Maszelka György, conservatoristul cu studiile întrerupte, îi privește bănuitor și cîteodată mîniat, i se pare că alergătura asta îi primejduiește opera, siguranța și tihna la care aspiră, căci el fortifică băncile șubrede cu proptele din bețișoare, locurile din curte pe care le suspectează a fi mlăștinoase le hotărînicește cu pietricele, iar în răstimpuri se repede la stativul betonat pe care se bat covoarele și începe să zgîlție druggii de fier, ca să atragă atenția bolnavilor care se plimbă de colo-colo și asupra stabilității *relative* a construcției. Mai nou, a înălțat în fața salonului o piramidă din cărămizi, deșeuri de scînduri și tot felul de alte ciurcuri, care, chipurile, va dăinui peste milenii ; dar, cu toate că e încredințat de aceasta, stă cîtă-i ziua de lungă cinchit lîngă edificiul său ciudat și inform și urmărește pașii celor care trec prin preajmă, ca să nu-i dărîme cumva pietrele din piramidă. Părul său tuns scurt strălucește nins, ca praful de sticlă, pielea obrazului i s-a zbicit pe trăsăturile veșnic

încordate, dar, dindărătul suspiciunii, din privirea sa răzbate uneori și cîte un crîmpei de rațiune, în vreme ce citează din biografiile cu iz de lexicon ale marilor compozitori :

— Cele do-două oratorii ale bătrînului Haydn, *Creațiunea* și *Anotimpurile*, revin cu pu-pură candoare la frumusețile inepu-pu-puizabile ale naturii... Totodată, Ludwig van Beethoven este eroul is-is-istoriei muzicii...

Peste drum de dispensarul medical o rodie cu frunze pale își așterne umbra asupra unei lavițe pe care, în pijamaua sa cu dungi albastre, stă ghemuit și fumează de dimineața pînă seara Kôlônthe, ziaristul decrepit în vîrstă de vreo cincizeci de ani. Fusesse redactor al ziarului raional „Graiul Nou” din Abrud și, cu toate că, din cauza hipertensiunii, medicii îi interzisese să depună o activitate intensă, nu reușea să ajungă niciodată acasă înainte de miezul nopții, după ce rotativa intrase deja în funcțiune. Bătea comunele și zonele miniere, făcea agitație prin articole de fond și în reportaje pentru sporirea producției în exploatarea forestieră și în extracția de minereu, înfiera oierii ajunși pe listele de chiaburi care își devoraseră ori își otrăviseră turmele ca să scape de cotele exagerate pe care ar fi trebuit să le predea statului ; fuma cîte trei-patru pachete de Naționale pe zi, în munți se năvălise la țuica de prune, pînă cînd într-o zi i s-a făcut rău : un cheag de sînge s-a oprit în vasele cerebrale și, pe lîngă paralizia parțială a căilor nervoase motorii, s-a instalat și o scleroză ce evolua rapid. De cînd a ajuns aici, cosește parcă din picioare în timp ce pășește, iar rațiunea i se uzează pe zi ce trece mai mult, însă el nu-și mai dă seama de toate astea : de-acum, îl îmbucură pînă și prînzul ori cina pe care le așteaptă ore în șir, precum și țigările pe care le poate fuma aprinzîndu-le una de la aha. Se ridică de pe băncuță numai cînd vede apropiindu-se vreun străin care vine din oraș, îi face emoționat semne din mînă : — Ce mai faceți, ce mai faceți ?... La sfîrșitul săptămînii mă ia și pe mine mămica acasă ! Dar femeia căreia i se înmînează pensia de boală a lui Kôlônthe s-a încurcat cu un șofer și nu mai dă pe-aici cu lunile...

Diminețile, primul care i se alătură pe bancă e Pagonyi Zoli, tînărul agronom cu părul roșcat, stă să fumeze o țigară împreună cu redactorul alienat. Vine întotdeauna cam

adus de spate, chipul, dogorindu-i de o febră interioară, e aproape la fel de învâpăiat ca și roșeața părului său, sub pielea obrazului i se întrevăd urme vineții și scorțoase de pecingine. Se bețivise doi ani de zile la Sarmaș, unde a fost repartizat, umbla încălțat în cizme de cauciuc și trecea chiar și o săptămână pînă se îndura să se bărbierească ; suduia oamenii, se culca beat mort în groapa de siloz, o lăsă grea pe una dintre învățătoare și o părăsi, se întoarce apoi la oraș ; era în delirium tremens cînd îl aduseră aici, tremura din tot trupul și se plîngea că un monstru alb cu cap enorm și rotund de păpușă dar cu ochi arzători îi strivește pieptul cu genunchii ; o dată sau de două ori pe săptămână e lăsat afară, de fiecare dată suge la țuică pînă nu mai știe de el, dar se întoarce întotdeauna luni dimineața, ferindu-se să comită vreo abatere înainte de a primi decizia de pensionare, care îl va îndreptăți la jumătate de salariu...

— Știi ce îndrugă Bárány, bigotul ăsta țăcănit ? i se adresează el redactorului. Se căinează întruna, cică l-a pierdut pe Dumnezeu ; deși, pare-se că Dumnezeu l-a pierdut pe el, pe cînd se întorcea pe două cărări spre casă pe Calea Laptelui... Ce zici de asta ?... Sînt spiritual, nu glumă, ai ?... Ehehei, tăticule, de înnegrit hîrtia poate orișicine, dar să te fi văzut la Sarmaș ; Sarmaș e Sarmaș ! *...

Kölönthe îl ascultă cu un zîmbet tont pe față și trage din ce în ce mai des din țigară ; în cele din urmă agronomul dă din mîna decepționat și mîniat.

— Parcă vorbesc cu pereții !... Stai aici și tai frunză la cîini, și-n vremea asta pe „mămica” o regulează altcineva !

Patul de fier al lui Bárány se află în salonul 9, lîngă perete. După cumplita întîmplare fusese dus la urgență, de-acolo a ajuns la secția de chirurgie, iar mai tîrziu la ortopedie. Loviturile îi atinseseră splina și ficatul, avea trei coaste rupte, mîna dreaptă a trebuit să-i fie pusă în ghips. Luni de zile l-au tot tăiat, i-au însăilat întruna trupul pe cale de a se destrăma, și în răstimp nu avea pe nimeni pe lume care să-i fi dat măcar un pahar cu apă, să fi șezut vreme de jumătate de ceas la căpătîiul său, să-i fi adresat o vorbă bună. Cînd ieși în sfîrșit din spitale, era deja psi-

* Joc de cuvinte intraductibil : sár = noroi ; más = altceva (n. trad.).

hopat de pe urma teribilelor suferințe încercate, a zdruncinului sufletesc. Acum șade ziua-ntreagă pe marginea patului, șade și clatină din cap, rîde fără noimă sorbind aerul prin borta rotundă și neagră a gurii, ori, dosădit, își lasă picioarele să-i atîrne pe linoleumul de culoarea plămînului. În primele zile refuzase să mănînce, se temea că Mártonka i-a pus otravă în mîncare ; împins de foame, se îndură în cele din urmă și se așeză la rînd printre ceilalți internați înșiruiți în fața sălii de mese, dar cînd se servi mîncarea, încercă să-și schimbe farfuria cu aceea a unuia dintre comenseni, tentativă care îi aduse multe necazuri. Daniló Dani ori Tilinka își închipuiau că pe infirm îl ispitiseră porțiile lor mai mari, și de aceea le smulgea farfuria din fața nasului, săreau în picioare și îl croiau pe atentator cu lingura în cap.

După aceste dispute, supraveghetorii îi înmînau ceasornicarului lingura și pîinea încă de la intrare și îl așezau la altă masă. Bárány se mulțumi să ridice din umeri și să zîmbească, clătina din cap a îndoială, zicîndu-și că ăștia vor cu tot dinadinsul să-l păcălească, scociora cu lingura în supă și o tot turna îndărăt în farfurie pînă se răcea, iar chifla pe care o ascunsese în buzunar o sfărîmă în apă la robinetul din curte ; într-un rînd, cînd găsi o bucățică de cărbune în coaja pîinii, șontîcăi triumfător jur-împrejur prin spital, încercînd să-i arate fiecărui medic că, iată, vechile sale bănuieli n-au fost lipsite de temei : — Știam eu ce știam !... Și-acum uitați-vă, tovarășe director : nu-i de ajuns că vor să mă otrăvească, dar îmi ascund în mîncare și materiale dintr-astea de interceptare !

Cîteva zile mai tîrziu i-au șterpelit papucii, ceea ce îl tulbură din cale-afară, nici nu mai voia să iasă din salon, deși migrarea enigmatică, înlocuirea ori dispariția încălțărilor era la ordinea zilei în ospiciu. Alți bolnavi aveau parte de alte belele ; cîteodată, în astfel de zile, întîmplările ciudate se țineau lanț : sora șefă l-a surprins pe Vasilca în vreme ce îi dădea lui Pagonyi Zoli o sticlă de rom învelită în hîrtie de ziar, Daniló Dani s-a năpustit asupra lui Tilinka, fidelul său însoțitor, și a început să-l strîngă de beregată, iar ceva mai tîrziu își înfipse dinții în brațul unei femei tinere și frumoase care stătea în fața dispensarului medical, fără să bănuiască ce o așteaptă, Péntek János se aburcă pe gardul

înalt de trei metri și se aruncă în apa puțin adîncă a ulucului morii, trebuind să-l pescuiască de acolo...

În cugetul lui Bárány Lajos, realitatea se amesteca din ce în ce mai mult cu nălucirile, pășea de pe un tărîm pe celălalt de parcă ar fi circulat între camere fără uși. Într-o după-amiază, cînd se întinsese pe pat și, ostenit de numeroasele emoții încercate, era cît pe aci să ațipească, îl trezi unul dintre vecinii de cameră, un bulibașă de pe lîngă Mediaș, a cărui barbă neagră împletită atîrna ciucuri-ciucuri, spunîndu-i să se ducă afară, fiindcă îl caută o cucoană. Bárány nu pricepea ce vor cu toții de la el, de ce îi tot arată cu degetul spre curte, dar se sculă posac și bănuitor și trecu șontic-șontic prin salon. Ajuns afară, își duse mîna la obraz, lumina îl izbise pe neașteptate în ochi, dar și mai mare îi fu uimirea zăbind-o pe femeia venită să-l viziteze. O cunoștea parcă de undeva și totuși îi părea străină, era îmbrăcată simplu, dar printre halatele pîrlite și zidurile coșcove ținuta ei avea o nuanță de ostentație. Era Maria Magdalena, stătea în fața lui într-o rochie albă, pe cap îi flutura o basma vaporosă de muselină ; privea înlăcrimată ia bărbatul chilug, înjosit, cu chipul zbîrcit de riduri și cu gura surpată, care-și tîrîia zilele aici, în chip de rob ferecat în lanțurile propriilor sale spaime și bănuieli.

Femeia îi veni acum mai aproape.

— Sfîntul Duh m-a îndemnat să vin la tine și să-ți fac mărturisire de credință în milostivenia nemărginită a Domnului... Pentru că, află, am intrat într-o adunare, unde ni se revelează în fiecare zi vrerea Tatălui, după viziunile cerești ale lui Ioan...

Întinse mîinile spre ceasornicarul călcat în picioare, alături de care mai ieri avusese de gînd să înceapă o viață nouă, ar fi vrut ca acesta să-i împărtășească fericirea, dar Bárány se feri temător și ursuz și reveni șchiopătînd la patul său. Își trase iar pătura peste cap și se întoarse cu fața la perete, ca și cînd s-ar fi decis să nu se mai lase deranjat ; dar în bezna stătută îi apărea neconținut în fața ochilor imaginea frumoasei sibile cu ochi lăcrimați care, lucru de neînțeles, îi știa numele și venise să-l vadă, de-a dreptul la el venise, nu la altcineva, și vorbise, vorbise întruna, cu

toate că el n-a reușit să dezghioace din învelișul cuvintelor dacă erau aducătoare de vești bune ori rele...

Nu se mai clinti din pat, în zadar îl zgâlțîiau, îl scuturau vecinii de cameră, nu mai mîncă și nu mai bău. Mijea doar din ochi pătimit și revoltat cînd infirmierul smulgea pătura de pe el ca să-i ia pulsul. Cel care îl privea în aceste clipe avea impresia că vede o statuie de lut dărmată la pămînt care fusese învelită în cîrpe, cu toate că Bárány, în ciuda imobilității sale, simțea că mai are vlagă în el. Într-o seară, pe cînd asculta ciorovăiala celorlalți bolnavi din salon, îl trecură sudorile de curgea apa de pe el, nu mai putea nici răsufla sub pătura în care se înfășurase. O lepadă, se sculă în capul oaselor și privi în jur cu un zîmbet cutremurat dar triumfător pe față. Ce s-o fi petrecut în sufletul său cît timp zăcuse zile și săptămîni întregi închistat ca o larvă în gogoșa sa din colțul camerei ? ce plămuiiri misterioase îl preschimbară ? Cu trecerea timpului, a recunoscut-o totuși pe Maria Magdalena în femeia care-l vizitase ? A revăzut cu ochii minții grădina suspendată din vîrful străzii Scării ? Retrăise oare toate cîte se întîmplaseră cu el din momentul despărțirii lor pînă în ziua cînd l-au atras în chip rușinos în capcană și Mártonka i-a zdrobit și oasele, i-a smuls cu patentul și dinții din gură, pînă ce ăl mic, Elifáz nu l-a pălit cu toporul, făcîndu-se vinovat de fraticid ?...

— Nu vă mai văitați, nu vă mai jeluți ! îi opri el cu glas șoptit dar poruncitor. Se poate oare asemui nevolnicia voastră cu nevolnicia mea ?... Am ucis pe cine am vrut, am iertat pe cine am vrut; am înălțat pe cine am vrut, am umilit pe cine am vrut !... Dar, iată, s-a împlinit sorocul pe care mi-l vestea glasul prevenitor al divinității, iar cînd inima-mi s-a împăunat peste măsură și sufletul mi s-a încrîncenat, m-au lepădat din tronul împărătesc al Babilonului, pe mine, Nabucodonosor, de-am ajuns să mănînc iarbă precum dobitoacele, și trupul meu fost-a udat cu rouă sfîntă, iar păroșenia mi-a crescut așijderi penelor vulturului negru...

Bulibașa îl privi uimit, ochii săi bulbucați de bazedov îi ieșiră parcă și mai mult din orbite, s-ar fi zis că bănuise

de mult că, într-o bună zi, din mormîntul de zdrențe va renaște un alt om, dar, totuși, n-ar fi crezut că în fața lui va ieși din incognitoul său, dezvăluindu-și adevărata identitate, un potentat de un asemenea rang, își făcu dar înspăimîntat semnul crucii. Mongol Béla, maestrul de balet scos la pensie, care se îmbolnăvisese de nervi din pricina protezei sale dentare ce nu prea i se potrivea în gură, îi duse acum, tîrîindu-se în genunchi, împăratului detronat al Babilonului papucii săi și, ridicîndu-și spre el privirea pătrunsă de emoție, spuse :

— Venerabile, vîră-ți picioarele în tîrșîitorii ăștia înainte de a ieși !... Iată, ți-i dăruiesc, iar eu îmi voi șterpeli alții !...

Bárány umblă toată seara plîngînd, fără să-și afle alinare în nimic ; se oprea cîteodată și arăta îngrozit spre zidul clădirii pe care părea să deslușească iar și iar miraculoasa scriere, semnul ce vestea pieirea fiului său Belsazar, adică a lui Elifáz ; tremurînd, bolmojea cu buzele învinețite : *Mane, tekel, fares* — și-și urma drumul plîngînd și clătînînd din cap. Mai tîrziu, în loc să se ducă la cină, se ascunse în grădină, iar de acolo, strecurîndu-se printre ostrețele gardului șubred, o luă spre cîmp, ca să-și afle loc pentru însingurata sa ispășire. În zilele secetoase, zarzavagiii stropeau nu numai gradina de legume, dar și fîneața, pe firele de iarbă străluceau picuri mărunți de apă. Bárány își urma pelerinajul șchiopătînd, cu capul plecat în pămînt, apoi se opri, i se păru că dispre curtea spitalului răzbat mai multe glasuri care îl cheamă : recunoștea cînd vocea portarului, cînd pe acelea ale grădinarului și ale fetelor de la bucătărie :

— Hei, Bárány!... Unde ești, Bárány?!... Pe unde umbli, Nabucodonosor ? !... Răspunde, împărat al Babilonului !...

Și din acest moment i se risipi orice îndoială, se încredințase că lui i se adresează oamenii cu venerație, așa cum i se cuvine unui suveran.

— Nu pot răspunde, frații mei ! scînci el stînd locului, și saliva îi împrășcă pieptul. Nu pot răspunde, fiindcă eu sînt mărirea cea surghiunită pe pămînt și inima mi-a devenit asemenea inimii dobitoacelor, și, iată, hălăduiesc în deșertul pustiei, laolaltă cu măgarii sălbatici !...

Și, zicînd acestea, se culcă pe burtă scuturat de hohotele plînsului și începu să pască iarba. Ar fi vrut s-o smulgă hîrșîind, s-o rumege, s-o înghită în cocoloașe mari, compacte, în vreme ce ochii i se holbează și urechile i se leagănă, să-și simtă întreg trupul străbătut de rîvna teribilă a păscutului ; să sufle pe nări aburi calzi și să duduie pămîntul cu coatele, în chip de copite grele ; să-l învăluie duhoarea baligii proaspete și să se pătrundă, căit, cu întreaga-i ființă, de condiția sa animalică ; dar nu izbutea să scoată decît hîmîieli jalnice, iar grunjii de pietriș, cojile melcilor și firele tăioase de iarbă îi crestară gingiile știrbe...

Coborîrea de pe cruce

Cartea Terézei V.

Întreruperea sarcinii a constituit o operație grea, căci fătul era deja dezvoltat, lui Harmat Vera, care stătea în chip de soră îngrijată lângă Teréz, i s-a făcut atît de rău că a trebuit să fie scoasă pe culoarul spitalului. Avortul și-a arătat consecințele și mai tîrziu, sevele menite să-l nutrească pe noul născut puseră la grea încercare, cu abundența lor, organismul ce se pregătea de maternitate, îi biciuiau nervii cu arsura lor acidă, Teréz lăcrima întruna : era de ajuns o amintire fugară, cîte o mireasmă, glasul ori rîsul unui copil, și lumea i se înnegura pe dată în fața ochilor.

Convalescența, care a durat luni de zile, a petrecut-o zăvorîtă în casă, dar poate că această izolare de evenimen-tele lumii exterioare și-a avut și partea sa bună, căci tocmai pe-atunci fratele ei fusese arestat și tribunalul militar l-a condamnat, împreună cu alții, la opt ani de închisoare, sub acuzația de uneltire organizată împotriva statului. Despre adevărul celor întîmplate Teréz luă cunoștință mult mai tîrziu : unui grandoman pe nume Kerelő András, care avu- sese înainte de război o tipografie în Oradea, îi venise ideea să scoată un ziar de opoziție, făcuse deja macheta primului număr, fără să-i fi consultat însă în prealabil pe colabo- ratorii avuți în vedere ; astfel a ajuns să fie inclus și stu- diul lui Vecserda József intitulat *Morală și etică*, iar ale- gerea sa se datora de bună seamă și renumelui de care se bucura avocatul, precum și succeselor repurtate în vremea din urmă în apărarea unor acuzați.

Culpa de colaborare părea să fie atît de evidentă, încît aproape că nu lăsa loc nici unei șanse de a o respinge ; în cîteva ore arestările trebuiau duse la îndeplinire, procedura trebuia accelerată, chiar dacă nu existau probe suficiente, fiindcă dincolo de Oradea armele pîrîiau, se dezlănțuiseră forțe necunoscute, iar inițiativa jurnalistică dădea impresia

că are legătură cu cele ce se petreceau de cealaltă parte a frontierei. În zadar avocatul care îl apăra pe Vecserda căută să dovedească, împreună cu avocații celorlalți, că acel Kerelo nu avea asigurată nici hîrtia necesară, nici presa tipografică, nici localul, că nu dispunea nici măcar de un capital de cinci mii de lei, în zadar susținu că clientul său nu-l cunoștea pe acuzatul principal, de sus sosise dispoziție că toate elementele bănuite a fi contrarevoluționare trebuie osîndite în mod exemplar, ba mai mult decît atît, se șoptea pe la colțuri că pedepsele fuseseră stabilite dinainte și trimise în plic...

Într-adevăr, judecătorul ascultă pledoariile plictisit, aproape cu indiferență, cu aerul celui care știa că nu poate întregi cu nimic și nu poate știrbi nici cu o iotă cele ce i-au fost prescrise de superiorii săi. Miji din ochi arar și meditativ chiar și atunci cînd Kerelo își susținu neabătut afirmația potrivit căreia vorbise cu Vecserda în pauza unei dezbateri și, după ce domnul doctor își manifestase interesul pentru ziarul ce urma să ia ființă, se angajase să scrie articolul cu pricina. Acuzatul principal își enunță declarația cu certitudinea cutremurată a unui martir, privirea fixă a ochilor săi de-un albastru iritant ardea pur și simplu de transfigurare, fără îndoială că nici el nu mai putea deosebi adevărul din afirmațiile sale de mărturiile mincinoase, spuse de nevoie, sub imperiul intimidării. Doar atunci cînd fu pronunțată sentința de închisoare pe viață, se pierdu cu firea și-și înălță capul lunguiet, tuns chilug. Degetele sale, pe care le ținuse împreunate apostolic, se desfăcură, nu știu ce să spună atunci cînd i se dădu ultimul cuvînt, privi neajutorat și stînjenit în jur, ca și cînd ar fi așteptat o hotărîre din partea celorlalți acuzați. Dar tovarășii săi de soartă stăteau tăcuți și cutremurați lîngă Kerelô, omul care îi tîrîse cu sine, nevinovați, în cea mai tenebroasă dintre genuni. În cele din urmă acuzatul principal, găsind parcă în aceste clipe grele cuvintele nimerite, care să ateste blajînatate, iertare, vocație și măreție sufletească, articulă bîlbîit :

— Eu... vă rog, eu aș vrea să mai spun doar că... că vă datorez recunoștință pentru purtarea creștinească de care ați dat dovadă față de mine... Pot afirma că nu m-au atins nici măcar cu un deget, nu mi s-a clintit nici măcar un fir de păr din cap pe parcursul arestului preventiv... Și

am primit dejunuri și prînzuri îndestulătoare... Vă spun sincer, tovarășii s-au purtat cu noi domnește...

Era un proces public, dezbaterile aveau loc într-o sală din dosul cazărmilor, în care se pătrundea trecînd printr-o curte strîmtă și întunecoasă, dar pe bănci nu încăpeau decît vreo treizeci de persoane ; locotenentul de la interne care stătea de pază la intrare alegea la întîmplare dintre rudele și cunoștințele acuzaților, permițînd accesul mai cu seamă celor mai înfigăreți, care întindeau spre el cu mai mare insistență buletinele lor de identitate. Pe cei mai mulți nu purtarea lui Kerelô îi interesa, ei așteptau să-l vadă pe juristul simpatizat, să audă frazele sale strălucite prin care va izbuti să-și dovedească nevinovăția și, totodată, să demaște procesul ca fiind o înscenare ; nădăjduiau că nu va putea fi dovedită decît vinovăția acuzatului principal dezaxat : ceilalți, împreună cu Vecserda, erau doar niște figuranți, nevoiți să ispășească niște vini inexistente, numai pentru a se crea aparența că e vorba de o organizare premeditată și de mare anvergură, și nu doar de o inițiativă izolată, izvorîită din mintea bolnavă a unui fanatic. Dar fratele Terézei știa de-acum că nu-i mai stă în putere să-și ușureze osînda dinainte stabilită, ar fi optat așadar pentru tăcere, însă un fel de imbold lăuntric îl îndemnă, îl constrînse de-a dreptul să vorbească, astfel că, în cele din urmă, spuse :

— Onorată instanță !... Cît ar fi de mișcătoare cuvintele pe care le voi rosti, știu prea bine că ele nu vă vor putea convinge să-mi ușurați nici măcar cu un minut pedeapsa ce mi-a fost hărăzită. Unul din motive îl constituie faptul că nu dumneavoastră sînteți cei care ne-ați condamnat, că sînteți aserviți, întocmai ca și noi, unei constrîngerii impuse de situația actuală. Marea majoritate a acuzaților, printre care mă număr și eu însumi, sînt niște victime ale încălcării legii, cu toate că, în ceea ce mă privește, n-am nutrit niciodată sentimente ostile față de noua orînduire ; dimpotrivă, am fost și sînt, chiar și acum, în urma acestei sentințe grele, un adept al puterii populare. Totodată, ca apărător de profesie al adevărului — deși îmbrăcat acum în haine de deținut —, declar că puterea populară înseamnă legalitate, precum și supravegherea, respectarea strictă a acestei legalități. Tocmai de aceea, trăiesc cu credința că cei care au încălcat legea și abuzează de puterea ce li s-a

încredințat, uzînd de noțiunea de popor ca de un paravan, vor da socoteală tocmai în fața poporului pentru gravul delict de care s-au făcut vinovați !

Judecătorul nu se arată interesat nici de cuvintele sale, îi aruncă o privire posomorită și cercetătoare doar atunci cînd Vecserda spuse că sentințele au fost stabilite în altă parte și că procuratura teritorială a acționat sub constrîngere ; dar apoi își sprijini din nou bărbia în căușul degetelor împreunate, de parcă s-ar fi resemnat și la gîndul adevărului pe care-l conținea această afirmație, iar privirea îi redeveni la fel de indiferentă și plictisită ca înainte. În cele din urmă dezbaterea fu închisă, iar rudele mai agere și mai experimentate se repeziră afară, ca să-i poată vedea de aproape, pentru ultima oară, pe condamnații chilugi, îmbrăcați vărgat, cum își tîrșie bocancii grosolani, apăsăți de rușinea și umilința stării lor de aservire, care le-a și stins de pe chipuri lumina rațiunii, pentru a le ascuți toate instinctele în vederea unui singur țel, acela al supraviețuirii.

A trecut un an, au trecut doi, trei... Teréz încă nu știa nimic despre fratele ei. Bănuia doar că acesta se află în viață, că trăiește undeva, *undeva*, într-un loc incert, dar cu toate acestea real, care pesemne că poate fi hotărnicit cu exactitate ; deasupra lui Jóska trebuie că se întinde tot bolta cerească, în jurul său se află tot oameni, dar oare sub ce constelații, printre ce fel de oameni își duc zilele ? Poate că l-au azvîrlit într-o temniță întunecată, ca să-l apese tavanul ei sumbru, poate că îndură foamea ori setea, poate ca e bătut zi de zi, fără să se poată apăra... Poate că așteaptă din partea ei îmbrăcăminte călduroasă, chiar de-ar fi numai o șapcă, un fular... Poate că stă cu sufletul la gură, sperînd să primească și el pachet, ca ceilalți, iar apoi, cu ochii în lacrimi, decepționat de fiecare dată, își ia din nou gîndul să-i mai parvină vreo veste din exterior... Iar dacă aceste presupuneri sînt întemeiate, nu cumva ea, Teréz e de vină că n-a epuizat absolut toate posibilitățile, că n-a plîns și nu s-a milogit pe la toate ușile, ca să afle măcar locul unde e așezată închisoarea în care fratele ei e deținut, pentru a încerca să schimbe cîteva cuvinte cu el ?...

La început o torturase tocmai acest sentiment insuportabil de culpabilitate, cu care se învinuia pe sine însăși pentru

suferințele îndurate de Jóska ; ori de câte ori o încerca durerea, îl vedea cu ochii minții pe fratele ei, palid la față, cu boneta rotundă și teșită de pușcăriaș stîndu-i între cele două urechi lungite și subțiate ca printre niște crengi. Dar, cu trecerea timpului, durerea din ea se domoli, suferințele imaginale ale fratelui n-o mai chinură ca înainte, simțea doar o tristețe surdă și ternă. În răstimpuri suferi schimbări îngrijorătoare : nu mai putea dormi decît cu somnifere, vorbea cîteodată de una singură, se sfădea cu cineva, abia de se mai îngrijea de ținuta ei, nici nu băga de seamă că și-a stropit balonul cu noroi, că părul i s-a desfăcut din coc ori că i-a fugit un ochi de la ciorap. În redacție stătea cufundată în muțenie, cu aerul că nu mai observă nimic din cele ce se petrec în jur, greșelile de dactilografie din manuscrisele ei se înmulțiră, iar într-o dimineață Sebes, după ce o măsură o vreme din priviri cu o expresie cam ciudată, ironică, o întrebă zîmbind, tutuind-o :

— Ia spune, păpușă : n-ar fi mai bine să ieși la pensie de boală ?

Aceasta o înspăimîntă, se strădui să lucreze mai corect, își făcea scrupule și, temîndu-se să nu greșească, întreba și lucruri pe care le știa foarte bine ; dar constată că în spatele ei colegii chicotesc, ceea ce o făcu să stea în zilele următoare și mai taciturnă în fața mașinii de scris. Cu firea ei sensibilă, îndurase prea multe lovituri, nu se putea ca acestea să nu lase urme, astfel că de la o vreme se înstăpîni asupra-i o nouă idee fixă : presupunînd că mai e în viață, Jóska va muri, pentru că ea l-a lăsat de izbeliște, pentru că au ajuns să treacă ore întregi fără să se gîndească la el : iar cel spre care nu se îndreaptă raza nici unui gînd, omul uitat, mai curînd sau mai tîrziu, piere. Dar oricît s-ar fi silit, nu izbutea să-și resuscite vechea durere, să statornicească locul pe care aceasta o ocupase în viața ei cotidiană, și atunci își sugeră, în schimb, de pe o zi pe alta, că a dat totuși naștere pruncului, să tot fie vreo zece ani de atunci ; era fetiță, o botezase îndată cu numele de Orsolya și îi legase o fundă roz de sunătoare ; mititica gîngurea, dădea cîteodată din mînuțe țipînd de bucurie, se zvîrcolea în coșul de nuiete și obrăjorul ei cît pumnul se împurpura de rîvna fericite a jocului... Dar, din păcate, n-a avut parte nici de ea, o urmărea nenorocul, fie că era vorba de tatăl ei,

de mama ei, de căsnicia ei, într-un cuvînt, de întreaga ei viață, fiindcă Orsóka, cum îi zicea într-alint, a răcit la zece luni în urma unei băi, a contractat o pneumonie și a murit... Nu-și mai amintea dacă o dusesse la cimitir cu un dric alb, ori purtase ea însăși în brațe micuțul sicriu pînă acolo, dar din umbra acestui doliu artificial reușea să reînvie imaginea lui Jóska, cutremurătoarea lui urgisire, și astfel își redobîndea pe de-a-ntregul durerea de odinioară, din primele luni de după proces...

Se mai întîmplă ceva în această etapă a suferințelor ei : Bojtár Ernőd, bătrînul poet condamnat împreună cu fratele ei, fusese liberat, Teréz află că bardul grațiat petrecuse ani lungi de detenție împreună cu Jóska. Ceru cîteva zile de concediu, se duse la Oradea și căută să stea de vorbă cu el, dar fără succes. În răstimpul zilei bătrînul se zăvorea în casă, iar serile bătea neostoit străzile mărginașe, pe gîtul subțire și descuamat capul său ca o bidinea muiată în var se bălăngănea și-i cădea pe spate în timpul mersului. Rănit în amorul său propriu, ocolea privirile oamenilor, îi disprețuia de-a dreptul, dar se și păzea de ei. Uneori se oprea totuși în goana sa, își uita privirea pierdută în gol, consternat parcă de ceva, dar apoi dădea din mîină și-și urma drumul cu pași și mai grăbiți. Mai tîrziu, obiceiul acesta al său fu explicat prin aceea că își aducea aminte neconținut de poezia pe care, fără știrea sa, „publicistul” cel țicnit a pus-o în pagina machetei ; era vorba de o poezie pe care o scrisese încă prin 1931, pe vremea marii crize :

O, vai, aceasta este țara morții,
Fugi dacă ești de viață-ndrăgostit —
Arhanghelul vestirii se arată,
Mînia domnului s-a împlinit...

La versurile acestea se gîndea temîndu-se că dacă nu și le va alunga din memorie va fi din nou arestat și condamnat. Teréz bătui la ușa lui, la auzul ciocăniturilor repetate bătrînul veni, dar după ce-și scoase enervat capul prin crăpătura ușii, și-l trase pe dată îndărăt. Mai tîrziu, Teréz încercă să-l întîlnească pe stradă, dar ori de cîte ori îi ajungea în preajmă în timpul peregrinărilor sale de seară, i se tăia glasul, iar după trei-patru tentative de acest gen

Bojtár o recunoștea deja și, înspăimîntat, căuta să fugă din calea ei, fiind convins că femeia fusese pusă să-l urmărească. Rememorîndu-și mai apoi aceste scene, Teréz nici nu-și putea imagina ce s-ar fi întîmplat dacă nu-i venea hazardul într-ajutor ; într-o dimineață, pe cînd stătea din nou la pîndă în preajma locuinței poetului de pe malul râului și scruta ferestrele de la catul de sus al clădirii cu zid de cărămidă roș, îl zări apropiindu-se pe Petrán Balázs, pictorul, care-și purta în spate șevaletul încărcat cu picturi și pînze. Îi vizitase de mai multe ori pe vremea cînd Jóska se întorsese de la Focșani, fuseseră camarazi de prizonierat, le povestea întîmplări interesante și hazlii despre anii aceia ; fiecare cuvînt al său mustea de înțelepciune și de umor popular ; de îndată ce-l recunosc, Teréz îi spuse oful său, i se plînsese cît e de neajutorată, iar Petrán, după ce chibzui un răstimp, spuse :

— Bojtár Emőd e o veche cunoștință de-a mea : tocmai cînd l-au arestat începusem să-i fac portretul ; dar, te rog să mă crezi, de cînd a ieșit din pușcărie, nici măcar eu nu îndrăznesc să-l deranjez ; a devenit suspicios, aproape că s-a sălbăticit, nu știu în ce chip m-aș putea apropia de el.

Lăcrimînd, Teréz își apăsă batistuța la gură fără să răspundă ; aștepta o soluție din partea pictorului, iar Petrán, după ce-și frămîntă mintea un răstimp, zise :

— Ca să fiu sincer, mă pregăteam de mult să fac o încercare cu nefericitul acesta, cine știe, poate că de astă-dată voi izbuti. Dumneata ascunde-te sub copacul acela de pe mal și nu ieși de-acolo pînă nu-ți fac semn !

În vreme ce Teréz se pitea în locul indicat, el își scoase șevaletul din spinare, așeză povara sub poartă și începu să umble de colo-colo cu pași grei pe sub ferestrele poetului ; la un moment dat bătrînul trase perdeaua la o parte, apoi deschise fereastra și îi strigă :

— Măi, căcăciosule, ce tot dai tîrcoale casei mele ?!... Ți-e frică să vii sus ?!...

Pictorul zîmbi ușurat, își luă șevaletul în spate și urcă la Bojtár ; după vreo zece minute și mai bine reveni și, luînd-o de braț pe Teréz, urcă împreună cu ea scările care duceau la locuința poetului, avertizînd-o însă pe drum să nu-l iscodească, să nu întrebe nimic, să aștepte pînă cînd nefericitul va aborda de bunăvoie subiectul anilor de pușcărie

și va pomeni de soarta lui Jóska. Bătrînul bard privi jenat la femeia care-i intra în casă, se rușina deja că o suspectase pînă și pe sora camaradului său de detenție și, în vreme ce îi ocolea privirea, se plînsese de nenorocirea care-l lovise : zadarnic s-a străduit să se ascundă din fața lumii, zadarnic a căutat să se pună la adăpost îndărătul ușii zăvorîte și a ferestrelor închise, zadarnic a ținut cu dinții ca toate obiectele să rămînă la locul lor, fiindcă aseară sora lui i-a pătruns pur și simplu prin efracție în casă, deschizînd broasca cu șperaclul și a făcut curățenie generală, auzi dom'le, curățenie generală !, lucru de care îi era silă chiar și în vremea dinaintea anilor de închisoare ; Emese scuturase praful de peste tot, orînduise lucrurile după formă și mărime, fără să-i cruțe în rîvna ei nici măcar cărțile, astfel că a ajuns acum să se simtă aici cu totul și cu totul străin, de nici nu mai știe unde-și va petrece noaptea ; dar nu acesta e dezastrul cel mare, ci pieirea acelei capodopere, pe care o admira de săptămîni întregi... Dintr-un codru de pîine mucegăită, se înfiripase într-unui din colțurile camerei, deasupra măsuței, o floare uriașă, țesută din mii de fire subțiri și colorate, un adevărat miracol, care prindea să strălucească, să se irizeze în toate nuanțele curcubeului sub atingerea celei mai gingașe raze de lumină și care exprima toate nuanțele existenței mai cuprinzător și mai fascinant decît o făcuse vreodată pictura, fie ea contemporană sau din vremi trecute... Dar sora lui a rupt floarea aceasta de vis, a nimicit-o cu brutalitate și nesocotință, poate că nici nu i-a trecut prin minte în clipa aceea că pentru el alianța feerică dintre bucata de pîine și lumină, transcendentălizată și încărcată de sensuri superioare, însemnase un spectacol mai alinător decît orice Mona Lisă, încît era în stare să șadă ore-ntregi în fața ei și s-o privească, s-o privească în extaz...

Spuse toate acestea cu glas plîngăreț, chinuit, numai cînd pomeni de Mona Lisa privi la Teréz îngrijorat și, ca să-și depășească stînjeneala, suspină pe dată și zise :

— Bietul Jóska ! A înfundat pușcăria, deși era și mai nevinovat decît mine, nu pusese pe hîrtie nici măcar un rînd din cele pe baza cărora l-au condamnat, habar n-avea de vreun ziar...

Dintre ridurile chipului său boțit și din priviri răzbătu un zîmbet încărcat de suferință, dar arăta totuși hazlia

cu țeasta sa pleșuvă, lunguiață și adîncită la mijloc în chip de șa.

— La început am fost băgați în aceeași celulă cu delincvenți de toate categoriile, și n-am să uit cît trăiesc că niște legionari au vrut să-l bată pe Jóska, pentru că a ținut în fața unui grup un seminar de marxism...

Privi în jur înspăimîntat, amuți și nu mai suflă în ziua aceea nici o vorbă despre amintirile sale de închisoare.

Teréz fu nevoită să-i facă multă vreme vizite, să se strecoare pe neobservate sub poartă, de-acolo să urce tiptil pînă la etaj, să apese cu infinite precauții clanța, conform indicațiilor bolnavului, să intre și să ia loc în vreme ce gazda gesticula muțește și-și rotea ochii îngrozit. Bojtár își mai căuta îndelung de treabă prin jurul ei pînă se îndura ca, după preparative interminabile și misterioase, să-i scape cîte o istorioară, spusă pe nerăsuflăte, din anii de după arestare și din perioada de detenție, iar din aceste cuvinte aruncate într-o doară Teréz trebui să reconstituie calvarul, tivit cu pietre cernite, pe care Jóska, trecînd prin mai multe închisori, îl străbătuse de la Oradea pînă la Jilava.

— Dar acolo, acolo ce s-a-ntîmplat cu el ? întrebă ea, cînd poetul amuți și-și strînse buzele cu îndărătnicie. Pentru numele lui Dumnezeu, nu-mi ascunde nimic... Fratele meu a murit ?!...

Dar rugămințile avură asupra lui Bojtár un efect total opus celui așteptat ; sări în picioare și începu să facă în goană ocolul camerei.

— Ce mai dorești din partea unui bătrîn zdrobit ?!... Ori poate că mă pizmuiești pînă și pentru că mi-am salvat viața asta nenorocită ?!... Abia acum îmi dau seama cu ce informatoare primejdioasă m-a procopsit pictorul !... Lui, mașinațiilor sale diabolice pot să-i mulțumesc că m-a luat gura pe dinainte și am spus tot !...

Și, prăbușindu-se în colțul camerei, își îngropă fața în palme și gemu din rărunchi ; Teréz pricepu totul și îl lăsa singur.

După mama ei, după tatăl ei, își pierduse așadar și unicul frate pe care-l avea, căsătoria fusese pentru ea cel mai rușinos calvar pe care-l poate îndura o femeie alături de un bărbat,

și a fost nevoită să-și smulgă din trup și micuțul vlăstar de care ar fi vrut să se cramponeze... Rememorându-și trecutul, își vedea destinul doar ca pe un șir de cruci într-un cimitir, iar de-acum înainte nu-i mai rămăsese să cugete la altceva decât la moarte... Care o fi sensul vieții, ce semnificație să aibă cuvîntul *fericire* ? Nu încercase acest sentiment decât în copilărie, răstimp de cîțiva ani, și aceia umbriți de tot felul de ofense și decepții. Citise undeva ca țelul vieții se află dincolo de plăceri și de suferință, dar că acest țel e cu puțință de atins numai dacă le încerci pe amîndouă ; și mai citise — își însemnase chiar pasajul în cartea ei de amintiri — că alternarea plăcerilor și suferințelor constituie ritmul vieții, întocmai ca și expirația și inspirația, iar cel ce-și fixează un țel în plăceri și în evitarea suferinței, va pierde calea ce trece prin ele... Cît de mult o interesase pe-atunci misterul existenței, tainele sale felurite, miracolul ei, cît de mult năzuise să trăiască și mai tîrziu în tihnă, cu simplitate, în împăcare... Jinduisse ea la vreo plăcere ?... Dimpotrivă, încetul cu încetul a renunțat la totul, fiindcă a nutrit credința că viața, cît ar fi ea de pătimită, reprezintă o valoare supremă ; dar în acele vremuri încă nu bănuia că poate exista o soartă ca cea care i-a fost hărăzită... Ce-ar mai fi putut-o lega de viața asta, ori de ea însăși ?... Poate că nici n-avea sens să mediteze la asta, la ce bun să se mai amăgească ? — singura îndatorire care îi mai rămîne de-acum înainte, cea spre care simte un imbold din ce în ce mai puternic, este aceea de a-și urma cît mai grabnic părinții și fratele, iar dacă există cu adevărat o altă viață în afară de cea terestră, să caute a-și dobîndi măcar acolo, alături de ei, locșorul modest pe care și l-a meritat prin bunătate și răbdare... De moarte n-are decât să se teamă cel pe care sîrșitul îl depozitează de ceva ; din partea morții, ea nu are decât de primit, căci viața i-a și luat tot ce se poate lua unui om...

Încă nu știa în ce fel avea să-și pună capăt zilelor, importantă pentru ea era acum hotărîrea în sine. În sîrșit, într-o seară cînd reușise să adune deja o sută de tablete de luminal, le pregăti pe noptieră cu o sticlă de apă minerală, scoase fotografiile de familie și, vîrîndu-se în pat, zîmbi unui gînd : iată, cît ar fi viața de grea pentru unii, oricît ar blestema-o cei suferinzi, ei trebuie totuși să recunoască, legea

eternă a creat ceva minunat: putem pătrunde în existență printr-o singură intrare, dar ne stau la îndemână nenumărate ieșiri, ca și când natura, în ciuda robiei la care sîntem osîndiți, ne-a hărăzit totuși un tărîm al libertății pe care să hălăduim... Gîndul acesta purtă parcă spre ea o adiere venită pe neașteptate de pe cîmpii înmiresmate, își sprijini fotografiile pe piept și începu să plivească una dintre cele mai vechi poze : mama ei, îmbrăcată în rochie neagră, lungă pînă la pămînt, cu uitătura îngrijată, s-ar zice că-i părea rău după banii pe care soțul ei „ușuratic” îi plătește pentru poză lui Ispas, fotograful din Baia Mare ; apoi privirea îi zăbovi asupra tatălui ei, care, jovial și semeț, își agățase lanțul ceasului de degetul cel mare, deasupra buzunarului de la jiletcă, în vreme ce unul din degetele mînușilor albe pe care le strîngea în mîna cealaltă se despărțise de suratele ei și atîrna în jos, neverosimil de lung, ca un uger subțiat, iar mama, ori de cîte ori îi cădea în mînă amintirea aceasta de familie, se împurpura la față și-și ferea stînjenită privirea, de rușine că, iacătă, nici măcar în fața fotografului bărbatul ei n-a putut să stea fără să se facă ridicol... Îl privi în cele din urmă pe Jóska, în pantaloni scurți și haină cu găitane negre, tocmai absolvise clasele primare, îi căuta pe chip presimțirea tragediilor ce-aveau să vină, dar nu citi pe el decît severitatea prematură și curiozitatea, ambiția și inteligența care mai tîrziu făcuseră din el o personalitate și l-ar fi înălțat poate pe cele mai înalte trepte, dacă soarta i-ar fi fost alta...

Nu luase încă tabletele, dar simțea deja o ușoară amețală, iar cînd închise ochii, sub pleoapele strînse i se înfățișă imaginea unui mormînt ierbos, aflat undeva în depărtări, o moviliță surpată și părăsită în solitudinea nopții ; mormîntul năpădit de buruieni n-avea cruce, dar îndărătul său se ridica, jilav și dărăpănat, zidul închisorii, așa cum și-l închipuia din auzite... Întinse atunci dintr-o dată mîinile — mai tîrziu își aminti că scosese chiar un țipăt —, sări din pat, fugi în camera de baie și aruncă tabletele în toaletă, înainte de a comite vreun act necugetat...

Din acest moment se înfiripă, apoi se înstăpîni din ce în ce mai mult asupra ei gîndul, devenit cu timpul o idee

fixă, că, înainte de a-și face seama, e de datoria ei să adune familia la un loc, să strângă laolaltă osemintele risipite, că viața ei de pînă acum, suferințele toate fuseseră doar un preludiu al unei fapte mărețe, generoase. Poate că era hărăzită de multă vreme acestei vocații, o și simțise uneori, ea îi dăduse puterea să rămînă răbdătoare și iertătoare chiar și alături de bărbatul acela, în casa slujbei ; credința într-o îndatorire viitoare al cărei sens și țel i se vor revela abia mai tîrziu, ea o făcuse să nu-și piardă smerenia... Serile, înainte de a adormi, îi apărea iar și iar în fața ochilor mormîntul acela, scăldat în lumina galben-verzuie, ca de pucioasă a lunii, întocmai ca în tabloul *Ecce*, reprezentîndu-i pe Victor Hugo, pe care îl contemplant de multe ori înfiorată pe coperta unei cărți romanțioase în anii adolescenței ; se pregătea în fiecare zi s-o pornească spre acel cimitir îndepătat și necunoscut, ca să-și elibereze măcar după moarte fratele din captivitatea nenumelui, dacă viața n-a fost în stare să i-o ocrotească. Dar se făcu toamnă de-a binelea pînă se simți îndeajuns de puternică pentru acest drum și pînă izbuti să strângă și banii necesari. Dar îndată ce-i avu, pe data de 18 octombrie, luă trenul și porni spre Jilava. Căptuși un sac enorm, din pînză de urzică, cu material plastic și-l împachetă separat într-o sacoșă de piele, ca să-l poată duce cu ea pretutindeni fără să bată la ochi ; o cam deranja doar faptul că sacul se mînjise, probabil în pivniță, cu o vopsea roșie care strălucea pe el de parcă era sînge proaspăt...

Alese un tren de seară și călători toată noaptea. Nu dormi, nu bău și nu mîncă, orice îndeletnicire, pînă și alimentația, ar fi părut acum în ochii ei un gest supărător de egoist, un atentat la pietate, care i-ar fi distras atenția de la unicul țel al pelerinajului ; își observa pe furiș tovarășii de drum, pe care după vreo două-trei stații îi și prinse toropeala ; chipurile li se destindeau încetul cu încetul și se buhăiau, falca le cădea și se porneau să horăie, căzuți pradă oboselii. Dar cum se oprea garnitura de tren, tresăreau din somn și, frecîndu-se la ochi, se holbau năuci la Teréz, ghiceau că ea nu dormise, căci obrazul ei nu era boțit...

Sosi la București la ora cinci și jumătate. O ajunse obo-seala nopții pierdute numai cînd coborî din tren purtîndu-și geamantanul și sacul împachetat în sacoșă și porni să iasă din gară. Luă o cameră într-un mic hotel de pe o străduță

dosnică, undeva în spatele pieții abatorului. Încă din gară hamalii îi recomandaseră hotelul acesta, cel mai ieftin, îi ziceau Grand Hotel Balcan, dar sălașul se numea acum simplu Hotel Popular ; în clădirea părginită o scară de lemn scîrțitoare ducea spre camerele aflate la etaj, peste tot plutea mirosul de DDT, ceea ce dădea de bănuir că serile mișunau pretutindeni gîndaci de bucătărie. Terézei i se strînse inima, nu lipsa de confort o îngrijora, ci sentimentul de a nu se simți în siguranță, abia acum își dădu seama cu adevărat de primejdiile pe care le implica planul ei. O irita pînă și faptul că spre fiecare palier dădeau, în chip de raze ale unui cerc, ușile a trei camere și, cum ea nimerise într-o cameră din mijloc, de fiecare dată cînd în ușa din stînga sau din dreapta cheia se învîrtea în broască, avea senzația că oameni străini vor intra cu de-a sila peste ea și îi vor lua pînă și bruma de bani, ori o vor viola.

Precis că aici se fac deseori razii ! își zise ea mai apoi și, fără să știe de ce, se înspăimîntă și mai tare, de parcă comisese deja vreun delict grav.

După amiază luă autobuzul și făcu nouăsprezece kilometri pînă ajunse la Jilava. Penitenciarul militar se înălța la marginea comunei, în atmosfera mohorîtă de toamnă zidurile sale de-un galben murdar se proțăpeau luminate parcă de razele unui alt soare, ascuns și bolnav, Teréz nu-și putu desprinde multă vreme privirea de pe clădire, răsuflarea i se îngreuie, dar nu izbuti să plîngă, trebui să-și poarte povara durerii ca pe o piatră enormă. Cumpără un buchet uriaș de flori, cu gînd să se ascundă după el, să-și disimuleze simțămintele, nu ieși dindărătul acestei grădini însuflețite decît de vreo două ori, pentru a întreba de cimitir, ca și cînd ar fi fost o rubedenie sosită la o înmormîntare de pe alte meleaguri.

Și chiar avea loc în ziua aceea o înmormîntare, o îngropau pe o femeie tînără, care murise de febra laptelui, după cum află Teréz ulterior. Jumătate din orașel se grămădea în jurul mormîntului, îl putu zări și pe preotul ortodox care se închina, era înalt, ca Sfîntul Ioan Botezătorul, așa cum e înfățișat în picturi, se urcase pe un fel de dîmb, ca glasul său implorînd milosîrdie și pace veșnică să poată răzbate pînă departe. Retrași din mulțime, trei gropari își răzuiau

lutul roșietic de pe bocancii scîlciați ; erau și ei ponosiți, cu obrajii năpădiți de bărbile ca niște bălării uscate pe solul argilos. Își sprijiniseră uneltele de un oțetar, de pe o creangă a acestuia atîrna frînghia făcută ghem. Teréz se duse la ei și li se adresă cu voce scăzută :

— Ziua bună cu sănătate, oameni buni !... Ați putea să-mi spuneți pe unde vine cimitirul deținuților ?...

Cei trei gropari se uitară la femeia îndoliată și, cu toate că erau deprinși cu priveliștea morții și cu izbucnirile frecvente de durere, suferința aceasta reținută, exprimată cu glas vlăguit și, mai cu seamă, pomenirea cimitirului deținuților îi mișcă mai mult decît jelaniile pe oare le auzeau zi de zi. Se mai uitară un răstimp la Teréz, apoi se întoarseră aproape deodată și arătară spre un șes mărunț, aflat ceva mai încolo. Nu era departe, cimitirul deținuților era despărțit de terenurile din preajmă doar de un gard de nuiele, care-i venea Terézei pînă la mijloc. Pe alocuri linia șesului era întreruptă de movile late, ca niște gorgane năruite, erau poate gropi comune încă din vremea celui de-al doilea război mondial ; în rest doar adîncături ori mușuroaie de-un stîngen semnalau că sub ele cineva își doarme somnul veșnic. În hățișul de scaieți, cicoare și puricariță n-avea nici măcar cum să ghi-cească vechimea mormintelor, o vreme se învîrți fără rost printre movilețe, apoi se opri speriată și dezorientată, deși avusese momente cînd simțea apropierea nemijlocită a fratelui ei. Într-un tîrziu, o porni îndărăt spre celălalt cimitir. Îngropăciunea se terminase, pînă și ultimele rubedenii îndoliate se despărțiseră de mormîntul acoperit cu coroane, gro-parul care îi arătase cel dintîi cimitirul deținuților, o matahală cu barbă de lipovean, strîngea scîndurile, își sprijini după aceea lopata cu zăngăt domol de o piatră și o întrebă :

— Găsit-ați mormîntul, conită ?...

Teréz suspină și clătină tristă din cap ; atunci omul o măsură cu o privire ageră și oarecum iscoditoare.

— V-o fost soțu', ori poate tatăl ?...

Teréz îi spuse că pe fratele ei îl căuta.

— Apăi, adevărat-îi, mare năcaz aista, spuse cel cu barbă de lipovean. Taman spuneam că dacă n-oți răuși... ați putea încerca să-l căutați pe preot acasă la parohie, să-i

povestiți despre ce-i vorba... Cei de prin partea locului zic că nu-i unul să se nască ori să moară pe-aici fără știrea preotului... Chiar dacă-i de altă credință, de-i păgîn ori, să zicem, pușcăriaș...

Teréz începu să tragă iar nădejde și le dădu oamenilor douăzeci de lei, ca să bea un kil de vin pentru sufletul răposatului ; bărbosul luă banii mișcat, își făcu cruce și zise cu glas adînc, iar ceilalți îi ținură isonul :

— Fie-i, Doamne, țărîna ușoară !...

Pe la amurgit îl căută pe preot. Îl găsi la parohie, stătea în pridvorul cu stîlpi, îmbrăcat într-un sacou simplu, negru și purtat, le arunca grăunțe porumbeilor. Zărindu-și vizita-toarea, își miji uimit ochii miopi și se opri din îndeletnicire. Apoi își conduse oaspetele într-o cameră spațioasă, răcoroasă și o pofti să se așeze ; pe pereți se vedeau cîteva icoane, iar într-un dulap enorm cu geamuri de sticlă cărți, obiecte de cult, un mănunchi de lumînări, candelă, icoņe mitite. Terézei îi merse atît de mult la suflet tihna și simplitatea care domneau aici, atenția cu care preotul lua aminte la vorbele sale, încît îi istorisi toată soarta ei, de parcă s-ar fi spovedit. Între timp apăru și preoteasa, o femeie mărunțică și bondoacă, ascultă și ea cu lacrimi în ochi povestea ciudată a vieții acestei femei îndoliate sosite din depărtări, îi aduse în răstimp mămăliguță cu lapte într-o strachină. Într-un tîrziu preotul se ridică în picioare, își mîngîie îngîndurat bărbuța, dar purtarea sa nu lăsa să se ghicească dacă știe ceva despre morții din cimitirul deținuților. Și parcă ar fi vrut să sporească aceste îndoieli, începu cu digresiuni, deși vorbele pe care le rostea erau alese :

— Desigur, dacă nu ne arătăm de ajuns de vrednici ca să ținem răbojul morților, cazna noastră e mai mare, și mai greu e păcatul ce ne apasă, de parcă am fi dat uitării sufletele aflate în restriște... Nu degeaba a păstrat Biblia, spre veșnică pomenire, minunata poveste a dispariției lui Iosif și a lacrimilor vărsate de tatăl său... Și, iată, de-atunci încoace se întîmplă mai mereu ca Iosifii să dispară, și nu reapar întotdeauna acoperiți de glorie, încărcăți de mărire, aureolați de lumină, ei se afundă mai degrabă în morminte neștiute, pe meleaguri străine, lăsîndu-și în urmă doar amintirea, așa cum s-a întîmplat și cu răposatul frate al nostru...

Oftă, merse la dulapul cu geamuri de sticlă, îl deschise, migăli în el o vreme, pe urmă scoase de sub învelitoare înflorată pe care erau așezate obiectele de cult un caiet cu copertele unsuroase, îl răsfoi de mai multe ori, cînd de la cap la coadă, cînd invers ; se opri apoi într-un loc, se uită la Teréz și întrebă, citind în românește numele fratelui căutat :

— Iosif Vexerda, nu-i așa ?... Că, de-i el, e-aici, e înscris pe micuța mea parcelă, a fost îngropat la 11 iunie 1958 ; înainte de asta, a stat luni de zile în spitalul pușcăriei...

Teréz sări în picioare, scoase chiar un mic țipăt, ca și cînd ar fi dat nu de urma locului de veci al fratelui ei, ci i-ar fi parvenit știrea că e-n viață, sfielnică și temătoare se plecă și ea cu obrajii aprinși asupra caietului, de parcă-și arunca privirea într-o groapă deschisă.

Preotul se arătă și pe mai departe serviabil, îi oferi ajutorul său ; aveau să se întâlnească în cimitirul deținuților, cu aerul că pe el îl aduce acolo menirea sa, iar pe femeia îndoliată trebuința ; se vor plimba primprejurul movilelor buruienoase, iar Teréz să-și însemne în minte pe aceea lîngă care el se va opri și va vorbi despre morții neîngropați, fiindcă în acel loc odihnește fratele ei. Și, într-adevăr, a doua zi, în ceasurile dimineții, erau amîndoi acolo, în cimitir, preotul sosi ceva mai tîrziu, ca să dea impresia că se întîlniseră din întîmplare ; porniră să dea ocol parcelei, urmînd prin hățîșul de bălării o cărăruie nevăzută, bătută poate doar de cîinii de pripas, mai mult noaptea decît pe lumină ; cei doi, preotul în sutană neagră și femeia cernită, arătau ciudat în locul acela în timp ce păseau alături printre cicoarele de dimensiuni respectabile, ca niște cactuși ; omul care păstra socoteala viilor și morților îi vorbea Terézei cu glas molcom, spunea că a reușit pînă acum întotdeauna să găsească cîte un gardian care să-i raporteze numele exact al deținuților îngropați, boala și cauza morții lor, așa a izbutit să-și țină evidența la zi și să posede schița demnă de încredere a locurilor de îngropăciune. Mai tîrziu se opri și urmă cu voce tare, gesticulînd larg :

— Căci oricît ar fi fost de crîncenă odinioară cîte o bătălie, oricît s-ar fi dușmănit de mult războinicii, îngro-

parea comună a morților le domolea spiritul belicos, chiar dacă numai pentru scurtă vreme... Iar Troia, pe cale de a fi cucerită, le-a oferit în zadar aheilor comorile sale fără număr, aceștia au continuat asediul, însă când a fost vorba de strângerea celor căzuți de pe câmpul de bătălie, pînă și cruntul Agamemnon a spus : Dar nu mă împotrivesc să fie înălțate rugurile pentru arderea morților : căci nu pizmuiesc defel leșurile că se vor bucura grabnic de flăcări, dacă au pierit în luptă... Deși pe-atunci vitejii căzuți nu erau lesne de recunoscut ; îi spălau însă cu apă de sîngele ce li se închegase pe trupuri și îi așezau pe care, vărsînd lacrimi fierbinți, după cum ne spune poetul... Și să ne amintim de Isus care, chemînd pe un discipol al său să-l urmeze, acesta îi răspunde astfel : — Doamne, lasă-mă să-l îngrop mai întîi pe tatăl meu !

Acesta să fie dar mormîntul lui Jóska ?... După ce preotul plecă, Teréz stătu îndelung privind grămăjoara aceea de lut năpădită de buruieni, o privea prin pînza lacrimilor : aici, în acest loc se încheie așadar destinul ei, țărîna asta e tot ceea ce i-a mai rămas, în chip de realitate palpabilă, din visele copilăriei : casa din Baia Mare, pomul cu mere aurii, cămăruțele de la „cucurigu”, decupate parcă din cărțile de povești ?... Așa e sfîrșitul jocului de-a hoții și vardiștii, pentru aceasta să fi răsunit sever la ceas de seară fluierul domnului Augustus și a șuierat cravașa deasupra capetelor lui Viki și Jaki, cînd se iveau cu întîrziere din grădina fermecată ?... O, acum ar fi răbdat cu dragă inimă ca băieții s-o excludă zi de zi din cercul lor, ori să-i tragă jos chiloții și s-o croiască pe trup cu frînghia udă, numai de nu s-ar fi terminat niciodată jocul acela, de-ar fi putut rămîne copii...

Își întinse mîinile ca să se sprijine de oblăduitorul său cu glas plăcut, care îi oferise cu fiecare vorbă a sa consolare și alinare, care îi cîntărise situația cu atîta înțelepciune și milostivenie ; abia atunci își dădu seama că a rămas singură, pesemne că preotul plecase ca să nu-i tulbure doliul, ori, mai degrabă, ca să nu trezească bănuielile cuiva. Își șterse lacrimile și făcu un efort ca să-și recapete dîrzenia și fermitatea de dinainte ; mai întîi și-ntîi trebuie să-i găsească pe gropari, ca să cadă cu ei la învoială în privința deshumării ; dar oamenii aceia știau că prea curînd nu va

fi pe-aici o nouă înmormîntare, plecaseră la București ca să-și caute o muncă de ocazie și se întoarseră numai pe înserate ; după cel cu barbă de lipovean Teréz trebui să trimită pe cineva în cîrciumă ca să-l cheme afară ; văzînd-o pe „cucoana în doliu”, omul cel mătăhălos mirosind a țuică fu cuprins de o stînjeneală mahmură, dar se și trase îndărăt temător și șovăielnic, iar cînd afla și despre ce-ar fi vorba, se dezmetici dintr-o dată, își făcu cruce și clătină din cap.

— Nu-i îngăduit să tulburi somnul morților, conîță... Și nici legea nu-ți dă voie să faci așa ceva... șopti el aruncînd priviri în jur.

Dar Teréz știa ce trebuie să spună : scoase din poșetă certificatul de naștere al lui Jóska pe care-l găsise și îl flutură în fața omului, ca și cînd ar fi avut autorizația scrisă pentru deshumare ; bătrînul șovăi nițel, dar continuă să dea din mîna a refuz, începu să și zîmbească, de parcă s-ar fi bucurat că izbutise să evite o primejdie și că în curînd se va putea întoarce în cîrciumă la paharul său, ca să le povestească fîrtaților de băutură despre ispita aceasta neașteptată. Teréz scoase din poșetă cinci hîrtii de o sută și le răsfiră în chip de evantai, vorbind între timp fără încetare, spunea că e vorba doar de un ceas-două de muncă, groparii nu trebuie decît să deschidă mormîntul, restul e treaba ei ; privirea bătrînului zburătăci lacomă spre bani, îl cuprinsă din nou stinghereala și îndoiala, își dădea seama că doamna îndoliată îi oferă acum mai mulți bani decît cîștigă el într-o săptămînă de lucru cu ziua, din zîmbet i se ghicea frămîntarea.

— Am să vorbesc cu oamenii mei, dar n-aș crede să se învoiască la una ca asta... Cu toate că v-am ajutat bucu-roși, dacă ne-ar sta în putere...

Acceptă în cele din urmă un avans de o sută de lei și făgădui să vorbească cu fîrtații, vor fi acolo a doua zi seara, dar el va ascunde dinainte uneltele în tufăriș. Teréz se întoarce la hotel, era obosită, dar se întinse în pat doar așa îmbrăcată cum era ; nici pomeneală să adoarmă, i se întîmplaseră prea multe de cînd sosise aici, o frămîntau atîtea gînduri că nu numai creierul, ci și ochii îi ardeau de încordare. Însă încetul cu încetul pleoapele i se îngreuiară, i-ar fi priit acum somnul, dar nici nu apucase să-și închidă ochii

cînd, deodată, pe palierul strîmt răsunară, ca niște cioburi de sticlă ce se prăbușesc, glasuri proaspete și nemiloase ; cheia se răsuci din nou scîrțîind în broască și Teréz avu senzația că cineva intră pe ușă și dintr-un pas îi și calcă pe piept ; dar juna pereche dădu buzna în camera de alături, hohotele lor de rîs umplură încăperea de bucurie zglobie și optimism ; fata scoase o exclamație de încîntare, descoperise într-un coșuleț-surpriză, strecurat pe furiș în cameră, o sticlă de șampanie și două pahare, apoi zări și buchetele de garoafe din vase. — Orice-ai zice, colegii mei sînt totuși niște țipi de treabă ! spuse mișcat băiatul. Nu s-au mulțumit să-mi ia cameră la hotel pentru noaptea nunții, dar mi-au și împodobit-o, mi-au adus și cadouri, ca să mă simt și eu măcar pentru trei zile proprietar ! Și peste cîteva minute se și tăvăleau în pat ; fata chirăia, mușca, scoase apoi un țipăt de durere, pe urmă glasul i se frînse, de parcă și-ar fi pierdut cunoștința, în vreme ce băiatul se osîrdea horcîind și-și lovea din cînd în cînd umărul de peretele subțire ce despărțea camerele. Teréz sări din pat, fugi în stradă și se plimbă jumătate din noapte pe străzile liniștite și pustii ale orașului, pe care nu vedeai decît măturați și îngrijitori spălînd cu furtunuri de cauciuc nu numai trotuarele, dar, pe alocuri, chiar și caldarîmul. Se făcuse noapte tîrzie cînd se întoarse la Grand Hotel Balcan și urcă în vîrfurile picioarelor scara de lemn scîrțîitoare. Din camera de alături nu mai răzbătea acum decît sforăitul arogant al bărbatului satisfăcut...

Seara la ora nouă aștepta în cimitir. Privea sihla sinilie a cicoarelor, asculta zgomotele și foșnetele, reale ori închipuite, cînd și cînd o lua cu fiori, și-și zicea că s-ar teme din cale-afară, de bună seamă că nici n-ar putea îndura groaza dacă s-ar lăsa în voia fricii, dacă nu și-ar încorda fiecare nerv al trupului cu gîndul la țelul pe care și-l propusese, care îi dădea curaj ; dar bărbosul nu se arată nici la ora zece, nici peste un ceas... În geantă Teréz avea doi litri de țuică și o lanternă enormă ; adusese băutura ca să încerce să-i amețească pe gropari, în caz că li s-ar năzări să se oprească din lucru ori s-ar codi să continue deshuma-rea ; aprinse un chibrit și-și privi cesulețul de la mîină : unsprezece și un sfert trecute cu trei minute ! Pîna acum

mai trăsesse ceva nădejde, căutase să se amăgească cu tot felul de presupuneri : ba își zisese că omul a înțeles greșit ora la care se învoiseră să se întâlnească, ba că își așteaptă fîrtații, care s-au îmbătat ori s-au înfricoșat de treaba care îi aștepta, la fel cum se înfricoșase el însuși la început. Dar de-acum știa, și certitudinea o izbi ca un obiect dur și rece :ăștia n-au să vină !, și porni să plece, era mai degrabă ofensată și supărată decît deznădăjduită, o pătrunsese și frigul în răstimp, pînă și în gură simțea un gust amar, căci era nevoită să-și recunoască neputința în fața vrierii altora, în fața împrejurărilor exterioare, pe care n-avusese cum să le prevadă oricît ar fi fost de dîrză, oricît izbutise să-și învingă propria fire timidă... Merse vreo sută de pași, cînd din tufăriș buzni suflînd din greu o ditamai matahală, de parcă era umbra de om cu cătușe la mîini dintr-un roman de Dickens.

— Oricine-ai fi, bagă de seamă, am un topor în mînă !...

— Iar eu un pistol ! spuse Teréz și în aceeași clipă apucă lanterna, iar în răsfirarea jetului de lumniă îl zări pe bărbos, care își feri privirea cu palma, mijind rușinat din ochi, căci zorea tocmai spre ea, în cimitirul deținuților.

— Văleu, că tare mi-i rușine, conîță ! spuse el gîfîind și stupi. Mă grăbeam spre mătăluță, ca să nu mori cumva de frică, că pînă și mie mi-e nu știu cum în bezna asta ca de pe lumea ailaltă !... Pe bandiții ăia n-a fost chip să-i strîng laolaltă, că s-au îmbătat criță !... Mi-am zis că dacă vă mai găsesc aici, vă dau banii îndărăt și vă petrec o bucată de drum...

— Stai, omule ! spuse Teréz cu hotărîre. Uneltele le-ai adus ?

— De adus, le-am adus eu, încă pe-nserate, zise bărbosul. Am venit să le iau și pe ele...

— Atunci o să deschidem mormîntul noi doi. Voi săpa și eu !... Ai să vezi, nici nu-s chiar așa de nevrednică...

Omul cu barbă de lipovean rîse din gușă în întuneric ; cînd ajunseră la mormînt și Teréz îndreptă lumina lanternei asupra moviței năpădite de buruieni, bătrînul se scărpină în cap și spuse :

— Să nu-ți închipui că-i așa de ușor, conîță ; a turnat săptămîni de zile. Cîte-o lopată de lut dintr-ăsta îmbibat

de apă îți rupe brațu' din umăr, nu alta... Avem de scormonit aici glodul pîn' ne-apucă și ziua de-apoi !

Teréz scoase una din sticlele cu secărică, rupse de pe ea capacul subțire de aluminiu ; mîna îi tremura, dar era din nou cît se poate de dîrză și hotărîtă. Bău o înghițitură, vrînd parcă să-și aline propria teamă, setea și strîngerea de inimă, pe urmă îl îmbie îndată și pe bătrîn :

— Trage o dușcă, uncheșule, că-ți cade bine și matale... De-acum, ce mai : deschidem groapa cît putem, de restul mă ocup eu. Înainte de a se crăpa de ziuă poți să mă lași singură, dar acum, hai să ne apucăm de treabă. Dacă fîrtații matale s-au înfundat în cîrciumă, cu atît mai bine, acum nici nu trebuie să mai împărți cîștigul cu ei !...

Omul bău lacom suflînd din greu, își dresă un răstimp glasul, se șterse la gură și bău iar. Cînd îi înapoie sticla și porni după unelte, nu mai rămăsese în ea decît jumătate din conținut, sau poate nici atît ; dar rezultatul se vădi.

Săpa în cămașă, haina și-o zvîrlise de pe el. Încetul cu încetul ochii li se deprinseră cu bezna, din care se ghicea conturul dreptunghiului întunecat al gropii ; bătrînul se pleca mîniat asupra cozii noduroase și puternice a sapei, se opintea în fierul ei cu toată greutatea trupului ; din cînd în cînd, Teréz aprindea pentru o clipă lanterna, ca omul să se poată orienta.

Dar bărbatul, pe cît de mătăhălos arăta, era tot pe-a-tît de secătuit și de molîu. Nu se născuse pentru meseria de săpător, făcea munca asta grea și disprețuită doar ademenit de prilej, iar cei cincizeci-șaizeci de lei pe zi de căciulă, pe care îi cîștiga una-două împreună cu ortacii săi, îi toca tot așa de repede în cîrciumă ; dar de hrănit nu se hrănea ca lumea. Așa că acum încerca în van, din omenie și momit de făgăduiala banilor, să se osîrduiască, fiindcă după o vreme își pierdu suflul. Se sprijini în coada sapei, scoase apoi o țigară și în lumina chibritului i se zări vreme de-o clipă obrazul trudit, abătut, bărbos și nădușit. Trase cîteva fumuri gîfîind, apoi spuse :

— Știam eu că n-ajungem la oase nici pînă-n ziua de-apoi, conîță !... În zadar ne trudim aici !...

S-ar zice că această constatare îl despovăra oarecîtva de cazna care îl mai aștepta, se și foia parcă mai ușurat și-și trecea greutatea de pe un picior pe altul. Văzîndu-l, Terézei

i se urcă dintr-o dată sîngele la cap, ar fi fost acum în stare să-l și lovească de mînie.

— Nu-mi vorbi mie de zădărnicie, tocmai aici, unde moartea, numai ea e zadarnică ! spuse ea cu glas înăbușit. Mai bine pune iar mîna pe lopată și sapă, omule !... Hai, la treabă !...

Și îi oferi iar țiuca, apoi se plecă asupra gropii ca să-l ajute, să apuce bulgării jilavi, încleiați, să scurme glodul cu unghiile, de va trebui. Zări înălțîndu-se în față-i coada sapei, o și înșfacă pe dată și se puse să zvîrle de zor pămîntul răscolit, deși ținea unealta cu stîngăcie ; bătrînul dădu de dușcă băutura ce mai rămăsese în sticlă, potrivî la gura mormîntului desfăcut scîndurile pe care le cărase încoace împreună cu uneltele, pe urmă se apucă în silă, tăcut, să continue deshumarea ; nu vorbi decît într-un tîrziu :

— Nici țarancă n-am mai întîlnit ca mătăluță, darămite muiere de la oraș... Păi dumneata întreci pînă și-un bărbat !...

Pe Teréz o electriză pur și simplu descoperirea că nu e silită să privească cu mîinile în sîn truda bărbosului, să-i asculte răsuflarea greoaie și enervantă, care mai-mai să-i trezească ei însăși îndoieli în privința șanselor de izbîndă, așa că, văzîndu-l pe gropar că se oprește din lucru ca să-și mai tragă sufletul, îi lua îndată locul și începu să arunce cu lopata pămîntul săpat.

Din acest moment nu-și mai vorbiră multă vreme, trudiră în tăcere, înverșunați ; trebuiau să se păzească doar de un singur lucru, și anume, să nu se lase pătrunși de descurajare după clipele de răgaz, să continue, iar cînd bătrînul stătea deja afundat pînă la mijloc în groapă și Teréz n-avea cum să-l mai ajute la săpat, începu să împingă cu lopata mai încolo grămada de bulgări lutoși, ca să nu se prăvălească îndărăt în mormînt, ori îi întindea și îi lua uneltele, căci lama sapei întîlnea uneori rădăcini și trebuia folosit tîrnăcopul.

În astfel de clipe izbitura surdă se reverbera din adînc, pe Teréz o pălea miros de putreziciune și de pămînt ud, și pentru prima dată se înfioră de tăinicia planului ei. Lucrură așa vreo două ceasuri și mai bine, învinuindu-se în gînd unul pe celălalt din pricina acestei alianțe întîmplătoare și silite, cînd dinspre capătul din vale al cimitirului, lîngă care șer-

puia un drumeag, răzbătură din ce în ce mai deslușit scîr-
fîituri de roți și zgomot de căruță hurducăind. Teréz se în-
dreptă din mijloc și-și încordă auzul ; apoi cu glas scăzut
dar emoționat, ca și cînd ar fi început să tragă iar nădejde,
întrebă :

— N-or fi ăștia niște căruțași ?!... Ieși în drumul lor și
spune-le că plătesc oricît, le dau și de băut, numai să ne
ajute un ceas, nu mai mult !...

Omul conțeni lucrul și-și ciuli urechile, dar își gheboșă
spinarea a împotrivire.

— La ce bun să ne vîrîm și mai abitir în belea, co-
niță !? gemu el rugător, dar în glas i se deslușea și un dram
de amenințare. Să batem darabana, ca să vadă și alții păcă-
toșenia asta ?...

Dar Teréz se arată neabătută ; simțea că îndeplinește
din nou porunca instinctului, ceea ce îi dădea putere și si-
guranță de sine ; era o forță care nu putea să nu-i înrîu-
rească și pe cei din jur.

— Du-te imediat în calea lor ! spuse ea. Oricum, mai
rău decît să ne apuce zorile aici cu mormîntul ăsta zgîndărit
nici că se mai poate !... Hai, pornește, omule !...

Groparul cu barbă de lipovean ieși greoi din groapă și
porni cu pași șovăielnici să coboare drumul. La o vreme
Teréz auzi din capătul de jos al cimitirului glasuri puter-
nice, dar enervante, din pricină că nu putea desluși sensul
cuvintelor ; fără să-și dea seama ce face, se aplecă și ridică
un bulgăre, îl fărîmiță apoi în fața picioarelor, stînd în aș-
teptare. Bărbosul reveni însoțit de alți doi oameni ; nu erau
cărăuși, ci niște țărani tarabagii, mai mult chercheliți decît
beți ; unul dintre ei, slăbănog și țigănos la față își făcu în-
fricoșat cruce în preajma mormîntului răscolit și declară
fără înconjur că nu primește să ia mort în căruța lui, ori-
cîți bani i s-ar oferi, iar celălalt, un om bondoc, auzindu-l
pe cel dintîi, se trase și el cu un pas îndărăt, dar cînd li se
spuse că una ca asta nici nu face parte din învoială, după
ce luară chilul de țuică și Teréz începu să-i îndemne făgă-
duindu-le o sută cincizeci de lei de căciulă pentru un ceas-
două de muncă, se așternură la treabă. Lanterna mare ar-
dea acum fără întrerupere, oamenii lucrau cu schimbul, în-
cordați, voiau să scape și ei cît mai degrabă din locul

acesta. În fine, la trei fără un sfert se auzi din mormînt glasul omului cu barbă de lipovean :

— Am ajuns la oase, conîță... Dar, după cîte văd, aici hodinesc mai mulți morți...

Teréz se plecă asupra gropii și își aruncă privirea în locul de taină din care se prefira parcă o geană de lumină cafeniu-gălbuie. Cele auzite o umplură de o ciudată uimire : nu se așteptase la asta, iar preotul uitase să-i spună cine mai fusese îngropat împreună cu Vecserda József, și care dintre ei mai întîi, nu știa, firește, de fapta temerară pe care o plănuia femeia. Stupefiată, un răstimp nu fu în stare să vorbească, dar apoi îl rugă îndată pe gropar să scoată din mormînt și să rînduiască pe marginea lui toate rămășițele intacte, ca să și-l poată îmbina din ele pe mortul ei. Și curînd în față-i se înșiruia, albicios și dezmembrat, tot ceea ce putuse dăinui de pe urma a trei oameni, iar Teréz, mînată de instinctul sigur al sîngelui, alese dintre aceste forme necuvîntătoare craniul, brațele și gambele lui Jóska, fără s-o încerce nici măcar umbra vreunei îndoieli. Mai apoi ea însăși a fost incapabilă să-și explice această siguranță, e drept, craniul putuse fi identificat după coroana de aur a unui canin din stînga, dar ce glas tainic îi șoptise, îi condusese mîna, de a putut găsi atît de repede și cu atîta exactitate corelația dintre oseminte, ca și cînd gesturile familiare, neșovăielnice ar fi replăsmuit ființa cea vie, ce părea destrămată pentru veșnicie ?...

Cu pioșenie, puse ca celelalte oseminte să fie îngropate la loc, iar pînă să așeze una cîte una în sac aceste moaște grele și dragi și să coase apoi gura sacului cu un ac de tapițerie și cu fir gros de cizmărie, cei trei bărbați isprăviseră treaba. Omul cu barbă de lipovean o ajută să care povara ciudată pînă la marginea cimitirului, de acolo însă nu mai vru s-o ducă nici măcar un pas. Teréz fu nevoită să aștepte zorile, să găsească un camion de ocazie, ca cel puțin o vreme să nu călătorească în spațiu închis cu oasele jilave ; camionul o lăsă la periferia Bucureștiului, în preajma Filantropiei, de acolo purtă sacul o bună bucată de drum pe umăr, pînă la tramvai ; dar nu intră în vagon, rămase în spate, pe peron ; pe măsură ce se apropiau de centru, tramvaiul se aglomeră, la una din stații un bărbat beat își croi drum prin mulțime cu coatele strigînd întruna : — La o

parte, tîrlă, că io-s de la Interne, să știți ! —, iar cînd cineva din spate îl apucă de umăr și i se holbă în obraz, ca să afle despre ce fel de interne îndrugă bețivul, acesta se hlizi : — Ei, aflați că io-s cel care spală cadavrele la boli interne ! După ce coborî din tramvai, ridică iar sacul pe umăr, porni purtîndu-și gîrbovită crucea, ca să-și ia de la hotel geamantănașul și să se ducă din nou cu tramvaiul la gară... În tren, așeză sacul în portbagaj și îl acoperi cu pardesiul, iar pe parcursul celor șapte sute de kilometri pe care avea să-i străbată, tresări poate de șaptezeci de mii de ori, de fiecare dată cînd în compartiment intra cîte un nou călător, cînd se controlară biletele, cînd se scotoci trenul în căutarea mărfurilor de contrabandă ale bișnițarilor, cînd se schimbă deasupra capului ei așezarea bagajelor și oamenii își conteneau gestul, rămînînd cu privirea confuză pironită asupra sacului grosolan, teșit, dar pe alocuri umflat de proeminențe. Cum ar fi putut găsi vreodată cuvintele trebuincioase ca să istorisească toate spaimele cîte o junghiară ca tot atîtea pumnale deschizînd răni sîngerînde, pînă să ajungă acasă ? Cînd ajunse totuși cu chiu cu vai, puse sacul, așa cum era, pe masa cea lungă din camera de zi, ca pe un catafalc, aprinse în jurul său lumînări și, sfîrșită de oboseală, se așeză lîngă el.

Gata, s-a săvîrșit, l-am coborît de pe cruce ! își zise. L-am furat din mormîntul de piatră, ca să fac din el o legendă, de vreme ce n-a putut să-și afle împlinirea în viață... Și poate că tocmai aceasta fost-a răsplata zilelor mele, a tuturor suferințelor, că mi-a fost dat să duc la bun-sfîrșit această faptă... Și nu mă plîng, nu zic că e prea puțin... Se mai poate spune că a trăit în van omul care a făcut măcar o singură faptă sublimă, cel care a risipit măcar o singură prejudecată, potrivit căreia orice luptă e deșartă și deșartă-i credința în mîntuirea viitoare a omului ?...

Îșipuse capul lîngă sacul cu oseminte și ațipi, bîntuită de durerea aducerii-aminte și de osteneala drumului...

Cuprins

Tablele legii și vițelul de aur.	5
Pe sub pietre, printre gîngăni.	19
Deshumarea.	34
Stafia cu briciul.	48
Cîinele plînge cîteodată în somn.	64
Trei vaiete.	89
Epistola apostatului Bárány către adunare	99
Anticristul cu cunună de ceapă.	107
După prima comuniune.	131
Mrejele ispitelor cărnii.	147
În casa slujbei.	171
Seceriș vesel, toamnă cumplită.	189
Peștii din grotă.	204
Invocație pentru alungarea desperării	223
Viespi de încercare.	239
Exercita spiritualia.	259
Bulevardul Damasc.	287
Al trei sute treizeci și treilea cîntat de cocoș	314
Miraculoasa scriere de pe zid.	333
Coborîrea de pe cruce.	343

Lector: PAUL DRUMARU

Tehnoredactor: LEPOIEV ȘTEFAN

Bun de tipar 4.I.1982. Apărut 1982. Coli editoriale 21,88

Coli tipo 23.



Tiparul executat sub comanda
nr. 629 la
„Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918”,
str. Grigore Alexandrescu nr. 89-97
București,
Republica Socialistă România